เยาวชนพลเมืองดี 2

ศรีสะเกษ

SISAKET YOUNG ACTIVE CITIZEN

คำนำ

รุ่งวิชิต คำงาม
ผู้ประสานงาน
ศูนย์ประสานงานการวิจัย
เพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

การสร้างสำนึกพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ของจังหวัดศรีสะเกษให้เป็น *"พลเมืองแห่งการตื่นรู้"* (Active Citizen) ในการพัฒนาถิ่นฐานบ้านเกิดตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งการพัฒนาเด็กเยาวชนเป็นสำคัญ ผ่านการทำโครงการเพื่อชุมชน (Community Based Project) ที่เกิดจากเด็กเยาวชน คิดเอง ทำเอง โดยสร้างการเรียนรู้ หนุนเสริม เติมความรู้ ทักษะ ให้กับแกนนำเยาวชนที่ดำเนินโครงการในพื้นที่ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นเยาวชนพลเมืองในด้านการรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง รู้จักตนเอง รู้จักเพื่อน รู้จักชุมชนตนเอง เกิดสำนึกรักท้องถิ่น สำนึกความเป็นพลเมือง คิดวิเคราะห์เชื่อมโยงใช้ข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ใหม่ในการทำงานที่สร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ เป็นแกนนำพลังพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแผ่นดินเกิดของตนเอง

กระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ของจังหวัดศรีสะเกษนี้ ไม่เพียงเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนเท่านั้น **แต่ยังเป็นการสร้างการเรียนรู้กับพี่เลี้ยงที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรท้องถิ่น ที่เป็น *"พลังพลเมืองผู้ใหญ่"* ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเยาวชน ได้เรียนรู้ พัฒนาตนเองผ่านการทำโครงการของเด็กเยาวชนในพื้นที่ไปพร้อมกันด้วย** ดังนั้น การสร้างสำนึกพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใหญ่ ***"เปิดพื้นที่ เปิดโอกาส"*** ให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้จากการลงมือทำจริงในพื้นที่จริงของชุมชน **ในลักษณะที่เด็กเยาวชนเป็นผู้ทำ ผู้ใหญ่เป็นผู้หนุนและร่วมสร้างพลเมืองรุ่นใหม่เพื่อชุมชนที่เข้มแข็งร่วมกัน**

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายของคนทำงานว่า ตนเองจะมีสำนึกความเป็นพลเมืองที่สร้างการเรียนรู้ และส่งต่อสำนึกความเป็นพลเมืองให้กับเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นศรีสะเกษได้อย่างไร พลเมืองศรีสะเกษจะเป็น *"พลังพลเมืองแห่งการตื่นรู้"* ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ได้อย่างไร

ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษมาเป็นปีที่ 2 กระบวนการเรียนรู้จากการครุ่นคิดทบทวนตนเอง **จากการดำเนินโครงการในปีที่ 1 ทำให้ทีมงานตั้งคำถามกับตนเองอยู่ตลอดเวลาว่า สิ่งไหนที่ทำได้ดี สิ่งไหนที่ยังทำไม่ได้ดี และสิ่งไหนยังทำไม่ได้ เพราะอะไร และจะทำให้ได้ ให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้อย่างไร คำถามเพื่อคิดทบทวนตัวเองนี้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการสร้างสำนึกพลเมืองให้เกิดขึ้นในตัวเอง และมีความสำคัญต่อการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งต่อสำนึกความเป็นพลเมืองให้กับเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นศรีสะเกษ**

ด้วยเหตุนี้กระบวนการในการสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกพลเมืองในปีที่ 2 นี้ จึง**มีความเข้มข้นตั้งแต่ช่วงต้นน้ำ** เช่น การประชาสัมพันธ์โครงการและรับข้อเสนอโครงการ การสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาข้อเสนอโครงการในพื้นที่ เวทีพิจารณาโครงการ การเสริมสร้างแนวคิดกระบวนการการทำงานพัฒนาเยาวชน (Active citizen) ของที่ปรึกษา/พี่เลี้ยงโครงการเยาวชน **ช่วงกลางน้ำ** เช่น เวทีเสริมศักยภาพการคิดออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลชุมชนแบบมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการโครงการ การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การศึกษาข้อมูลความรู้ในชุมชน เวทีนำเสนอผลรายงานความก้าวหน้าและการวางแผนปฏิบัติการสร้างการเรียนรู้ในชุมชน การฝึกอบรม Website **ช่วงปลายน้ำ** เช่น การสนับสนุนการเรียนรู้ปฏิบัติการรูปธรรมบนฐานความรู้ เวทีสรุปบทเรียน เวทีนำเสนอผลการดำเนินโครงการและออกแบบการสื่อสาร เวทีนำเสนอผลโครงการสู่สาธารณะ ในงาน**มหกรรมพลังเยาวชน *"พลังคุณค่าเยาวชนพลเมืองรุ่นใหม่ใส่ใจแผ่นดินเกิด"* เยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษปี 2**

ผลจากการดำเนินโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษในปีที่ 2 ได้ข้อค้นพบที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้เด็กเยาวชนให้มีสำนึกพลเมือง 4 ประการ ดังนี้

1) การติดตั้งระบบความคิดสำนึกความเป็นพลเมือง ที่มีจุดเน้นที่เด็กเยาวชนอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเรียนรู้ คิดเองลงมือทำเองบนฐานชีวิตจริง พื้นที่จริงในชุมชนท้องถิ่นตนเอง เป็นการสร้างพลังพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพพร้อมที่จะลุกขึ้นมาทำประโยชน์เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัด ประเทศ และสังคมส่วนรวมได้

2) การสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกพลเมืองที่เป็นเด็กเยาวชน ผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกับเด็กเยาวชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ต้องเข้าใจ เปิดพื้นที่ เปิดโอกาส ร่วมสร้างร่วมหนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองร่วมกัน เป็นพลังสำคัญในการเชื่อมคนในชุมชนท้องถิ่นทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและทำประโยชน์เพื่อชุมชนท้องถิ่นตนเองร่วมกันได้

3) การออกแบบกระบวนการและวิธีการสร้างการเรียนรู้ ต้องมีความรู้ เทคนิค ทักษะเครื่องมือช่วยในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น โครงการที่น้องทำ เกม สื่อรูปภาพ สื่อออนไลน์ บทเพลง ข่าวหนังสือพิมพ์ ทีวี เป็นต้น

4) การสร้างการเรียนรู้บนฐานสังคมวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เป็นรากเหง้าความดีงามและเป็นระบบคุณค่าที่ช่วยเกาะเกี่ยวผู้คนเพื่อการอยู่ร่วมกันในอดีตของชุมชนท้องถิ่น สามารถสร้างสำนึกรักท้องถิ่นบ้านเกิดร่วมกันของคนในชุมชนสังคมได้

จากข้อค้นพบดังกล่าว การดำเนินโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ในปีที่ 2 ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มแกนนำเยาวชนทั้ง 16 โครงการ ได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าพลังจากเยาวชนพลเมืองรุ่นใหม่ที่พร้อมจะเติบโตอย่างมีคุณภาพเป็น "พลัง" สำคัญในการพัฒนาชุมชนสังคมท้องถิ่นศรีสะเกษ และก่อให้เกิดกลุ่มแกนนำพลังพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ที่ไม่นิ่งดูดาย รักและหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิด เป็น "พลังพลเมืองแห่งการตื่นรู้" ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ ร่วมสร้างสังคมท้องถิ่นศรีสะเกษให้น่าอยู่ร่วมกัน

คำนำ

ดร.นพ.ไพโรจน์ เสาน่วม
ผู้อำนวยการสำนักสร้างเสริมวิถีชีวิต สุขภาวะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ริเริ่มโครงการ Active Citizen ขึ้นมา เพื่อเป็นกลไกสื่อสารสำหรับเปลี่ยนจิตสำนึกประชาชนให้เป็นจิตสำนึกใหม่ และสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกต่อส่วนรวม โดยความร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกว่า 15 องค์กรพันธมิตร ด้วยตระหนักถึงพลวัตรการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่กำลังท้าทายทั่วโลก เกิดคลื่นอารยธรรมของยุคที่ดำเนินเข้าสู่ความเป็นสังคมฐานความคิดที่มีพลเมืองเป็นศูนย์กลางและมีสุขภาวะองค์รวมเป็นเป้าหมาย ดังนั้นศักยภาพของประชาชนที่เป็นนักคิดแบบองค์รวม และนักสร้างการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง จึงทำให้ปัจจุบันศูนย์กลางการพัฒนาคือคน โดยเฉพาะกระบวนการคิดและการใช้ปัญญา

“Active Citizen” หรือ **“พลเมืองสร้างสรรค์”** ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ **ต้องเริ่มลงไปทำงานด้วยตัวเอง (Active) มีจิตสาธารณะ (Public mind) มีความคิดสร้างสรรค์ มีนวัตกรรม (Creative) และคิดบวก เชื่อมั่นในพลังบวกของตัวเอง (Positive) การทำงานของเพื่อให้เกิด Active Citizen สสส.ได้ประสานความร่วมมือและพัฒนางานร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล โดยร่วมกันสร้างพลเมืองเยาวชนใน 4 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดสงขลา ศรีสะเกษ น่าน และภูมิภาคตะวันตก (กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี และ สมุทรสงคราม)** โดยใช้วิธีเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำโครงการที่มาจากความต้องการในชุมชน และใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการสร้าง Active Citizen ที่มีทักษะและสำนึกต่อส่วนรวมที่อยู่ในเนื้อในตัวเยาวชน เป็นกระบวนการทำงานเชิงลึกกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่มีบทบาทสร้างการเรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิด Active Citizen ในจังหวัด

จากการทำงานในระยะเวลา 2 ปี สสส. และมูลนิธิฯ จึงต้องการถ่ายทอดแนวคิด วิธีการสร้าง Active Citizen เพื่อสร้างการเรียนรู้ และแรงบันดาลใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมกันเป็นกำลังและร่วมสร้าง Active Citizen ให้กับประเทศเพื่อเป็นประเทศไทยที่เข้มแข็งและน่าอยู่ต่อไป

• • • •

คำนำ

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

สร้างคน...เพื่อชุมชนเข้มแข็ง

เป็นเวลากว่า 4 ปีแล้วที่มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ขับเคลื่อนโครงการ Active Citizen ที่มีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดสงขลา ด้วยการทดสอบ **"แนวคิด"** การทำงานว่า ถ้ามูลนิธิฯ เข้าไปหนุนกลุ่มคนที่เรียกว่าเป็น Active Citizen ที่มีความห่วงใยบ้านเมือง มีความรู้ความเข้าใจในชุมชนหรือจังหวัดของตัวเอง มีเครือข่ายการทำงานในจังหวัดให้ทำหน้าที่ **"สร้างคน"** ด้วยการหนุนให้เขาเป็นพี่เลี้ยง (mentor) เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนคนหนุ่มสาวในจังหวัด โดย **"เปิดโอกาส"** ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเข้าใจชุมชนเหมือนคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ มูลนิธิฯ เชื่อว่า หากเขาได้มีโอกาสได้ทำงานเพื่อช่วยคลี่คลายปัญหาให้ชุมชน **สิ่งนี้จะช่วยทำให้เด็กเยาวชน และคนหนุ่มคนสาวได้ประสบการณ์ชีวิต เกิดความเข้าใจในชุมชนตนเอง และค่อยๆ เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงตัวเองเข้าถึงชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ ซึ่งน่าจะเป็น "โมเดล" ที่ดีในการพัฒนาคนในจังหวัด**

ผลจากการทดลองที่สงขลา มูลนิธิฯ พบว่า กระบวนการนี้ได้ผลดี เพราะนอกจากจะทำให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวได้มีโอกาสทำงานเพื่อบ้านเกิดของตัวเองแล้ว ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในชุมชนก็ได้รับการเอาใจใส่ และคลี่คลายลงได้ ที่สำคัญคือ โครงการนี้ยังเป็น **"เครื่องมือ"** ในการร้อยรัดคนเข้าด้วยกันกับพื้นที่ ซึ่ง **"สำนึกความเป็นพลเมือง"** จะเกิดขึ้นตรงนี้ เพราะคนเราทุกคนล้วนผูกพันกับถิ่นเกิด แต่ด้วยเหตุและปัจจัยต่างๆ ทำให้หลงลืมและมองข้ามไป แต่ถ้าเขามีโอกาสได้กลับมามองชุมชนในสายตาที่ละเอียดขึ้น และมีโอกาสที่จะได้ทำงานด้วยการลงมือแก้ปัญหาเอง วิธีการนี้จะ **"ปลุกสำนึก"** ที่มีอยู่แล้วให้งอกงามยิ่งขึ้น

"อธิบายจากการทำงานของสมองก็คือ เด็กๆ เหล่านี้มีประสบการณ์ชีวิต มีความทรงจำ ซึ่งคือจุดเริ่มต้นของความผูกพัน แต่หากไม่มีการเข้าไปรดน้ำ พรวนดินให้เติบโต ความผูกพันก็จางหายไปในที่สุด แต่โครงการนี้ได้เข้าไปช่วยรดน้ำ พรวนดินให้หน่ออ่อนของสำนึกพลเมืองค่อยๆ เติบโตขึ้น ความรักความผูกพันต่อแผ่นดินเกิดจึงกลับเข้ามา และงอกงามได้อย่างรวดเร็ว จากการไปรับรู้ไปสัมผัส เพราะการได้ไปสัมผัสกับผู้คน ได้ไปรับรู้เรื่องราวที่มีอารมณ์ ความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง ความผูกพันจึงเกิดขึ้นได้ง่าย"

ในขณะเดียวกัน ถ้าส่งเด็กหนุ่มสาวกลุ่มนี้ออกไปนอกบ้าน ออกไปเรียนรู้ในจังหวัดอื่น เช่น เด็กกรุงเทพฯ ไปทำงานเชียงใหม่ ภูเก็ต สุรินทร์ เขาก็จะมีประสบการณ์ชีวิต แต่มันเป็นเรื่องใหม่ ที่ไม่เชื่อมโยงกับเรื่องเดิมที่เป็นประสบการณ์ชีวิตเดิมของเขา ความงอกงาม ความเติบโต และความรู้สึกผูกพัน แม้จะเกิดขึ้นก็เกิดน้อยกว่าในถิ่นเกิดของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผลจากการขับเคลื่อนโครงการ Active Citizen ที่จังหวัดสงขลา ทำให้มูลนิธิฯ มี "ชุดความรู้" 2 ชุด คือ 1.ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาองค์กรและพี่เลี้ยง และ 2.ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาเด็ก

สำหรับชุดความรู้เรื่องการพัฒนาองค์กร คือ การสนับสนุนองค์กรเอกชน (NGO) ที่จะเป็นโคช ให้เด็ก ต้องมีวิธีการที่จะเข้าไปหนุน ทั้งนี้เพราะแต่ละองค์กรมีระบบการทำงานเป็นของตนเอง การสนับสนุนในเชิงองค์กรจึงไม่ใช่การไปปรับระบบการทำงาน แต่เป็นการหาวิธีการทำงานร่วมกัน ที่จะต้องเข้าไปสนับสนุน หรือเข้าไปเสริมการทำงานในจังหวะที่เหมาะสม ที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ผสมกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและสามารถขับเคลื่อนงานเดินหน้าไปได้ด้วยดีร่วมกัน

เมื่อ **"แนวคิด"** ถูกทดสอบจนเห็นผลสำเร็จ จึงต้องมีการขยายผลไปสู่จังหวัดอื่น เพื่อทดสอบว่าใช้ได้ในบริบทที่ต่างกัน จึงลองนำตัวอย่างความสำเร็จไปขยายผลอีก 3 จังหวัด คือ ศรีสะเกษ น่าน และสมุทรสงคราม ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดนี้มีบริบทที่แตกต่างกันมาก หน่วยที่เราจะเข้าไปหนุนเสริมเพื่อพัฒนาให้เขาแข็งแรงขึ้นทั้ง 3 พื้นที่ ไม่มีที่ไหนเหมือนกันเลย ที่น่านมีมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) ที่มีพระครูสุจิณนันทกิจเป็นผู้นำ และมีฆราวาสเป็นทีมทำงาน ที่นี่จึงมีความยากในรูปแบบหนึ่งเพราะต้องทำงานกับพระ แต่เพราะเรามีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ **"การสร้างคน"** จึงคิดว่าน่าจะมีวิธีการทำงานร่วมกันได้ ในขณะที่สมุทรสงครามก็มีกลไกที่เข้มแข็งมากอยู่แล้ว ส่วนศรีสะเกษเองก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง นั่นคือ เป็นกลุ่มคนทำงานที่ไม่ใช่คนศรีสะเกษ แต่เข้าไปอยู่ในศรีสะเกษระยะหนึ่ง เราก็ตั้งคำถามเหมือนกันว่า ***"หากคนทำงานเหล่านี้ที่จะมาเป็นโคช ไม่ใช่คนในพื้นที่ เขาจะมีสำนึกความเป็นพลเมืองศรีสะเกษมากพอที่จะส่งต่อสำนึกพลเมืองให้รุ่นน้องได้หรือไม่"***

กล่าวได้ว่าทั้ง 3 พื้นที่นี้ มีองค์ประกอบการเป็น Change Agent ที่มูลนิธิฯ จะทำงานด้วย มีความต่างจากสงขลาซึ่งแกนนำมี **"สำนึกความเป็นพลเมือง"** เข้มข้นมาก เพราะทำงานเรื่องนี้มาก่อนหน้ามูลนิธิสยามกัมมาจลมายาวนาน นอกจากนี้บริบทของพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดก็ต่างกัน ทั้งความสัมพันธ์ ฐานทุน สภาพปัญหา รวมทั้งกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชน ก็มีความแตกต่างหลากหลาย ศรีสะเกษเป็นเด็กตัวเล็ก

ตัวน้อย มีชุมชนที่โดดเด่นเรื่องวิถีวัฒนธรรม ขณะที่น่านนั้นกลุ่มชาติพันธุ์เห็นชัดมาก ส่วนสมุทรสงครามก็เป็นเด็กโต เด็กแว้น เด็กเฮ้ว **ด้วยบริบทแวดล้อมเช่นนี้แล้ว เราจะมีกระบวนการอย่างไรที่จะ “ปลุกสำนึกพลเมือง” ที่มีอยู่ในเนื้อในตัวของเด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวให้ลุกโชนขึ้นอีกครั้ง เป็นความท้าทายเป็นอย่างยิ่งที่จะนำความสำเร็จของสงขลาไปปรับใช้ในอีก 3 จังหวัด**

เพราะฉะนั้นในปีแรก เราไม่ได้ดูว่าเด็กเก่งแค่ไหน แต่เราดูว่าพี่เลี้ยงพัฒนาแค่ไหน เขาจัดการวางระบบเพื่อที่จะสนับสนุนการทำงานกับเด็กและเยาวชนทั้งภายในองค์กร และภาคีในพื้นที่ได้ดีแค่ไหน เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยทำให้การทำงานพัฒนาเยาวชนในระดับพื้นที่แข็งแรงขึ้น

ด้วยเหตุนี้ในปีแรก โครงการ Active Citizen ที่เราบอกว่า เป็น “เครื่องมือ” ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้จากชุมชน และเกิดสำนึกความเป็นพลเมือง จึงเป็น “เครื่องมือ” ให้พี่เลี้ยงได้พัฒนาตัวเองในบทบาทของการเป็น “โคช” ด้วยเช่นกัน และสิ่งที่เราพบคือ 1 ปีของการทำโครงการ พี่เลี้ยงเหล่านี้เติบโตขึ้นได้จริงๆ ทั้งความคิด ประสบการณ์ ทักษะการทำงานกับเด็ก ทักษะการสร้างกระบวนการและออกแบบการเรียนรู้ การตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กคิดตาม เกิดเป็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่มากในการทำงานของเขา นั่นคือบทบาทของ “โคช” ที่เราคาดหวังจากพี่เลี้ยงเหล่านี้ และเราพบว่า เขาทำได้ และสามารถเข้าไปสร้างการเปลี่ยนแปลงกับผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเด็กๆ เช่น ครู หรือคนในชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับตัวเด็กด้วย

ส่วนกระบวนการทำงานของแต่ละจังหวัดก็มีความน่าสนใจและไม่เหมือนกัน ผลลัพธ์ที่ออกมาจึงตอบโจทย์ของแต่ละจังหวัด **ทำให้มูลนิธิฯ ได้คำตอบว่า การพัฒนาคนน่าจะเดินไปในพิมพ์เขียวนี้** แม้ระหว่างทางอาจมีข้อกังวลอยู่บ้างว่า บางจังหวัดอาจจะไปไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่สุดท้ายสิ่งที่เราเห็นปลายทางนั้นคือ ความสำเร็จของทุกทีม อันนี้คือสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ เมื่อเราเห็นสิ่งเหล่านี้แล้ว

ในปี 2 ที่เราคาดหวังคือ พี่เลี้ยงเป็นโคชที่เก่งขึ้น จะมีวิธีการ มีกระบวนการคัดเลือกเยาวชนที่ดีขึ้น มีกระบวนการช่วยพัฒนาโจทย์โครงการให้แหลมคมมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้เยาวชนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น และเมื่อลงไปทำงานจริงก็สามารถสร้างความสำเร็จ สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างศรัทธาจากชุมชนได้ สิ่งที่เราเริ่มเห็น คือ เด็กและเยาชนไม่ใช่แค่ได้สำนึกความเป็นพลเมือง แต่เขาได้ "ถักทอความสัมพันธ์ของคนในชุมชน" ร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มระหว่างคน 3 Generation ที่สามารถสร้างการยอมรับในการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นของเขาเอง และนี่คือส่วนหนึ่งของการ "สร้างชุมชนเข้มแข็ง" ให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างแท้จริง

ความสำเร็จจาก 1 จังหวัด และเพิ่มมาอีก 3 จังหวัด เป็น 4 จังหวัดนั้นบอกได้ว่า **"กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง"** ของเรามาถูกทางแล้ว นั่นคือ **"การพัฒนาคน"** เรามีโมเดล มีเครื่องมือ มีวิธีการในการพัฒนาพลเมืองรุ่นใหม่ให้มีสำนึกความเป็นพลเมือง มีกลุ่มคนที่มีทักษะในการทำงานทั้ง 4 จังหวัด **คำถามต่อไปคือ นี่เป็น "โอกาส" ที่ดีหรือไม่ ที่เราจะขยายแนวคิด วิธีการในการสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการ "พัฒนาคน" ไปยังจังหวัดอื่น ซึ่งคงเป็นคำถามให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับมาคิดทบทวนว่า ถ้าต้องการจะขยายออกไป จะทำอย่างไร**

ทั้งนี้มูลนิธิสยามกัมมาจลไม่ได้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง เราเป็นเพียงหน่วยที่สร้าง "นวัตกรรม" และพิสูจน์แล้วว่า เป็นนวัตกรรมที่พัฒนาคนรุ่นใหม่ได้จริง คือ เป็นทั้งคนดี ทำงานเป็น มีสำนึกพลเมือง ดังนั้นหากจะมีการขยายผลต่อเราอาจจะต้องมองหาภาคีเครือข่ายที่จะมาร่วมเรียนรู้และขยายผลต่อ ส่วนบทบาทของมูลนิธิสยามกัมมาจลจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางไหน บทบาทของโหนด (Node) หรือพี่เลี้ยงใน 4 จังหวัด ที่เชี่ยวชาญการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะมีบทบาทในการขยายผลต่อไปอย่างไร เราคงต้องสร้างนวัตกรรมเรื่องการขยายผลต่อไป เพื่อสร้างพลเมือง สร้างชุมชนเข้มแข็งให้ประเทศไทยต่อไป

• • • •

อ.ศิลาลาด
อ.ราษีไศล
อ.บึงบูรพ์
อ.โพธิ์ศรีสุวรรณ
อ.ยางชุมน้อย
อ.อุทุมพรพิสัย
อ.กันทรารมย์
อ.เมืองศรีสะเกษ
อ.ห้วยทับทัน
อ.วังหิน
อ.พยุห์
อ.น้ำเกลี้ยง
อ.โนนคูณ
อ.ปรางค์กู่
อ.ไพรบึง
อ.ศรีรัตนะ
อ.เบญจลักษ์
อ.ขุขันธ์
อ.กันทรลักษ์
อ.ขุนหาญ
อ.ภูสิงห์

สารบัญ

โซนอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อำเภอห้วยทับทัน และอำเภออุทุมพรพิสัย 15

- สร้างชุมชนดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร 17
- พิชิตกลิ่น พิชิตใจ 33
- “สืบค้น” รากเหง้า “สร้างสำนึก” รักบ้านเกิด 49
- สะพานเชื่อมสัมพันธ์ “สร้างพลัง” ในชุมชน 65

โซนอำเภอปรางค์กู่ และอำเภอขุขันธ์ 81

- เรียนรู้เพื่อสืบสานภูมิปัญญาผ้าไหมลายลูกแก้ว 83
- “ปลุก” พลังชีวิต ฟื้นฟูผืนป่า 99
- สืบจังหวะ...ศิลปะกันตรึม 117
- แสนแก้วร่วมใจ เรียนรู้อาชีพจากทุนชุมชน 133
- ปราสาทบ้านฉัน 147

โซนอำเภอขุนหาญ 163

- สืบสานลายไหม...มัดใจชุมชน 165
- ผู้สืบต่อจิตวิญญาณ “สะเนงสะเองกวย” 183
- ฟื้น “คุณค่า” ป่าตาจู สู่ห้องยาชุมชน 201
- “ห้องเรียนชุมชน” แหล่งเรียนรู้ของพี่กับน้อง 219

โซนอำเภอโนนคูณ 239

- กบเติบใหญ่ ใจเติบโต 241
- ปลูกผักเชื่อมใจสานสายใยชุมชน 255
- วัยใสใส่ใจเรียนรู้ร่วมดูแลวัยเก๋า 271

คือผู้อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลง 287

Active
JUM

โซนอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ ห้วยทับทัน และอุทุมพรพิสัย

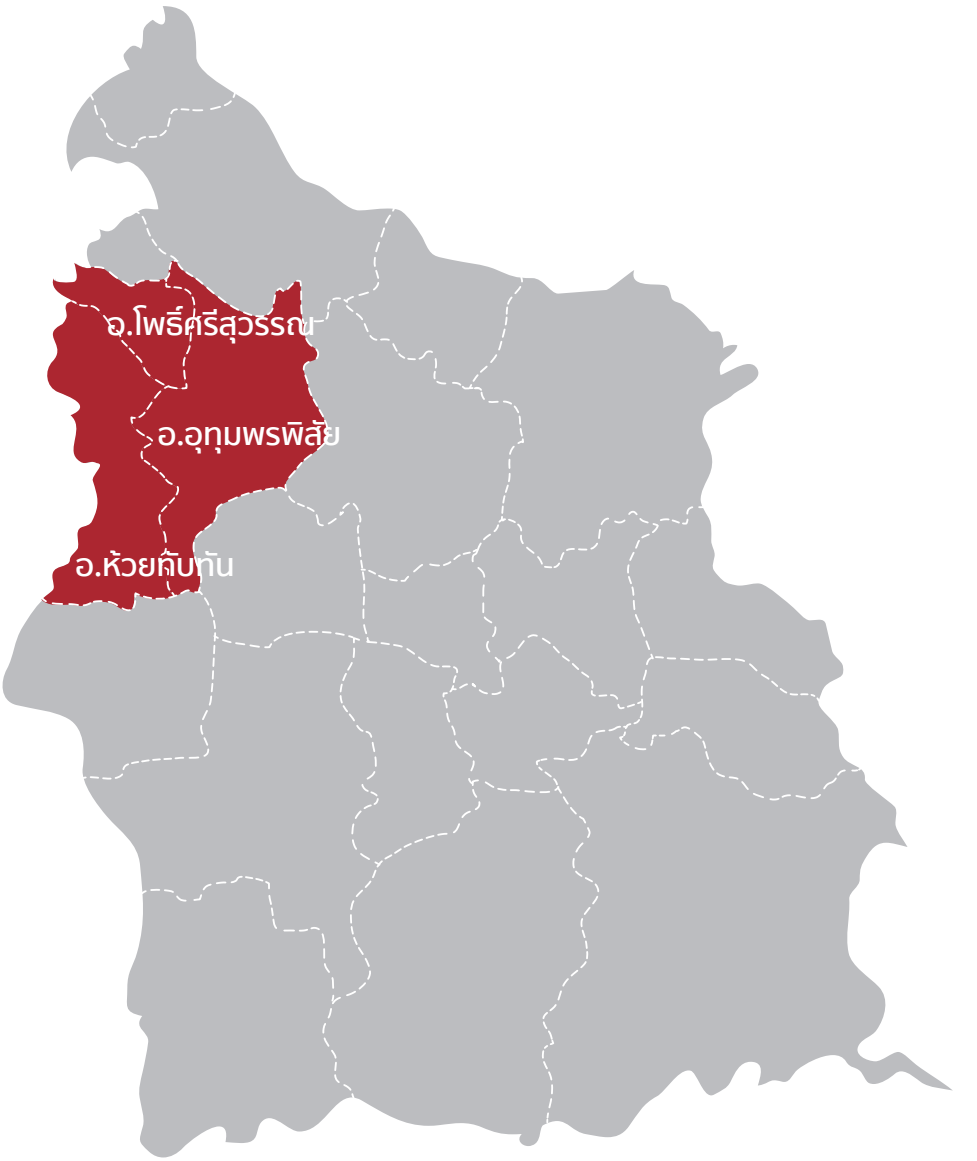

สร้างชุมชน ดูแลสุขภาพ ด้วยสมุนไพร

โครงการน้ำสมุนไพรในชุมชน

เพราะเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านหนองกอง ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ จึงนำสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นโจทย์ทำ**โครงการน้ำสมุนไพรในชุมชน** ที่มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาดูแลสุขภาพของตนเอง โดยใช้น้ำสมุนไพรเป็นเครื่องมือจูงใจ

ขั้นตอนการทำงาน

สำรวจพฤติกรรมการบริโภค
ของคนในชุมชน

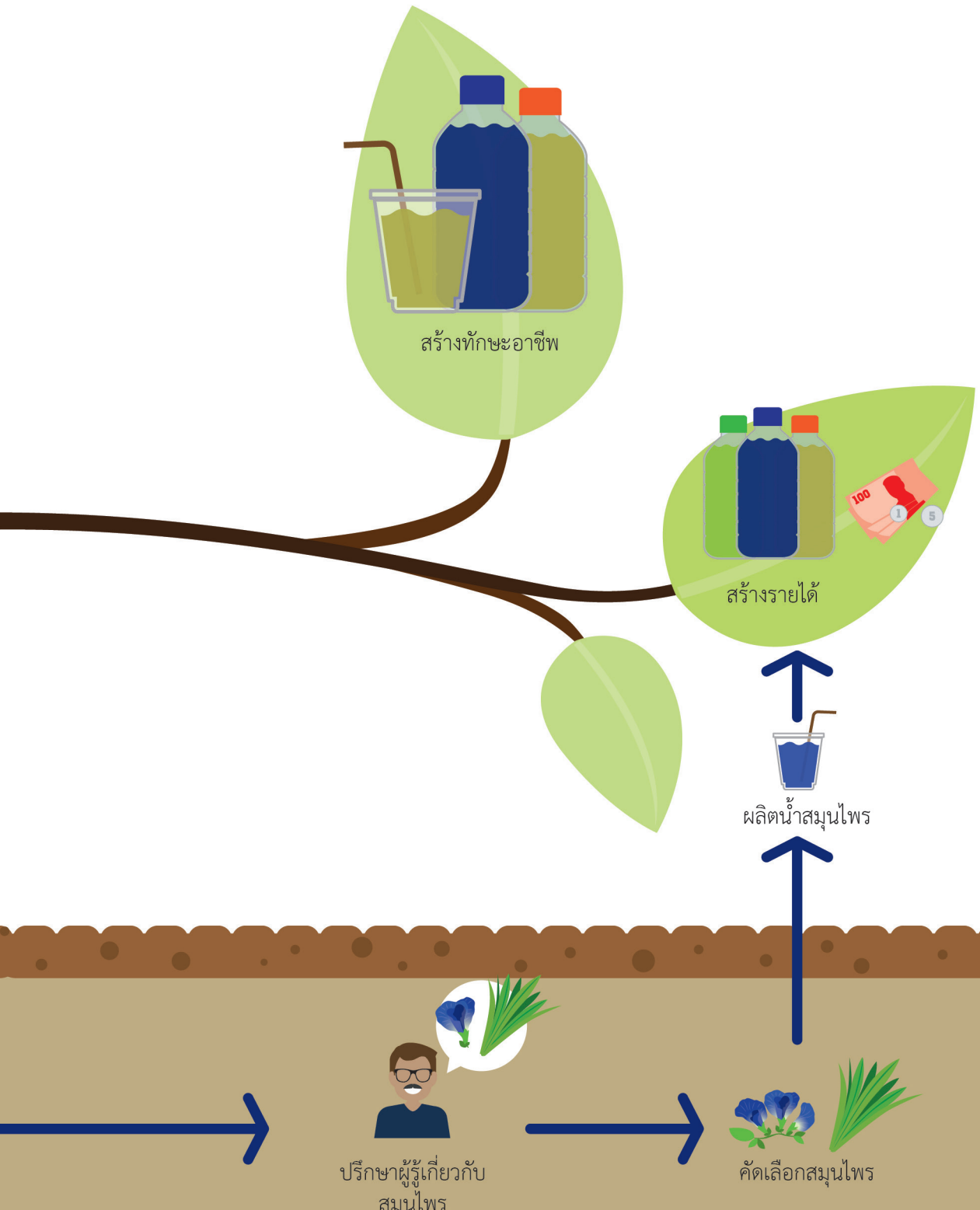
สร้างทักษะอาชีพ
สร้างรายได้
ผลิตน้ำสมุนไพร
ปรึกษาผู้รู้เกี่ยวกับ
สมุนไพร
คัดเลือกสมุนไพร

แม้ใช้เวลาไปมากกับการเก็บข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่ม และการใช้พืชสมุนไพรในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน รวมถึงข้อมูลชื่อและสรรพคุณของพืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ แต่เวลาที่เสียไปไม่สูญเปล่า เพราะข้อมูลทั้งหมดได้นำมาสรุปและบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูล เพื่อเป็นองค์ความรู้สำคัญของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปเผยแพร่แก่ผู้มาเรียนรู้จากภายนอกได้ เนื่องจากบ้านหนองกองมีบุคคลภายนอกแวะเวียนเข้ามาศึกษาดูงานอยู่เสมอ

"เราจะสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้าง "คุณค่า" ให้สิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนได้อย่างไร?" คำถามนี้เป็นโจทย์ที่ท้าทายและน่าคิด

ทุนชุมชน...สร้างคนเข้มแข็ง

บ้านหนองกอง ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน สังเกตเห็นได้จากคนในชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาชุมชนหลากหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเกษตร และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ที่บ้านหนองกองมีระเบียบที่คนในชุมชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดข้อหนึ่งคือ ทุกครั้งที่มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ลูกบ้านทุกบ้านต้องส่งตัวแทนมา

“บ้านหนองกองมีระเบียบที่คนในชุมชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ข้อหนึ่งคือ ทุกครั้งที่มีการประชุม ประชาคมหมู่บ้าน ลูกบ้านทุกบ้านต้องส่งตัวแทนมาเข้าร่วม หากผู้ใหญ่มาไม่ได้ สามารถให้เด็กหรือลูกหลานมาเป็นตัวแทนเข้าประชุมแทนได้ ด้วยเหตุนี้เด็กและเยาวชนบางส่วนในชุมชนจึงซึมซับคุณลักษณะเรื่องความเสียสละ และเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจากการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่”

เข้าร่วม หากผู้ใหญ่มาไม่ได้ ก็สามารถให้เด็กหรือลูกหลานมาเป็นตัวแทนเข้าประชุมแทนได้ ด้วยเหตุนี้เด็กและเยาวชนบางส่วนในชุมชน จึงซึมซับคุณลักษณะเรื่องความเสียสละ และเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจากการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่

ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมนี้เองที่เป็นรากฐานให้ทีมงานบ้านหนองกอง ลุกขึ้นมาทำ**โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2**

“พวกเราคิดเสมอว่า บ้านของเราคือตัวเรา ดังนั้นเราต้องดูแลตัวเอง ดูแลชุมชน การเข้ามาช่วยงานชุมชนถือเป็นประสบการณ์ชีวิตอย่างหนึ่ง หลายครั้งที่เข้ามาช่วย เราไม่ได้แค่มาลงแรงอย่างเดียว แต่ยังได้ความรู้จากการอบรมของวิทยากรติดตัวกลับไปด้วย เช่น เรื่องการเกษตร หรือการดูแลสุขภาพที่นำไปใช้ในชีวิตจริงได้” **แพน-บุญมี ศรีบูรณ์** บอกถึงทัศนคติและประโยชน์ที่ได้รับต่อการทำงานเพื่อส่วนรวม

เช่นเดียวกับทีมงานอีก 4 คน ทั้ง **พิมพ์-อรปรียา สาโรจน์ นีน่า-ทิพวรรณ ขะชี้ฟ้า เพ็ญ-เพ็ญวิภา ศรชัย และ วิว-เทพปรียา โคมวย** ซึ่งต่างเห็นพ้องต้องกันว่าการทำงานเพื่อชุมชนเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งประโยชน์ที่ว่านี้เกิดขึ้นทั้งกับตัวเองและผู้อื่น

ติ๊ก-ศุภธิดา ศรีชารัตน์ พี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า เห็นเยาวชนกลุ่มนี้เข้ามาช่วยเหลืองานของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานฌาปนกิจ และงานพัฒนาชุมชนอื่น ๆ เมื่อเห็นความมีจิตอาสาของเยาวชนกลุ่มนี้ เธอจึงเอ่ยปากขอแรง (พร้อมให้ค่าแรงตามความเหมาะสม) ให้เข้ามาช่วยงานเกษตรในสวน ไม่ว่าจะเป็นการเพาะเห็ด หรือยกร่องแปลงปลูก เป็นต้น

ติ๊ก อธิบายต่อไปว่า **เหตุผลที่เธอดึงกลุ่มเยาวชนมาช่วยงานในสวน เพราะอยากฝึกทักษะชีวิตให้พวกเขารู้จักทำมาหากิน และเกิดสำนึกรักบ้านเกิดจากการเห็นประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น** ส่วนที่ให้ค่าจ้างไม่ได้ต้องการให้เด็กเห็นแก่เงิน แต่มองว่าผู้ปกครองทำงานส่งเสียเลี้ยงดูลูกนั้นเป็นเรื่องปกติ แต่**การที่เด็กและเยาวชน มาทำงานได้ค่าตอบแทนไปให้ผู้ปกครอง จะทำให้เขาภูมิใจในตัวเอง และทำให้ผู้ปกครองยอมรับในตัวเด็กและเยาวชนได้อีกทางหนึ่ง**

“ถ้าเราฝึกเด็กให้ได้เรียนรู้ ได้มีประสบการณ์จากการใช้ชีวิต ต่อไปหากเขาไม่ได้เรียนต่อ เขาก็เอาตัวรอดทำมาหากินได้จากสิ่งที่มี ในฐานะผู้ใหญ่เราก็เน้นให้เขาคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและคนอื่น อย่างน้ำสมุนไพรทำกินเอง ตัวเองก็ได้ประโยชน์ให้คนอื่นก็ได้ประโยชน์ด้วย แถมยังเป็นวัตถุดิบที่หาได้ใกล้ตัว”

“สิ่งสำคัญสำหรับการทำงานกับชุมชน คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการทำงานร่วมกัน ระหว่างทีมงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

“ชุมชน” หุ้นส่วนทำโครงการ

กล่าวได้ว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านหนองกองอาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้**พวกเขาเห็นคุณค่าของสิ่งใกล้ตัว** ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทุกบ้านปลูกพืชผักสวนครัวอยู่แล้ว ตามแนวคิดปลูกผักริมรั้ว ปลูกสิ่งที่กินและนำมาใช้ประโยชน์ได้ **ที่นี่จึงมีพืชสมุนไพรขึ้นอยู่ทั่วไปในชุมชน** เช่น ตะไคร้ โหระพา ใบเตย อัญชัน ใบย่านาง และแก่นฝาง เป็นต้น **ประกอบกับกลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ที่เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน องค์ประกอบดังที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เกิดโครงการน้ำสมุนไพรในชุมชน ที่มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาดูแลสุขภาพของตัวเอง โดยใช้น้ำสมุนไพรเป็นเครื่องมือจูงใจ** โดยใช้พื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นจุดประสานงานหลัก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งเป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษากับ รพ.สต. และเป็นจุดศูนย์กลางที่ง่ายต่อการรวมตัวของทีมงาน

แพน เล่าว่า **สิ่งสำคัญสำหรับการทำงานกับชุมชน คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการทำงานร่วมกัน ระหว่างทีมงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** เพราะเหตุนี้นอกจากการจัดประชุมเพื่อวางแผนทำโครงการแล้ว พวกเขายังได้เข้าชี้แจง

แผนการทำงานให้เจ้าหน้าที่ รพ.สต.รับทราบ และแจ้งให้คนในชุมชนรับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน หลังจากนั้นจึงเริ่มปฏิบัติการ **เก็บข้อมูลชุมชน** 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. สำรวจประเภทเครื่องดื่มที่ขายในร้านค้าชุมชน และ 2. สำรวจพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มที่อาจเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน และความนิยมของคนในชุมชนต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรค แล้วจึงนำข้อมูลจากการสำรวจมาวางกลยุทธ์ เพื่อเชิญชวนให้คนในชุมชนหันมาสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น

ทีมงานใช้ “แผนที่ชุมชน” เป็นเครื่องมือช่วยเก็บข้อมูลชุมชน นีน่า บอกว่า การทำแผนที่ชุมชนไม่ยาก มีการลงพิกัดจุดบ้านเรือนแล้วระบุข้อมูลจากการสำรวจลงในแผนที่ว่า บ้านไหนใช้ยาสามัญประจำบ้านรักษาโรค บ้านไหนใช้พืชสมุนไพร หรือใช้ทั้ง 2 อย่างควบคู่กันไป ซึ่ง**แผนที่ดังกล่าวจะแสดงให้เห็นภาพรวมวิธีการดูแลรักษาอาการป่วยไข้ภายในครัวเรือนของคนในชุมชนได้อย่างชัดเจน**

จากการสำรวจประเภทเครื่องดื่มขายดีในร้านค้าชุมชน พบว่า น้ำอัดลมและน้ำหวาน จำพวกชาเขียวและน้ำแต่งรสต่าง ๆ เป็นสินค้าขายดี ส่วนแผนที่ชุมชนแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวันของแต่ละบ้านในการรักษาอาการป่วยไข้ภายในครัวเรือน คล้ายเป็นการสำรวจทัศนคติของแต่ละครอบครัวที่มีต่อการใช้พืชสมุนไพร ถ้าบ้านไหนใช้สมุนไพรมาก่อน การเข้าไปแนะนำน้ำสมุนไพรย่อมง่ายกว่าบ้านที่ใช้ยาสามัญประจำบ้านทั่วไป

“รู้สึกท้ออยู่หลายครั้ง แต่พอนึกถึงความรู้สึกที่พวกเราได้มาทำกิจกรรมด้วยกัน มันมีความสุข เลยทำให้ฮึดสู้ขึ้นอีกครั้ง คราวนี้ไม่ต้องรอให้ทีมงานพร้อมแล้ว ใครมาได้ก็ช่วยทำกิจกรรมไปก่อน ไม่งั้นงานจะเดินหน้าต่อไปไม่ได้”

“ถ้ารู้พฤติกรรมเดิมของคนในชุมชนก่อน เมื่อเรานำน้ำสมุนไพรไปให้แต่ละบ้านดื่ม เราจะสำรวจความรู้สึก ความพึงพอใจต่อรสชาติ และความเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพของแต่ละบ้านได้ เมื่อนำข้อมูลเดิมกับข้อมูลใหม่มาเปรียบเทียบกัน” วิว อธิบายถึงวิธีคิดในการทำงาน

ปรับใจและปรับตัว

แม้จะคิดดี ทำดี แต่เมื่อถึงเวลาลงมือปฏิบัติจริง ทีมงานที่ต่างคนต่างเรียนคนละชั้น และต่างโรงเรียน **อุปสรรคในการทำงานจึงหนีไม่พ้นเรื่องเวลา** ด้วยภาระการเรียนในห้องเรียนที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงการต้องเตรียมตัวสอบแข่งขันเพื่อศึกษาต่อ ทำให้การแบ่งเวลามาทำกิจกรรมตามแผนของโครงการเป็นไปได้ยาก แม้จะนัดกันหลังเลิกเรียน แต่การทำโครงการก็ยังไม่คืบหน้า เพราะงานหลายอย่างที่ถาโถมเข้ามา ทำให้ทำโครงการได้ไม่เต็มที่

“รู้สึกท้ออยู่หลายครั้ง แต่พอนึกถึงความรู้สึกที่พวกเราได้มาทำกิจกรรมด้วยกัน มันมีความสุข เลยทำให้ฮึดสู้ขึ้นอีกครั้ง คราวนี้ไม่ต้องรอให้ทีมงานพร้อมแล้ว ใครมาได้ก็ช่วยทำกิจกรรมไปก่อน ไม่งั้นงานจะเดินหน้าต่อไปไม่ได้” แพน กล่าว

วิว เสริมต่อว่า ตอนเก็บข้อมูลในชุมชน เมื่อบางคนติดธุระ คนที่อยู่ก็แบ่งหน้าที่กันไปเก็บข้อมูลก่อน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 5 คุ้ม เฉลี่ยคุ้มละประมาณ 18 หลังคาเรือน การแบ่งงานขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า ใครอยู่คุ้มไหน ไปคุ้มนั้น ใครบ้านอยู่ใกล้กันให้ไปด้วยกัน เพื่อจะได้กลับบ้านพร้อมกัน แต่ด้วยข้อจำกัดของเวลา ทำให้ทีมงานสามารถลงสำรวจชุมชนได้แค่วันเดียว จึงเก็บข้อมูลได้ไม่ครบทุกบ้าน เนื่องจากบางบ้านไม่มีคนอยู่ในวันดังกล่าว

แปลงสมุนไพรเป็นสุขภาพ

“สุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่มีค่าต่อทุกชีวิต” คือ **“แรงบันดาลใจ”** ในการทำโครงการของเยาวชนบ้านหนองกอง เมื่อการดูแลสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ และเยาวชนต้องการรณรงค์ให้คนในชุมชนนำสมุนไพรมาใช้ ความถูกต้องเรื่องข้อมูลทางยาของพืชสมุนไพรจึงสำคัญตามไปด้วย ทีมงานจึงพยายาม**สืบค้นต่อถึงสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิดจากผู้รู้และหมอยาในชุมชน** เพราะเคยทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนมาก่อน ทำให้

ทีมงานรู้จักผู้รู้ด้านสมุนไพรในชุมชนอยู่บ้าง ประกอบกับนีน่ามีคุณยายเป็นหมอยาอยู่แล้ว การเข้าหาผู้รู้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลจึงไม่ใช่งานยากสำหรับพวกเขา

"ผู้รู้ที่เราเข้าไปพูดคุยด้วยหลัก ๆ มี 5 คน แต่ละคนรู้จักพืชสมุนไพรแตกต่างกัน ผู้สูงอายุจะให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรโบราณได้เยอะ เราก็นำความรู้ที่ได้เกี่ยวกับพืชแต่ละชนิดมาเปรียบเทียบแล้วสรุปรวมกัน" นีน่า ผู้บันทึกข้อมูลเอ่ยขึ้น

แพน บอกว่า **แม้ใช้เวลาไปมากกับการเก็บข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจพฤติกรรมการดื่ม**เครื่องดื่ม และการใช้พืชสมุนไพรในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน รวมถึงชื่อและสรรพคุณของพืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ แต่เวลาที่เสียไปไม่สูญเปล่า เพราะข้อมูลทั้งหมดที่พวกเขาสืบค้นได้นำมาสรุป และบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูล และเป็นองค์ความรู้สำคัญของชุมชน ที่นอกจากจะใช้ทำโครงการนี้แล้ว ยังสามารถนำไปเผยแพร่แก่ผู้มาเรียนรู้จากภายนอกได้ เนื่องจากบ้านหนองกองมีบุคคลภายนอกแวะเวียนเข้ามาศึกษาดูงานอยู่เสมอ

เมื่อมีความรู้และข้อมูลพร้อมสรรพก็ได้เวลา**ลงมือทำน้ำสมุนไพรแจกจ่ายกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อให้แต่ละครัวเรือนได้ลองลิ้มรสเครื่องดื่มจากพืชสมุนไพรแทนการดื่มน้ำอัดลมและน้ำหวานที่มีขายอยู่ทั่วไปตามร้านค้าในชุมชน ทีมงานย้ำว่าเครื่องดื่มที่มีขายตามท้องตลาดมีปริมาณน้ำตาลเยอะมากสังเกตได้จากฉลากข้างขวด ทั้งนี้ทีมงานเลือกผลิตน้ำสมุนไพรจากใบเตยและดอกอัญชันเป็นหลัก เพราะมีสรรพคุณเหมาะเป็น "น้ำสมุนไพรเปิดตัว" กล่าวคือ มีรสชาติดี ไม่ขมและหาวัตถุดิบในท้องถิ่นได้ง่าย** มีพี่ติ๊กเป็นครูช่วยสอน

"น้ำสมุนไพรของเราผสมน้ำตาลเล็กน้อย แต่ไม่หวาน เราคิดว่าถ้าทำแบบจืดไปเลย คนในชุมชนคงไม่ชอบ ถ้าดื่มแล้วรสชาติไม่ดีคนจะไม่ดื่มต่อ" เพ็ญ อธิบาย

“ขั้นตอนและกระบวนการคิดเพื่อทำโครงการน้ำสมุนไพรในชุมชนตั้งแต่ต้นจนจบ ช่วยให้มีความคิดที่แตกฉาน จนเกิดความมั่นใจในสิ่งที่รู้ ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ทำให้กล้าสื่อสารสิ่งที่ตัวเองรู้ให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย ตอนนี้มีใครมาถามเราก็ไม่กลัว เพราะตอบได้ ที่เพิ่มเติมขึ้นมาอีกคือ เรากล้าถามคนอื่นในสิ่งที่สงสัยและไม่รู้ เพื่อที่จะได้มีความรู้เพิ่มขึ้นด้วย ”

น้ำใบเตยที่มีกลิ่นหอมสดชื่น นอกจากจะทำให้ผ่อนคลายแล้ว ยังมีสรรพคุณทางยาช่วยคลายร้อน บำรุงหัวใจ และควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด ส่วนน้ำอัญชันมีสรรพคุณชั้นเลิศช่วยบำรุงสายตา และเสริมภูมิต้านทานให้ร่างกาย

“พืชบางชนิด เช่น ผลฟักข้าว มีสรรพคุณทางยาดีมาก แต่หายาก ต้องทำตามฤดูกาล เราก็ข้ามไปก่อน บางชนิดต้องปลูกขึ้นใหม่ถึงจะเพียงพอ เราก็ไม่นำพืชชนิดนั้นมาทำ แต่ดอกอัญชัน ใบเตย และย่านางแดงมีอยู่แล้วแทบทุกหลังคาเรือน สามารถนำมาปรุงให้มีรสชาติกลมกล่อมได้ เราเลยเลือกทำก่อนเป็นอันดับแรก ทำเสร็จก็นำไปแจกจ่ายให้คนในชุมชนตามบ้านเลย พร้อมกับแนะนำความรู้เรื่องประโยชน์ของพืชสมุนไพรชนิดนั้นไปพร้อมกัน จากนั้นก็สอบถามความคิดเห็นว่าเขาชอบหรือไม่ อยากให้ปรับปรุงอย่างไร ผลตอบรับส่วนใหญ่พอใจและอยากให้ทำกิจกรรมต่อไป” แพน กล่าว

วิว บอกว่า หลังจากทดลองแจกจ่ายน้ำสมุนไพรแล้ว **ทีมงานได้จัดเวทีนำเสนอผลการทำโครงการต่อชุมชน เป็นกิจกรรมสุดท้ายที่จัดเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้มาเรียนรู้ร่วมกันเรื่องสมุนไพรในชุมชน และการทำน้ำสมุนไพรเพื่อสุขภาพให้เขานำไปใช้ในชีวิตประจำวัน** เสียดายที่วันนั้นมีฝนตกหนัก ทำให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมน้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชนที่ให้ความสนใจร่วมรับฟัง และฝึกทำน้ำสมุนไพรกับกลุ่มแกนนำเยาวชนอย่างสนุกสนาน

นอกจากการทำงานภายในชุมชนแล้ว ทีมยังอาสาร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ จากโครงการสะพานสายบุญ อำเภอห้วยทับทัน ในวันจัดค่ายกิจกรรมทำความสะอาดวัด และโครงการทวนเข็มนาฬิกาย้อนเวลาหาความหลัง อำเภออุทุมพรพิสัย พร้อมทำน้ำสมุนไพรไปแจกจ่าย และยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ด้านสมุนไพรกับเพื่อนต่างโครงการอีกด้วย

สมุนไพรสานสัมพันธ์

ด้วยจิตอาสาที่มีอยู่ในเนื้อในตัวของทีมงาน จึงไม่แปลกที่ทีมงานต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าการทำโครงการนี้สิ่งที่พวกเขาได้รับมีมากกว่าความรู้เรื่องสรรพคุณของพืชสมุนไพร และการนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นเครื่องดื่ม คือสายสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น โดยมี “น้ำสมุนไพร” เป็นตัวกลางสานสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ทั้งตัวทีมงานเอง คนในชุมชน และระหว่างเพื่อน

สมาชิกร่วมโครงการจากชุมชนอื่น การแสดงออกซึ่งความห่วงใย ดูแลซึ่งกันและกัน รวมถึงความเสียสละ สิ่งเหล่านี้คือคุณค่าทางใจที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้พวกเขาเดินหน้าทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชนของตน

"สมุนไพรมีในชุมชน นี่คือบ้านของเรา เราต้องทำเพื่อบ้านเรา ถึงแม้สิ่งที่เราทำจะเป็นแค่ส่วนเสี้ยวเล็ก ๆ แต่เราก็ได้ทำ ไม่ใช่อยู่เฉย ๆ โดยที่ไม่ทำอะไรเลย แล้วปล่อยให้เวลาผ่านเลยไป" แพน กล่าวและบอกต่อว่า **ขั้นตอนและกระบวนการคิดเพื่อทำโครงการน้ำสมุนไพรในชุมชนตั้งแต่ต้นจนจบ ช่วยให้เขามีความคิดที่แตกฉานจนเกิดความมั่นใจในสิ่งที่รู้ ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ทำให้กล้าสื่อสารสิ่งที่ตัวเองรู้ ให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย**

"ตอนที่ยังไม่รู้ว่าต้องทำอะไรและทำยังไง แล้วต้องออกไปพูดต่อหน้าคนอื่น มันมีอาการสั่น รู้สึกกลัว เพราะไม่รู้จะพูดอะไร ***แต่ตอนนี้เราได้ลงมือทำแล้ว และรู้ในสิ่งที่ทำ ถ้าให้ออกไปพูดต่อหน้าคนเยอะ ๆ เราก็พูดได้ มีใครมาถาม เราก็ไม่กลัว เพราะ***

"โครงการนี้เหมือนเป็นแรงจูงใจ มาทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ แบบนี้มันสนุก ความรับผิดชอบก็เกิดขึ้นเอง เพราะต้องรีบทำการบ้านให้เสร็จ แล้วจะได้นัดรวมตัวกันทำงาน นอกจากนี้ยังทำให้ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ความรู้ของคนอื่น ๆ ก็เป็นประโยชน์กับโครงการของเรา ภูมิใจที่เยาวชนอย่างเรามีโอกาสได้ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน"

ตอบได้ ที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือ เรากล้าถามคนอื่นในสิ่งที่สงสัยและไม่รู้ เพื่อที่จะได้มีความรู้เพิ่มขึ้นด้วย"

นอกจากนี้ แพน ยังกล่าวว่า **การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงานเป็นทีม** เพราะหากใครคนใดคนหนึ่งปล่อยปละละเลยงานของตัวเอง ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานในภาพรวมของทีม ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนงานตามแผนได้

ด้านเพ็ญที่อยู่ต่างโรงเรียน เห็นสอดคล้องกับแพนว่า **ความสามัคคีในกลุ่ม** เป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้การทำโครงการลุล่วงไปได้ ความสามัคคีในที่นี้หมายรวมถึง **การรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวเอง และการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน**

เพ็ญ บอกว่า ความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างแรก คือ **การยอมรับและรู้จักตัวเอง** *"จากเป็นคนชอบตื่นสายวันเสาร์อาทิตย์ เพราะไม่ต้องไปโรงเรียน พอพี่ ๆ นัดมาทำงาน เราก็รู้หน้าที่ว่าต้องตื่นเช้าให้ได้ แล้วไปให้ทันเวลา เพราะต้องไปทำงานร่วมกับคนอื่น* ***ส่วนวันไหนไม่มีนัด ตื่นเช้าขึ้นมาที่บ้านก็ชม เพราะมีเวลาทำงานช่วยผู้ปกครองมากขึ้น****...วิธีการทำงานในโครงการก็นำไปใช้ตอนทำงานกลุ่มที่โรงเรียนได้ด้วย เราต้องรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ให้ทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ส่วนการแบ่งหน้าที่ก็จัดสรรตามความสมัครใจและความถนัดของแต่ละคน"*

นอกจากนี้ เพ็ญ ย้ำว่า การวางแผนงานและดำเนินการตามแผนเป็นลำดับขั้นตอนและพร้อมปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมช่วยให้การทำงานเป็นทีมง่ายขึ้น

“ปกติเขาก็มีงานที่ต้องรับผิดชอบเรื่องการเรียน แต่เขาก็แบ่งเวลามาทำงานตรงนี้ ทำให้เขาต้องวางแผนการทำงานในทีม เช่น คิดคำนวณบัญชีเองว่าจะใช้จ่ายอะไร แล้วมาเบิกเงินที่เรา เพราะเขาให้เราช่วยถือเงินให้ ส่วนเราก็พาเขาไปซื้อของตามที่ต้องการ เหมือนกับช่วยอำนวยความสะดวกให้เขามากกว่า แต่หลัก ๆ แล้วเด็กจะเป็นคนคิดแล้วมาบอกเราอีกทีว่าเขาต้องการอะไร”

“ถ้าเราวางแผน แล้วค่อย ๆ ทำตามแผน เราจะรู้ว่าอยู่ตรงจุดไหน แล้วก็ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้าของกลุ่ม ทำให้ไม่สับสนเวลาจะทำกิจกรรมขั้นต่อไป”

ส่วน นีน่า บอกว่า **การวางแผนงานช่วยให้เธอจัดการตารางชีวิตของตัวเองได้ดีขึ้น** โดยเฉพาะเรื่องเรียน จากที่เป็นคนชอบทิ้งงานคั่งค้างไว้เป็นดินพอกหางหมู ใกล้ถึงวันส่งงานแล้วถึงจะทำ แทนที่โครงการนี้จะเข้ามาเพิ่มภาระ แต่กลับเพิ่มความรับผิดชอบให้เธอ

*“การทำโครงการนี้เหมือนเป็นแรงจูงใจ **มาทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ แบบนี้มันสนุก ความรับผิดชอบก็เกิดขึ้นเอง** เพราะต้องรีบทำการบ้านให้เสร็จ แล้วจะได้นัดรวมตัวกันทำงาน นอกจากนี้ยังทำให้ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ความรู้ของคนอื่น ๆ ก็เป็นประโยชน์กับโครงการของเรา **ภูมิใจที่เยาวชนอย่างเรามีโอกาสได้ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน**”*

สังคมโซเชียลเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของเยาวชนออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว พิมพ์เป็นคนหนึ่งที่ใช้เวลาไม่น้อยไปกับโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก แต่**โครงการนี้ทำให้เธอละจากหน้าจอโทรศัพท์ หันมาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในชุมชน และรู้จักปรับตัวเข้าหาคนอื่น**

*“เพื่อนจากที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้ช่วยเหลือกันก็มาทำงานด้วยกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ คนที่รู้ก็บอกคนที่ไม่รู้เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน **ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ เรื่องการควบคุมอารมณ์ของตัวเอง จากเดิมไม่ฟังใคร อารมณ์ร้อน การทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ฝึกให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงความรู้สึกคนอื่น รับฟังคนอื่นมากขึ้น เพื่อให้งานเดินหน้าต่อไปได้”*** พิมพ์ กล่าว

พี่เลี้ยงชุมชน หนุนให้ “คิด” และ “ทำ”

ขณะที่ **วิษณุ โคมวย พี่เลี้ยงชุมชนและผู้ปกครองของวิว** เล่าถึงพัฒนาการด้านการทำงานของเยาวชนว่า พวกเขามีการวางแผนและแบ่งงานกันทำได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น เห็นได้จากช่วงต้นที่มีการเก็บข้อมูลพืชสมุนไพรก่อน แล้วจึงเริ่มเก็บวัตถุดิบสำหรับการทำน้ำสมุนไพร เมื่อพบว่ามีสิ่งไหนขาดตกบกพร่องจึงจะขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

“หลายครั้งที่เด็ก ๆ ว่างไม่ตรงกัน เราก็เห็นเขาแบ่งหน้าที่ทำงานตามที่นัดกันไว้ได้เป็นอย่างดี การทำงานด้วยกันอาจมีไม่เข้าใจกันบ้าง เวลาคนหนึ่งมาคนหนึ่งไม่มา แต่เขาพยายามปรับตัวเข้าหากัน คนที่ไม่มาครั้งนี้ครั้งต่อไปก็มา คนที่มาก็ฟังเหตุผลคนอื่น หรืออย่างตอนหาวัตถุดิบสมุนไพรตัวไหนที่ขาดเหลือหาไม่ได้ เราก็ช่วยหามาเสริมให้ แต่สมุนไพรส่วนใหญ่ที่เด็ก ๆ ทำกันก็สามารถหาได้ทั่วไปในชุมชนอยู่แล้ว”

วิษณุ บอกต่อว่า ประโยชน์ของโครงการนี้ที่เห็นได้ชัดคือ ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการเพิ่มพูนความรู้ ดีกว่าใช้เวลาไปกับการเล่นมือถือ ที่**สำคัญยังช่วยฝึกให้เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ**

“ปกติเขาก็มีงานที่ต้องรับผิดชอบเรื่องการเรียน แต่เขาก็แบ่งเวลามาทำงานตรงนี้ ทำให้เขาต้องวางแผนการทำงานในทีม เช่น คิดคำนวณบัญชีเองว่าจะใช้จ่ายอะไร แล้วมาเบิกเงินที่เรา เพราะเขาให้เราช่วยถือเงินให้ ส่วนเราก็พาเขาไปซื้อของตามที่ต้องการ เหมือนกับช่วยอำนวยความสะดวกให้เขามากกว่า แต่หลัก ๆ แล้วเด็กจะเป็นคนคิดแล้วมาบอกเราอีกทีว่าเขาต้องการอะไร

ใครจะคิดว่าน้ำสมุนไพรที่แสนจะธรรมดาจะให้ “คุณค่า” ได้มากกว่า “มูลค่า” เมื่อน้ำสมุนไพร กลายเป็น “สายใย” สื่อรักและความห่วงใยระหว่างผู้ให้กับผู้รับทุกเพศทุกวัยที่ได้ดื่ม ไม่เพียงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นของทีมงาน และผู้ใหญ่ในชุมชนบ้านหนองกองเท่านั้น แต่น้ำสมุนไพรยังช่วยสานสายใยไปสู่เพื่อนต่างชุมชนอีกด้วย

***“เราจะสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างคุณค่าให้สิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนได้อย่างไร?”* โจทย์นี้ได้รับการไขคำตอบแล้วว่า สิ่งใกล้ตัวที่มีในชุมชนจะมีมูลค่าเพิ่มและมีคุณค่ามากขึ้น เมื่อเราทำให้สิ่งเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์กับผู้คน**

• • • •

โครงการน้ำสมุนไพรในชุมชน

พี่เลี้ยงชุมชน

ศุภชิดา ศรีชารัตน์
วิษณุ โคมวย ผู้ปกครอง

ทีมทำงาน

กลุ่มเยาวชนบ้านหนองกอง
อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีษะเกษ

อรปรียา สาโรจน์	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โรงเรียนกำแพง
บุญมี ศรีบูรณ์	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนกำแพง
ทิพวรรณ ขะชี้ฟ้า	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนกำแพง
เพ็ญวิภา ศรชัย	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนบ้านหนองหงอก
เทพปรียา โคมวย	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนกำแพง

พิชิตกลิ่น พิชิตใจ

โครงการพืชสมุนไพรพิชิตกลิ่น

ปัญหา **“กลิ่นไม่พึงประสงค์”** จากห้องน้ำหรือถุงเท้า
มีพบเจอได้ทุกที่ ไม่เว้นแม้แต่โรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณวิทยาคม
บ้านหนองแปง อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ
ก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน จนทำให้เยาวชนในโรงเรียนกลุ่มหนึ่ง
“ทนไม่ไหว” ลุกขึ้นมาหาวิธีพิชิตกลิ่นไม่พึงประสงค์เหล่านี้

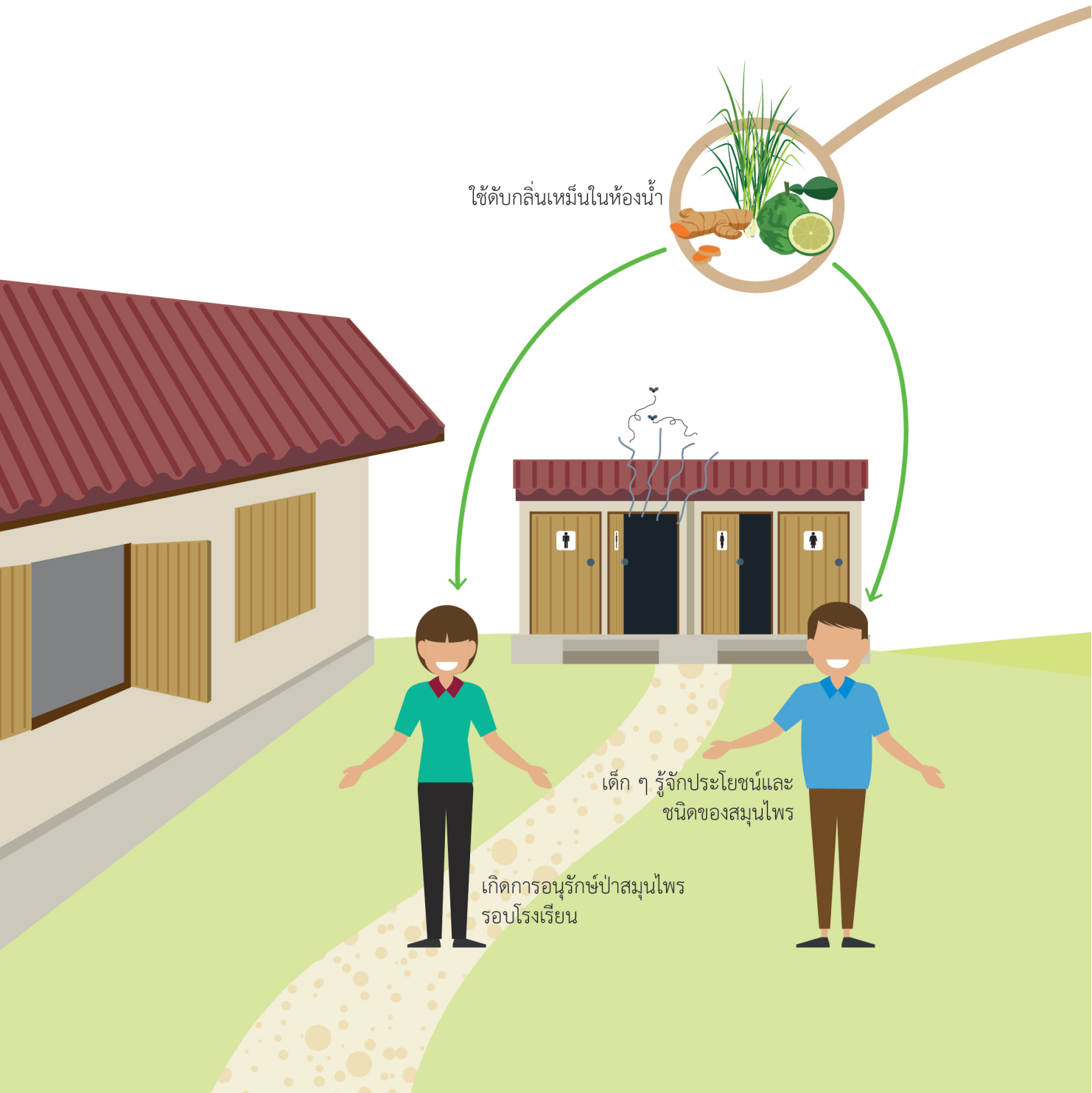

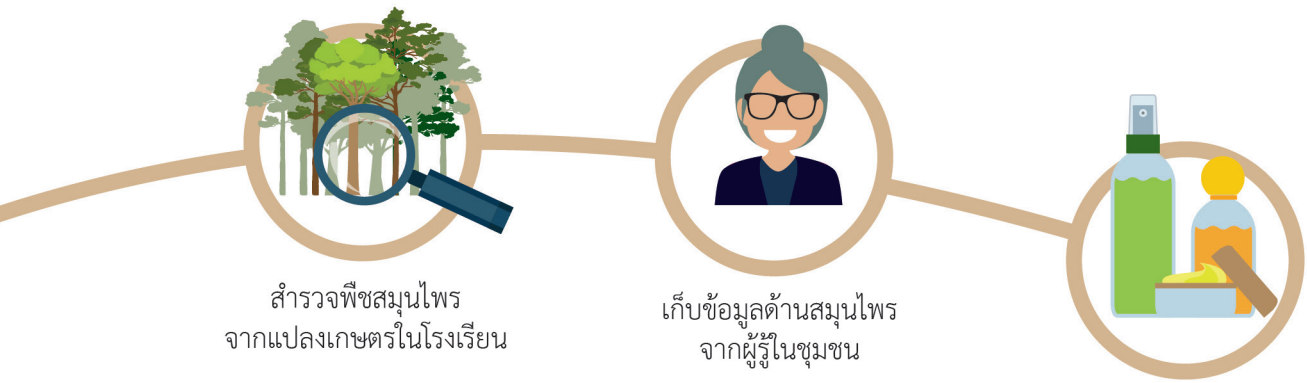

สำรวจพืชสมุนไพร
จากแปลงเกษตรในโรงเรียน

เก็บข้อมูลด้านสมุนไพร
จากผู้รู้ในชุมชน

นำสมุนไพรที่ใช้ดับกลิ่น
มาแปรรูปเป็นผลิตภัฑณ์
สเปรย์พิชิตกลิ่น

ต่อเยาวชน

“สร้างความกล้า” ทั้งกล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจแก้ไขปัญหา รู้จักตัวเองและเรียนรู้ ที่จะรับฟังผู้อื่น มีความเข้มแข็งอดทน รู้จักการทำงานเป็นทีม

ต่อชุมชน

ทำให้ช่องว่างระหว่างวัยของเด็กและเยาวชนกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนทลายลง ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 วัยเปลี่ยนไป มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยและใช้เวลาร่วมกัน คนแก่จากที่อยู่บ้านเฉย ๆ พอมีเด็กเข้าไปคุยด้วยก็รู้สึกคลายเหงา

คุณค่าที่เกิดขึ้น

โครงการนี้ทำให้ช่องว่างระหว่างวัยของเด็กเยาวชนกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนหลายลง เมื่อก่อนเด็ก ๆ ไม่เข้าหาผู้อาวุโสในชุมชน เรียกได้ว่าแทบไม่พูดคุยกันเลย แม้อยู่บ้านใกล้กัน แต่ตอนนี้ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 วัยเปลี่ยนไปมาก มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น จากการแลกเปลี่ยน พูดคุย และใช้เวลาร่วมกัน คนแก่จากที่อยู่บ้านเฉย ๆ พอมีเด็กเข้าไปคุยด้วยก็รู้สึกคลายเหงา เขาเลยชอบ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนเด็ก ๆ ก็ได้รับความรู้กลับมาในสิ่งที่เขาต้องการรู้

“กลิ่นเหม็น” จากห้องน้ำ ชวนเวียนหัว...จะตั้งใจเรียนสักหน่อย... **“กลิ่น”** จากถุงเท้าก็ตลบอบอวล ชวนเป็นลม หากเจอบรรยากาศแบบนี้ทุกวัน ๆ คงไม่ไหวแน่ ๆ ปัญหา **“กลิ่นไม่พึงประสงค์”** จากห้องน้ำหรือถุงเท้า มีพบเจอได้ทุกที่ ไม่เว้นแม้แต่**โรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณวิทยาคม บ้านหนองแปง อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน จนทำให้เยาวชนในโรงเรียนกลุ่มหนึ่ง “ทนไม่ไหว” ลุกขึ้นมาหาวิธีพิชิตกลิ่นไม่พึงประสงค์เหล่านี้**

จุดเริ่มต้น “พิชิตกลิ่น”

ใหม่-ชุติมา แสงอ่อน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณ เล่าถึงการรวมตัวกันทำโครงการว่า ทีมงานทั้งหมดเคยรับบทบาทเป็น อย.น้อย ทำกิจกรรมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

“โครงการที่คิดทำนั้นต้องไม่ใช่โครงการที่แค่ได้ทำแล้วจบไป แต่ทำแล้วต้องก่อให้เกิดประโยชน์เป็นรูปธรรมชัดเจนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ที่สำคัญควรส่งผลระยะยาวต่อชุมชนที่เราอาศัยอยู่”

มาก่อน เมื่อครูมาชักชวนให้เข้าร่วม **โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2** จึงตัดสินใจเข้าร่วมด้วยเหตุผลที่ว่า **“น่าสนุกดี”**

“พวกเราไม่รู้รายละเอียดโครงการว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่ชอบทำกิจกรรม เพื่อนที่มาด้วยก็สนิทกันอยู่แล้ว ทำงานร่วมกันได้ง่าย เลยสมัครเข้ามา คิดว่าอย่างมากสุดคงต้องทำโครงการสัก 2 เดือน ไม่คิดว่าจะต้องทำโครงการยาวนานแบบนี้” ใหม่ เอ่ยขึ้น

ทีมงานเล่าว่า พวกเขาไม่เคยทำโครงการที่ต้องคิดวางแผนทำกิจกรรมด้วยตัวเองและต้องเข้าร่วมอบรมกับพี่เลี้ยงโครงการอย่างต่อเนื่องมาก่อน เมื่อได้รับโจทย์ให้คิดโครงการครั้งแรก จึงพุ่งเป้าไปที่โครงการเศรษฐกิจพอเพียง เพราะมีแปลงเกษตรในโรงเรียนอยู่แล้ว ตอนนั้นคิดแค่ว่า **ทำเรื่องใกล้ตัวที่มีอยู่แล้วดีกว่า ง่ายดี แต่ความคิดแบบสนุกและง่ายก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปเมื่อได้คิดและลงมือทำโครงการอย่างจริงจัง**

อีท-จุรีรัตน์ บึงไกล เสริมต่อว่า **เวทีเติมพลังเสริมความคิดจิตสำนึกพลเมืองเยาวชนในการทำโครงการเพื่อชุมชนท้องถิ่นศรีสะเกษ** ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้ว่า **โครงการที่คิดทำนั้นต้องไม่ใช่โครงการที่แค่ได้ทำแล้วจบไป แต่ทำแล้วต้องก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ที่สำคัญควรส่งผลระยะยาวต่อชุมชนที่เราอาศัยอยู่** พอพี่เลี้ยงโครงการชวนคิด ทำให้รู้ว่า โครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหัวข้อที่กว้างเกินไป จึงกลับมามองปัญหาใกล้ตัว พวกเราเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน ใช้เวลาส่วนมากในโรงเรียนร่วมกัน เห็นว่าปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทุกคนในโรงเรียนคือ **กลิ่นเหม็นจากห้องน้ำและกลิ่นเหม็นจากรองเท้านักเรียน จึงเป็นที่มาของโครงการพืชสมุนไพรพิชิตกลิ่น ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อขจัดกลิ่นไม่พึงประสงค์ดังกล่าวโดยใช้สมุนไพร และเพื่อรวบรวมชื่อและสรรพคุณของพืชสมุนไพรลดกลิ่นไว้เป็นฐานข้อมูลการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอีกด้วย**

“อยู่ในห้องเรียนก็ได้กลิ่นถุงเท้ารองเท้า เข้าห้องน้ำก็มีกลิ่นเหม็น ทำให้บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่น่าอยู่ ไม่น่าเรียน”

ถึงแม้การใช้สารเคมีกำจัดกลิ่นน่าจะเป็นทางออกที่ง่ายที่สุด แต่ด้วยคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ใช้ที่อาจเกิดอาการระเคืองจากการแพ้สารเคมี พืชสมุนไพรจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด เพราะหาได้ทั่วไปในโรงเรียนและชุมชน

“เราเคยเห็นคนนำใบเตยมาพับเป็นดอกกุหลาบไปวางในห้องน้ำให้ส่งกลิ่นหอม เลยเกิดความคิดว่า นอกจากใบเตยแล้ว น่าจะมีพืชชนิดอื่นที่นำมาใช้ได้เช่นเดียวกัน” **อุ๊-วิไลวรรณ ลับไผ่** กล่าว

มุ่งหน้าหาผู้รู้

หลังจากประชุมวางแผนการดำเนินโครงการแล้ว สิ่งที่ทีมงานทำเป็นลำดับแรก คือ **ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำโครงการให้นักเรียน คณะครูในโรงเรียน และผู้บริหารรับทราบ** เพื่อหาแนวร่วม โดยใช้เวลาประกาศ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงเช้าหน้าเสาธง และประกาศเสียงตามสายในช่วงเที่ยง อุ๊ บอกว่า ที่ต้องทำเช่นนี้ เพราะมองว่า **ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นในโรงเรียนเป็นเรื่องของส่วนรวม ทุกคนจึงควรได้รับรู้** และธรรมชาติของนักเรียนโรงเรียนนี้ หากรุ่นพี่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทำกิจกรรมอะไร น้อง ๆ ก็จะให้ความสนใจด้วย ทีมงานจึงใช้วิธีสอบถามเพื่อนนักเรียนชั้นเดียวกัน เพื่อวัดความสนใจในการทำโครงการก่อน ซึ่งได้รับการตอบรับจากเพื่อนเป็นอย่างดี

“เพื่อน ๆ สนใจให้ความร่วมมือดี มาสอบถามข้อมูล และเข้ามาช่วยกิจกรรมบ้างบางครั้ง เพราะอยากได้ความรู้เรื่องสมุนไพร และอยากลองทำอย่างที่พวกเราทำ” ใหม่ กล่าว

“ความเชื่อมโยงระหว่างเด็กนักเรียน โรงเรียน และชุมชนก็เกิดขึ้น เมื่อทีมงานเริ่มลงพื้นที่ สอบถาม ข้อมูลจากผู้รู้เรื่องสมุนไพรในชุมชนด้วยตนเอง จนพบว่าสมุนไพรบางชนิดที่ปลูกทั่วไปในชุมชน สามารถนำมาสกัดเพื่อช่วยกำจัดกลิ่นได้”

เมื่อบอกกล่าวที่มาที่ไปของการทำโครงการ และขอความร่วมมือจากเพื่อนพ้องน้องพี่ในโรงเรียนได้แล้ว ก็ถึงเวลาที่ต้องเก็บข้อมูลชื่อและสรรพคุณพืชสมุนไพร โดยทีมงานเริ่มต้นสำรวจพืชสมุนไพรจากแปลงเกษตรในศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนก่อน โดยมีครูประจำวิชาพฤกษาศาสตร์อย่าง**ครูศิริศักดิ์ อินนอก** และหนังสือสรุปคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพรประจำศูนย์ฯ เป็นแหล่งความรู้เบื้องต้น

เมื่อรู้ข้อมูลพื้นฐานบ้างแล้ว ทีมงานจึงลงพื้นที่**สอบถามข้อมูลจากผู้รู้เรื่องสมุนไพรในชุมชนด้วยตนเอง จนพบว่า สมุนไพรบางชนิดที่ปลูกทั่วไปในชุมชนสามารถนำมาสกัดเพื่อช่วยกำจัดกลิ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นขมิ้น ว่านหอม มะกรูด ตะไคร้ ใบเตย ต้นอ้อม (พืชพื้นถิ่น) และกำยาน (พืชพื้นถิ่น) เป็นต้น**

ใหม่ บอกว่า พวกเรารู้ว่าในโรงเรียนและในชุมชนมีพืชสมุนไพร แต่ต้องการสำรวจดูว่ามีสมุนไพรจำนวนเท่าไร และเพียงพอต่อการแปรรูปหรือไม่ รวมถึงต้องการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสรรพคุณของพืชเฉพาะชนิดที่ช่วยกำจัดกลิ่น และวิธีแปรรูปสมุนไพรด้วย

ในส่วนของผู้รู้เรื่องสมุนไพรในชุมชน **เอิญ-วิทยากร ศรศรี** เล่าว่า พวกเขาใช้วิธีสุ่มเข้าไปสอบถามข้อมูลตามบ้าน เนื่องจากเห็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนใช้พืชสมุนไพรในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว บ้างก็เอามากิน บ้างก็เอามาทำยา หรือหมกไว้ให้ความหอม โดยเฉพาะบ้าน**ป้าบุญเยี่ยม จันทสาร** ที่มีความรู้เรื่องการทำเครื่องหอมโบราณ หรือดอกไม้หมก ภูมิปัญญาที่มาแต่ดั้งเดิม มีวิธีทำคือ นำพืชสมุนไพรอันได้แก่ ต้นอ้อม ต้นสร้อย ขมิ้น เล็บครุฑ และว่านหอม มาโขลกรวมกันเพื่อให้ส่งกลิ่นหอมได้นานขึ้น

อีท บอกว่า **วิธีเลือกผู้รู้ ทีมงานจะเลือกจากคนเฒ่าคนแก่ใกล้บ้าน และคนที่พอรู้จักมักคุ้น 5 คน ทั้งนี้ก่อนไปสัมภาษณ์ทีมงานจะต้องมาประชุมเพื่อเตรียมประเด็นคำถามกันก่อน โดยมีประเด็นคำถามหลัก ได้แก่ สมุนไพรที่ใช้ดับกลิ่นในชุมชนมีอะไรบ้าง สมุนไพรที่ผู้รู้นำมาใช้ดับกลิ่นมีอะไรบ้าง นำมาแปรรูปเป็นอะไรได้บ้าง และแหล่งที่มาของสมุนไพรหาได้จากที่ไหนในชุมชน เป็นต้น** จากนั้นจึงแบ่งหน้าที่กัน แต่ช่วงที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์เป็นช่วงปิดเทอม ทีมงานเหลืออยู่แค่ 3 คน คือ อีท เอิญ และอุ๊ จึงรับหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนไปก่อน เพื่อให้การทำงานเดินไปตามแผนที่วางไว้

ผลจากการสัมภาษณ์**ป้าบัวลัย หนองหงอก** ชาวบ้านบ้านโชคอุดม ตำบลผือใหญ่ **ทำให้ทีมงานได้รู้จักพืชสมุนไพรพื้นถิ่นอย่างกำยาน และได้เคล็ดลับการหมกรากกำยานกับต้นอ้อมที่จะทำให้ได้กลิ่นหอมอบอวลยาวนานขึ้น** อีท บอกว่า ความรู้

ดังกล่าวเป็นเรื่องใหม่ที่เบิกทางให้พวกเขาได้ออกไปค้นหาต้นกำยานในป่าตำบลผือใหญ่ จนภายหลังได้รู้ว่าป่าดังกล่าวเป็นป่าช้า จึงมีพืชสมุนไพรแปลก ๆ ขึ้นอยู่เยอะ

“สมุนไพรชนิดอื่น ๆ เราหาได้ทั่วไปตามบ้าน ส่วนต้นอ้มแทบไม่มีแล้วในชุมชน เราต้องไปซื้อพันธุ์มาเพาะเอง ว่านหอมกับกำยานยังมีอยู่บ้าง แต่อยู่ในป่ารก พวกเราเป็นพวกชอบลุยอยู่แล้ว เข้าป่าเข้าพงไม่กลัว แต่ตอนเข้าไปที่ป่าบ้านผือใหญ่ เราไม่รู้เลยว่าตรงนั้นเป็นป่าช้า ถ้ารู้คงไม่เข้าไป” อีท เล่าติดตลก

ขณะที่เอิญ บอกว่า **ความยากของการพูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่ คือ ปัญหาเรื่องการได้ยิน และการตอบไม่ตรงคำถาม ทีมงานจึงได้เรียนรู้ว่า การทำงานกับคนในชุมชนต้องอาศัยความเข้าใจ และต้องใช้ความอดทน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วน ก่อนนำข้อมูลทั้งหมดมาเปรียบเทียบ และสรุปอีกครั้ง เพื่อนำมาทดลองทำด้วยตัวเอง**

บททดสอบ คือ “ความรับผิดชอบ”

ถึงแม้ขั้นตอนการทำงานระหว่างทางจะทำให้รู้สึกท้อ ด้วยภาระการเรียน และงานบ้านที่ต้องช่วยผู้ปกครอง ทำให้การแบ่งเวลามาทำโครงการอย่างพร้อมเพรียงกันเป็นไปได้ยาก **แต่พวกเขายังเลือกที่จะทำโครงการต่อ เพราะถือเป็นความรับผิดชอบ** ด้วยเหตุนี้ การแบ่งหน้าที่กันทำงานของทีมงานจึงค่อนข้างยืดหยุ่น เพื่อให้แต่ละคนรับบทบาทแทนกันได้ เมื่อสมาชิกไม่ครบ

ทีมงานบอกว่า หากเป็นวันเปิดเรียน ส่วนใหญ่จะใช้เวลาตอนเย็นหลังเลิกเรียนประชุมร่วมกันที่โรงเรียน ส่วนวันเสาร์อาทิตย์จะใช้บ้านอุ๊เป็นศูนย์กลางการนัดหมาย เพราะมีพื้นที่กว้างขวางและอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน

โบว์-ทิพย์อรุณ นุเสน ยอมรับว่า หลายครั้งที่ภาระงานทางบ้าน ทำให้เธอไม่สามารถมาทำกิจกรรมตามนัดหมายได้ หรือไม่ก็มาช้า จนทำให้เพื่อนไม่พอใจ

“เป็นเรื่องปกติที่แต่ละคนจะมีธุระส่วนตัว เพราะฉะนั้นเพื่อให้งานเดินหน้าเราต้องพยายามรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดก่อน จะได้ไม่กระทบคนอื่น”

“ไม่ใช่ไม่อยากมา แต่ยังมีอย่างอื่นต้องทำและต้องรับผิดชอบ บางทีก็ลำบากใจ” โบว์ กล่าว

ด้าน ใหม่ เสริมว่า เป็นเรื่องปกติที่แต่ละคนจะมีธุระส่วนตัว เพราะฉะนั้น**เพื่อให้งานเดินหน้า เราต้องพยายามรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดก่อน จะได้ไม่กระทบคนอื่น**

ส่วน อุ๊ บอกว่า ความยากของการทำงานอยู่ที่การรวบรวมสมุนไพรให้ครบทุกชนิด เนื่องจากการทำผลิตภัณฑ์ต้องใช้สมุนไพรหลายอย่าง พวกเขาจึงต้องวางแผนว่า จะเก็บพืชสมุนไพรแต่ละชนิดจากพื้นที่ไหนในชุมชน เพื่อให้ได้สมุนไพรครบจำนวน และมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ

ทั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในระดับหนึ่งแล้ว เพื่อทดสอบความหอม และความสามารถในการขจัดกลิ่นของสมุนไพรสูตรต่าง ๆ ทีมงานจึงได้ทดลองผลิตสารขจัดกลิ่นในรูปแบบของน้ำสกัดสมุนไพร จากข้อมูลที่สรุปได้จากการสำรวจ

“พวกเราคิดว่าจะผลิตออกมาเป็นน้ำจะได้สะดวกเวลาใช้ และขั้นตอนการทำก็ไม่ยาก แค่นำมาต้มเท่านั้น ส่วนปริมาณส่วนผสมของสมุนไพรแต่ละชนิด เราทดลองทำกันเองแล้วบันทึกไว้ เพราะสูตรจากคนเฒ่าคนแก่มีความหอมแบบโบราณเหมือนกลิ่นน้ำอบ เราอยากปรับเปลี่ยนให้หอมสดชื่นขึ้นจะได้เข้ากับยุคสมัย ทำให้ต้องทดลองทำอยู่หลายครั้ง โดยเลือกนำใบเตยกับตะไคร้มาผสมเพิ่มเข้าไป ตอนนี้กลิ่นน่าจะใช้ได้แล้ว แต่ส่วนที่ยังแก้ไม่ได้คือสีของน้ำที่เป็นสีเหลืองจากขมิ้น ซึ่งเรากำลังหาข้อมูลกันอยู่ว่าจะกำจัดสีนี้ได้หรือเปล่า” อุ๊ กล่าว

ทีมงานบอกต่อว่า ขณะนี้การแปรรูปสมุนไพรพิชิตกลิ่นกำลังอยู่ในขั้นทดลองเพื่อหาสูตรที่ช่วยให้ขจัดกลิ่นได้ดีที่สุด ปัจจุบันได้ผลิตต้นแบบออกมาในรูปแบบสเปรย์ขจัดกลิ่น ที่มีส่วนผสมของขมิ้น ว่านหอม มะกรูด ตะไคร้ และใบเตยเป็นวัตถุดิบหลัก โดยให้เพื่อนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 29 คนทดลองใช้

“ที่ให้เพื่อนทดลองใช้ เพราะคิดว่าการสอบถามความคิดเห็นจากเพื่อนชั้นเดียวกันทำได้ง่ายกว่า ตัวเราเองก็ไม่เขิน แล้วยังวัดประสิทธิผลของผลิตภัณฑ์ได้จากประสบการณ์ตรงของตัวเอง เนื่องจากเรียนชั้นเดียวกับเพื่อนอยู่แล้ว” อุ๊ อธิบาย

เมื่อถามถึงผลที่ได้ ทีมงานบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า เมื่อนำผลิตภัณฑ์พิชิตกลิ่นไปใช้ฉีดในห้องน้ำ และให้เพื่อนในห้องเรียนใช้ฉีดพ่นในจุดที่เป็นต้นกำเนิดกลิ่น เช่น ถุงเท้าและรองเท้า พวกเขา**ใช้วิธีสุ่มสัมภาษณ์เพื่อนนักเรียนในห้องเรียน รวมทั้งนักเรียนและครูที่ใช้ห้องน้ำ ทุกคนบอกว่าดี คือ กลิ่นเหม็นลดลง ทั้งนี้ในส่วนของสีเหลืองซึ่งเป็นสีของขมิ้นซึ่งเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์นั้น ทีมงานได้ใช้สารส้มเข้ามาช่วยลดสีเหลืองให้จางลงได้**

“เวลาอยู่ในห้องเรียนเรารู้สึกได้ว่ากลิ่นเหม็นลดลง กลิ่นไม่ถึงกับหายไปเลยแต่ก็ไม่คลุ้งเหมือนเมื่อก่อน ส่วนในห้องน้ำกลิ่นยังพอมีอยู่บ้าง แต่ไม่แรงเท่าที่เคยรู้สึก” ทีมงานบอกเล่าผลการทดลองใช้

พิชิตความเปลี่ยนแปลง

จากความตั้งใจแรกที่อยากเข้าร่วมโครงการเพราะความสนุก อุ๊ บอกว่า ยิ่งทำโครงการยิ่งรู้สึกว่า *“เราจะทำเล่น ๆ ไม่ได้แล้วนะ”* เพราะ**โครงการนี้ช่วยฝึกกระบวนการคิดของเธอให้มีเหตุมีผล และรู้จักวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ**

“เมื่อก่อนชอบคิดแล้วทำเลย ไม่ได้ทบทวนสิ่งที่คิด แต่ตอนนี้ก่อนจะทำอะไรสักอย่างต้องแน่ใจในความคิดของตัวเองก่อน สังเกตได้ว่า ความคิดซับซ้อนขึ้น คือ จะคิดก่อนว่าถ้าทำแบบนี้แล้วจะทำอย่างอื่นต่อไปได้หรือเปล่า แล้วจะเกิดผลอย่างไร” อุ๊ อธิบาย

“ทุกอย่างที่ทำต้องเริ่มที่ตัวเอง ตอนแรกเข้ามาทำโครงการก็ไม่รู้เหมือนกันว่าตัวเองชอบหรือถนัดอะไร แต่พอได้ทำก็เริ่มรู้ว่าตัวเองเก่งอะไร รู้อะไรบ้าง แล้วจะช่วยอะไรเพื่อนได้บ้าง ต่อจากนั้นเราก็ต้องยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย เพราะไม่มีใครเก่งไปหมดทุกอย่าง ถ้าทุกคนช่วยกันก็จะทำงานออกมาเป็นชิ้นเป็นอันอย่างดีที่สุดได้”

เช่นเดียวกับ **เอิร์น-ณิชาภัทร กิ่งแก้ว** ที่บอกว่า การรู้จักวางแผนงานช่วยให้เธอทำงานง่ายขึ้น และทำให้งานเสร็จเร็วขึ้น หากดำเนินการตามแผนอย่างเคร่งครัด

“การวางแผนช่วยให้รู้ว่าควรทำอะไรก่อนหลังและสามารถจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะทำได้ เวลาทำงานก็จะมีความรอบคอบมากขึ้น พอคิดแบบนี้ได้มันส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของเราด้วย แต่ละวันตื่นขึ้นมาจะรู้เลยวันนี้ต้องทำอะไรที่ไหน อย่างไรบ้าง รู้สึกเหมือนใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น”

“การที่เราได้คิดเองทำเอง ทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น และรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองด้วย” เอิญ กล่าวเสริม

ทีมงานบอกว่า เหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเขาไม่ทิ้งโครงการไปกลางคัน เพราะโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ *“เปิดโอกาส”* ให้พวกเขาได้คิดและลงมือทำตั้งแต่ต้น ทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโครงการ จึงอยากรับผิดชอบให้ถึงที่สุด

“เราคิดวางแผนแล้วก็ต้องทำให้เป็นขั้นตอนจนจบ เพราะเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ ถ้าคิดแล้วไม่ลงมือปฏิบัติก็คงไม่ได้งานอย่างที่ต้องการ เราต้องคิดเสมอว่าจะทำอย่างไรให้งานออกมาดี” อุ๊ เน้นย้ำ

สำหรับการทำงานร่วมกันเป็นทีม อุ๊ บอกว่า **ความเข้มแข็งและอดทนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากคนใดคนหนึ่งท้อแล้วถอยออกไป หนึ่งแรงที่หายไปจะดึงกำลังใจของคนอื่นให้ค่อย ๆ หมดไปด้วย**

“เราบังคับใครไม่ได้ก็จริง แต่เราบังคับตัวเองให้อดทนได้ ถ้าเราทำได้ก่อนก็จะส่งผลดีต่อทุกคนในทีม”

ส่วน อีท กล่าวเสริมว่า **การทำงานเป็นทีมที่ดีต้องเข้าใจเป้าหมายการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ก้าวไปพร้อม ๆ กันได้**

ส่วน ใหม่ ย้ำว่า **ประสบการณ์จากการทำโครงการพืชสมุนไพรพิชิตกลิ่นช่วย “สร้างความกล้า” ทั้งกล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจแก้ไขปัญหา จากเดิมที่เคยมีความกลัว ไม่กล้าทำอะไรเลย เพราะไม่อยากมีปัญหา ตอนนี้กลับได้เรียนรู้ว่าปัญหาไม่ได้มีไว้ให้หนี แต่มีไว้ให้เผชิญหน้า**

“โครงการของพวกเราตั้งใจไปพัฒนาคนอื่น แต่ไม่ใช่แค่คนอื่นได้อย่างเดียว เราก็ได้ด้วย พวกเราเป็นคนทำ สิ่งไหนที่เราไม่รู้ พอได้ลงมือทำเลยได้รู้ ถ้าเป็นเมื่อก่อนคง

“เราจะคิดแค่ด้านเดียวว่าคนอื่นต้องปรับเข้าหาเราไม่ได้ แต่ต้องคิดด้วยว่าเราสามารถปรับตัวเข้าหาคนอื่นได้หรือเปล่า หรือทั้งสองฝ่ายควรปรับเข้าหากัน ทั้งหมดคือการเรียนรู้ที่จะเข้าใจกันและกัน แล้วจับมือก้าวไปด้วยกัน”

ไม่อยากทำอะไรเลย ไม่แม้แต่จะคิด เพราะทำไปก็ต้องมีปัญหาให้แก้อีก แล้วจะทำไปทำไม ตอนนี้ไม่คิดแบบนั้นแล้ว เราต้องกล้าทำก่อน อย่าไปกลัวปัญหา”

ใหม่ ยังบอกอีกว่า โครงการนี้ช่วยพัฒนาให้เธอเกิดทักษะชีวิต กล่าวคือ ทำให้ปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ง่ายขึ้น

“เราจะคิดแค่ด้านเดียวว่าคนอื่นต้องปรับเข้าหาเราไม่ได้ แต่ต้องคิดด้วยว่าเราสามารถปรับตัวเข้าหาคนอื่นได้หรือเปล่า หรือทั้งสองฝ่ายควรปรับตัวเข้าหากัน ทั้งหมดคือการเรียนรู้ที่จะเข้าใจกันและกัน แล้วจับมือก้าวไปด้วยกัน” ใหม่ สะท้อนตัวเองอย่างแน่วแน่

แม้การทำโครงการต้องอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีม และอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ครู และคนในชุมชน แต่อีทบอกว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่เธอได้รับจากการทำโครงการ คือ **การได้รู้จักตัวเอง และเรียนรู้ที่จะรับฟังผู้อื่น**

“ทุกอย่างที่ทำต้องเริ่มที่ตัวเอง ตอนแรกเข้ามาทำโครงการก็ไม่รู้เหมือนกันว่าตัวเองชอบ หรือ ถนัดอะไร แต่พอได้ทำก็เริ่มจากรู้ว่าตัวเองเก่งอะไร รู้อะไรบ้าง แล้วจะช่วยอะไรเพื่อนได้บ้าง ต่อจากนั้นเราก็ต้องยอมรับความสามารถ และความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย เพราะไม่มีใครเก่งไปหมดทุกอย่าง ถ้าทุกคนช่วยกันก็จะทำงานออกมาเป็นชิ้นเป็นอันอย่างดีที่สุดได้”

ถึงแม้ตอนนี้ทีมงานทุกคนกำลังจะจบการศึกษาออกไปเรียนต่อนอกชุมชน แต่พวกเขาก็ตั้งใจส่งต่อองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปพืชสมุนไพรขจัดกลิ่นให้เยาวชนรุ่นน้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

*“สูตรพืชสมุนไพรอาจไม่จบลงแค่นี้ เมื่อ**เราส่งต่อสูตรให้รุ่นน้อง** เขาสามารถนำไปพัฒนาต่อได้ เด็กๆ อาจจะเก่งกว่าเรา เราก็ต้องให้โอกาสเขาคิดค้นต่อยอดไปอีก”* อีท อธิบาย

ฟื้นสัมพันธ์ชุมชน

อ้อ-จรัญญา ลับไผ่ พี่เลี้ยงชุมชน และอดีตครูฝึกสอนโรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณวิทยาคม กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เห็นกลุ่มเยาวชนทำโครงการมาอย่างต่อเนื่องว่า **โครงการนี้ทำให้ช่องว่างระหว่างวัยของเด็กและเยาวชนกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนทลายลง เมื่อก่อนเด็กๆ ไม่เข้าหาผู้อาวุโสในชุมชน เรียกว่าแทบไม่พูดคุยกันเลย**

แม้อยู่บ้านใกล้กัน แต่ตอนนี้ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 วัยเปลี่ยนไปมาก ทั้ง 2 ฝ่ายมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้นจากการแลกเปลี่ยนพูดคุยและใช้เวลาร่วมกัน

"คนแก่จากที่อยู่บ้านเฉย ๆ พอมีเด็ก ๆ เข้าไปคุยด้วยก็รู้สึกคลายเหงา เขาเลยชอบและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนเด็ก ๆ ก็ได้รับความรู้กลับมาในสิ่งที่เขาต้องการรู้"

แม้จะเป็นกลุ่มเยาวชนที่ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียนอยู่แล้ว แต่อ้อบอกว่ากลุ่มแกนนำเยาวชนทุกคนมีสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำมากขึ้น **สังเกตเห็นได้จากการใช้เวลาเล่นมือถือที่ลดน้อยลง**

"เห็นความตั้งใจในการทำงานของทีมงานมากขึ้น เพราะปกติเขาจะอยู่แต่กับมือถือไม่ทำอย่างอื่น ส่วนตัวเองจากเดิมจะเอาแต่อ่านหนังสือสอบ สนใจแต่เรื่องของตัวเอง ตอนนี้ต้องแบ่งเวลามาดูแลน้อง ๆ ตัวเราก็ได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองไปพร้อมกัน ซึ่งก็มีประโยชน์กับหน้าที่การงานของเรา ครูต้องเข้าใจเด็กถึงจะรู้ว่าควรจะสอนและดูแลเด็กอย่างไร"

วันนี้สเปรย์พิซิตกลิ่นนอกจากจะช่วยขจัดกลิ่นไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน ทำให้บรรยากาศในโรงเรียนน่าอยู่ขึ้นแล้ว กระบวนการทำงานยังช่วยฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุในชุมชนให้กลับมาใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น ทั้งยังกระตุกกระตุ้นให้ทีมงานเห็น "คุณค่า" จากการลงมือทำที่ช่วยเปลี่ยนแปลงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความกล้าแสดงออก วิธีทำงาน การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความอดทน อดกลั้น และความรับผิดชอบ ซึ่งถือเป็น "ทักษะชีวิต" สำคัญที่จะเป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาก้าวเดินต่อไปได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น

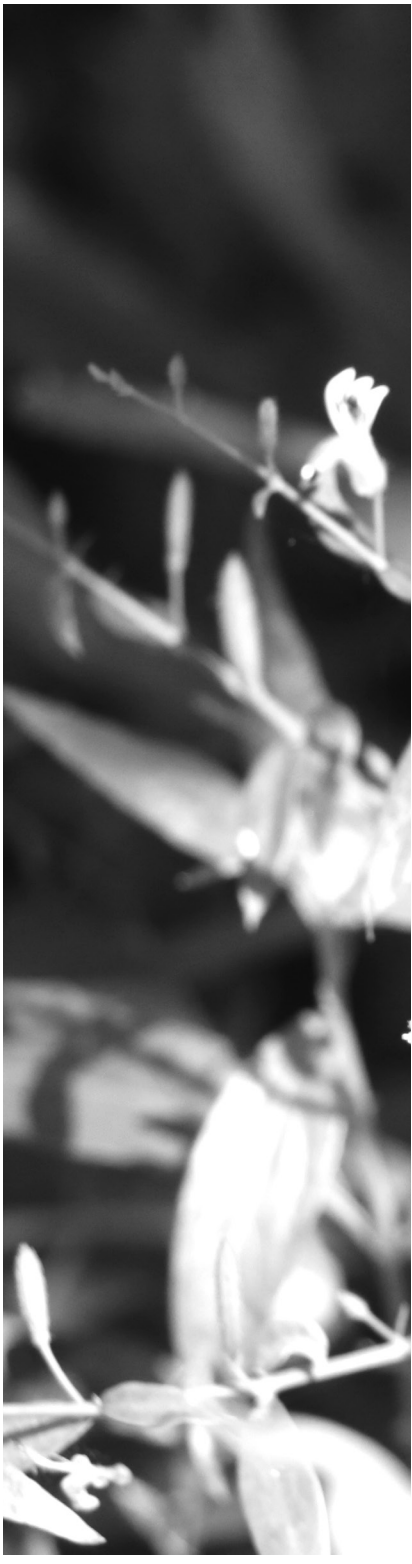

โครงการพืชสมุนไพรพิชิตกลิ่น ชุมชนบ้านหนองแปง อ.โพธิ์ศรีสุวรรณ จ.ศรีสะเกษ

พี่เลี้ยงชุมชน จรัญญา ลับไผ่ อดีตครูฝึกสอนโรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณวิทยาคม
ทีมทำงาน **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโพธิ์ศรีสุวรรณวิทยาคม**
วิทยากร ศรศรี ณิชาภัทร กิ่งแก้ว
ชุติมา แสงอ่อน จุรีรัตน์ บึงไกล
ทิพย์อรุณ นุเสน วิไลวรรณ ลับไผ่

“สืบค้น” รากเหง้า “สร้างสำนึก” รักบ้านเกิด

โครงการทวนเข็มนาฬิกาย้อนเวลาหาความหลัง

บ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ แม้จะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน แต่ที่มาที่ไปของหมู่บ้านที่เป็นประวัติศาสตร์ยังไม่มีความชัดเจน จนรู้สึกได้ถึงความไร้รากของตนเอง เมื่อเกิดความสงสัย กลุ่มเยาวชนจึงลุกขึ้นมา ทำ**โครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง** เพื่อบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนไว้เป็นหลักฐานความภาคภูมิใจของถิ่นกำเนิด ผนวกกับสถานการณ์ที่พบเห็นเด็กเยาวชนในหมู่บ้านเข้าแต่ร้านเกม จึงอยากใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่น้อง ๆ ในชุมชน

ยุคขอม

มีร่องรอยการขุดดินเหนียวบริเวณชุมชน เพื่อทำปราสาทวัดสระกำแพง และปราสาทบ้านปราสาท

ยุคสงคราม

ชาวบ้านอพยพไปพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

รู้จักปัจจุบัน

ทำให้เยาวชนบ้านพงพรต
รู้ว่ากว่าจะเป็นปัจจุบัน...
ชุมชนต้องผ่านเรื่องราว
อะไรมาบ้าง สิ่งที่ทำให้
พวกเขารักและหวงแหน
และอยากให้ทุกคนคิดและ
รู้สึกเช่นเดียวกันด้วยการ
เผยแผร่ข้อมูลผ่านสื่อ
ที่ผลิตกันเอง

2550-ปัจจุบัน

ชุมชนมีความสะดวกสบายในทุก ๆ ด้าน

2500-2549 ยุคเปลี่ยนแปลง

แยกหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่ ในปีพ.ศ.2545
จากนั้นก็เริ่มเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน

2453-2500 ยุคก่อตั้ง

ผู้ใหญ่จินดา สังขะเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก
ของบ้านพงพรต

2411-2453 ยุคเงินเรือ

พบวัตถุโบราณเป็นเงินคล้ายเรือในบริเวณชุมชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

มีหนังสือเล่มเล็ก และสื่อภาพ Time Line ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินการผลิต
แผนที่เดินดิน เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านพงพรตเก็บเป็นเอกสารบอกเล่าที่มา
ของชุมชน เด็กและเยาวชนเกิดสำนึกรักชุมชนและช่วยเป็นกระบอกเสียงบอกเล่าเรื่องราว
ความเป็นมาของหมู่บ้านตนเองได้อย่างมั่นใจ

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นในตัวตนของทีมงานทุกคนคือ การเกิดสำนึกรักบ้านเกิดเรือนนอน พอเรารู้จักประวัติหมู่บ้านเราแล้ว เราก็รักบ้านเรามากขึ้น รู้สึกเลยว่าบ้านเราเป็นชุมชนที่เก่าแก่ ประเพณีวัฒนธรรมในตำบลเรามีครบทุกอย่าง...

"หมู่บ้านเฮาเกิดมากะหลายร้อยปี คนบ้านเฮาฮู้ดีวิถีเฮาเป็นแบบใด ฮักกันไว้เด้อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย สามัคคีกันไว้ให้บ้านของเฮาอยู่ดี

อย่าสิถิ่มเด้อบ้านเฮาให้ซุ้มเฮาดูแลให้ดีบ้านเกิดของเฮานี้อย่าสิมีน้อแตกกัน อย่าสิหันไปคนละทางอย่าสิม้างทางใจให้มันพัง อย่าสิลืมรากเหง้าความหลังที่ฝังในใจให้พวกเฮาได้สืบสานวิถีพื้นบ้านชุมชนเฮาวัฒนธรรมเก่า ๆ เรื่องราวที่เป็นความหลังสร้างไว้เป็นทางให้ลูกหลานสืได้เดินตามฮอยเก่าของเฮาได้ ให้เขาเป็นต้นข้าวรุ่นใหม่ที่สร้างจากใจคนบ้านเฮา โอ้โอ๋.....โอ้โอ.....โอ้โอ๋

บ้านพงพรต*ของเฮานี้เกิดมาหลายร้อยปีแล้ว มีเรื่องราวมากมายที่ผ่านมา สร้างคุณค่าให้ชุมชนทุกคนต่างเข้าใจ เกิดมาน้อยจนใหญ่ในบ้านนี้ มีด้านดีและบ่ดีให้เฮานี้ได้เฮียนฮู้ ว่าเฮานั้นสิอยู่กันแบบใด๋ บ้านหลังนี้ที่เฮาอยู่ได้อุ้มชูพวกเรามา อย่าสิปะปล่อยถิ่มเรื่องความหลังกาลเวลาที่ล่วงเลยนั้นบ่เคยสิหวนคืนอย่าสิมัวแต่ยืน*

บ่เฮ็ดหยัง ให้มาทำเพื่อบ้านเฮารวมกันเข้าเป็นหนึ่งเดียวเป็นพลังแน่นเหนียวของบ้านเฮา ถ้าบ้านเฮาบ่ฮักกันบ่ฮักมั่นในบ้านเจ้าของ บ้านเฮาคงบ่เหลือหม่องให้อยู่

มาร่วมกันเด้อ ฮักกันไว้เด้อ ฮักบ้านเฮาเด้อ คนบ้านเฮา มาร่วมกันเด้อ ฮักกันไว้เด้อ ฮักบ้านเฮาเด้อ คนบ้านเฮา คนบ้านเฮา"

ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

เสียงร้องเพลงฮักกันเด้อบ้านเฮาคลอไปกับการเล่นกีตาร์โปร่ง ในท่วงทำนองแสนไพเราะ คือ ผลผลิตส่วนหนึ่งของ**โครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลังของเยาวชนบ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่แต่งโดย จักร-ประจักษ์ สุทโท เพื่อใช้เป็นสื่อในการบอกเล่าความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอน หลังจากที่ได้ร่วมกับน้องๆ ซึ่งประกอบด้วย กฐิน-ศรีสุรัตน์ สุทโธ แป๋ว-ศศิธร หาโล๊ะ แอะ-สุธิมา ขันทอง ดา-ไอรดา วงค์โสภา เจน-ธิดารัตน์ กุลทา และ เปเล่-วีรพล หมุ่ยโท สืบค้นประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพงพรต**

จักรซึ่งได้มีโอกาสร่วมสังเกตการณ์การทำงานของเครือข่ายเยาวชนใน**โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ**ในปีแรก จึงเกิดความสนใจ เพราะเรียนจบสาขาพัฒนาสังคม เมื่อได้รับการชักชวนจากพี่เลี้ยงโครงการ ทีมงานซึ่งมีการรวมตัวกันอยู่แล้ว เพราะทำวงดนตรีหมอลำลูกทุ่งชื่อ *"แซ่บเวอร์แดนซ์"* อาสาแสดงตามงานต่างๆ ในหมู่บ้านเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่สมาชิกในชุมชน จึงหารือกันถึงประเด็นที่น่าสนใจในการทำโครงการ เพราะมีพื้นฐานและความสนใจเรื่องดนตรีอยู่แล้ว **ในช่วงแรกทีมงานจึงคิดจะทำโครงการเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน แต่เมื่อได้ทบทวนบริบทของชุมชนร่วมกับพี่เลี้ยงจึงพบว่า ประวัติศาสตร์ที่มาที่ไปของหมู่บ้านยังไม่มีความชัดเจน จนรู้สึกได้ถึงความไร้รากของตนเอง ความสงสัยต่อที่มาของชุมชนจึงเป็นประเด็นที่สร้างความสนใจให้แก่ทีมงาน จึงตกลงกันว่าจะทำโครงการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน เพื่อบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนไว้เป็นหลักฐานความภาคภูมิใจของถิ่นกำเนิด**

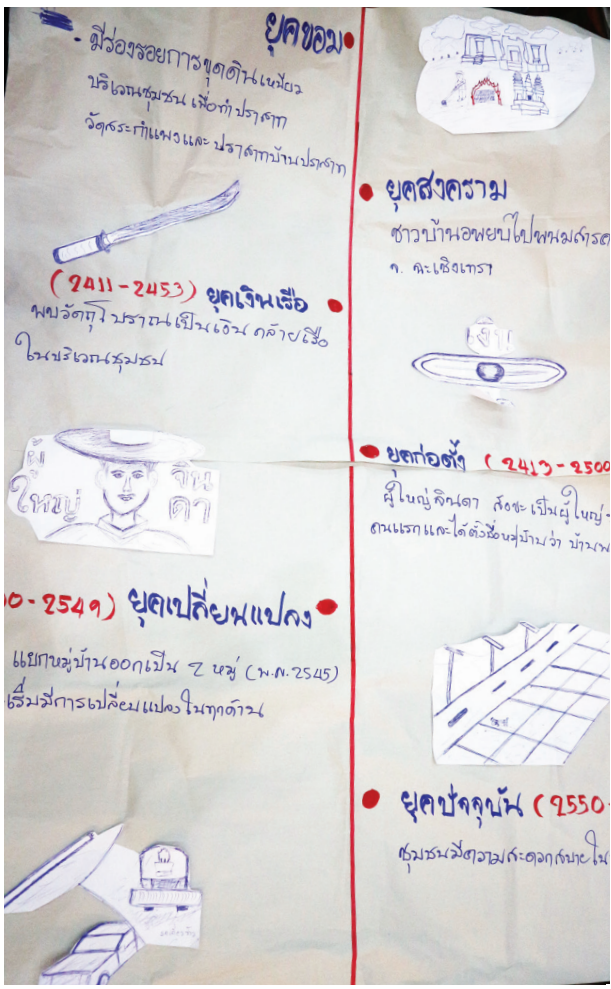

"ผมว่าประวัติศาสตร์มันเป็นบ้านของเรา ถ้าเราไม่รู้จุดกำเนิดของบ้านตนเองมันจะเป็นอย่างไร?

คนบ้านเราเองไม่รู้จักคำว่าจุดกำเนิดของตนเอง ไม่รู้จักรากเหง้าของตนเอง ทำให้ไม่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด" จักร เล่าถึงเบื้องหลังความคิดผนวกกับ**สถานการณ์ที่พบเห็นเด็กเยาวชนในหมู่บ้านเข้าแต่ร้านเกม จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่จะใช้การทำโครงการสร้างการเรียนรู้ให้แก่น้อง ๆ ในชุมชน**

จักร เล่าว่า ช่วงแรกเขาชวนน้องผู้ชายเข้าร่วมทีมก่อน แล้วจึงชวนกลุ่มน้องผู้หญิงซึ่งมาซ้อมเต้นแดนซ์เซอร์เข้าร่วมทีม แม้จะยังไม่ทราบรายละเอียด ก็ตกลงใจร่วมโครงการโดยไม่ลังเล เพราะเห็นว่าการทำงานร่วมกันเป็นเรื่องสนุก

"วันนั้นเป็นวันซ้อมเต้น พี่เขาก็บอกให้มาหาที่บ้าน พี่เขาบอกว่า พรุ่งนี้ต้องไปนำเสนอที่โรงแรมพรหมพิมาน เขาให้วาดรูป เราก็ทำถึงเที่ยงคืนเลย เราชอบทำงานเป็นทีม มันสนุก หลายความคิด ก็เลยยอมทำ แต่ไม่รู้ว่าต้องทำอะไร ตอนแรกคนที่จะไปคือกฐินแต่แม่ของกฐินบอกว่า ถ้าจะต้องไปก็ให้ไปด้วยกันทั้งหมด" แป๋วเล่า

การเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษวันแรก ทีมงานก็ไปสายเพราะจักรต้องไปทำงานที่สุรินทร์กว่าจะขับรถมารับน้อง ๆ ไปถึงสถานที่อบรมก็เป็นช่วงพักเบรกตอนเช้า แต่ทีมงานยังได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเพื่อนโครงการอื่น โดยในวันนั้นพวกเขาต้องคิด และเขียนข้อเสนอโครงการ ซึ่งเป็นการใช้ความคิดมากที่สุดในชีวิต ทำให้พวกเขาบางคนเริ่มรู้สึกว่า **กำลังจะเจอของยากเข้าแล้ว**

"วันนั้นเป็นวันที่เขียนเยอะที่สุด ใช้ความคิดเยอะที่สุด พี่ ๆ เขาให้เขียนออกมาว่าทำไมถึงอยากทำโครงการนี้ ได้ชื่อนี้มาอย่างไร ความสามารถของพวกเราจะนำไปปรับใช้กับการทำโครงการอย่างไร ก็งงที่ต้องมานั่งถามกันอย่างนั้น เพราะพี่จักรไม่บอกว่าจะทำอะไร" แป๋ว เล่าย้ำถึงความไม่รู้ในสิ่งที่จะทำ เนื่องจากพี่จักรซึ่งเป็นคนชวนไม่เคยเล่าให้ฟังว่า การทำโครงการเป็นอย่างไร?

จักร เล่าเสริมว่า **ตั้งใจที่จะไม่บอกน้อง เพราะคิดว่า จะพาทำไปเรื่อย ๆ ให้น้องค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะมีความเชื่อว่า หากได้เรียนรู้ด้วยตนเองจะเกิดความเข้าใจและจะรู้วิธีการทำโดยที่ไม่ต้องมีใครสอน ซึ่งจะดีกว่าที่พี่ต้องคอยบอกแล้วน้องต้องรอคำสั่ง**

เป้าหมายของโครงการ คือ อยากให้เด็กและคนในชุมชนได้รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอย่างแท้จริง โดยทีมงานมีกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน และการใช้เครื่องมือในการศึกษาชุมชนตามแนวทางของนักมานุษยวิทยาที่จักรร่ำเรียนมา ได้แก่ เส้นประวัติศาสตร์ (Time Line) ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เดินดิน แผนที่ตัดขวาง ผังเครือญาติ

เนื่องจากมีโครงสร้างการทำงานที่ดี และมีความชัดเจนของเป้าหมายการทำงาน ทำให้การพัฒนาโครงการของทีมงานเป็นไปอย่างราบรื่น สามารถนำเสนอโครงการต่อคณะกรรมการซึ่งเป็นด่านสำคัญผ่านฉลุย สมความตั้งใจของทีมงานที่บอกว่า ตอนนั้นคิดเพียงแต่ว่า จะเล่าถึงสิ่งที่อยากทำตามที่ได้เขียนไว้ให้ดีที่สุด **การได้รับงบประมาณมาทำโครงการจึงเป็นความดีใจที่จะได้ทำอะไรให้แก่ชุมชนถิ่นเกิดของตนเอง**

“กิจกรรมการสืบค้นข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านกลายเป็นกิจกรรมแห่งความสุขของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ที่มีลูกหลานไปหาไปคุยด้วย จึงเต็มอกเต็มใจที่จะบอกเล่า หากไม่รู้ ผู้รู้ก็จะชี้ช่องแนะนำให้ไปสอบถามเพิ่มจากใครได้บ้าง”

สืบค้น ศึกษา เพื่อลบความสงสัย

เมื่อกลับมาหมู่บ้าน ทีมงานจัดประชุมทีมเพื่อวางแผนการทำงาน ทบทวนกิจกรรมที่จะต้องทำ และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน แม้ว่าทุกครั้งที่ทำกิจกรรมจะมีบรรยากาศของการร่วมด้วยช่วยกัน แต่ละคนก็มีหน้าที่ประจำที่ต้องรับผิดชอบ เช่น นวลกับเจนจะเป็นคนพิมพ์ กฐิน แป๋ว ดา แอะ รับหน้าที่วาดภาพในกระดาษ เปเล่เป็นประชาสัมพันธ์ จักรดูภาพรวม **การวางแผนการทำงานยังเป็นตัวช่วยในการบริหารจัดการโครงการร่วมกัน** เพราะจักรได้เปิดกิจการส่วนตัวอยู่ที่สุรินทร์ ทำให้ทีมงานต้องใช้การประสานงานนัดหมายการทำงานผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียเป็นหลัก และใช้เวลาในวันเสาร์อาทิตย์ในการลงพื้นที่ทำงานร่วมกัน

ด้านน้อง ๆ ที่ส่วนใหญ่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีภาระของการเรียนที่ต้องสอบเรียนต่อ แต่ก็ไม่ได้มองว่า **การทำโครงการเป็นตัวถ่วงที่ทำให้แผนชีวิตสะดุด หากมองว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ได้ผ่อนคลายจากความเคร่งเครียดในการเรียน** เช่นเดียวกับการนัดกันซ้อมเต้นที่ทำกันเป็นประจำอยู่แล้วที่บ้านของแป๋ว

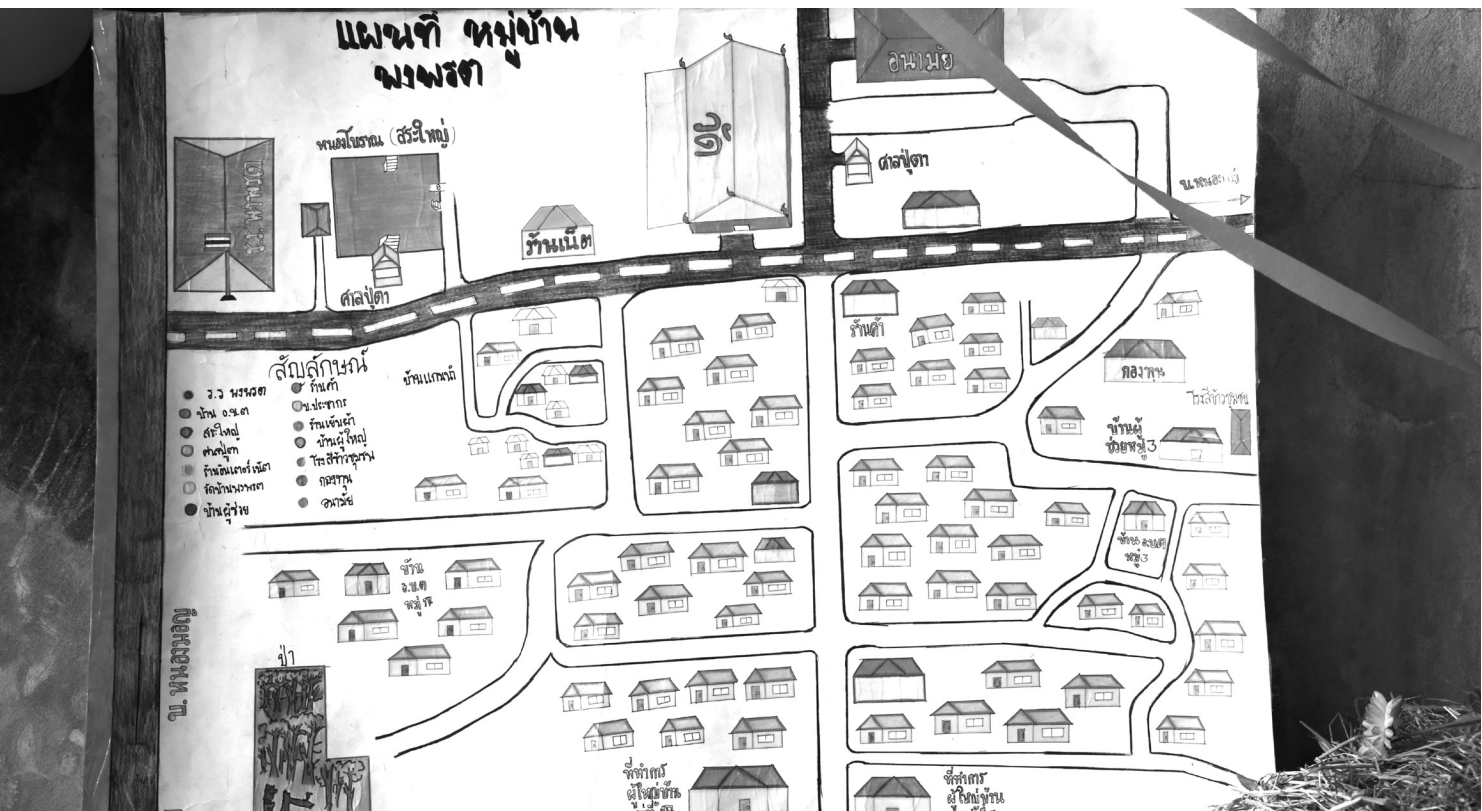

การลงพื้นที่เพื่อสืบค้นข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านทำในช่วงปิดเทอม ซึ่งทีมงานบางคนต้องทำงานพิเศษ บางคนต้องไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ทำงานอยู่ต่างพื้นที่ ถึงจะมีความไม่พร้อมของสมาชิกแต่ก็ไม่ใช่ปัญหา เพราะมีคนที่อยู่เป็นหลักคือ แป๋ว จักร โดยมีเพื่อน ๆ ผลัดเปลี่ยนกันมาช่วย

ทีมงานคัดสรรผู้รู้โดยอิงเกณฑ์ว่า จะสอบถามคนที่อายุมากที่สุดในชุมชน ซึ่งมีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปี อยู่ 5-6 คน การสอบถามผู้รู้ไปทีละบ้าน ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชื่อของหมู่บ้าน ที่ตั้งตามชื่อของมันชนิดหนึ่งในภาษากวย ซึ่งสามารถพบได้ในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน แต่รายละเอียดอื่น ๆ ยังคลุมเครือ เพราะยังมีความขัดแย้งเนื่องจากเป็นการเล่าจากความทรงจำของผู้เฒ่า

กระนั้น**กิจกรรมการสืบค้นข้อมูล**ความเป็นมาของหมู่บ้านก็กลายเป็นกิจกรรมแห่งความสุขของผู้เฒ่าในชุมชนที่มีลูกหลานไปหา ไปคุยด้วย จึงเต็มอกเต็มใจที่จะบอกเล่า หากไม่รู้ ผู้รู้ก็จะชี้ช่องแนะนำให้ไปสอบถามเพิ่มจากใครได้บ้าง

คู่ขนานไปกับการสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ ทีมงานใช้เครื่องมือเส้นประวัติศาสตร์ (Time Line) ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เดินดิน แผนที่ตัดขวาง เป็นตัวช่วยในการสืบค้นและบันทึกเรื่องราวของชุมชน

“Timeline จะบอกเหตุการณ์แต่ละช่วงว่าเกิดอะไรขึ้นในชุมชนบ้าง ปฏิทินวัฒนธรรมจะบอกว่า ใน 1 ปีเราทำกิจกรรมประเพณีอะไรบ้าง ปฏิทินการผลิตก็จะบอกว่า ใน 1 ปีชุมชนของเราทำอาชีพอะไรกันบ้าง ส่วนแผนที่เดินดินบอกตำแหน่งบอกจุด บอกบริบทชุมชนว่ามีอะไรบ้าง มีทรัพยากรอะไร บอกเส้นทางด้วย เพราะผมเองเกิดในหมู่บ้านแท้ ๆ ก็ยังไม่รู้เส้นทาง เพราะซอกซอยมันเยอะมาก” จักร เล่าถึงจุดเด่นของเครื่องมือแต่ละตัว

ขณะเดียวกัน ทีมงานก็ไม่ละเลยที่จะเติมเต็มการทำงานด้านข้อมูล ด้วยการสืบค้นเอกสารจากวัด อินเทอร์เน็ต และสอบถามจากผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นอีกช่องทางเพื่อใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากพระสงฆ์และผู้ปกครอง เช่น แม่ของแป๋วที่ค้นหนังสือเกี่ยวกับ ฮีต 12 คอง 14 มาให้ทีมงานใช้อ้างอิง รวมทั้งแนะนำแหล่งข้อมูลและผู้รู้ในชุมชน

การนำข้อมูลที่ได้มาบันทึก ทำให้ทีมงานได้ช่วยกันตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่าครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่อย่างไร? หากข้อมูลในส่วนที่ผู้รู้บอกเล่าตรงกันก็จะถูกบันทึกไว้ด้านหนึ่ง ส่วนข้อมูลที่ยังมีข้อขัดแย้งไม่ตรงกันจะถูกบันทึกไว้ด้านหนึ่ง โดย**ทีมงานมีแผนที่จะเชิญผู้รู้ที่เคยให้ข้อมูลมาประชุมรวมกัน เพื่อสะสางความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ**

“ตรงไหนที่มันขัดกันเราก็จะนัดคนแก่มาที่วัดแล้วให้เขาพูดคุยถกเถียงกันเอง แล้วเขาก็พูดกันจนลืมว่าเรากำลังสอบถามข้อมูลอยู่” แป๋วเล่าถึงบรรยากาศการจัดโฟกัสกรุ๊ปที่ทำให้ทีมงานได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

กิจกรรมลานวัฒนธรรม มีเป้าหมายหลักเพื่อเผยแพร่ข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ทีมงานได้เรียบเรียงไว้ให้ชาวบ้านได้ร่วมตรวจสอบ และเติมเต็มข้อมูลให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ลานกว้างในวัดประจำหมู่บ้านถูกขอใช้เป็นสถานที่จัดงาน ทีมงานระดมพลเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมแรงร่วมใจกันจัดเตรียมสถานที่และเตรียมงาน ทีมงานส่วนหนึ่งรับหน้าที่จัดทำหนังสือเล่มเล็กที่เรียบเรียงประวัติของหมู่บ้านไว้อย่างเรียบร้อย พร้อมแจกให้ผู้เข้าร่วมงานจำนวน 80 กว่าฉบับ อีกส่วนก็เตรียมการแสดงเพื่อต้อนรับและสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ร่วมงาน ทีมงานอีกด้านจัดเตรียมนิทรรศการซึ่งประกอบด้วย ซุ้มบอกเล่าเป้าหมายและกระบวนการทำงานของทีมงาน ซุ้มประวัติศาสตร์ชุมชน และซุ้มรูปเก่าของชุมชน ซึ่งทีมงานได้ไปขอยืมภาพถ่ายเก่า ๆ จากคนในชุมชนมาจัดนิทรรศการ เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้ซึมซับบรรยากาศบ้านเมืองในยุคอดีต โดยมีไฮไลท์ของงานคือการเล่าประวัติของหมู่บ้าน โดยจะมีเกมตอบคำถามสอดแทรกระหว่างกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทีมงานตั้งใจออกแบบ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้ผู้เข้าร่วมงานอ่านหนังสือเล่มเล็กที่ได้แจกไป

การตอบรับจากชุมชนเข้าร่วมงานเกินความคาดหมาย ผลจากแบบประเมินที่ขอให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้คะแนนการจัดงาน เป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมงาน ทีมงานเล่าอย่างภูมิใจว่า **มีข้อความจากใบประเมินบางแผ่นที่มีผู้สะท้อนความเห็นว่า กิจกรรมที่จัดเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เยาวชนไม่ติดสิ่งเสพติด ไม่ติดเกม การตอบรับอย่างดีจากชุมชนจึงเป็นการเติมเต็มแรงใจให้ทีมงานตั้งใจทำงานต่อไป**

จุดที่ยังค้างคาใจ

ดูเหมือนว่าการทำกิจกรรมครั้งนี้ของพวกเขาจะประสบผลสำเร็จ แต่ทีมงานบอกว่า ยังมีจุดน่าเสียดายที่ไม่สามารถทำผังเครือญาติของสมาชิกในชุมชนเสร็จทันการจัดงานลานวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีกิจกรรมการทำสื่อที่จะบันทึกและเผยแพร่เรื่องราวประวัติของหมู่บ้านที่ยัง

“ข้อความจากใบประเมินบางแผ่นที่มีผู้สะท้อนความเห็นว่า กิจกรรมที่จัดเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เยาวชนไม่ติดสารเสพติด ไม่ติดเกม การตอบรับอย่างดีจากชุมชน จึงเป็นการเติมเต็มแรงใจให้ทีมงานตั้งใจทำงานต่อไป”

ทำไม่เสร็จ ซึ่งขณะนี้มีเพียง**หนังสือเล่มเล็ก และสื่อภาพ Time Line ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินการผลิต แผนที่เดินดิน ฯลฯ ได้นำไปหุ้มพลาสติกใส่กรอบเก็บไว้ที่วัด ส่วนสื่ออื่น ๆ นั้นหากทำเสร็จแล้ว ทีมงานจะนำไปมอบให้กับผู้นำชุมชนและเก็บไว้ที่วัดประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นเอกสารบอกเล่าที่มาของชุมชน ซึ่งนอกจากสื่อเอกสารต่าง ๆ ที่ตั้งใจทำแล้ว ทีมงานแต่ละคนยังเป็นกระบอกเสียงบอกเล่าถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านพงพรตด้วยตนเองได้อย่างมั่นใจ และภูมิใจทุกครั้งที่มีคนถามไถ่ รวมทั้งการบอกเล่าแก่น้อง ๆ ในชุมชนซึ่งจะเป็นคนรุ่นใหม่ที่ทีมงานต้องการให้สืบทอดต่อไปด้วย**

นอกจากสิ่งที่ยังทำไม่สำเร็จข้างต้น ทีมงานสะท้อนว่า การทำงานในช่วงแรกยังประสบปัญหาขาดผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากในชุมชนไม่เคยมีใครมานั่งสอบถามเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านเช่นนี้มาก่อน เวลาทีมงานไปสอบถามผู้รู้ก็มักจะไม่กล้าตอบ เกี่ยงให้ไปถามกับคนอื่น ซึ่ง**ทีมงานก็ต้องใช้ความใจเย็นในการชวนพูดชวนคุยไปเรื่อย ๆ และใช้การจัดวงพูดคุย เป็นกระบวนการตรวจสอบเติมเต็มข้อมูล ทั้งนี้เมื่อทบทวนการทำงานทีมงานจึงได้ข้อสรุปว่า เป็นเพราะพวกเขาขาดกิจกรรมการชี้แจงโครงการต่อชุมชน ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจถึงเป้าหมายการทำโครงการ**

ส่วนปัญหาอุปสรรคในการจัดการเวลาว่างที่ไม่ตรงกันนั้น เป็นธรรมชาติที่ทุกคนรับได้ จึงต้องมีข้อตกลงนัดหมายล่วงหน้า 2 วัน แต่ก็มักจะมีสถานการณ์ที่ต้องนัดกะทันหันอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทีมงานสรุปว่า เป็นธรรมชาติของกลุ่มที่ชินกับการเรียกปุ๊บมาปั๊บ ซึ่งก็ต้องเข้าใจกันว่าถ้าใครไม่ว่าง คนที่มาก่อนก็ทำงานไปก่อน โดยไม่มีใครขุ่นเคืองใจต่อกัน

“ผมต้องปรับเรื่องเวลาเพราะผมเป็นคนที่มาสายตลอด ก็พยายามจะปรับตัวเรื่องตรงเวลา แต่มันก็หลายอย่างบางครั้งผมก็ต้องเคลียร์งาน ทำให้มาช้ามาก แต่ก็จะพยายามปรับปรุงตัวครับ” จักรรีบสารภาพจุดอ่อนตนเองเมื่อมีการพูดถึงปัญหาเรื่องการจัดการเวลาของกลุ่ม

“สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นในตัวตนของทีมงานทุกคน คือ การเกิดสำนึกรักบ้านเกิดเรือนนอน พอเรารู้จักประวัติหมู่บ้านเราแล้ว เราก็รักบ้านเรามากขึ้น รู้สึกเลยว่าบ้านเราเป็นชุมชนที่เก่าแก่ ประเพณีวัฒนธรรมในตำบลเรามีครบทุกอย่าง เช่น บุญผะเหวดก็มีบ้านเราทำอยู่หมู่บ้านเดียวในตำบล ก็รู้สึกภูมิใจที่บ้านเราเป็นหนึ่งในตำบลที่ยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมนี้อยู่”

ประสบการณ์ตรง...สร้างทักษะชีวิต

จักรและเปเล่ ซึ่งเป็นพี่ที่ผ่านประสบการณ์การทำกิจกรรมมาหลากหลายรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมในมหาวิทยาลัย สะท้อนว่า รู้สึกดีที่เห็นเยาวชนได้รับโอกาสมาทำงานแบบนี้ เพราะปกติไม่ค่อยได้เห็นเยาวชนทำโครงการในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นงานของผู้ใหญ่ และกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดให้เด็กและเยาวชนก็มักจะเป็นกิจกรรมการอบรมที่จบเป็นรายครั้ง **แต่การทำโครงการในครั้งนี้เป็นงานที่เยาวชนได้คิด ได้ลงมือทำเอง จึงรู้สึกสนุกมากกว่า และชอบที่ได้ทำอะไรด้วยตนเอง**

“เป็นประสบการณ์อีกด้านของชีวิต อยู่มหาวิทยาลัยก็ได้ลองทำ แต่ยังไม่เคยทำโครงการกับเยาวชน ก็รู้สึกว่าน้อง ๆ น่ารักกันทุกคน ก็มีดื้อบ้าง บางครั้งก็กอดคอกันเหมือนเพื่อน เวลาน้องดื้อ ผมเป็นคนไม่โมโห ไม่โกรธใครง่าย ๆ เป็นคนตลก ก็จะอาศัยพูดหยอกกันไป ค่อย ๆ

ฝ่านวัฒนธรรมทวนเข็มนาซิกา
ย้อนเวลาหาความหลัง
วันอาทิตย์ ที่ 19 มิถุนายน 2559
ณ บ้านพงพรด ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

บอกเขาทีละนิด อีกอย่างผมก็ภูมิใจที่มาเจอน้อง ๆ เพราะไม่เคยเห็นโครงการไหนที่เขาให้เด็กมาทำโครงการ ที่ทำอยู่มีแต่ผู้ใหญ่ ***การทำโครงการนี้ช่วยพัฒนาความกล้าของน้อง ๆ ให้รู้จักการพูด รู้จักการเข้าหาคนอื่น ได้ประสบการณ์ในการใช้ชีวิตร่วมกับคนที่ไม่รู้จัก ถือว่าเป็นเรื่องดี เริ่มเห็นพัฒนาการของน้อง ๆ คือ เขาเริ่มกล้า รู้จักการเข้าหาเพื่อนมากขึ้น****"* เปเล่สะท้อนความเห็น

สำหรับน้อง ๆ แล้วการทำโครงการที่คิดว่าเป็นของยากในช่วงแรก ก็ยังเป็นเรื่องยากอยู่เช่นเดิม แต่เพิ่มเติมคือ **ความรู้สึกที่ตระหนักถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชน** โดยเฉพาะการได้เรียนรู้ถึงการทำงานอย่างมีระบบขั้นตอน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนชีวิต วางแผนการเรียน

"โครงการนี้มีประโยชน์ต่อหนู คือ ได้รับความรู้เรื่องเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน รู้ความเป็นมาของหมู่บ้าน เราได้รู้จักการวางแผน พัฒนาความรับผิดชอบ รู้ใจเขาใจเรา คือ เข้าใจ รับฟังเหตุผลของเขา รู้จักแก้ไขปัญหา" กฐินเล่าถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ส่วน แป๋ว บอกอย่างภูมิใจว่า **การรู้ประวัติบ้านตนเอง เวลามีคนถามสามารถเล่าให้เขาฟังได้ โดยบทเรียนจากการทำโครงการนี้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองคือ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ติดเป็นนิสัยที่มีความพยายามทำงานของตนเองให้เสร็จ และทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ ที่สำคัญก็คือ *"บ้านเกิดเจ้าของก็ต้องรัก"***

ด้าน แอะ ซึ่งเป็นน้องที่สุดในกลุ่มบอกสั้นๆ ว่า **ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดความรับผิดชอบ**

สำหรับ ดา ซึ่งยอมรับว่า เธอไม่ค่อยกล้าพูด ไม่ค่อยกล้าแสดงออก เมื่อได้ร่วมโครงการทำให้ได้ฝึกการพูด ฝึกการนำเสนอ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความกล้าให้เกิดขึ้น ทำให้**มั่นใจในตัวเองมากขึ้น**

จักรซึ่งเป็นหัวหน้าทีมและเป็นพี่ใหญ่ สะท้อนตนเองว่า *"จากการทำงานที่ไม่เคยวางแผนก็ได้มีการวางแผนในการทำงานมากขึ้น เมื่อก่อนผมเป็นคนทำอะไรปุ๊บๆ ปั๊บๆ งานจะส่งพรุ่งนี้ทำวันนี้* ***แต่ทุกวันนี้ผมต้องปรับตัวใหม่ ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม*** *แต่ก่อนผมเป็นคนขี้อาย หลังจากทำโครงการนี้ ผมรู้สึกว่า* ***ผมกล้ามากขึ้นที่กล้าเพราะมันเหมือนเป็นหน้าที่ของผม*** *ผมต้องรับบทบาทเป็นหัวหน้า ก็ต้องออกไปทำ ออกไปพูด ถึงจะอายก็ต้องออก เลยทำให้ผมรู้สึกว่ากล้ามากกว่าเดิม"*

"ผลการทำกิจกรรมของเยาวชน ชาวบ้านชอบมาก ผู้นำในชุมชนก็ชอบมาก ทั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านพงพรตหมู่ 3 และหมู่ 7 จากตอนแรกเด็กๆ บอกว่าทำโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง ผู้ใหญ่ในชุมชนก็ไม่เข้าใจว่าทำอะไร แต่พอวันที่เขานำเสนอในงานลานวัฒนธรรม ทำให้ผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านได้เข้าใจว่า เขาทำเรื่องประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ทุกคนต่างชื่นชมและชื่นชอบมาก"

"ชื่นชม.....เติมพลัง(ใจ)....ให้ทีมงาน

บุญธรรม จำปาสุข เจ้าหน้าที่วิชาการ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จักรเคยไปฝึกงานเมื่อครั้งเรียนมหาวิทยาลัย เล่าว่า เห็นเยาวชนอยากทำโครงการ จึงเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยง ทำให้ได้สัมผัสบรรยากาศความสนุกสนานในการทำงานของกลุ่มเยาวชน ที่ตอนเริ่มต้นต่างไม่เป็นงาน จึงจับต้นชนปลายไม่ถูก เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกับพี่ๆ ในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ก็เริ่มทำงานเป็นมากขึ้น ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนจะมีก็แค่ช่วงแรกเท่านั้นที่ต้องให้คำแนะนำในเรื่องการทำแผน และการเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนของนักมานุษยวิทยา

"ผลการทำกิจกรรมของเยาวชน ชาวบ้านชอบมาก ผู้นำในชุมชนก็ชอบมาก ทั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านพงพรตหมู่ 3 และหมู่ 7 จากที่ในตอนแรกเด็กๆ บอกว่าทำโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง ผู้ใหญ่ในชุมชนก็ไม่เข้าใจว่าทำอะไร แต่พอวันที่เขานำเสนอในงานลานวัฒนธรรม ทำให้ผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านได้เข้าใจว่า เขาทำเรื่องประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ทุกคนต่างชื่นชมและชื่นชอบมาก"

เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้และการลงมือทำด้วยตนเองจนโครงการเสร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ บุญธรรมได้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานเป็นทีมมากขึ้น จากที่ช่วงแรก ๆ ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ บางคนที่กล้าอยู่แล้วก็ยิ่งกล้าแสดงออกอย่างถูกที่ถูกทางมากขึ้น ส่วนคนที่ไม่กล้าแสดงออกก็มีพัฒนาการ กล้าพูด กล้าคุยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึง**เป็นที่คาดหวังได้ว่า เยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการนำเพื่อน ๆ เยาวชนในชุมชนทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านต่อไปในอนาคต เพราะอย่างน้อยในขณะนี้ ก็ได้แนะนำให้เยาวชนกลุ่มนี้ได้เข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือหมู่บ้านในการจดบันทึกการประชุมหรือนำเสนอความคิดเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนด้วย**

“ผมเองก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก รู้สึกทึ่งในสิ่งที่พวกเขาทำมาก เพราะไม่คิดว่าเขาจะทำได้ขนาดนี้ ถ้าย้อนคิดทบทวนเมื่อตัวเองอายุเท่าเขา ผมยังไม่สามารถทำอะไรได้อย่างเขาเลย ซึ่งในขณะที่เขามีความสามารถ มีความเก่ง แต่เขาก็มีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และวางตัวได้ดีอย่างน่าชื่นใจ”

พื้นที่การเรียนรู้ “บ้านพงพรต” แห่งนี้ทำให้เห็นว่า เส้นทางประวัติศาสตร์ที่พวกเขาได้เรียนรู้และค้นหาเป็นเสมือนเส้นทางเดินที่เชื่อม “คนยุคเก่า-คนยุคใหม่” ได้เดินไปพร้อม ๆ กัน ผนวกกับ “การเห็น” คุณค่าของ “อดีต” ที่สามารถสร้าง “สำนึก” และ “อนาคต” ของหมู่บ้านได้ และเมื่อสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดถูกปลุกฟื้นจากเรื่องราวในอดีตให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นในจิตใจของเยาวชน เปรียบเสมือนรากแก้วที่หยั่งลึกให้รู้สึกภาคภูมิใจถึงที่มาของตนเอง และพร้อมที่จะอุทิศตนสืบสานและสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ แก่ชุมชน การมีรากย่อมทำให้ต้นไม้เติบโตอย่างแข็งแกร่งเช่นไร การรู้รากเหง้าของตนเองย่อมทำให้คนเติบโตได้อย่างมั่นคงเฉกนั้นเช่นกัน

• • • •

โครงการทวนเข็มนาฬิกาย้อนเวลาหาความหลัง

พี่เลี้ยงชุมชน	ปราณี อัครชาติ
	บุญธรรม จำปาสุข เจ้าหน้าที่วิชาการ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
ทีมทำงาน	**กลุ่มเยาวชนบ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ**
ศรีสุรัตน์ สุทโธ	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง
ศศิธร หาโล๊ะ	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง
สุธิมา ขันทอง	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกำแพง
ไอรดา วงค์โสภา	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง
ธิดารัตน์ กุลทา	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง
วีรพล หมุ่ยโท	นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ศุภชัย แพร่สำราญ	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยสารพัดช่าง
ประจักษ์ สุทโท	กิจการส่วนตัว

adidas

สะพานเชื่อมสัมพันธ์ “สร้างพลัง” ในชุมชน

โครงการสะพานสายบุญ

การเล่นเกม ติดโซเชียลมีเดีย ติดเพื่อน ฯลฯ เป็นพฤติกรรมที่ **“คนรุ่นใหม่”** เลือกใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมเหล่านี้ ทำให้การใส่ใจสังคมรอบข้าง และการมีส่วนร่วมกับชุมชนลดลง ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ กลุ่มเยาวชนจากบ้านทุ่งมน ตำบลห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ จึงลุกขึ้นมาทำ**โครงการสะพานสายบุญ** ที่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนและคนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี หันมาเข้าวัดทำบุญ และร่วมกันพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านให้น่าอยู่น่ามองมากขึ้น

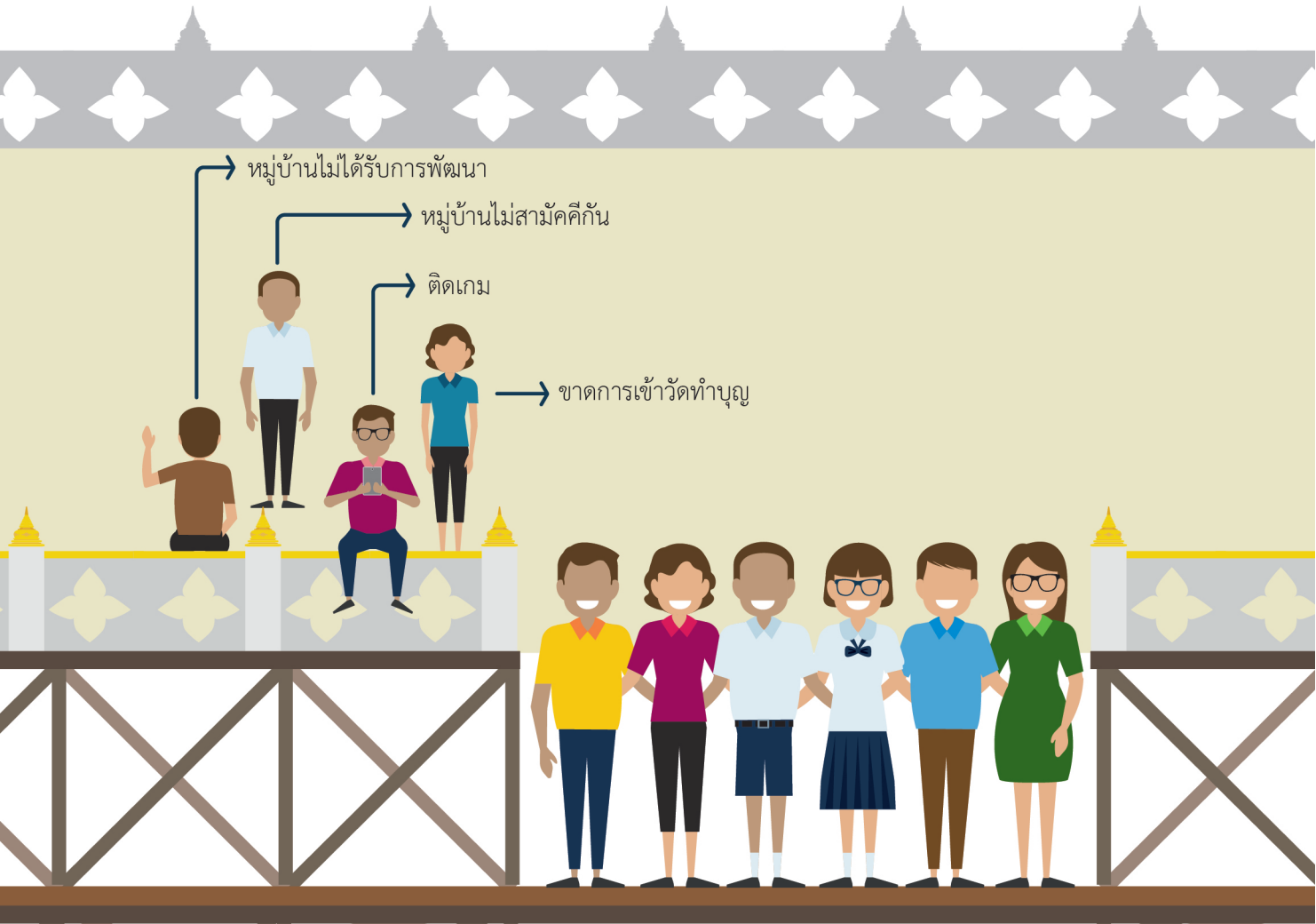

สะพานสายบุญ

สะพานที่เกิดจากการรวมตัวกันของเยาวชนบ้านทุ่งมน
ตำบลห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนการทำงาน

เก็บข้อมูลชุมชน อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
จำนวนคนที่ไปทำบุญที่วัด และสาเหตุที่คนไปหรือไม่ไปทำบุญที่วัด
เพื่อใช้ออกแบบกิจกรรมของโครงการให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

ใช้พื้นที่ในวัดห้วยศรีทับทันเป็นพื้นที่กลางในการทำกิจกรรม
ร่วมกันของเยาวชนรุ่นใหม่และคนในชุมชน เพื่อทำสิ่งดี ๆ
ในชุมชนของตัวเอง

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

รู้จักการคิดวิเคราะห์
แบ่งเวลาเป็น
รู้จักรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ของตนเอง

ต่อชุมชน

คนในชุมชนไปวัดและไปร่วมงานของหมู่บ้าน
มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ภูมิใจที่เยาวชนรู้จัก
ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน จึงคาดหวังว่า เมื่อโตขึ้น
พวกเขาจะเป็นเรี่ยวแรงสำคัญในการพัฒนา
ชุมชนต่อไป

ที่เราต้องทำ เพราะอยากเห็นคนในหมู่บ้านสามัคคีกันมากขึ้น สามารถพูดคุยกันเข้าใจกัน ไม่แตกแยกกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ช่วยเหลืองานกันได้ทุกอย่าง ไม่ต้องเกี่ยงกันว่างานนี้ไม่ใช่งานของเรา จึงไม่ทำ อยากให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม หนูก็เลยคิดว่าต้องทำให้สำเร็จ

อะไร? ที่เป็นแรงผลักดันทำให้เยาวชนกลุ่มนี้ลุกขึ้นมาสร้างสะพาน ซึ่งเป็น “สะพานสายบุญ”

“หนูคิดว่าต้องทำให้สำเร็จให้ได้” **หนูอยากเห็น** ***“คนในหมู่บ้านสามัคคีกันมากขึ้น และอยากให้ทุกคนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน”***

แล้ว “สะพานสายบุญ” สายนี้ มีความหมาย และความสำคัญอย่างไร เยาวชนกลุ่มนี้จึงมีแรงผลักดันที่จะทำให้เป็นจริงให้จงได้...

เยาวชนผู้ริเริ่มสร้างสะพาน

การเล่นเกม ติดโซเชียลมีเดีย ติดเพื่อน ฯลฯ เป็นพฤติกรรมที่ **“คนรุ่นใหม่”** เลือกใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมเหล่านี้ ทำให้การใส่ใจสังคมรอบข้างลดลง การมีส่วนร่วมกับชุมชนลดลง และความสัมพันธ์ในชุมชนที่ปัจจุบันมักจะต่างคนต่างอยู่ เหล่านี้เป็นสถานการณ์ที่

“สถานการณ์ปัญหาของชุมชนที่มีเยาวชนกลุ่มหนึ่งใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ เช่น การเล่นเกม ติดโซเชียลมีเดีย ติดเพื่อน...เยาวชนและคนในชุมชนเข้าวัดน้อยลงทุกวัน ไม่มีคนมาร่วมพัฒนาชุมชนและพัฒนาวัด ชุมชนมีความแตกแยก ไม่สามัคคีกัน ขาดคนเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของชุมชน สภาพปัญหาเช่นนี้จึงเป็นที่มาของโครงการสะพานสายบุญ ที่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนและคนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี หันมาเข้าวัดทำบุญ และร่วมกันพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านให้น่าอยู่น่ามองมากขึ้น”

ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ จึงทำให้เยาวชนจากบ้านทุ่งมน ตำบลห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เปิดพื้นที่ให้เยาวชนรุ่นใหม่กับคนในชุมชนได้สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ร่วมกันในชุมชน

จุดเริ่มต้นที่ทำให้เยาวชนบ้านทุ่งมนมีได้โอกาส **“สร้างสะพาน”** เพราะได้รับการชักชวนจาก **พี่มวล-ประมวล ดวงนิล พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษปี 2** ให้พวกเขาทำโครงการเป็นครั้งแรก ซึ่งมีสมาชิกประกอบด้วย **ฝน-กนกอร ประเสริฐสังข์ มิว-มลาภรณ์ เฟื่องบุญ นุ่น-สิรินรันต์ พลรักษ์ ใหม่-เบญจรัตน์ พันธุ์ตุ้ยนุ้ย-ถิรพร แหวนวงษ์ และ ฟิว-จิรนุช เฟื่องบุญ** ที่แม้ตอนแรกลังเลเพราะมีงานหนักที่โรงเรียนรออยู่ และกำลังจะมีการประเมินโครงการสวนพฤกษศาสตร์ที่โรงเรียน ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าถ้ามีงานแบบนี้ นักเรียนมักจะได้รับมอบหมายงานเร่งด่วนและสำคัญมากมาย ทั้งงานในวิชาต่าง ๆ ที่ครูจะสั่งการบ้าน ทำรายงานประเด็นที่เกี่ยวข้องมากเป็นพิเศษ และกิจกรรมที่ต้องเติมแต่งสวนพฤกษศาสตร์ให้งดงามสมบูรณ์

“กิจกรรมการพัฒนาวัด เกิดขึ้นเพราะทีมงานมองเห็นว่า วัดศรีห้วยทับทัน เป็นวัดที่มีผู้มาประกอบศาสนกิจจำนวนมาก แต่มีผู้ที่ช่วยพระสงฆ์ดูแลวัดไม่มากนัก บางครั้งก็เกินกำลังที่จะดูแล ได้ทั่วถึง การอาสาเข้าไปช่วยล้างห้องน้ำ กวาดลานวัด ทำความสะอาด และจัดสถานที่ จึงเป็นงานที่ตอบโจทย์โครงการ...ไม่รู้สึกรังเกียจ เพราะทำแล้วให้คนอื่นใช้ด้วย เราไม่ได้ใช้คนเดียว เราต้องทำให้สะอาดมากที่สุดเพราะเป็นของส่วนรวม”

การโน้มน้าวโดยยกตัวอย่างความดีงามของโครงการของเยาวชนในปีที่ผ่านมาที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งบอกเงื่อนไขการทำโครงการที่ไม่ต้องทำทุกวัน สามารถทำในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ได้ รวมทั้ง**พระครูศรีปริยัติวงศ์ ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของเด็ก ๆ สนับสนุนให้ทำโครงการ ทำให้เยาวชนบ้านทุ่งมน ขอลองดูสักตั้ง แม้ว่าจะมีภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบมากมายก็ตาม**

กลุ่มเยาวชนนั้นมีจิตอาสาอยู่แล้ว เพราะที่ผ่านมาได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอยู่เสมอ ทั้งร่วมปฏิบัติธรรม เป็นดีเจจัดรายการวิทยุชุมชนของวัดศรีห้วยทับทัน การช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งงานบวช งานแต่งงาน และงานศพ ตลอดจนการเป็นตัวแทนในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน จึงมีพื้นฐานการทำงานร่วมกัน การรวมทีมระหว่างพี่และน้องจึงไม่ใช่เรื่องยาก แต่การหาประเด็นการทำงานที่พอเหมาะพอสมกับศักยภาพ เป็น**สิ่งที่ต้องอาศัยการนำทางจากพี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ที่จะ “กระตุ้น” ให้เยาวชนได้วิเคราะห์ตนเอง และวิเคราะห์ชุมชน**

เริ่มด้วยการ**ระดมความคิดจากเรื่องใกล้ตัวที่เห็นในชีวิตประจำวัน** คือ สถานการณ์ปัญหาของชุมชน ที่เยาวชนบ้านทุ่งมนเห็นว่ายังคงมีเยาวชนกลุ่มหนึ่งใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ เช่น การเล่นเกม ติดโซเชียลมีเดีย ติดเพื่อน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นไม่เข้าวัดปฏิบัติธรรม ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับวัดและชุมชน ไม่สามารถแยกแยะสิ่งดีสิ่งไม่ดี สิ่งที่ควร สิ่งที่ไม่ควรในการประพฤติปฏิบัติ อีกทั้งเยาวชนและคนในชุมชนเข้าวัดน้อยลงทุกวัน ทำให้ไม่มีคนมาร่วมพัฒนาชุมชนและพัฒนาวัด ชุมชนมีความสามัคคีกันน้อยลง ขาดคนเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของชุมชน **สภาพปัญหาที่สัมผัสได้เช่นนี้จึงเป็นที่มาของ “โครงการสะพานสายบุญ” สะพานที่จะสร้างให้เกิดการทำดีของคนในชุมชน โดยมี “วัดห้วยศรีทับทัน” เป็นพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมร่วมกันของเยาวชนรุ่นใหม่และคนในชุมชนเพื่อทำสิ่งดี ๆ ในชุมชนของตัวเอง**

ซึ่งโครงการมีเป้าหมายเพื่อ**ปลูกฝังให้เยาวชนและคนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีหันมาเข้าวัดทำบุญ และร่วมกันพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านให้น่าอยู่น่ามองมากขึ้น**

มิวเล่าว่า *“ตอนเริ่มทำงานโครงการ พี่เขาให้เราเสนอว่าจะทำอะไร อย่างไร พวกเราคิดทำเรื่องพัฒนาวัด เพาะเห็ด และปลูกผัก แต่การเพาะเห็ดมีข้อเสียคือ ต้องมีคนดูแล*

ตลอดเวลา ไหนจะต้องตื่นแต่เช้าไปดู ไปรดน้ำ ถ้าเราไปโรงเรียนก็จะไม่มีใครไปรดน้ำให้ ส่วนการปลูกผักก็ติดเรื่องรดน้ำอีก กว่าพวกเราจะกลับถึงบ้านก็ค่ำ ไหนจะงานที่โรงเรียน ไหนจะต้องติวอีก เลยลงตัวที่โครงการสะพานสายบุญแทน ซึ่งก็ตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนมากที่สุด"

ด้วยความช่วยเหลือจากพี่มวล และ**พี่เบ็ญ-เบ็ญจมาภรณ์ แดนอินทร์** ที่แวะเวียนมาชวนคุย ชวนทีมงานวาดแผนที่หมู่บ้าน สืบค้นข้อมูลชุมชนจากสมุดแผนของหมู่บ้าน ทำให้ทีมงานเริ่มเห็นภาพรวมของชุมชน ที่มีสมาชิกเพียง 90 ครัวเรือน หรือประชากรประมาณ 400 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร โดยปลูกพืชหลักไว้รับประทานในครอบครัวคือ ข้าวหอมมะลิ 105 ส่วนนอกฤดูทำนา ชาวบ้านก็จะปลูกผักขาย และทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้เสริม ในอดีตคนบ้านทุ่งมนเคยมีการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว ในปัจจุบันแม้จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่ทอผ้าเป็นอยู่ 3-4 คน แต่ก็ไม่ได้ทอผ้าแล้ว ทำให้ภูมิปัญญาดังกล่าวสูญหายไปจากชุมชนอย่างน่าเสียดาย

สถานที่สำคัญของชุมชนคือ มีหนองน้ำขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน แต่เดิมเรียกว่า **"หนองมน"** อันเป็นที่มาของชื่อบ้าน **"ทุ่งมน"** แต่ปัจจุบันเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า **"หนองตัมเปียง"** ชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำโดยนำปลามาปล่อยแล้วช่วยกันดูแล เมื่อถึงงานประเพณีสำคัญของชุมชน ชาวบ้านก็จะช่วยกันสูบน้ำออกจากหนอง แล้วนำปลามาประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงแขกที่มาในงาน บางปีมีการประมูลซื้อปลาในหนองน้ำ ราคาประมาณ 3,000-4,000 บาท ซึ่งเงินส่วนนี้จะถูกนำไปบริหารเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ซื้อน้ำ ขนม ทำอาหารเพื่อเลี้ยงคนที่มาช่วยพัฒนาหมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังมีศาลปู่ตาซึ่งเป็นศูนย์รวมความเชื่อ มีวัดศรีห้วยทับทันซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีผู้มาปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ แต่ก็มีแนวโน้มว่าคนรุ่นใหม่และวัยทำงานเริ่มไปวัดน้อยลงเรื่อย ๆ ทีมงานจึงเลือกประเด็นนี้เป็นโจทย์ในการทำงาน และใช้เป็นเงื่อนไขในการเชิญชวนสมาชิกในชุมชนมาร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาชุมชน

"พี่ ๆ เขาก็ถามไปเรื่อยว่า บ้านของเรามีอะไรดี เราก็พูดออกไปเรื่อย ๆ พี่เขาก็บอกให้เขียนสิ่งที่เราพูด แล้วเขาก็ถามว่า มีอะไรอีกไหม หนูก็เล่าไป ยิ่งเล่าก็ยิ่งเขียนได้เรื่อย ๆ นอกจากเล่าแล้ว เรายังนำข้อมูลจากสมุดแผนของชุมชนมาเช็คด้วยว่า ข้อมูลถูกต้องตรงกันไหม" ตุ้ยนุ้ยและมิวช่วยกันเล่าถึงวิธีการที่พี่ ๆ มาช่วยพัฒนาข้อเสนอโครงการ

การที่ต้องมีพี่เลี้ยงคอยพาทำไปทีละขั้นตอนนั้น เป็นเพราะทีมงานมีความรู้สึกกล้า ๆ กลัว ๆ เกิดขึ้นในจิตใจ เนื่องจากทุกคนไม่มีประสบการณ์การทำโครงการมาก่อน ความไม่รู้ทำให้ต้องแบกความกลัวสารพัดสารพัน "*พวกเราไม่เคยทำโครงการมาก่อน นี่เป็นโครงการแรกของพวกเราเลย ตอนนั้นเราก็กลัวว่าจะไม่สำเร็จ กลัวจะไปไม่ได้ กลัวมันยาก"* ฝนสะท้อนความรู้สึกในช่วงแรก ๆ ของการทำงาน

เมื่อมีพี่เลี้ยงคอยประคับประคองอยู่ข้าง ๆ หนุนเสริมการทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทีมงานจึงค่อย ๆ ออกจากร่มเงาของความกลัวที่มีอยู่ โดยมีสิ่งที่อยากเห็นเป็นแรงผลักดัน

"ที่เราต้องทำ เพราะอยากเห็นคนในหมู่บ้านสามัคคีกันมากขึ้น สามารถพูดคุยกัน เข้าใจกัน ไม่แตกแยกกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ช่วยเหลืองานกันได้ทุกอย่าง ไม่ต้องเกี่ยงกันว่างานนี้ไม่ใช่งานของเรา จึงไม่ทำ อยากให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม หนูก็เลยคิดว่าต้องทำให้สำเร็จ" มิวเล่า

พัฒนาวัด พัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาคน

หลังได้รับการเติมแรงใจจากพี่เลี้ยงโครงการ จนเยาวชนบ้านทุ่งมนเกิดความมั่นใจในสิ่งที่จะทำ กิจกรรมแรกของโครงการก็เกิดขึ้น นั่นคือ **การจัดประชุมทีม เพื่อทบทวนแผนงาน แบ่งหน้าที่กันตามความสามารถ และความถนัดของแต่ละคน** ฝนเป็นคนจดบันทึก ฟิวทำหน้าที่ประสานงาน ใหม่วาดรูป และช่วยพี่ ๆ ในทุกเรื่อง ตุ้ยนุ้ยทำหน้าที่คิดวิเคราะห์โดยช่วยกันกับมิว ซึ่งรับหน้าที่กุมภาพรวมของงาน และคุมงบประมาณ เพราะมีความรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เรียนรู้มาจากแม่ซึ่งเป็นเหรัญญิกของหมู่บ้าน

ทีมงานบอกว่า **พวกเขาให้ความสำคัญกับการชี้แจงโครงการต่อชุมชน เพราะต้องการสร้างความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านถึงที่มาที่ไปของโครงการ งบประมาณ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากชุมชนในการให้ข้อมูลและกิจกรรมที่จะทำต่อไป** ใช้โอกาสที่มีการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ชี้แจงโครงการ ซึ่งก็ได้รับการตอบรับที่ดีจากชาวบ้านที่เห็นดีเห็นงาม เพราะอยากให้เยาวชนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

จากนั้นทีมงานจึงร่วมกัน**เก็บข้อมูลชุมชน** โดยข้อมูลหลักที่ต้องการทราบคือ เรื่องเกี่ยวกับประเพณีของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จำนวนคนที่ไปทำบุญที่วัด และสาเหตุที่คนไปหรือไม่ไปทำบุญที่วัด ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมของโครงการให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

ทีมงานระดมความคิดกันตั้งประเด็นคำถาม โดยมีประเด็นที่ต้องการทราบ เช่น ในรอบ 1 ปี ชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้างที่ทำร่วมกัน กิจกรรมที่ทำในวัดมีอะไรบ้าง ทำในช่วงเวลาใด แต่ละกิจกรรมทำอย่างไร มีใครเข้าร่วมบ้าง คนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะอะไร และมีกิจกรรมอะไรที่คนในชุมชนเข้าร่วมมากที่สุด เพราะอะไร พร้อมทั้งกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน และตัวแทนเยาวชนในหมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 38 คน โดยแบ่งทีมงานออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อแยกย้ายกันไปสอบถามข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่กำหนดไว้

“สาเหตุที่ต้องไปเก็บข้อมูลเหล่านี้เพื่อนำมาวางแผนการทำกิจกรรมของเรา เพราะตอนแรกเราวางแผนที่จะไปพัฒนาวัด พวกพี่เขามาสอนเก็บข้อมูลแบบนี้ ทำให้เราอยากทำร่วมกับชุมชน แล้วก็มีข้อมูลคนที่มาร่วมกิจกรรมแบ่งเป็นช่วงอายุว่า ช่วงอายุไหนเข้าวัดมากที่สุด ซึ่งพบว่าเป็นคนแก่ อายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนคนที่ไม่ค่อยเข้าวัดคือวัยทำงานที่ให้เหตุผลว่า ติดงาน ไม่มีเวลา บางคนก็บอกว่าขี้เกียจ ส่วนคนที่ชอบมาวัดเราก็ถามว่า เพราะอะไร เขาก็บอกว่า เพราะเป็นวัดของเรา” มิวสรุปข้อมูลที่ได้มาอย่างคร่าว ๆ

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีในรอบปี ทีมงานสรุปให้เป็นระบบระเบียบในรูปแบบปฏิทินวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ทีมงานได้ทราบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟได้สูญหายไปแล้วจากชุมชน **จากข้อมูลที่ได้มาทำให้ทีมงานตัดสินใจร่วมกันได้ว่าจะทำกิจกรรมพัฒนาวัดในทุกโอกาสที่จะมีงานประเพณี หรืองานสำคัญ ๆ ของวัด และจะทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ที่หนองน้ำร่วมกับชุมชน**

ส่วนกิจกรรมการพัฒนาวัด เกิดขึ้นเพราะทีมงานมองเห็นว่า วัดศรีห้วยทับทันมีผู้มาประกอบศาสนกิจจำนวนมาก แต่มีผู้ที่ช่วยพระสงฆ์ดูแลวัดไม่มากนัก บางครั้งก็เกินกำลังที่จะดูแลได้ทั่วถึง การอาสาเข้าไป

“ทีมงานมีความคิดเห็นว่า การที่สังคมมีคนหลากหลายความคิดเป็นสิ่งดี และไม่ใช่เรื่องยาก แม้บางครั้งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งก็ตาม เพราะทำให้เราจะได้รู้ความคิดของคนแต่ละคน เพียงแต่ต้องใช้เหตุผลในการอธิบายทำความเข้าใจกัน และต้องรับฟังเหตุผลของคนอื่นด้วย”

ช่วยล้างห้องน้ำ กวาดลานวัด ทำความสะอาด และจัดสถานที่ จึงเป็นงานที่ตอบโจทย์โครงการ

“ต้องล้างห้องน้ำ ไม่รู้สึกรังเกียจ เพราะทำแล้วให้คนอื่นใช้ด้วย เราไม่ได้ใช้คนเดียว เราต้องทำให้สะอาดมากที่สุดเพราะเป็นของส่วนรวม” ฝนสะท้อนความรู้สึก

โดยมีตุ้ยนุ้ยเสริมอย่างแข็งขันถึงความรู้สึกที่นึกถึงใจเขาใจเราว่า *“เวลาเราใช้เราก็อยากให้มันสะอาด เวลาคนอื่นใช้เขาก็อยากให้มันสะอาดเหมือนกัน”*

ส่วนการพัฒนาหมู่บ้าน ทีมงานตั้งใจจะปลูกต้นไม้รอบหนองตัมเปียงซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ เพราะบริเวณดังกล่าวมีเพียงหญ้าแฝกปลูกไว้กันดินพังทลาย ทำให้บริเวณโดยรอบมีความร้อนสูง ทีมงานตั้งใจชวนชาวบ้านปลูกต้นไม้เพื่อสร้างร่มเงา โดยเลือกปลูกต้นลำดวน ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ และไม้ยืนต้นที่กินได้ เช่น ต้นผักติ้ว ผักเม็ก มะนาว มะกรูด มะขามป้อม โดยหวังว่าอีก 2-3 ปี เมื่อต้นไม้ออกดอก ออกผล จะได้เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน

ทีมงานเล่าว่า ก่อนวันงานพวกเขาไปหาพันธุ์ไม้ และเตรียมพื้นที่โดยการขุดหลุมไว้ให้ชาวบ้าน โดยตั้งใจว่าในวันงานนอกจากจะมีกิจกรรมปลูกต้นไม้แล้ว ยังมีการจัดนิทรรศการเพื่อบอกเล่าเรื่องราวการทำงานของกลุ่มและนำเสนอปฏิทินวัฒนธรรมของหมู่บ้าน แต่น่าเสียดายที่ในช่วงเวลาดังกล่าว มีงานบวชพระหลายแห่ง ทำให้ไม่สามารถยืมเต้นท์เพื่อเตรียมสถานที่ได้ งานในส่วนของการจัดนิทรรศการจึงต้องยกเลิกไปโดยปริยาย

“ตอนนั้นมีงานบวชติดกัน 3-4 ที่ พวกเราเลยทำได้แค่ชวนชาวบ้านปลูกต้นไม้ ติดป้ายให้ความรู้ และถ่ายรูปแจกอาหาร น้ำ ให้คนที่มาร่วมกิจกรรมของเรา” ทีมงานเล่าภาพวันปลูกต้นไม้

ก้าวข้ามคำปรามาส

การพัฒนาวัดและกิจกรรมการปลูกต้นไม้รอบหนองตัมเปียง หากเป็นการทำงานเฉพาะกลุ่มทีมงาน ซึ่งเข้าใจเป้าหมายอยู่แล้วคงไม่ยาก แต่ทีมงานมีโจทย์ที่ใหญ่กว่านั้นคือ การเชิญชวนเยาวชนและชาวบ้านให้ร่วมแรงร่วมใจมาช่วยงาน

"ชวนน้อง ๆ มาร่วมนั้นไม่ยาก เพราะเด็ก ๆ ในชุมชนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอยู่แล้ว เราก็ชวนน้องล้างห้องน้ำ กวาดลานวัด จัดสถานที่ ฯลฯ แต่สำหรับผู้ใหญ่ต้องใช้การประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน แต่ตอนนั้นเขาทำศาลากลางบ้านใหม่ ทำให้ประกาศเสียงตามสายไม่ได้ จึงต้องเดินเคาะประตูเชิญชวนตามบ้านไปทีละหลัง" มิวเล่า

แต่ความตั้งใจดีก็ถูกพิสูจน์ เมื่อมิวกับตุ้ยนุ้ยพากันเดินเคาะประตูบ้านเชิญชวนพี่ ป้า น้า อา ลุง ผู้ใหญ่ในชุมชนให้มาร่วมกันพัฒนาวัด และพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้การตอบรับเป็นอย่างดี แต่ก็มีบางคนที่พูดจาปรามาส ทำร้ายจิตใจเด็ก ๆ จนต้องเสียน้ำตา

"เขาบอกว่า เขาไม่ไป ไม่ใช่หน้าที่ของเขา แล้วยังว่า น้ำหน้าอย่างพวกเราจะทำอะไรได้ เขาไม่เชื่อว่าเด็กอย่างเราจะทำได้" มิวเล่า พร้อมกับเสียน้ำตาด้วยความเสียใจอีกครั้ง

"หนูไปด้วย เจอแบบนี้รู้สึกท้อ เสียใจ แต่ไม่เลิกล้ม เพราะอยากให้เขาเปลี่ยนใจมาช่วยกันทำ เพราะทำแล้วมันดี เจอแบบนี้แต่เราก็ยังต้องทำไปเรื่อย ๆ เราต้องพูดต้องบอกเขาว่า หนูกำลังช่วยให้หมู่บ้านดีขึ้น บอกให้เขามาช่วยกัน" ตุ้ยนุ้ยเล่าเสริมด้วยน้ำเสียงเริ่มเครือและน้ำตาเริ่มคลอ

ความรู้สึกท้อแท้และเสียกำลังใจทำให้ทีมงานเกิดอาการเหนื่อยหน่าย แต่ทุกคนก็ยังไม่ล้มเลิกการทำโครงการ วิธีการกอบกู้ความรู้สึกก็คือ ระบายผ่านโซเชียลมีเดียซึ่งก็เป็นช่องทางที่ทำให้ได้คุยกับพี่เลี้ยง

"เวลาพี่เบ็ญถามว่าเหนื่อยไหม หนูก็บอกว่าเหนื่อย เพราะต้องรับผิดชอบหลายอย่าง แล้วมาเจอคำพูดแบบนี้มันทำให้หนูท้อ แต่หนูก็บอกพี่เบ็ญว่า ไม่เป็นไร หนูจะพยายามทำให้สำเร็จ หนูอยากทำให้เขารู้ว่า แม้หนูจะเป็นเด็ก ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ยังไม่สามารถทำอะไรได้มากมายเหมือนผู้ใหญ่ แต่หนูก็มีความสามารถในการช่วยพัฒนาหมู่บ้านได้" มิวเล่า

ความพยายามในการทำงานให้สำเร็จของทีมงาน สะท้อนจากความมุ่งมั่นและความพยายามผ่านการต้องดูแลรดน้ำต้นไม้ที่พวกเขาลงแรงปลูกไว้รอบหนองตัมเปียง **งานรดน้ำที่เคยเป็นเงื่อนไขให้ไม่เลือกทำกิจกรรมเพาะเห็ดและปลูกผักในตอนแรก จึงกลายมาเป็นงานที่เต็มใจสละเวลามาทำในวันนี้**

นอกจากนี้ ด้วยวัยที่หลากหลายของทีมงาน ทำให้เวลาจัดประชุมแต่ละครั้ง ทีมงานต้องผสมผสานความแตกต่างทางความคิด บางครั้งที่ความคิดเห็นขัดแย้งกันก็ต้องใช้เวลาในการอธิบาย รับฟังกันและกัน การตัดสินใจเลือกจึงขึ้นอยู่กับเหตุผลที่แต่ละคนอธิบาย หรือบางครั้งก็ต้องเอาความเห็นของหลายคนมาผสมกันเป็นข้อสรุปของกลุ่ม

“เวลาทำงานก็มีขัดแย้งกันบ้าง ส่วนมากเป็นเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่หนูว่า เราไม่จำเป็นต้องคิดเห็นตรงกันทั้งหมดก็ได้ แต่ที่สำคัญคือ เราก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น แล้วนำความคิดที่แตกต่างหลากหลายมารวมกัน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน”

“เวลาทำงานก็มีขัดแย้งกันบ้าง ส่วนมากเป็นเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่หนูว่า เราไม่จำเป็นต้องคิดตรงกันทั้งหมดก็ได้ แต่ที่สำคัญคือ เราต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น แล้วนำความคิดที่แตกต่างหลากหลายมารวมกัน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน” มิวเล่าถึงปัญหาที่ประสบและวิธีแก้ปัญหา

อุปสรรคเล็ก ๆ อีกเรื่องที่ทีมงานประสบคือ บางคราที่เพื่อนอาจมีภาระส่วนตัว ทำให้มาไม่ตรงเวลา หรือไม่สามารถร่วมประชุมได้ทุกครั้ง คนที่อยู่ก็ต้องช่วยกันเล่าความคืบหน้าของการทำงาน และชี้แจงบทบาทหน้าที่ในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เพื่อนตามทัน

รู้งาน รู้ตัว และรู้ตน

การทำงานที่ต้องลงมือลงแรง ทำให้ทีมงานแต่ละคนได้รับประโยชน์ส่วนตนที่แตกต่างกันออกไป เช่น ฟิว บอกว่า โครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อเธอมาก **ทำให้เธอมีประสบการณ์มีความรู้รอบด้าน โดยเฉพาะการวางแผนว่าต้องทำงานอย่างไร** รู้จักแบ่งเวลาในการเรียนกับการทำกิจกรรม เวลาคุณครูสั่งงานก็สามารถทำได้

“ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ทำให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น การได้ไปร่วมอบรมในเวทีต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน ๆ จากเครือข่ายเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษแต่ละครั้ง นอกจากต้องเตรียมงาน ไปนำเสนอแล้ว ก็ต้องมาช่วยพี่เลี้ยงโครงการเตรียมงานด้วย สิ่งเหล่านี้ฝึกให้เป็นคนตรงต่อเวลา” ตุ้ยนุ้ยเล่าโดยยกตัวอย่างทักษะการคิดวิเคราะห์ของตนเองที่เกิดจากการทำโครงการนี้ ที่จะต้องคิดวัตถุประสงค์การทำงาน และผลที่จะได้รับ ซึ่งจะต้องให้สัมพันธ์กัน กล่าวคือ ต้องคิดวัตถุประสงค์ขึ้นมาก่อนว่าจะทำอะไร และคิดต่อว่าทำสิ่งนี้แล้วอยากได้ผลอย่างไร

ด้านฝนบอกว่า เธอ**แบ่งเวลาเป็นมากขึ้น** เมื่อก่อนอยากทำอะไรก็ทำ แต่ตอนนี้ก็ต้องพิจารณาว่า มีหน้าที่ในโครงการที่ต้องทำด้วย เช่น เมื่อก่อนนั่งทำงานอยู่ที่โรงเรียนกว่าจะกลับบ้านก็มืดค่ำแล้ว แต่เดี๋ยวนี้หากมี กิจกรรมในโครงการต้องรีบกลับบ้าน สมมุติว่าวันนี้มีประชุมทีมตอนเย็นที่ในหมู่บ้าน ก็จะบอกเพื่อนไปว่า วันนี้ขอกลับก่อน มีงานที่บ้าน เพื่อนก็ให้มา นอกจากนี้เธอยัง**รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง** นั่นคือการประชาสัมพันธ์ที่ต้องคอยบอกเพื่อนให้มาประชุม หรือการจดบันทึกประชุม เป็นต้น

ฝนยังสารภาพต่อว่า **เมื่อก่อนชอบเที่ยวกลางคืน โดยชื่นชอบการชมหมอลำเป็นอย่างมาก รองลงมาก็ออกทริป (การรวมกลุ่มของผู้ชื่นชอบรถ) แต่เมื่อทำโครงการมีภาระที่ต้องรับผิดชอบทำให้ลดการเที่ยวลงโดยปริยาย ประจวบกับที่**

เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว จึงวางแผนว่า หากเสร็จจากโครงการนี้แล้วต้องพยายามสอบให้ติด ให้มีที่เรียนต่อให้ได้ คงไม่กลับไปเที่ยวเหมือนเดิมอีก

สำหรับมิวนั้น บอกว่า เธอมีความคิดที่แปลกใหม่มากขึ้น จากการเรียนรู้ที่พี่ ๆ โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษแนะนำ อีกทั้งยังได้เรียนรู้จากเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยนำไปปรับใช้ในการเรียนคือ สามารถทำโครงงานที่คุณครูสั่งได้ และสามารถนำความรู้จากการทำโครงการไปแนะนำเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนเรื่องการเขียนโครงงานได้

อย่างไรก็ตาม มิวยอมรับว่า **สาเหตุที่โดนผู้ใหญ่ปรามาส อาจเป็นเพราะเดิมเธอมีพฤติกรรมส่วนตัวที่ไม่น่าชื่นชมนัก เพราะติดเที่ยวกลางคืนเช่นเดียวกับฝน แต่มิวชอบร่วมงานทริปมากกว่าชมหมอลำ ซึ่งปัจจุบันก็สามารถลดละการเที่ยวลงได้ เพราะต้องรับผิดชอบทำโครงการ และมีภาระเรื่องเรียนมากขึ้นนั่นเอง**

ด้านนุ่นบอกว่า **เรื่องราวทั้งหมดในการทำโครงการคือความรู้ใหม่ และประสบการณ์ใหม่ของชีวิต** ที่ผ่านมาเธอติดโซเชียลมีเดียหนักมาก แต่เมื่อเข้ามาทำโครงการนี้ **ทำให้เธอคิดเป็นและคิดได้ เพราะอย่างน้อยรู้ตัวว่าการเล่นเฟซบุ๊ก ไลน์ เบียดบังเวลาทำการบ้านและอ่านหนังสืออย่างมาก อีกทั้งยังทำให้เสียเงิน ปัจจุบันนุ่นจึงต้องตั้งใจเล่นอย่างมีสติ** โดยสร้างเงื่อนไขว่า ต้องทำการบ้านให้เสร็จก่อน จึงจะเล่นแต่พอประมาณก่อนจะเข้านอน

ทีมงานยืนยันว่า แม้จะทำโครงการเสร็จไปแล้ว แต่ก็จะยังไปช่วยงานที่วัด และช่วยงานของชุมชนต่อเนื่องต่อไป **เพราะการได้เห็นคนในชุมชนและเยาวชนเข้าวัดมากขึ้น ภาพที่สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนต่างลงแรงร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาชุมชน จากการเชิญชวนของโครงการเป็นบรรยากาศที่น่าชื่นใจ** ซึ่งการได้มาช่วยกันทำงานยังทำให้ได้พบปะพูดคุยกันมากขึ้น **กลายเป็นการสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชน** แม้ที่ผ่านมาอาจจะคลายความเหนียวแน่นไป เพราะต่างคนต่างอยู่ ให้กลับมากลมเกลียวกันมากขึ้น อันเป็นเป้าหมายปลายทางที่ทีมงานอยากเห็น และได้เห็นแล้วในวันนี้

เสียงจากผู้เฝ้ามอง

นพ แหวนวงษ์ คุณพ่อของตุ้ยนุ้ย สะท้อนความเห็นว่า **ดีใจมากที่เห็นเด็ก ๆ รวมตัวกันทำกิจกรรม นอกจากจะได้ประสบการณ์ชีวิตแล้ว ยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์** ดีกว่าเลิกเรียนมาแล้วไปเที่ยวเตร่ ขี่มอเตอร์ไซค์เที่ยวไปวัน ๆ **ผลที่เห็นได้ชัดจากโครงการ คือ คนในชุมชนไปวัด ไปร่วมงานของหมู่บ้านมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด**

ส่วนบทบาทการสนับสนุนทีมงานนั้น ในฐานะผู้ปกครองก็จะทำหน้าที่ไปรับไปส่งเวลาที่ลูกและเพื่อน ๆ ต้องไปประชุม หรือไปอบรม *"ส่วนใหญ่จะไปส่งแล้วกลับ เพราะไว้ใจว่าเขาไปกับทีมงานของเขา เราก็ไว้วางใจ ไม่กลัวว่าเขาจะแอบเที่ยว เพราะเจ้าหน้าที่เขาก็ดูแลอยู่ ไม่กลัวว่าหัวหน้ามวลจะหลอกไปขาย เพราะรู้จักกันอยู่ หัวหน้ามวลก็อาศัยอยู่หมู่บ้านใกล้ ๆ นี้เอง"*

พี่แจ๋ว-พุทธ ราชรักษา ผู้ใหญ่ในชุมชน ซึ่งมานั่งฟังทีมงานเล่าประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ต้น บอกว่า ที่ผ่านมาเมื่อเด็ก ๆ ชวนให้ร่วมกิจกรรมก็จะไปร่วมเสมอ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นประโยชน์ต่อวัด ต่อชุมชน ซึ่งทำให้ได้สัมผัสการทำงานอย่างขยันขันแข็งของทีมงาน จึงบอกได้ว่า **รู้สึกภูมิใจที่เยาวชนรู้จักทำกิจกรรมเพื่อชุมชน จึงคาดหวังว่า เมื่อโตขึ้นพวกเขาจะเป็นเรี่ยวแรงสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป**

สำราญ โสดา พี่เลี้ยงชุมชน ออกตัวว่าเป็นพี่เลี้ยงที่ไม่ค่อยได้ทำอะไรมากนัก บทบาทที่ทำคือ การคอยกระตุ้นเตือนทีมงานเมื่อใกล้ถึงเวลาที่ต้องทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ และร่วมทำกิจกรรมพัฒนาวัด และปลูกต้นไม้ไปพร้อมกับเด็ก ๆ นอกจากนี้ก็ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการกับชาวบ้าน และประสานงานกับผู้ใหญ่หรือพระที่วัดบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วทีมงานสามารถทำงานเองได้ค่อนข้างดี

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เห็นคือ คนที่ช่างพูดช่างทำ สามารถพูดและทำได้ดีมากขึ้น โดยมีความกล้าแสดงออก กล้านำเสนอ กล้าขึ้นเวที ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ดี ส่วนน้องเล็ก ๆ ก็อาจจะยังไม่กล้าเท่าพี่ ๆ แต่เขาก็สามารถทำงานร่วมกับพี่ ๆ ได้ดี ซึ่งในอนาคตก็อยากให้เด็กเยาวชนสานต่องานที่ได้เริ่มทำไว้ต่อไป

การก้าวข้ามความกลัวและความท้อแท้จากเสียงปรามาส เป็นบทเรียนที่ทำให้เยาวชนบ้านทุ่งมนเติบโต พัฒนาความรับผิดชอบและสำนึกจิตอาสาที่เดิมมีอยู่แล้วในเนื้อในตัวให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น เยาวชนแต่ละคนได้พัฒนาทักษะชีวิตที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง ผ่านหน้าที่ ความรับผิดชอบ การรู้จักตนเอง และเท่าทันตนเอง ศักยภาพที่ถูกเติมต่อเป็นแรงหนุนภายในที่ติดตัวพวกเขา

ฉะนั้น "สะพานสายบุญ" ก็เปรียบเสมือน "กระบอกเสียง" และจุดเริ่มต้นของเส้นทางที่นำพาให้เยาวชนบ้านทุ่งมนมีโอกาสพัฒนาตัวเองเพื่อเป็น "ตัวอย่างของคนรุ่นใหม่" ที่จะเชื่อมร้อยความสัมพันธ์สร้างพลังให้กับคนในชุมชน จึงเชื่อมั่นได้ว่า เยาวชนกลุ่มนี้จะไม่ทอดทิ้งหมู่บ้านทุ่งมนให้หม่นหมองเงียบเหงา หากแต่จะช่วยกันสร้างสรรค์และสานต่อกิจกรรมดี ๆ เพื่อทำให้ชุมชนของตนมีบรรยากาศของการร่วมแรงร่วมใจกันตลอดไป

• • • •

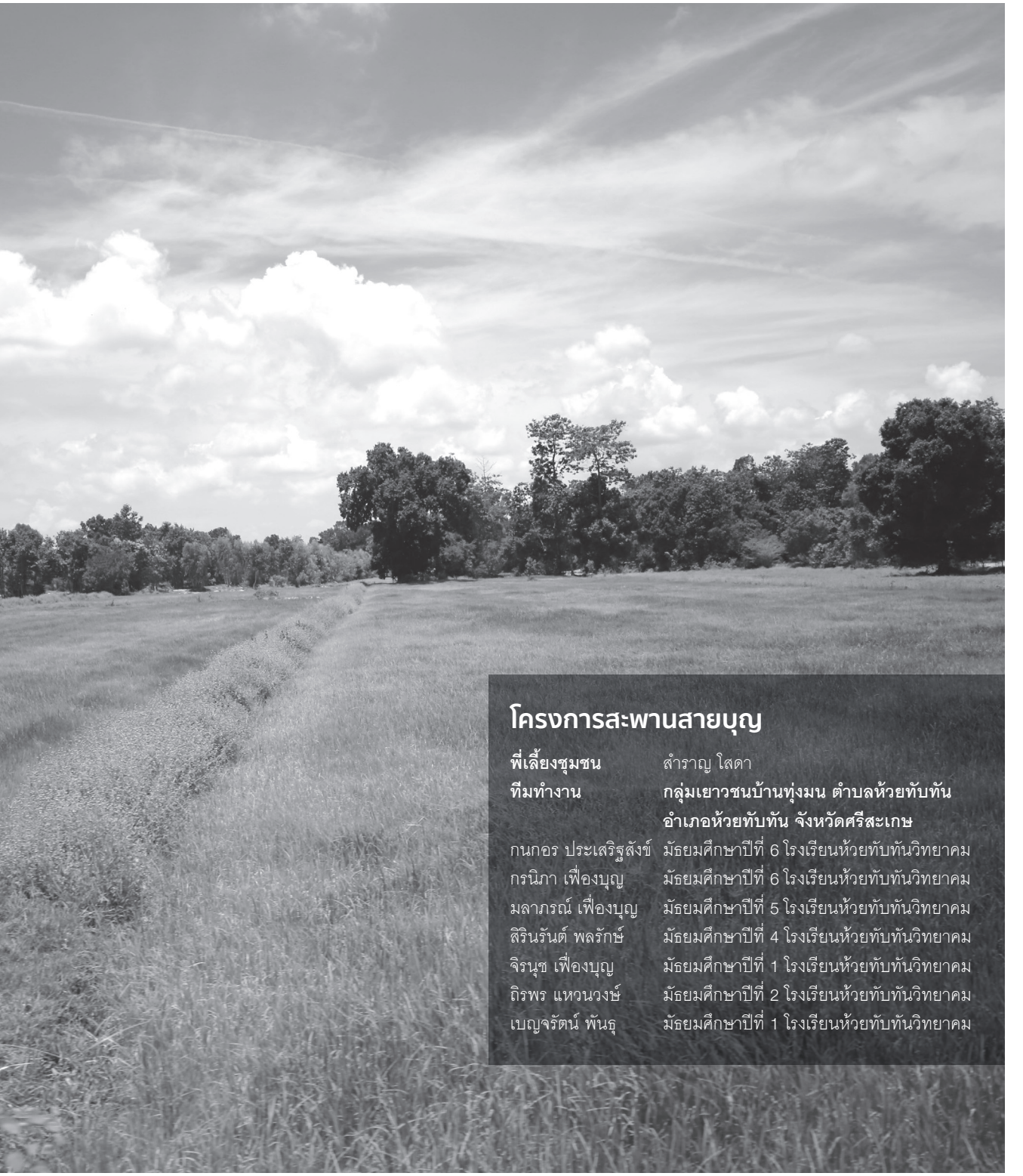

โครงการสะพานสายบุญ

พี่เลี้ยงชุมชน สำราญ โสดา

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านทุ่งมน ตำบลห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ**

กนกอร ประเสริฐสังข์	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
กรนิภา เฟื่องบุญ	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
มลาภรณ์ เฟื่องบุญ	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
สิรินรันต์ พลรักษ์	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
จิรนุช เฟื่องบุญ	มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
ถิรพร แหวนวงษ์	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม
เบญจรัตน์ พันธุ	มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนห้วยทับทันวิทยาคม

โซนอำเภอปรางค์กู่ และอำเภอขุขันธ์

เรียนรู้เพื่อสืบสาน ภูมิปัญญาผ้าไหม ลายลูกแก้ว

โครงการเรียนรู้การทอผ้าไหม กับกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค

ผลจากการทำโครงการเยาวชนเรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้วของชาวกูยเมื่อปีที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เกิดผลเชิงรูปธรรมคือหนังสือรวบรวมองค์ความรู้เรื่องอุปกรณ์และวิธีทอผ้าไหมลายลูกแก้ว ปีนี้กลุ่มเยาวชนจึงคิดสานต่องานเดิมด้วยการทำ**โครงการเรียนรู้การทอผ้าไหมกับกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค**

ฐาน 2

คุณครูพี่สอนน้อง บ้านยายแสงมณี จันทอง
เกี่ยวกับการทำเครือและการต่อไหม

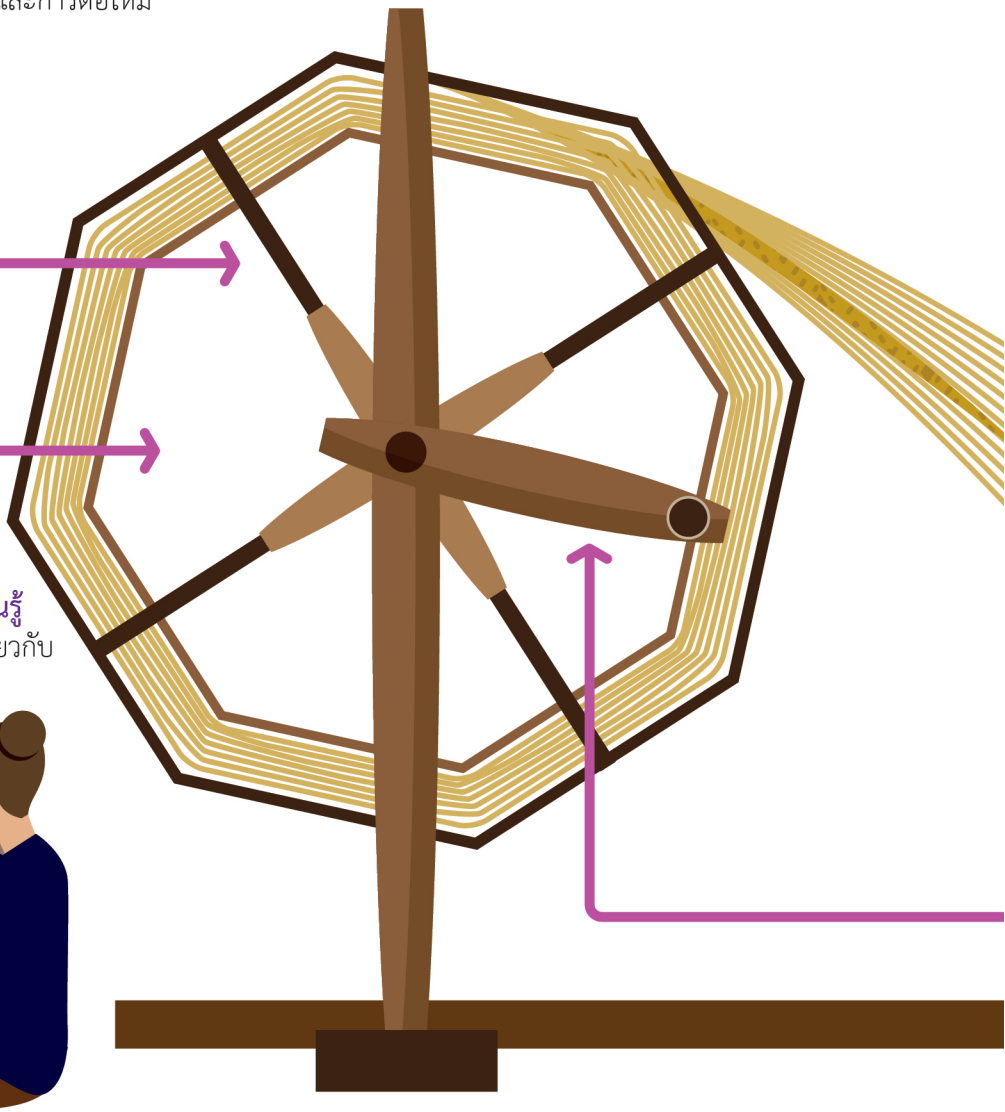

ฐาน 1

ฐานเล็กๆ ส่งเสริมเด็กให้เรียนรู้
บ้านยายสำเนียง นาคนวล เกี่ยวกับการฟอก กระตุกและปั่นไหม

คุณค่าที่เกิดขึ้น

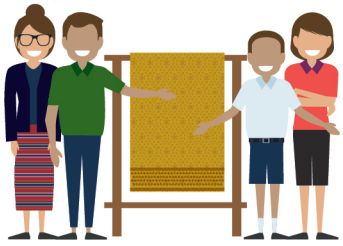

ต่อเยาวชน

รู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้วอย่างลึกซึ้ง ผลการเรียนดีขึ้น มีภาวะผู้นำ คิดเป็นระบบ ขยัน มีความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก รู้สึกรักและหวงแหนภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชน และเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถทำอะไรเพื่อชุมชนได้

ต่อชุมชน

ชุมชนบ้านขี้นาคได้ **“ชุดองค์ความรู้”** เรื่องอุปกรณ์ และวิธีทอผ้าไหมลายลูกแก้ว ที่อุ่นใจได้ว่าภูมิปัญญานี้จะยังคงอยู่คู่ชุมชนแม้เวลาผ่านไป ช่วยสานสัมพันธ์คนหลายช่วงวัยที่เคยห่างหายให้ฟื้นคืนกลับมา ซึ่งความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเช่นนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนบ้านขี้นาครับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสังคมได้อย่างมั่นใจ

เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้า

เยาวชนมีทักษะด้านการทอผ้า

ฐาน 3

เรียนรู้ร่วมใจสู่ผ้าไหมลายลูกแก้ว
บ้านยายเทพนิมิต ทวีชาติ

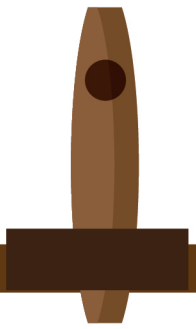

ถ้าสร้างฐานที่แข็งแรงให้ลูกหลานได้ต่อไปภายภาคหน้าเขาจะใช้ชีวิตอยู่รอดในสังคมโดยไม่ต้องกลัวอุปสรรคใดๆ เราอยากปลูกฝังให้ลูกเป็นแบบนั้น เลยให้แบ่งเวลามาทำโครงการ... ตอนนี้เขามีความรับผิดชอบมากขึ้น เล่นมือถือน้อยลง จัดการเรื่องเรียนได้ ช่วยงานบ้านมากขึ้น และแบ่งเวลามาทำโครงการ เขาได้ใช้เวลาทั้งกับตัวเอง โรงเรียน พ่อแม่ และได้อยู่กับเพื่อนฝูง

จากโครงการเยาวชนเรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้วของชาวกูยเมื่อปีที่แล้ว ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและสืบสานการทอผ้าของชาวกูย (ส่วย) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีมานานกว่า 100 ปี ของบ้านขี้นาค ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ **ความร่วมมือระหว่างเด็กและเยาวชนในชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้านครั้งนั้น นำมาสู่ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมนั่นคือ หนังสือรวบรวมองค์ความรู้เรื่องอุปกรณ์และวิธีทอผ้าไหมลายลูกแก้ว นอกจากนี้ผลจากโครงการนี้ยังก่อให้เกิดนักทอผ้ารุ่นใหม่** ซึ่งก็คือแกนนำเยาวชนในโครงการ ที่ได้มีโอกาสฝึกฝนการทอจากผู้รู้ในชุมชนโดยตรงอีกด้วย

“ทักษะชีวิตเกิดขึ้นได้จากการลงมือทำ ยิ่งเป็นการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อชุมชน จะยิ่งสร้างสำนึกให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนสิ่งดี ๆ ในท้องถิ่น และช่วยอุดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างวัยของคนในชุมชนได้อีกด้วย”

ใช้กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ชุมชน

เมื่อความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการบ่มเพาะและเติบโตขึ้นในใจของทีมงานผ่านการทำโครงการในปีแรก ทั้งยังเข้าไปกระตุกกระตุ้นให้คนในชุมชนหันกลับมามองเห็นคุณค่าในวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่...

“แล้วเราจะนำองค์ความรู้ที่ได้จากปีที่แล้วมาใช้ต่อได้อย่างไร?”

เป็นโจทย์ที่ทีมงานต้องครุ่นคิดอย่างหนักเมื่อมีโอกาสทำโครงการต่อในปีที่ 2 ท้ายที่สุดจึงลงตัวที่การจัดทำ**แหล่งเรียนรู้การทอผ้าในชุมชนบ้านขี้นาค** โดยนำชุดความรู้รวมถึงทักษะการทอผ้าที่ทีมงานได้รับจากการทำโครงการในปีที่แล้วมาขยายผลแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน จึงเกิดเป็น**โครงการเรียนรู้การทอผ้าไหมกับกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค**

พี่แล-สิดาวรรณ ไชยภา พี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชน สะท้อนว่า ก่อนมีโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษเข้ามา เด็กและเยาวชนบ้านขี้นาคห่างหายจากการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนมานานนับสิบปี ส่งผลให้ความรักความผูกพันของเด็กที่มีต่อชุมชนลดน้อยลงไป พร้อม ๆ กับเกิดช่องว่างระหว่างวัยเข้ามาแทนที่ **เหตุผลที่เธอเข้ามาอยู่ในแวดวงการพัฒนาเยาวชน เพราะเห็นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงอยากมีส่วนร่วมแก้ไข**

บ้านขี้นาคมีประชากรอาศัยอยู่ราว 90 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา หลายครอบครัวต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวในเมือง ทิ้งลูกหลานให้อยู่กับคนเฒ่าคนแก่ ถ้าผู้ใหญ่ไม่สนใจไม่ช่วยกันดูแล เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตอาจหลงเดินทางผิดได้ สำหรับพี่แลที่มีประสบการณ์เป็นพี่เลี้ยงโครงการเยาวชนมา 2 ปี มองว่า **ทักษะชีวิตเกิดขึ้นได้จากการลงมือทำ ยิ่งเป็นการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อชุมชนจะยิ่งสร้างสำนึกให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนสิ่งดี ๆ ในท้องถิ่น และช่วยอุดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างวัยของคนในชุมชนได้อีกด้วย**

“แค่รู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องลองและฝึกฝนทำเองจึงจะเกิดผล พวกเขาเชื่อว่าการเข้าฐานเรียนรู้โดยตรงกับผู้รู้จะสร้างนักทอผ้ามือใหม่ที่มีความสนใจภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นมาได้อีกจำนวนหนึ่ง อีกทั้งเมื่อเด็กลุกขึ้นมาฟื้นฟูการทอผ้าอย่างเป็นรูปธรรม แรงกระเพื่อมนี้น่าจะเข้าไปกระตุ้นให้ผู้ใหญ่หันมาสนใจรื้อฟื้นการทอผ้าไหมลายลูกแก้วมากขึ้นไปอีก”

“ผ้าไหมลายลูกแก้ว” ห้องเรียนใหม่ของชุมชน

นุ่น-นิภาดา บุญท่วม บอกว่า ผ้าไหมลายลูกแก้ว (ผ้าแก๊บในภาษากูย) พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคนบ้านขี้นาค จนกลายเป็นความเคยชินที่ทำให้คนในชุมชนมองไม่เห็นคุณค่าและความพิเศษของภูมิปัญญาซึ่งเป็นเอกลักษณ์สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งที่ชาวกูยใช้ชีวิตอยู่กับผ้าไหมเหล่านี้ตั้งแต่เกิดจนตาย เธอจึงอยากเผยแพร่องค์ความรู้ที่รวบรวมมาได้จากโครงการปีก่อนให้คนอื่นรับรู้ด้วย

“แค่รู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องลองและฝึกฝนทำเองจึงจะเกิดผล พวกเขาเชื่อว่าการเข้าฐานเรียนรู้โดยตรงกับผู้รู้จะสร้างนักทอผ้ามือใหม่ที่มีความสนใจภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นมาได้อีกจำนวนหนึ่ง อีกทั้งเมื่อเด็กลุกขึ้นมาฟื้นฟูการทอผ้าอย่างเป็นรูปธรรม แรงกระเพื่อมนี้น่าจะเข้าไปกระตุ้นให้ผู้ใหญ่หันมาสนใจรื้อฟื้นการทอผ้าไหมลายลูกแก้วมากขึ้นไปอีก” ทีมงาน บอกถึงวิธีคิดและวิธีทำงาน

ทั้งนี้ ก่อนประกาศเชิญชวนเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายให้มาลงฐานการเรียนรู้ ทีมงานได้ประชุมวางแผนการทำงาน ชี้แจงรายละเอียดการดำเนินโครงการในปีที่ 2 แก่สภาผู้นำหมู่บ้านในเวทีประชุมประจำเดือนของชุมชน

“บังเอิญว่าวันที่เรานัดมาประชุมทีม มีเวทีสภาผู้นำประจำเดือนพอดี พี่แลเลยเสนอไอเดียขึ้นมาว่าไหน ๆ เราได้แผนโครงการแล้ว ไปนำเสนอโครงการเลยดีไหม ทุกคนเห็นตรงกันว่าไป คิดว่าถ้าไม่ได้ทำโครงการมาตั้งแต่ปีแรก คงไม่ได้รู้จักผู้ใหญ่ในชุมชน และคงกลัวการนำเสนอ แต่ตอนนี้กลับรู้สึกเหมือนทุกคนเป็นญาติกันก็เลยไปนำเสนอได้โดยไม่ลังเล” นุ่น กล่าว

ชมพู่-สิริวิมล ไชยภา เสริมว่า ไม่เพียงแค่ชี้แจงการทำงานให้ผู้ใหญ่ในชุมชนทราบ พวกเขายัง**นำข้อมูลที่เก็บได้จากปีก่อนมาอ่านทบทวน แล้วลงพื้นที่ไปพูดคุยกับผู้รู้เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โดยแบ่งทีมงานออกเป็น 2 กลุ่มเพื่อทำงานให้เสร็จทันภายใน 1 วัน**

นุ่น บอกต่อว่า ที่ต้องแบ่งงานเช่นนี้ เนื่องจากทีมงานกลุ่มเดิมที่เคยศึกษาอยู่โรงเรียนเดียวกันแยกย้ายไปศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายต่างโรงเรียน ทำให้แต่ละคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นหากสามารถนัดหมายกันได้ ก็ต้องใช้เวลาในวันนั้นอย่างคุ้มค่าที่สุด

*“ปีแรกเราทำแผนที่เดินดินระบุจุดผู้รู้ในชุมชน ได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการย้อมผ้าด้วยมะเกลือที่ทำสืบต่อกันมา จัดจำแนกประเภทอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า ทำปฏิทินวัฒนธรรม และสืบค้นประวัติผ้าทอลายลูกแก้ว ปีนี้**เราตั้งใจทำฐานการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการเก็บข้อมูลผู้รู้เพิ่มเติมว่า แต่ละคนชื่ออะไร อายุเท่าไร ถนัดงานด้านไหน เพราะปีที่แล้วยังไม่ได้ทำ เลยคิดกันว่าไปคุยกับผู้รู้เลยดีกว่า ถือโอกาสทบทวนข้อมูลเดิมและเก็บข้อมูลเพิ่ม**ไปเลย”* นุ่น อธิบาย

แนน-จิฑาภรณ์ นาคนวล บอกว่า แผนงานหลักของโครงการปีที่ 2 อยู่ที่การชักชวนเด็กและเยาวชนจากทั้งในและนอกชุมชนเข้ามาเรียนรู้การทอผ้าไหมจากทั้ง 3 ฐานที่บ้านผู้รู้ เพื่อให้ได้ฝึกฝนทักษะการทอด้วยตัวเอง โดยทั้ง 3 ฐานประกอบด้วย

ฐานที่ 1 ฐานเล็กๆ ส่งเสริมเด็กให้เรียนรู้ บ้านยายสำเนียง นาคนวล เกี่ยวกับการฟอก กระตุก และปั่นไหม

ฐานที่ 2 คุณครูพี่สอนน้อง บ้านยายแสงมณี จันทอง เกี่ยวกับการทำเครือและการต่อไหม

ฐานที่ 3 เรียนรู้ร่วมใจสู่ผ้าไหมลายลูกแก้ว บ้านยายเทพนิมิต ทวีชาติ เกี่ยวกับการปั่นไหมใส่หลอด และการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว

แนน กล่าวเสริมว่า ก่อนชวนน้องมาเข้าฐาน เราทำป้ายชื่อฐาน และสรุปข้อมูลผู้รู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมไปแขวนไว้ในแต่ละฐานด้วย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเรียนรู้

หลังออกแบบฐานการเรียนรู้แล้วเสร็จ ทีมงานจึงระดมพลเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านให้มาร่วมทำกิจกรรมตามแหล่งเรียนรู้ **ทีมงานแบ่งกลุ่มกันนำจดหมายไปเชิญชวนตามคุ้มที่แต่ละคนอาศัยอยู่ประมาณ 30 หลังคาเรือน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายตามบ้านที่เป็นคนรู้จักก่อน เมื่อถึงวันจริงมีเด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมประมาณ 20 คน เนื่องจากการเข้าฐานแต่ละครั้งใช้เวลามากกว่า 1 วัน ทำให้มีเด็กและเยาวชนสลับกันไปมาตามวันเวลาที่สะดวก**

*"พวกเราออกแบบการเรียนรู้ไว้ว่า ฐานหนึ่งจะใช้เวลาหนึ่งวันช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ พอลงมือทำจริงกิจกรรมแต่ละฐานต้องใช้เวลามาก เลยทำกิจกรรมวันเดียวไม่เสร็จ ทำให้ต้องขยายเวลาออกไป น้องเลยมาได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ก็มี**น้องบางคนที่สนใจจริง ๆ ช่วงที่เราไม่นัด เขาจะมาขอทำที่บ้านพี่เลี้ยงเองเลย**"* นุ่น กล่าว

แหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 แห่งเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้สอบถามและฝึกหัดแต่ละขั้นตอนโดยตรงกับผู้รู้ พี่แลบอกว่า เดิมก็กังวล กลัวเด็ก ๆ ทำงานแล้วมีปัญหา ที่ผ่านมาเธอจึงคอยประสานงานให้ แต่**ตอนนี้เธอปล่อยให้เด็กประสานงานเผชิญกับปัญหา และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่าการทำงานแค่ครั้งเดียวอาจไม่ได้เรียนรู้เท่าการทำซ้ำหลาย ๆ ครั้งจนเกิดความรู้ใหม่**

"ถ้าเราไปนำเขาก็เท่ากับเป็นเรื่องของเรา ไม่ใช่เรื่องของเขา ที่นี้เขาก็จะทำงานต่อแบบไม่ใช่งานของเขา เราเป็นพี่เลี้ยงต้องให้เวลาและไม่ไปกดดันเขามาก ปีแรกถือว่าให้เขาได้ลองทำ ขอแค่ให้ได้เข้าไปทำ ไปคลุกคลีกับผู้ใหญ่ ปีนี้ก็เหมือนกันแกนนำชักชวนรุ่นน้องเข้ามาร่วมกิจกรรมตามฐาน ต่อให้น้องรุ่นใหม่ยังทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร เพราะถ้าจะทำให้ได้ดีก็ต้องทำต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ซึ่งปีนี้แกนนำเป็นคนประสานงานผู้ใหญ่เองทั้งหมด แล้วเขาก็ทำออกมาได้ดี เราเลยสนับสนุนเต็มที่หากน้อง ๆ อยากทำโครงการในปีต่อ ๆ ไป" พี่แลกล่าว

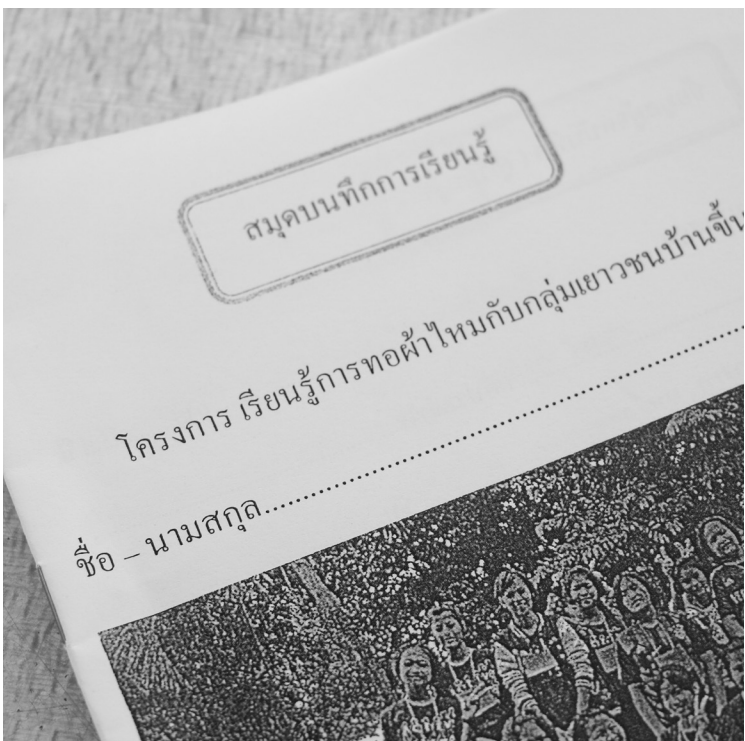

“เมื่อเรามีโอกาสได้ทำโครงการแล้วต้องทำออกมาให้ดี ถ้าเราทำได้ดีมีคนอื่นมองเห็น เขาก็ยิ่งอยากสนับสนุน โรงเรียนแถบนี้ทุกวันศุกร์นักเรียนจะใส่ผ้าพื้นเมืองไปโรงเรียน เราก็ใส่ผ้าทอบ้านขี้นาคไป ล่าสุดออกไปทำกิจกรรมนอกโรงเรียน มีผู้อำนวยการโรงเรียนจากที่อื่นเข้ามาถาม เราก็ได้แนะนำว่าเป็นผ้ามาจากชุมชนของเราเอง”

ในฐานะรุ่นพี่ที่เคยฝึกฝนการทอมาก่อน นุ่น บอกว่า ขั้นตอนการทอเป็นส่วนที่ยากที่สุด เพราะเธอมีปัญหาเรื่องดูลายไม่ออก

“ตอนที่ทอจะค่อนข้างสับสนว่าต้องเหยียบไม้ไหน ต้องสอดไหมยังไง งานต่อไหมที่ว่าเป็นงานละเอียด ต้องใช้สมาธิเยอะเพราะต้องเอาไหมมาต่อกันทีละเส้น ๆ เป็นพันเส้นแบบนั้นยังถนัดและรู้สึกสนุกกว่า”

ยายไทยนิมิต ทวีชาติ ผู้รู้เรื่องการทอผ้าไหม ย้ำว่า ทักษะที่สำคัญมากสำหรับการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว คือ **สมาธิและการจำ** เพราะระหว่างทอผู้ทอต้องรู้ว่าจังหวะไหนควรกระตุกไม้แบบใด จังหวะไหนควรเหยียบแป้นทอที่ขาอย่างไร หากไม่มีสมาธิ ทอและเหยียบผิดจังหวะลายผ้าจะผิดรูปทำให้ต้องรื้อทอใหม่ทั้งหมด

สำหรับฐานการเรียนรู้ทั้ง 3 แห่ง **มด-ปทุมรัตน์ จันทอง** บอกว่า ทีมงานได้เตรียมสมุดความรู้ไว้ให้น้อง ๆ ที่มาร่วมกิจกรรมบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ตามหัวข้อลงในเอกสาร โดย**หลังทำกิจกรรมครบ 3 ฐานแล้ว ทีมงานจะถอดบทเรียนน้อง ๆ ว่า รู้สึกอย่างไรกับแหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 แห่ง ชอบไม่ชอบอะไร ได้เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรมบ้าง และมีข้อสงสัยหรือไม่ เพื่อวัดผลว่าการชักชวนกลุ่มเยาวชนมาทำกิจกรรมเข้าฐานให้อะไรแก่เขาบ้าง**

“ในภาพรวมที่ผ่านมาถือว่าน้อง ๆ สนใจมาร่วมกิจกรรมดี อาจจะมีซนบ้างเพราะส่วนใหญ่เป็นน้องชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ถึงแม้เขาจะไม่สามารถสื่อสารถึงสิ่งที่เขาเรียนรู้ได้ชัดเจน แต่เราก็ถือว่าได้ปลูกฝังให้เขารู้จักภูมิปัญญาและของดีที่มีในชุมชน มาเรียนกับผู้รู้แบบนี้ มีอะไรเขาก็ถามจากผู้รู้ได้โดยตรง ถ้าไม่ชอบไม่สนุกเขาคงไม่มา” นุ่น กล่าว

ก้าวเล็กๆ ที่เติบโต

แม้ภาระการเรียน ภาระงานบ้าน และภาระการทำโครงการจะหนักหน่วง แต่ทีมงานก็ฝ่าฟันกันมาได้เพราะใจรัก...

นุ่น บอกว่า ช่วงนั้นมีปัญหาเรื่องการแบ่งเวลามาทำโครงการ จนเกือบทำให้ถอดใจล้มเลิกกลางคัน แต่เมื่อผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ด้วยกำลังใจของพี่เลี้ยงและผู้รู้ในชุมชน เธอกลับพบว่า **การพัฒนากระบวนการคิดให้เป็นระบบที่ได้รับจากการทำโครงการมาตลอด 2 ปี สามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้อย่างไม่น่าเชื่อ ส่งผลให้การเรียนของเธอดีขึ้นอย่างก้าวกระโดด**

“ผลการเรียนดีขึ้น และตอนนี้มีความรับผิดชอบมากขึ้นด้วย เมื่อก่อนเป็นคนขี้เกียจทำการบ้านมาก รอให้ถึงวันสุดท้ายก่อนค่อยทำส่ง แต่ตอนนี้ครูให้การบ้านมาก็จะทำเลย ยิ่งมัธยมศึกษาตอนปลายการบ้านยิ่งเยอะ ถ้าไม่ทำจะยิ่งแบ่งเวลามาทำโครงการไม่ได้ ความขี้เกียจหายไปตอนไหนไม่รู้” นุ่น ขยายความ

ส่วนแนน ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 บอกว่า **การรู้จักบริหารจัดการเวลาเป็นเรื่องสำคัญมาก** เนื่องจากเธอต้องรับผิดชอบทั้งการบ้านและงานกลุ่มของโรงเรียนที่มีเยอะมาก แล้วต้องจัดสรรเวลามาทำงานโครงการด้วย

“เคยคิดไม่อยากทำโครงการต่อเหมือนกัน เพราะงานโรงเรียนมีเยอะมาก แต่ทำมาขนาดนี้แล้วก็อยากทำต่อให้สำเร็จ เลยต้องแบ่งเวลาให้ได้ เพราะไม่อยากทิ้งโครงการไว้ให้คนอื่นทำ ไม่เช่นนั้นตัวเองจะรู้สึกค้างคาใจ” แนน กล่าว

“ทีมงานรับผิดชอบงานด้วยตัวเองมากกว่าปีที่แล้ว จากเดิมต้องมีพี่เลี้ยงพามาและเป็นคนประสานงานให้ตลอด แต่ปีหลังนี้เด็กๆ ประสานงานเองมาติดต่อและนำหนังสือมาให้เอง ทั้งยังขยันและมาตรงเวลา ซึ่งทำให้เธอรู้สึกดีใจที่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านสนใจภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้วของชุมชนอย่างจริงจังมากขึ้น นอกจากนี้ยังรู้สึกชอบเวลามีเด็ก ๆ แวะเวียนมาหาที่บ้านจะได้ไม่ต้องอยู่บ้านคนเดียว”

ชมพู่ เสริมว่า เดิมเป็นคนกล้าแสดงออกอยู่แล้ว แต่ตื่นเต้นง่าย หลังจากได้ร่วมโครงการสามารถ**ควบคุมความตื่นเต้นของตัวเองได้ดีขึ้น เหมือนมีภาวะความเป็นผู้นำมากขึ้น ทำให้อยากมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน**

“ทุกอย่างจัดการได้หากรู้จักจัดการเวลา เราใช้วิธีวางแผนกำหนดตารางการทำงานระหว่างงานกลุ่มที่โรงเรียนและงานโครงการให้ชัดเจน เพื่อจัดตารางการทำงานไม่ให้ชนกัน เนื่องจากอยากเต็มที่กับงานที่ต้องรับผิดชอบในทุก ๆ ด้าน ***เมื่อเรามีโอกาสได้ทำโครงการแล้วต้องทำออกมาให้ดี ถ้าเราทำได้ดีมีคนอื่นมองเห็น เขาก็ยิ่งอยากสนับสนุน โรงเรียนแถบนี้ทุกวันศุกร์นักเรียนจะใส่ผ้าพื้นเมืองไปโรงเรียน เราก็ใส่ผ้าทอบ้านขึ้นาคไป ล่าสุดออกไปทำกิจกรรมนอกโรงเรียนมีผู้อำนวยการโรงเรียนจากที่อื่นเข้ามาถาม เราก็ได้แนะนำว่าเป็นผ้ามาจากชุมชนของเราเอง”***

ด้าน **อุมา-อุบลวรรณ ศิลาชัย** แม้จะมีความสามารถในการทอผ้าอยู่แล้ว แต่การทำกิจกรรมในโครงการนี้ก็ทำให้เธอมีความกระตือรือร้น ***“เรารู้สึกว่าต้องรับผิดชอบทุกอย่างให้ครบทุกด้าน ทั้งการบ้าน ทั้งช่วยงานที่บ้านและกิจกรรมในโครงการเลยต้องวางแผนว่าควรจะทำอะไรก่อนหลัง งานไหนส่งก่อนทำงานนั้นก่อน ยิ่งมีงานมามากขึ้นก็ต้องพยายามมากขึ้น ขยันให้มากขึ้นไปอีก”***

สุดท้าย นุ่น เล่าถึงความฝันของเธอว่าอยากมีร้านผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าไหมซาวกูยเป็นของตัวเอง

“ถ้าทอผ้าได้แล้ว คิดว่าอยากทอผ้าอยากมีร้านขายผ้า ออกแบบตัดเย็บทุกอย่างเอง จะได้มั่นใจว่าสามารถรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ได้จริง ๆ”

แรงหนุนจากชุมชน

ไม่เพียงแค่วิธีคิดและวิธีการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังเกิดความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนในตัวเยาวชน คือ **ความกล้าแสดงออก** ซึ่งมีพัฒนาการดีขึ้นจากปีแรกเป็นลำดับ กล่าวคือ **ช่วงทำโครงการปีแรกทีมงานไม่กล้าพูดเลย กระทั่งต้องใช้วิธีให้เขียนลงในกระดาษ เมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 ทีมงานทุกคนมีความมั่นใจและกล้าสื่อสารถึงสิ่งที่ตนเองทำให้ผู้อื่นได้รับรู้ ทั้งนี้ พี่แลวิเคราะห์ว่า คงเป็นเพราะโครงการพัฒนา**

เยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษเปิดเวทีและสร้างโอกาสให้กลุ่มเยาวชนได้ออกไปนำเสนอผลงานอยู่บ่อยครั้ง

"ตัวเราเองอายุขนาดนี้แล้ว พอได้ผ่านกระบวนการอบรมยังรู้สึกได้ว่ามีความกล้าและคิดเป็นระบบมากขึ้น น้อง ๆ เพิ่งอายุไม่เท่าไร ถือว่าโชคดีมากที่เขามีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาระบบคิดของตัวเองตั้งแต่ตอนนี้"

พี่แล ย้ำว่า 2 ปีที่ผ่านมา **เธอฝึกเด็กด้วยการตั้งคำถามและให้ตอบคำถามบ่อย ๆ จะช่วยจัดระบบความคิดให้ดีขึ้นได้ สังเกตได้จากกลุ่มเยาวชนสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็น สื่อสารสิ่งที่คิดและเหตุผลที่ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้**

"ปีที่แล้วเรายังต้องแนะนำเขาเยอะ เพราะน้อง ๆ ไม่เคยรู้จัก ไม่เคยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีแบบแผนมาก่อน แต่ปีนี้น้องทำได้ดีขึ้นมาก ก่อนลงมือทำอะไรเขาจะประชุมวางแผนกันก่อน ให้รู้ว่าต้องทำอะไร แล้วแต่ละกิจกรรมมีใครเกี่ยวข้องบ้าง หลังจากนั้นจึงค่อยแบ่งหน้าที่ออกไปประสานงานและเตรียมงาน"

ยายแสงมณี จันทอง ผู้รู้ฐานที่ 2 เรื่องการทำเครือและการต่อไหม บอกว่ารู้สึกดีใจที่ลูกหลานในชุมชนเข้ามาเรียนรู้การทอผ้าไหม เพื่อจะได้เป็นความรู้ติดตัวและนำไปประกอบอาชีพได้ ดีกว่าปล่อยให้ภูมิปัญญาสูญหายไปกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ในฐานะผู้รู้ที่ทำกิจกรรมคลุกคลีกับทีมงานมาถึง 2 ปี เธอบอกว่า **ทีมงานมีความขยันและมีความรับผิดชอบมากขึ้น**

"ยายชอบอยู่กับเด็ก ๆ ไม่รู้สึกรำคาญ ปกติเขามาเป็นเวลา ก่อนมาที่บ้านจะนัดและทำหนังสือส่งมาก่อน ยายก็จัดการเตรียมตัวและแบ่งเวลาได้ เมื่อก่อนเด็ก ๆ

“ผู้ปกครองควรสนับสนุนบุตรหลานให้ทำกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียน เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเอง ผู้อื่น และสังคม ทั้งยังช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต”

ขี้เกียจกว่านี้ นัดแล้วมาบ้างไม่มาบ้าง มาแล้วก็นั่งเล่นโทรศัพท์ แต่ตอนนี้เวลานัดมาตรงเวลาตลอด เล่นโทรศัพท์น้อยลง แล้วก็ตั้งใจช่วยกันทำงานดี” ยายแสงมณี กล่าว

เช่นเดียวกับ ผู้รู้ฐานที่ 3 เกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว ยายไทยนิมิต ที่บอกว่า ทีมงานรับผิดชอบงานด้วยตัวเองมากกว่าปีที่แล้ว จากเดิมต้องมีพี่เลี้ยงพามาและเป็นคนประสานงานให้ตลอด แต่ปีหลังนี้เด็ก ๆ ประสานงานเอง มาติดต่อและนำหนังสือมาให้เอง ทั้งยังขยันและมาตรงเวลา ซึ่งทำให้เธอ**รู้สึกดีใจที่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านสนใจภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้วของชุมชนอย่างจริงจังมากขึ้น นอกจากนี้ยังรู้สึกชอบเวลามีเด็ก ๆ แวะเวียนมาหาที่บ้านจะได้ไม่ต้องอยู่บ้านคนเดียว**

นอกจากปราชญ์ชุมชนที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกและได้ลงมือทำด้วยตัวเองแล้ว ผู้ปกครองคือส่วนสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน **ทองลา ไชยภา แม่ของชมพู่ที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน** กล่าวว่า ผู้ปกครองควรสนับสนุนบุตรหลานให้ทำกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียน เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเอง ผู้อื่นและสังคม ทั้งยังช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

“ถ้าสร้างฐานที่แข็งแรงให้ลูกหลานได้ ต่อไปภายภาคหน้าเขาจะใช้ชีวิตอยู่รอดในสังคมโดยไม่ต้องกลัวอุปสรรคใด ๆ เราอยากปลูกฝังให้ลูกเป็นแบบนั้น เลยให้แบ่งเวลามาทำโครงการ เมื่อก่อนลูกติดมือถือมาก ปกติไม่ให้เอามือถือไปโรงเรียน แต่พอกลับจากโรงเรียนถึงบ้านปุ๊ปวิ่งเข้าหาโทรศัพท์ทันที แต่ตอนนี้เขามีความรับผิดชอบในตัวเองมากขึ้น เล่นมือถือน้อยลง จัดการตัวเองเรื่องเรียนได้ ช่วยงานบ้านมากขึ้น และแบ่งเวลามาทำโครงการ เขาได้ใช้เวลาทั้งกับตัวเอง โรงเรียน พ่อแม่ และได้อยู่กับเพื่อนฝูง” ทองลา กล่าว

ในฐานะผู้นำชุมชน ทองลา บอกว่า ขึ้นอยู่กับความต้องการของทีมงานว่าอยากให้ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุนตรงส่วนไหน ซึ่งผู้นำชุมชนและสภาผู้นำหมู่บ้านต่างรับรู้เรื่องการทำโครงการของเยาวชนอยู่แล้ว จึงพร้อมสนับสนุนอย่างเต็มที่

“ตอนนี้กลุ่มผู้นำชุมชนได้อนุมัติสร้างศูนย์การเรียนรู้เป็นส่วนกลางให้เยาวชนและคนในชุมชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน อาจเป็นงานอาชีพและขายของด้วยก็ได้ ซึ่งต้องวางแผนกันอีกที ถ้าเยาวชนรุ่นนี้สานต่อ รุ่นน้องก็ต้องทำต่อไปอีก เด็ก ๆ มาทำโครงการจริงจังแบบนี้อาจมีท้อบ้างเพราะงานโรงเรียนเยอะ เราเป็นพ่อแม่ก็พูดสนับสนุนบอกให้เขาทำต่อไป เพราะเป็นประโยชน์กับตัวเขาเองในอนาคตแน่นอน” ทองลา กล่าวย้ำ

ยายอัมพร ไชยภา ผู้ใหญ่ใจดีและผู้รู้อีกท่านหนึ่ง สะท้อนว่า ก่อนหน้าที่กลุ่มเยาวชนจะเข้ามาทำโครงการแทบไม่มีคนทอผ้าไหมลายลูกแก้วกันแล้ว ส่วนใหญ่ทอใช้เองที่บ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะต้องใช้เวลาทอนาน เมื่อเด็ก ๆ ตั้งกลุ่มขึ้นมา แล้วมาขอความร่วมมือให้ช่วยบอกข้อมูล ในฐานะผู้ใหญ่ที่พอมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนและการทอผ้าอยู่บ้างจึงยินดีช่วยเต็มที่

"เขาคิดดีและทำจริง เลยอยากให้เด็กสานต่อตรงนี้ เพราะเมื่อคนแก่ ๆ ล้มหายตายจากไป จะได้มีคนรู้ต่อ หรืออาจจะถึงขั้นทอเองทำเอง มีร้านค้าเป็นของตัวเองได้ก็ยิ่งดีต่อตัวเขาเองและชุมชน"

2 ปีที่เยาวชนลุกขึ้นมาเป็นตัวตั้งตัวดีในการฟื้นภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว โดยมีพี่เลี้ยงคอยประคับประคอง ณ วันนี้ ชุมชนบ้านขี้นาคได้ **"ชุดองค์ความรู้"** เรื่องอุปกรณ์และวิธีทอผ้าไหมลายลูกแก้ว ที่อุ่นใจได้ว่าภูมิปัญญานี้จะยังคงอยู่คู่ชุมชนแม้เวลาผ่านไป การทำงานของเยาวชนได้เข้าไปกระตุกให้คนในชุมชนก็ตื่นตัวหันมาจับกี่ทอผ้าอีกครั้ง **อีกทั้งวันนี้เราได้เห็น "ห้องเรียนเรื่องภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว" ที่มีครูคือปราชญ์ชุมชนคอยสอน ห้องเรียนไม่มีเวลาเลิก ผู้เรียนเข้าไปเรียนได้เพราะอยู่ในชุมชน และเยาวชนรุ่นพี่เป็นผู้อำนวยความสะดวกเปิดโอกาสให้น้องในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้ของดีของชุมชน หวังให้ช่วยกันสืบทอดต่อ รวมถึงได้สานสัมพันธ์คนหลายช่วงวัยที่เคยห่างหายไปให้ฟื้นคืนกลับมา ซึ่งความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเช่นนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนบ้านขี้นาครับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสังคมในปัจจุบันได้อย่างมั่นใจ ขณะเดียวกันนั้นเอง การทำงานได้ทำให้ทีมงานมีความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก หัวใจที่รักและหวงแหนภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในชุมชนของพวกเขาได้ก่อเกิดขึ้น เพราะพวกเขารู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถทำอะไรเพื่อชุมชนได้**

• • • •

โครงการเรียนรู้การทอผ้าไหมกับกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค

พี่เลี้ยงชุมชน	สิดาวรรณ ไชยภา	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อบต.สวาย
ทีมทำงาน	**กลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ**	
จิฑาภรณ์ นาคนวล	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนผักไหมวิทยานุกูล
ปทุมรัตน์ จันทอง	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนผักไหมวิทยานุกูล
สิริวิมล ไชยภา	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
อรอุมา นาคนวล	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนผักไหมวิทยานุกูล
สุวนันท์ นาคนวล	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนผักไหมวิทยานุกูล
นิภาดา บุญท่วม	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนปรางค์กู่
พิมพ์จันทร์ ชอบชื่น	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนปรางค์กู่
อุบลวรรณ ศิลาชัย	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนบ้านขี้นาค
พลอยแก้ว แสงบุตร	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนบ้านขี้นาค

“ปลุก” พลังชีวิต ฟื้นฟูผืนป่า

โครงการ Forest of life สร้างพลังชีวิต อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน

เด็กเยาวชนกลุ่มหนึ่งของบ้านรงระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มองเห็นว่า **“ป่าดงกา”** ป่าชุมชนบ้านเกิดของพวกเขากำลังเสื่อมโทรมลง มีคนลักลอบเข้ามาตัดไม้ ถ้าปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินไปโดยไม่ทำอะไร ป่าของพวกเขาคงจะหายไปในที่สุด กลุ่มเยาวชนจึงลุกขึ้นมาทำ**โครงการ Forest of life สร้างพลังชีวิต อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน** เพื่อให้ป่ากลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง

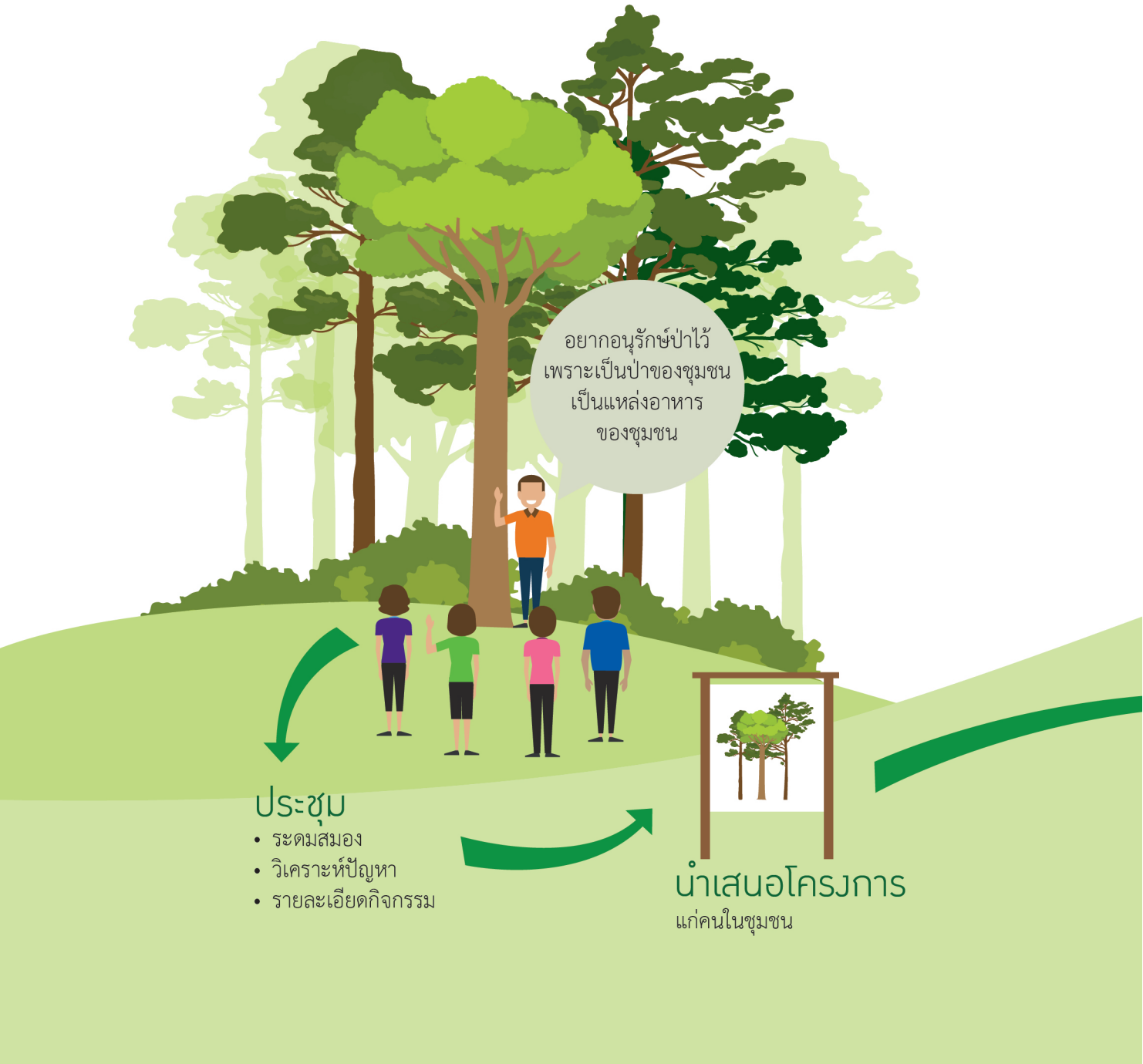

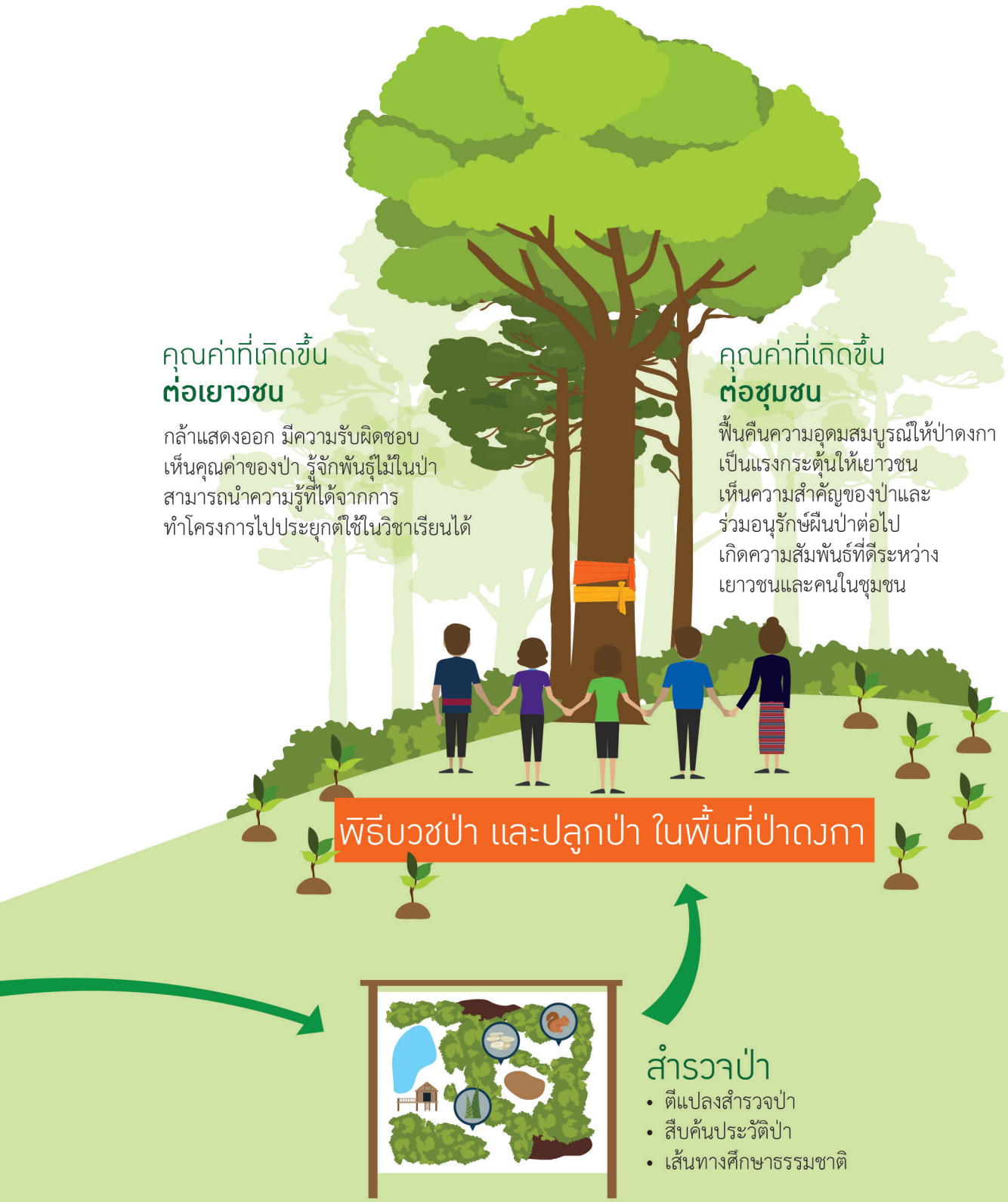

คุณค่าที่เกิดขึ้น **ต่อเยาวชน**

กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ
เห็นคุณค่าของป่า รู้จักพันธุ์ไม้ในป่า
สามารถนำความรู้ที่ได้จากการ
ทำโครงการไปประยุกต์ใช้ในวิชาเรียนได้

คุณค่าที่เกิดขึ้น **ต่อชุมชน**

ฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ให้ป่าดงกา
เป็นแรงกระตุ้นให้เยาวชน
เห็นความสำคัญของป่าและ
ร่วมอนุรักษ์ผืนป่าต่อไป
เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง
เยาวชนและคนในชุมชน

พิธีบวชป่า และปลูกป่า ในพื้นที่ป่าดงกา

สำรวจป่า

- ตีแปลงสำรวจป่า
- สืบค้นประวัติป่า
- เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ความเปลี่ยนแปลงที่โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษสร้างคืออนาคตที่ดีของชุมชน ทั้งการเยียวยาป่าชุมชนให้คืนความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจ ที่ช่วยจุดพลังคนรุ่นต่อไปให้เข้ามาช่วยดูแลรักษาผืนป่าและชุมชน...การทำโครงการนี้ทำให้เด็ก ๆ บ้านรงระได้เสริมประสบการณ์ สร้างความสามารถ รวมทั้งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ช่วยเหลือชุมชนในยามที่มีงานประเพณีหรือกิจกรรมต่าง ๆ

"ธรรมชาติอยู่ได้โดยไม่มีมนุษย์ แต่มนุษย์อยู่ไม่ได้โดยไม่มีธรรมชาติ" วลีที่สะท้อนถึงประโยชน์ที่ธรรมชาติมีต่อมนุษย์นี้ ไม่ได้เกินจริงแม้แต่น้อย เพราะหากนึกดูให้ดี มนุษย์ทุกคนต่างพึ่งพิงธรรมชาติ โดยเฉพาะผืนป่าที่เป็นทั้งแหล่งอาหาร ยารักษาโรค แหล่งน้ำสะอาด แหล่งศึกษาความรู้ และแม้กระทั่งอากาศที่ใช้หายใจก็ได้มาจากต้นไม้ ทว่าปัจจุบันพื้นที่ป่าเริ่มลดจำนวนลง โดยสาเหตุสำคัญคือ การบุกรุกของมนุษย์ที่ต้องการขยายที่ทำกินและที่อยู่อาศัย

แต่วันนี้มีเด็กเยาวชนกลุ่มหนึ่งของบ้านรงระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มองเห็นว่าป่าชุมชนในบ้านเกิดของพวกเขากำลังประสบปัญหาดังกล่าว จนรู้สึกว่า ถ้าปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินไปโดยไม่ทำอะไร ป่าของพวกเขาคงจะหายไปในที่สุด

“ป่าดงกาป่าชุมชนที่คุ้นตาพวกเขามาแต่เยาว์วัย ซึ่งเคยเขียวครึ้มด้วยเหล่าไม้ และเป็นแหล่งหาอาหารของชาวบ้าน มาถึงวันนี้กลับดูโล่งตา และหาอาหารลำบากขึ้น...อยากอนุรักษ์ป่าไว้ เพราะนี่เป็นป่าของชุมชน เป็นแหล่งอาหารของชุมชน เราก็เคยเข้ามาหาเห็ด เมื่อก่อนเจอเยอะ แต่พอตอนหลังมันน้อยลง”

เพราะป่าสำคัญต่อชีวิต

เพราะ**เห็นความสำคัญของป่า และเห็นการเปลี่ยนแปลงของป่าแปลกไปจากเมื่อวัยเยาว์** เมื่อพี่ ๆ ที่ทำโครงการปีที่แล้วชักชวนให้ทำโครงการ **กลุ่มเยาวชน Wise Kiddy** ที่มีสมาชิกประกอบด้วย **แพรว-ศิริพรรณ จันทอง นก-อรณี พันโนฤทธิ์ อาร์ม-ศรยุทธ บรรจงปรุ เอี่ยว-ภานุเดช หงษ์ทอง แทน-สราวุธ ทวีชาติ เฟิร์น-ชญาดา อินแพง และ แอมป์-ศรัญญา บรรจงปรุ** จึงรวมตัวกันทำ **โครงการ Forest of life สร้างพลังชีวิต อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน**

แพรว เล่าว่า ก่อนจะตกลงใจทำเรื่องป่า มีเพื่อนคนอื่นเสนอว่าอยากทำเรื่องเพาะเห็ด เลี้ยงไก่ ทว่าหลังจากพูดคุยกันถึงปัญหาในชุมชน สิ่งที่ทุกคนเห็นตรงกันคือ **“ป่าดงกา” ป่าชุมชนที่คุ้นตาพวกเขามาแต่เยาว์วัย ซึ่งเคยเขียวครึ้มด้วยเหล่าไม้ และเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน มาถึงวันนี้กลับดูโล่งตา และหาอาหารลำบากขึ้น**

“อยากอนุรักษ์ป่าไว้ เพราะนี่เป็นพื้นที่ป่าของชุมชน เป็นแหล่งอาหารของชุมชน เราก็เคยเข้ามาหาเห็ด เมื่อก่อนเจอเยอะ แต่พอตอนหลังมันน้อยลง เพราะเห็ดชอบที่ทึบ ๆ มืด ๆ ไม่ชอบป่าที่โล่ง ๆ” นก กล่าวสนับสนุน

อาร์มเสริมว่า อยากช่วยฟื้นฟูป่าให้กลับมาสมบูรณ์ เพราะตอนนี้ป่าเสื่อมโทรมมาก มีคนลักลอบเข้ามาตัดไม้ เห็นได้จากร่องรอยไม้ที่ถูกตัดเวลาเข้าไปในป่า ส่วนเอี่ยวและแทน แม้จะอยากทำเรื่องการเลี้ยงไก่ เพาะเห็ด แต่พอฟังเหตุผลของเพื่อนแล้วก็ยินดีร่วมด้วยช่วยกันฟื้นฟูป่า

เมื่อทีมงานเห็นตรงกันแล้ว จึงช่วยกันกำหนดแนวทางในการดูแลป่าคือ **“รักษาสิ่งที่มี”** ด้วยการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่และพันธุ์ไม้หายากที่เหลืออยู่ในป่าไม่ให้ถูกตัด โดยใช้การ **“บวชป่า”** เป็น **“กุศโลบาย”** ถึงแม้ตอนที่คิดพวกเขาจะยังไม่เข้าใจว่าการบวชป่าคืออะไร รู้เพียงแค่ถ้าต้นไม้มีผ้าสีเหลือง (ผ้าจีวร) มาพันจะไม่ค่อยถูกคนตัด และ **“เพิ่มเติมสิ่งที่ขาด”** โดยปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มความเขียวขจี **เพราะมองว่าการรักษาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ**

ท้อ...แต่ไม่ถอย

ป่าดงกามีพื้นที่ 200 ไร่ อยู่ในเขตพื้นที่บ้านรงระและบ้านพล็อง นอกจาก 2 หมู่บ้านแล้วยังมีหมู่บ้านข้างเคียงในอำเภอตูม อาทิ บ้านตระเภา และบ้านขี้นาค และชาวบ้านจากตำบลสวาย ซึ่งมีเขตติดต่อกันเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าดงกาด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ในการประชุมครั้งแรก นอกจากทีมงานแล้ว ยังมีเด็กและเยาวชนคนอื่นในหมู่บ้านเข้าร่วมด้วย แพรวบอกว่า ทีมงานแต่ละคนต่างชวนเพื่อน ๆ ตัวเองมาร่วมประชุม ช่วยกันระดมสมองว่า จะทำอะไร อย่างไร ซึ่งข้อเสนอที่ได้มาก็มีหลากหลาย เช่น **สำรวจป่า สืบค้นประวัติของป่า เพื่อรู้จักป่าให้มากขึ้น**

แม้โจทย์ปัญหาในการทำโครงการจะชัด แต่เมื่อ**พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษชวนคิดวิเคราะห์ปัญหา และลงรายละเอียดกิจกรรมที่จะทำทั้งหมด** ทีมงานถึงกับอึ้ง เพราะยังไม่เข้าใจว่า การวิเคราะห์ทำอย่างไร แต่ก็พยายามศึกษาจากเพื่อนกลุ่มอื่นจนเข้าใจ

“พี่ ๆ เขาบอกว่า ถ้ายังไม่รู้ปัญหาที่แท้จริงก็ไม่สามารถทำโครงการได้ ตอนวิเคราะห์ปัญหาเราจึงคุยกันก่อนว่าสาเหตุอะไรที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม ทำไมมีต้นไม้น้อยลง ทำไมต้นไม้หายากหายไป พอวิเคราะห์ปัญหาเสร็จ แล้วจับประเด็น เพื่อเติมเต็มว่าควรทำกิจกรรมอะไรก่อน อะไรหลัง” แพรว อธิบาย

เวทีเติมพลังเสริมความคิดจิตสำนึกพลเมืองเยาวชนในการทำโครงการเพื่อชุมชนท้องถิ่นศรีสะเกษคือ บทพิสูจน์ของการร่วมคิดของทีมงาน เมื่อต้องนำเสนอโครงการต่อหน้าคณะกรรมการ พี่เลี้ยง และเพื่อน ๆ พวกเขา**เลือกนำเสนอผ่านการแสดงละคร**

“หลังเดินสำรวจป่าเสร็จ ทีมงานและชาวบ้านนั่งล้อมวงกินข้าวพูดคุยเกี่ยวกับป่า เพื่อหาข้อสรุปของสภาพป่าในปัจจุบัน ซึ่งได้ความว่าป่าตอนนี้มีความเสื่อมโทรม และแล้งน้ำ บรรยากาศการพูดคุยเป็นไปด้วยดี ทีมงานเห็นโอกาสจึงรีบบอกเล่าถึงรายละเอียดการทำโครงการว่าจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอย่างไร ซึ่งชาวบ้านทั้ง 20 คนต่างสนับสนุนและอยากให้พวกเขาลองทำ เพราะหากป่าดีขึ้นก็เป็นประโยชน์แก่ชุมชน แต่ถ้าไม่ดีขึ้นก็ยังได้รู้วิธีแก้ปัญหาว่าควรทำอย่างไร”

ที่มีเนื้อหาเล่าถึงสาเหตุความเสื่อมโทรมของป่า เพราะในกลุ่มมีทั้งคนพูดเก่งและไม่เก่ง กบกับแพรวพูดเก่งจึงรับหน้าที่พากย์เสียง ส่วนคนที่เหลือเป็นตัวแสดง กบบอก **เหตุผลของการให้ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมนำเสนอ เพราะอยากให้เพื่อนฝึกความกล้าแสดงออกและเข้าใจการทำโครงการไปพร้อมกัน**

ขณะที่เอี่ยวและอาร์ม ที่ได้รับบทบาทตัวแสดง กล่าวถึงความรู้สึกวันนั้นว่า ตื่นเต้นที่มีคนเยอะจนเกิดความประหม่า ถึงไม่ได้มีจุดผิดพลาด แต่แอบกลัวว่าจะแสดงแล้วไม่ประทับใจคนดู

แม้ไม่มั่นใจในผลงาน เพราะเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยทำ ทว่าในที่สุดโครงการของพวกเขาก็ผ่านการอนุมัติ ทีมงานบอกว่า รู้สึกดีใจ พร้อมกังวลว่า จะทำโครงการที่ใหญ่และมีกิจกรรมเยอะขนาดนี้ไม่ไหว แต่สุดท้าย**เมื่อคิดได้ว่าพวกเขาคือทีมงานเดียวกัน ไม่ได้ทำงานนี้เพียงคนเดียว จึงฮึดสู้**

หลังการนำเสนอโครงการผ่านไปด้วยดี ทีมงานตัดสินใจนำเสนอโครงการต่อชุมชน เนื่องจากอยากให้ชุมชนรู้ว่าพวกเขาทำอะไรอยู่ เพื่อเวลาทำกิจกรรมต่อไปคนในชุมชนจะได้เข้ามาร่วมด้วย เพราะป่ามีขนาดใหญ่ ถ้าทำแค่กลุ่มของพวกเราคงไม่ไหว อีกอย่างป่านี้ก็เป็นป่าของชุมชน ชาวบ้านจึงควรเข้ามามีส่วนร่วม

แต่ความหวังกับความจริงกลับเดินสวนทางกัน แม้ทีมงานจะประสานงานชาวบ้านไว้หลายคน กลับมาร่วมประชุมเพียง 20 คน ความรู้สึกท้อกลับมาเยือนอีกครั้ง

“ป่าตั้ง 200 ไร่ พวกเรา 5 คน กับชาวบ้าน 20 คนจะดูแลไหวหรือ” คือคำถามที่ทีมงานวิตกกังวล

แพรวบอกว่า แม้จะท้อกับจำนวนคนที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย แต่กิจกรรมต้องดำเนินต่อ ทีมงานเดินหน้าจัดเวทีนำเสนอต่อชุมชน เริ่มด้วยการอธิบายที่มาที่ไปของโครงการ ซึ่ง**ตอนแรกชาวบ้านไม่ค่อยสนใจนัก อาจเพราะเห็นว่าเป็นเด็ก หลังจากพูดคุยทำความเข้าใจเรื่องการทำโครงการแล้วจึงพาชาวบ้านเข้าป่าไปดูว่าแห้งแล้งเหมือนที่เราพูดไหม** เพราะแค่พูดใครจะพูดก็ได้ ต้องให้เขาเห็นเพื่อพิสูจน์ว่า คำพูดของเราเป็นความจริง ขณะเดินสำรวจป่า ชาวบ้านตั้งข้อสังเกตให้กลุ่มเยาวชนฟังเกี่ยวกับสภาพป่าว่า ต้นไม้บางต้นเหมือนโดนตัด บางต้นเหมือนตายเพราะขาดน้ำ สระน้ำบางแห่งแห้งขอดจนดินแตกร้าว ผิดกับเมื่อก่อนที่มีน้ำมาก

หลังเดินสำรวจป่าเสร็จ ทีมงานและชาวบ้านนั่งล้อมวงกินข้าวพูดคุยเพื่อหาข้อสรุปของสภาพป่าในปัจจุบัน ซึ่งได้ความว่า ป่าในตอนนี้มีสภาพเสื่อมโทรมและแล้งน้ำ บรรยากาศการพูดคุยเป็นไปด้วยดี **ทีมงานเห็นโอกาสจึงรีบบอกเล่ารายละเอียดการทำโครงการว่าจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอย่างไร ซึ่งชาวบ้านทั้ง 20 คนต่างสนับสนุนและอยากให้พวกเขาลองทำ เพราะหากป่าดีขึ้นก็เป็นประโยชน์แก่ชุมชน** แต่ถ้าไม่ดีขึ้นก็ยังได้รู้วิธีแก้ปัญหาว่าควรทำอย่างไร

พลิกฟื้นผืนป่า

เมื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบแล้ว ทีมงานจึงลงมือเรียนรู้เรื่องราวของป่าให้มากขึ้น ด้วยการศึกษา**ความเป็นมาของป่า สภาพป่าจากอดีตถึงปัจจุบัน และการใช้ประโยชน์จากป่า** โดยสอบถามจาก **พี่เพ็ญ-สมถวิล ทวีชาติ กรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ 8 และพี่พิม-สุดา ดาศรี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตูม** ซึ่งเป็นทั้งผู้รู้และพี่เลี้ยงชุมชน

“ป่าดงกา เป็นป่าที่เกิดตามธรรมชาติ ก่อนจะถูกชาวบ้านค่อย ๆ รุกล้ำเข้ามาเรื่อย ๆ จนหน่วยงานราชการที่ดูแลต้องเข้ามาขุดรอบพื้นที่ เพื่อกั้นเขตไม่ให้ชาวบ้านบุกรุกเพิ่ม ภายในป่ามีเจลาะ[1] เล็กใหญ่รวม 8 แห่ง สมัยก่อนมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก เช่น ม้า ช้าง กระแต กระต่าย กระรอก ส่วนชาวบ้านสามารถเก็บเห็ด หาหน่อไม้ได้มาก ซึ่งแสดงถึง

[1] เจลาะ คือ “โป่ง” ในภาษากูย เป็นแหล่งดินที่มีรสเค็ม ละเอียด มีลักษณะเป็นเนินเตี้ย ๆ และมีน้ำซึมอยู่ตลอด เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมีแร่ธาตุบางชนิดอยู่ เช่น โซเดียม แคลเซียม ฟอสฟอรัส ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่สัตว์ป่าไม่สามารถหาทดแทนได้จากพืช ดังนั้นโป่งจึงเป็นแหล่งแร่ธาตุสำคัญสำหรับสัตว์ป่าที่กินพืชเป็นอาหาร

“นัยยะของการทำป้ายก็เพื่อเตือนสติคนที่คิดจะตัดต้นไม้ว่า ต้นไม้เหล่านี้ใช้เวลานานเท่าไรกว่าจะเติบโต และเหลือน้อยเต็มที”

ความอุดมสมบูรณ์ของป่า แต่ปัจจุบันเจลาะบางแห่งแห้งขอด สัตว์ที่พบเห็นมีเพียงกระรอก เห็ดและหน่อไม้ก็เก็บได้น้อยลง” แพรว เล่าถึงป่าดงกาที่เธอและทีมงานศึกษามาด้วยแววตาเป็นประกาย

หลังเรียนรู้เรื่องราวของป่าแล้ว ทีมงานจึงเก็บข้อมูลสิ่งมีชีวิตในป่าว่ามีชนิดใดบ้าง และจำนวนเท่าไร แต่เนื่องจากป่ามีพื้นที่ขนาดใหญ่ ทีมงานจึงใช้วิธี**ตีแปลง** คือ เลือกบริเวณที่ป่าสมบูรณ์กับเสื่อมโทรม จากนั้นตีแปลงขนาด 10 x 10 เมตร แล้วแบ่งกันสำรวจสิ่งมีชีวิตในแต่ละแปลงตามความสนใจ ได้แก่ 1.สมุนไพร 2.พรรณพืช/ไม้ยืนต้น 3.สัตว์ป่าและแมลง 4.ลูกไม้ คือ ต้นไม้ที่เพิ่งเกิด 5.ไม้หนุ่ม คือ ต้นไม้ที่สูงไม่เกิน 2 เมตร รอบวงไม่ถึง 15 เซนติเมตร และ 6.ต้นไม้ใหญ่ ที่สูง 2 เมตรขึ้นไป รอบวงมากกว่า 15 เซนติเมตร โดย**ที่มาที่ไปของเครื่องมือตีแปลงนี้มาจากคลิปวิดีโอของศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่าประเทศไทย (RECOFTC-Thailand) ที่เคยไปอบรมให้กับกลุ่มเยาวชนโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านหัวนา ในโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน**

ประมวล ดวงนิล พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ เสริมว่า ก่อนตีแปลงน้องได้ลงมือเก็บข้อมูลบ้างแล้ว แต่ข้อมูลที่ได้ค่อนข้างกระจัดกระจาย ระบุหมวดหมู่ไม่ได้ จึงชวนน้องคุยว่า เราจะประมาณการป่าของเราได้อย่างไรให้ชัดเจน พอดีกับที่**พี่รุ่ง-รุ่งวิชิต คำงาม** แนะนำวิดีโอเครื่องมือการตีแปลงมาให้ จึงได้เรียนรู้เครื่องมือใหม่พร้อมน้อง เพราะไม่เคยทำประเด็นเกี่ยวกับป่ามาก่อนเหมือนกัน เมื่อดูคลิปวิดีโอกับน้องแล้วก็ช่วยกันถอดว่า เขาเก็บข้อมูลอะไร มีทั้งแบบที่ยาก เช่น ชั้นเรือนยอด ดูหน้าดิน และแบบที่ง่าย เช่น ชนิดของต้นไม้ ซึ่งเป็นแบบที่เราเลือกนำมาใช้ เพราะเข้าใจและทำได้

“ใช้เวลาตีแปลง 1 วัน และเดินสำรวจ 1 วัน ระหว่างเดินก็จดจำนวนไปด้วย ถ้าไม่รู้ชื่อต้นไม้ต้นไหนก็ถามพี่เลี้ยง เป็นกิจกรรมที่สนุก และทำให้รู้ว่าป่ามีต้นไม้เท่าไร” แพรวเล่าภาพการทำงานในกิจกรรมตีแปลง ซึ่งผลจากการสำรวจป่า พบว่า ต้นไม้ที่ใช้ชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าแห่งนี้คือ **“ต้นเขรอง”** โดยบริเวณพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมจะมีต้นเขรอง (ต้นเขรองเป็นภาษากูย ส่วนภาษาไทยเรียกต้นตะขบป่า) แค่ 1-2 ต้น แต่หากเป็นบริเวณที่สมบูรณ์จะมี 9-10 ต้น

ส่วนการสำรวจสัตว์ เอี่ยวที่เป็นคนสำรวจบอกว่า **สัตว์ป่าที่พบในบริเวณป่าสมบูรณ์มีเพียงแมงและแมลงเท่านั้น เช่น ปลวก มด จักจั่น ส่วนบริเวณป่าที่แห้งแล้งแทบจะไม่พบสัตว์ชนิดใดเลย**

เมื่อได้จำนวนต้นไม้และสัตว์ป่าในบริเวณแปลงแต่ละแปลงแล้ว จึงนำไปคูณกับพื้นที่รวมของป่า ทำให้ทีมงานเห็นสภาพป่าทั้งหมดชัดเจนขึ้น

แพรว เล่าต่อว่า จริง ๆ แล้วหลังสำรวจป่า พวกเราต้องจัดกิจกรรมบวชป่าและปลูกต้นไม้ แต่เพราะช่วงนั้นแล้งมาก จึงยังไม่สามารถทำได้ ทีมงานจึงคิดทำ**กิจกรรมสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นมาก่อน ด้วยคิดว่าป่าแห่งนี้น่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนได้** โดยทีมงานได้เข้าไปสำรวจป่าอีกครั้ง แล้วเลือกเส้นทางที่มีต้นไม้ใหญ่และต้นไม้หายาก จากนั้นทำป้ายบอกทางเดิน และป้ายบอกชื่อ ลักษณะ พร้อมสรรพคุณของต้นไม้ชนิดนั้น ๆ เช่น จิก พะยูง มะกอกป่า แดง อินทรี ซึ่ง**นัยยะของการทำป้ายก็เพื่อเตือนสติคนที่คิดจะตัดต้นไม้ว่า ต้นไม้เหล่านี้ใช้เวลานานเท่าไรกว่าจะเติบโต และเหลือน้อยเต็มที**

หลังเรียนรู้ป่าได้ระยะหนึ่งก็ถึงเวลาพิสูจน์ผลว่า พวกเขามี “ความรู้” เรื่องป่าดงกามากน้อยเพียงใด โดยในเวทีสรุปและนำเสนอผลการดำเนินโครงการเพื่อชุมชนของกลุ่มเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ระยะที่ 1 ครั้งนี้ทีมงานแบ่งหัวข้อนำเสนอคนละ 1-2 หัวข้อ ซึ่งแต่ละคนต่างมีเทคนิคการฝึกซ้อมนำเสนอตามวิธีที่ตัวเองถนัด อย่างแพรวจะใช้วิธีอ่านจับใจความสำคัญ นกซึ่งรับผิดชอบอธิบายแผนที่ป่าชุมชน จึงต้องหาจุดเด่นในภาพ เพื่อให้ผู้ฟังดูภาพแล้วเข้าใจไปพร้อมกัน ด้านอาร์มจะจำหัวข้อหลักๆ ที่ต้องพูด ส่วนเอี่ยวใช้ทั้งการจำ การจด และหมั่นฝึกพูดให้เคยชิน

ทีมงาน ยอมรับว่า รู้สึกกดดันกับการนำเสนอมาก เพราะมีเวลาจำกัดเพียง 5 นาที กลัวว่าถ้าให้ข้อมูลไม่ครบ ผู้ฟังอาจไม่เข้าใจ และกลัวว่าถ้าเพื่อนกลุ่มอื่นถามจะตอบได้ไม่ตรงประเด็น หลังแบ่งหัวข้อเรียบร้อย แต่ละคนจึงแยกย้ายกันไปซ้อม แล้วกลับมาซ้อมให้เพื่อนช่วยกันฟังว่า มีข้อมูลตรงไหนตกหล่นบ้าง แต่เมื่อถึงเวลานำเสนอจริง พวกเขาบอกว่า ทำได้ดีกว่าที่คิด และไม่ได้ตื่นเต้นอย่างที่คาด เนื่องจากเริ่มเคยชินกับไมโครโฟนจากการได้เป็นทีมสันทนาการก่อนขึ้นนำเสนอ

สู่ปลายทางที่ตั้งใจ

ผลจากการเรียนรู้ผืนป่าในหลากหลายแง่มุม ก็มาถึงกิจกรรมสุดท้ายที่ทีมงานตั้งใจอยากทำตั้งแต่ริเริ่มโครงการ นั่นคือ **การปลูกป่าและบวชป่า** โดยครั้งนี้พวกเขาได้วางบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบเหมือนเดิม เช่น พิธีบวชป่า นก รับหน้าที่กล่าวรายงาน

“การจัดกิจกรรมของน้องๆ นอกจากจะเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแล้ว ยังเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษอีกด้วย เพราะมีกลุ่มเยาวชนกอนกวยโซดละเว จากตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ และกลุ่มเยาวชนบ้านระกา ตำบลพิมาย อำเภอปรางค์กู่ เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย ส่วนในชุมชนเองก็มีเยาวชนบ้านรงระ บ้านพล็อง บ้านขี้นาค และบ้านขี้นาคน้อย รวมทั้งชวนผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านมาเข้าร่วมด้วย เพราะอยากให้รู้ว่า น้องๆ กำลังทำสิ่งดีๆ ให้กับชุมชน หากเขาเห็นด้วยจะได้ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานในชุมชนต่อไป”

ในพิธีเปิด แพรวกับเฟิร์นรับบทพิธีกรดำเนินรายการ ส่วนคนอื่นแยกย้ายกันนิมนต์พระ เตรียมสถานที่ และต้อนรับแขก ส่วนระหว่างการบวชป่า ทุกคนจะกระจายตัวช่วยกันดูแลผู้ร่วมงาน

นอกจากเตรียมการเองแล้ว ทีมงานยังได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลตูม (อบต.ตูม) สนับสนุนพันธุ์ไม้ได้แก่ ยางนา ประดู่ ฉำฉา แคป่า มะอึก พะยูง สะเดา และน้ำดื่มจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ทำให้เหล่าเยาวชนมีกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น

พิม พี่เลี้ยงชุมชน เสริมว่า **การจัดกิจกรรมครั้งนี้ของน้องๆ นอกจากจะเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแล้ว ยังเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษอีกด้วย** เพราะมีกลุ่มเยาวชนกอนกวยโซดละเว จากตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ และกลุ่มเยาวชนบ้านระกา ตำบลพิมาย อำเภอปรางค์กู่ เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย ส่วนในชุมชนเองก็มีเยาวชนบ้านรงระ บ้านพล็อง บ้านขี้นาค และบ้านขี้นาคน้อย รวมทั้งชวนผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านมาเข้าร่วมด้วย เพราะอยากให้รู้ว่า น้องๆ กำลังทำสิ่งดีๆ ให้กับชุมชน หากเขาเห็นด้วยจะได้ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานในชุมชนต่อไป

ถึงวันจริงกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชนประมาณ 100 คน เริ่มทำพิธีบวชต้นไม้ในตอนเช้า จากนั้นเดินเข้าป่าไปปลูกต้นไม้ตามจุดที่กำหนดไว้ จากนั้นกลุ่มเยาวชนทั้งหมดจึงทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาเยาวชนที่แต่ละกลุ่มทำอยู่ และ**ปิดท้ายด้วยการสรุปบทเรียน เพื่อสะท้อนผลของการจัดกิจกรรมตลอดทั้งวันว่าเดินไปถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่**

ทั้งนี้ทีมงานบอกว่า ภาพรวมของกิจกรรมเกินกว่าที่คาดไว้มาก *“ตอนวางแผนครั้งแรกไม่คิดว่าภาพจะใหญ่ขนาดนี้ คิดว่ามีแค่เรากับคนในชุมชน แต่พอวันจริงเห็นคนมาเยอะมากก็ตื่นเต้นและดีใจ รู้สึกภูมิใจที่เขาสนใจกิจกรรมของเรา และให้ความร่วมมือค่อนข้างดี เห็นจากที่เขามาถาม มาช่วยขนของ จัดของ ทำกับข้าว บอกอะไรเขาก็ช่วยดีใจที่เขาเข้าใจ และเป็นเราเองด้วยที่สามารถทำให้เขาเข้าใจ”*

“การทำโครงการนี้ค่อนข้างยาก ตอนแรกเรากลัวว่าจะทำไม่ได้ แต่สุดท้ายก็ทำจนเสร็จ เพราะแรงผลักดันที่เราอยากจะอนุรักษ์ป่าของเราไว้ เวลาที่เหนื่อยหรือท้อ เพื่อน ๆ จะคอยบอกว่า เดี๋ยวก็ทำได้ ยังมีทางแก้ไข แล้วก็พยายามให้กำลังใจตัวเองว่า ทำมาถึงขนาดนี้แล้ว ทำไมจะทำอีกไม่ได้”

“อุปสรรค” บทเรียนที่ต้องก้าวผ่าน

วันนี้เส้นทางของการดูแลรักษาฝืนป่าดงกาเดินมาสู่หมุดหมายที่ตั้งไว้ นอกเหนือจากความพอใจ ดีใจ และภูมิใจแล้ว ทีมงานแต่ละคนยังค้นพบความเปลี่ยนแปลงภายในของตัวเอง และรู้จักการก้าวผ่านปัญหาไปด้วยกัน

แพรว บอกถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่า **ถ้าตอนนั้นไม่ได้เข้ามาทำโครงการ ไม่ได้ออกไปพูดนำเสนอ เธออาจจะเป็นคนเงียบ ๆ เหมือนเดิม แต่ที่กล้าพูดมากขึ้น เพราะเราทำจริง จึงรู้จริง จนพูดได้**

ด้านกบพบว่า ตัวเอง**กล้าแสดงออก และมีความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าทีม** *“เมื่อก่อนจะเกี่ยงเพื่อนให้ทำ เพราะไม่กล้าจับไมค์* ***แต่พอได้ทำจนรู้ และรู้จริงด้วย จึงคิดว่าจะอายทำไม ทำให้กล้าจับไมค์มากขึ้น และมีความรับผิดชอบกว่าเดิม*** *จากเคยไปประชุมช้า เดี๋ยวนี้มาถึงก่อน เนื่องจากเป็นหัวหน้ากลุ่มต้องมีความรับผิดชอบ และอยากทำให้คนอื่นเห็นว่าควรมาตรงเวลา อีกอย่างคือรู้จักแบ่งเวลามากขึ้น เพราะไม่ได้ทำแค่งานชุมชน ยังมีงานการบ้านที่โรงเรียนอีก จึงแบ่งเวลาโดยการมาทำงานชุมชนก่อน แล้วกลับไปช่วยงานกลุ่มที่โรงเรียน”*

ส่วนอาร์ม บอกว่า เขา**ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เคยเห็น ทั้งป่า ต้นไม้ และสมุนไพร**

เอี่ยว เล่าว่า การเข้ามาทำโครงการทำให้**ได้ความรู้เกี่ยวกับป่าของชุมชน และกล้าแสดงออกมากขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ฝึกพูด และลงมือทำ และที่สำคัญคือสามารถนำความรู้ตรงนี้ไปปรับใช้ในห้องเรียนได้**

เห็นอย่างนี้ใช่ว่าการทำงานจะราบรื่น แพรว บอกว่า ปัญหาที่พวกเขาเจอมีทั้งปัญหาจากกระบวนการทำงานกลุ่ม เช่น เกี่ยงกันทำงาน เวลาว่างไม่ตรงกัน ซึ่งพวกเขาก็ก้าวผ่านมาได้ด้วยการตกลงกันไปทีละอย่าง แบ่งงานกันทำคนละหน้าที่ แต่ที่ยากที่สุดคือ ความกลัวที่ทุกคนต้องก้าวข้ามไปให้ได้

“การทำโครงการนี้ค่อนข้างยาก ตอนแรกเรากลัวว่าจะทำไม่ได้ แต่สุดท้ายก็ทำจนเสร็จ เพราะแรงผลักดันที่เราอยากจะอนุรักษ์ป่าของเราไว้ เวลาที่เหนื่อยหรือท้อ เพื่อน ๆ จะคอยบอกว่า เดี๋ยวก็ทำได้ ยังมีทางแก้ไข ก็พยายามให้กำลังใจตัวเองว่า ทำมาถึงขนาดนี้แล้ว ทำไมจะทำอีกไม่ได้” แพรวเป็นตัวแทนบอกความรู้สึกของกลุ่ม

“เวลาอยู่กับเด็กเราอย่าคิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่ ไม่ต้องเข้มงวดกับเขาตลอด เวลามีปัญหาเขาจะได้กล้ามาปรึกษา ส่วนเราแค่คอยให้คำชี้แนะแล้วปล่อยเขาลองไปคุยกัน หรือเมื่อไรที่เขาท้อ เราใช้การตั้งคำถามกลับว่าทำไมเข้ามาทำโครงการนี้ ตัวเองอยากได้อะไร คำตอบคือทุกคนอยากฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหายให้กลับคืนมาไม่มากก็น้อย”

ด้านนก เสริมว่า *“เมื่อก่อนเราอาจคิดว่ายาก แต่พอได้มาเรียนรู้ ก็พบว่าไม่ได้ยากเท่าไร ถึงกระบวนการจะเยอะ แต่เราก็สามารถทำได้ เพราะเราไม่ได้อยู่ตัวคนเดียว มีเพื่อน มีน้อง มีรุ่นพี่ มีพี่เลี้ยงที่คอยช่วยและให้กำลังใจเรา”*

ความกลัวที่เกิดขึ้นของพวกเขาเป็นเพียงสิ่งที่เกิดภายในใจ ทั้งกลัวการทำอะไรใหม่ ๆ ที่ไม่เคยทำ กลัวความผิดพลาดจากการลงมือทำ แต่พวกเขาก็สามารถก้าวผ่านความกลัวเหล่านั้นได้ด้วยพลังของทีมงาน และแรงผลักดันที่อยากเห็นป่าบ้านเกิดกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ผลจากการได้ลงมือทำจริงได้กลายเป็นบทพิสูจน์ว่า *“แม้เป็นเด็กก็สามารถทำอะไรเพื่อชุมชนได้”* จนเกิดกำลังใจที่ผลักดันให้พวกเขาอยากสานงานเพื่อผืนป่าที่พวกเขารักต่อไป

สานต่อสิ่งดี ๆ จากรุ่นสู่รุ่น

กลุ่มเยาวชนจากบ้านรงระเข้าร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษเป็นรุ่นที่ 2 โดยรุ่นพี่ปีแรกทำเกี่ยวกับดนตรี แต่ปีนี้กลุ่มเยาวชนเลือกทำเรื่องป่าชุมชน ซึ่ง**ตลอดระยะเวลา 2 ปี ได้พิสูจน์ถึงผลลัพธ์อันงดงามจากการลงมือทำ** จนผู้ใหญ่ที่ยืนมองอยู่ข้างนอกอย่าง **เพ็ญ-สมถวิล ทวีชาติ กรรมการหมู่ 8 บ้านรงระ** เห็นความสำเร็จ แล้วสนใจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเยาวชนด้วย

“เด็กปี 1 ที่ทำโครงการ เขามีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จากหน้ามือเป็นหลังมือ คือมีความกล้า มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตในสังคม บางคนที่เมื่อก่อนขี้อายมาก หลบอยู่ข้างหลังตลอด ก็กล้าขึ้นพูด กล้าจับไมค์เผยแพร่ข้อมูลให้ชุมชน ซึ่งเหตุที่เขากล้าขึ้น มาจากการลงพื้นที่ไปเห็น และลงมือทำ จนสามารถพูดออกมาได้เองจากใจ”

หลังเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง เพ็ญบอกว่า **เธอเองก็ได้เรียนรู้เด็กแต่ละคน พร้อมสร้างการเรียนรู้ร่วมกับเด็กด้วย เพราะการเป็นพี่เลี้ยงต้องเป็นทั้งพี่ เพื่อน แม่ ที่ควรค่อย ๆ เรียนรู้กัน ปรับตัวเข้าหากัน** จนเหล่าเยาวชนเรียกเธอว่า แม่เล็ก

*“เวลาอยู่กับเด็กเราอย่าคิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่ ไม่ต้องเข้มงวดกับเขาตลอด เวลามีปัญหาเขาจะได้กล้ามาปรึกษา ส่วนเราแค่คอยให้คำชี้แนะ แล้วปล่อยเขาลองไปคุยกัน หรือ**เมื่อไรที่เขาท้อ เราใช้การตั้งคำถามกลับว่าทำไมเข้ามาทำโครงการนี้ ตัวเองอยากได้อะไร คำตอบคือทุกคนอยากฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะสูญหายให้กลับคืนมา** ไม่มากก็น้อย”*

นอกจากกระตุ้นน้องให้เห็นเป้าหมาย และมีแรงใจทำโครงการต่อแล้ว เพ็ญบอกว่าเธอเองก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน **จากเมื่อก่อนไม่กล้าพูดก็พูดได้ เพราะมีความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เห็นผลสำเร็จจริง จึงไม่อายในสิ่งที่จะพูดเผยแพร่แก่ชุมชน และทำให้ได้ขยายองค์ความรู้สู่ชุมชน**

พิม-สุดา ดาศรี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตูม ที่ปีแรกเคยเป็นที่ปรึกษาก็เลือกขยับตัวขึ้นมาเป็นพี่เลี้ยง

*“เราคลุกคลีกับเด็กอยู่แล้ว จึงอยากหนุนมากขึ้น อยากช่วยเด็กในทุกเรื่อง ตอนเป็นที่ปรึกษา เด็กอาจอึดอัด ไม่กล้าคุย ไม่กล้าประสานงาน พอเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงทำให้สนิทกับเขามากกว่าเดิม จนเด็กรู้สึกว่าเราเหมือนแม่ และเรียกเราว่าแม่ใหญ่ เพราะคอยดูแลและเป็นทุกอย่างของเขา **เวลาเขามีปัญหา เราก็เข้าไปช่วยแก้ แต่ไม่ได้คนชี้นำคอยดูแลอยู่เบื้องหลังมากกว่า**”*

และเนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มเยาวชนมาตลอด พิมจึงเห็นความเปลี่ยนแปลงของน้อง ๆ ที่กล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งยังเห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครอง จากที่เคยไม่เห็นด้วย ไม่อยากให้ลูกมาทำกิจกรรม กลับสนับสนุนและยินดีเวลาลูกมาทำกิจกรรม

"เมื่อก่อนผู้ปกครองไม่เข้าใจ เขาจะถามเราตลอดว่า ทำไมต้องพาลูกเขาทำกิจกรรม แล้วจะกระทบกับการเรียนไหม แต่พอเด็กเข้ามาทำแล้วเกรดเฉลี่ยการเรียนไม่ได้ตก บวกกับเห็นความเปลี่ยนแปลงของลูก เขาจึงเปลี่ยนความคิดว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดี สามารถสร้างเด็กได้ อย่างพ่อแม่น้องแพรว เคยไม่อยากให้ลูกมา พอได้เห็นลูกกล้าเป็นตัวแทนโรงเรียนไปนำเสนองาน ทั้งที่เคยเป็นเด็กพูดน้อย เขาก็ดีใจและเต็มใจให้น้องแพรวมาร่วมโครงการ"

พิม เล่าต่อว่า ความเปลี่ยนแปลงอีกอย่างที่โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษสร้าง คือ **อนาคตที่ดีของชุมชน ทั้งการเยียวยาป่าชุมชนให้คืนสู่ความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจ ที่ช่วยจุดพลังคนรุ่นต่อไปให้เข้ามาช่วยดูแลรักษาผืนป่าและชุมชน**

เธอบอกว่า ถ้าไม่มีโครงการนี้ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านคงอยู่กันแบบเดิม ไม่มีแรงผลักดันเด็ก ไม่มีโอกาสพัฒนาตัวเอง แต่การทำโครงการนี้ทำให้เด็ก ๆ บ้านรงระได้เสริมประสบการณ์ สร้างความสามารถ รวมทั้งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ช่วยเหลือชุมชนในยามที่มีงานประเพณีหรือกิจกรรมต่าง ๆ กระทั่งตั้งใจว่าอยากจะผลักดันด้วยการสานต่องานกับเด็กรุ่นใหม่สืบไป

วันนี้โครงการ Forest of life สร้างพลังชีวิต อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนแห่งบ้านรงระไม่ได้สร้างประโยชน์เพียงการฟื้นฟูป่าให้สมบูรณ์ หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเท่านั้น แค่โครงการนี้ยังช่วยฝึกฝน ปลูกฝัง และสร้างสายใยให้เด็กและผู้ใหญ่หันมาร่วมไม้ร่วมมือกันดูแลและทำสิ่งดี ๆ ให้ชุมชนถิ่นเกิดร่วมกันแล้ว โครงการนี้ยังทำให้ "ผู้ใหญ่" มองเห็นว่า "เด็ก" ในชุมชนของเขาก็มีศักยภาพที่จะช่วยดูแลชุมชนได้ ขอเพียงผู้ใหญ่เปิดพื้นที่ เปิดโอกาสให้เท่านั้น

• • • •

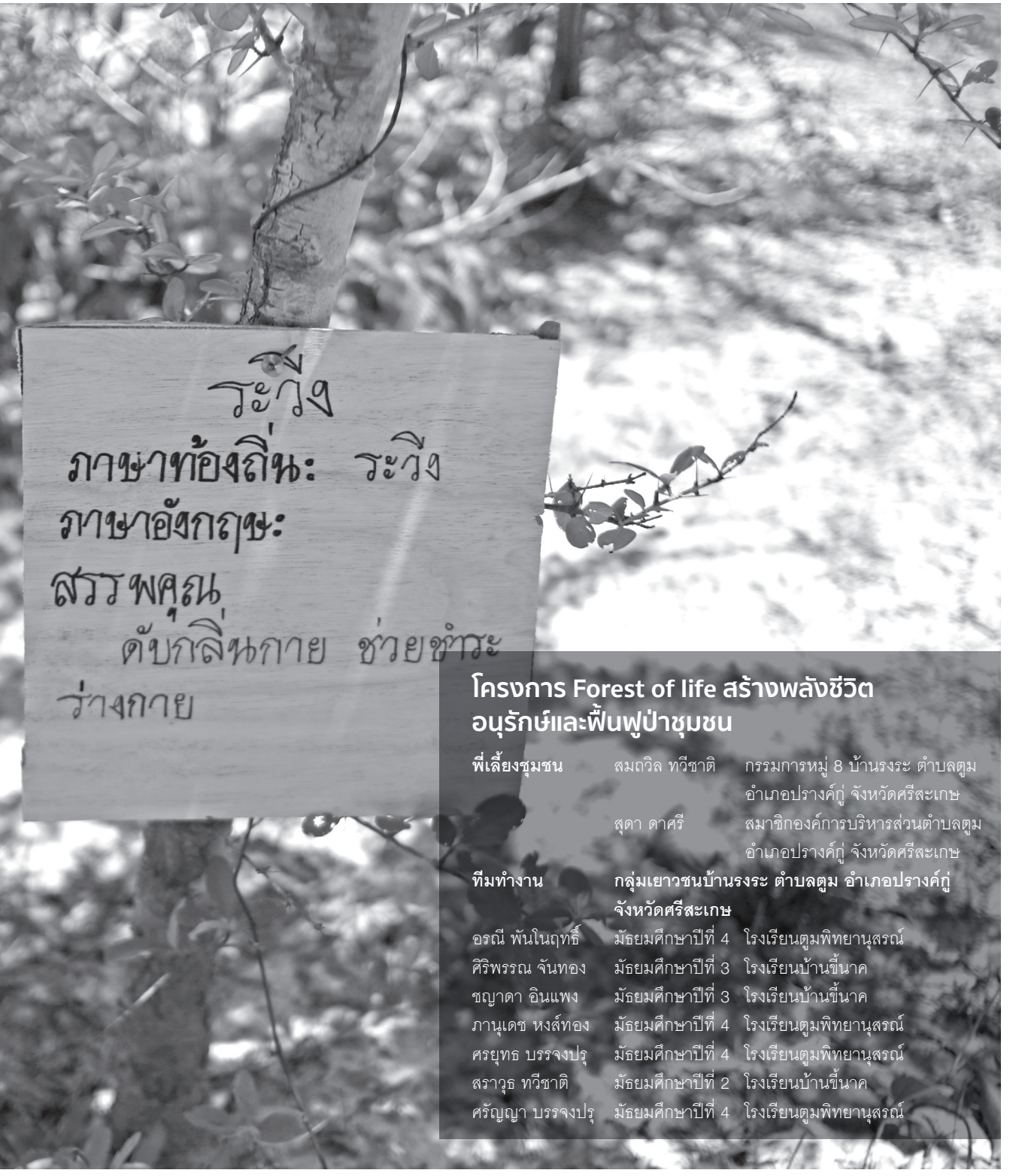

โครงการ Forest of life สร้างพลังชีวิตอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน

พี่เลี้ยงชุมชน	สมถวิล ทวีชาติ	กรรมการหมู่ 8 บ้านรงระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
	สุดา ดาศรี	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
ทีมทำงาน	**กลุ่มเยาวชนบ้านรงระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ**	
อรณี พันโนฤทธิ์	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
ศิริพรรณ จันทอง	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนบ้านขี้นาค
ชญาดา อินแพง	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนบ้านขี้นาค
ภานุเดช หงส์ทอง	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
ศรยุทธ บรรจงปรุ	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
สราวุธ ทวีชาติ	มัธยมศึกษาปีที่ 2	โรงเรียนบ้านขี้นาค
ศรัญญา บรรจงปรุ	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์

สืบจังหวะ... ศิลปะกันตรึม

โครงการอนุรักษ์สืบสาน การละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน

กันตรึม...เป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวไทยเชื้อสายเขมรในเขตอีสานใต้ ตามประวัติแต่โบราณ ใช้สำหรับขับร้องประกอบการร่ายรำบวงสรวง การละเล่นกันตรึมได้รับความนิยมมากในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ แต่ปัจจุบันกันตรึมพื้นบ้านที่เคยสืบสานกันมาอย่างยาวนานค่อย ๆ เลือนหายไป เนื่องจากขาดผู้สานต่อ เยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ละเลยการละเล่นชนิดนี้ และให้ความสนใจกับเกมและสื่อโซเชียลมีเดีย กลุ่มเยาวชนจึงคิดทำ**โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน** เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยดึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วยุดังกล่าว เพื่อสืบสานและอนุรักษ์การละเล่นกันตรึมพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

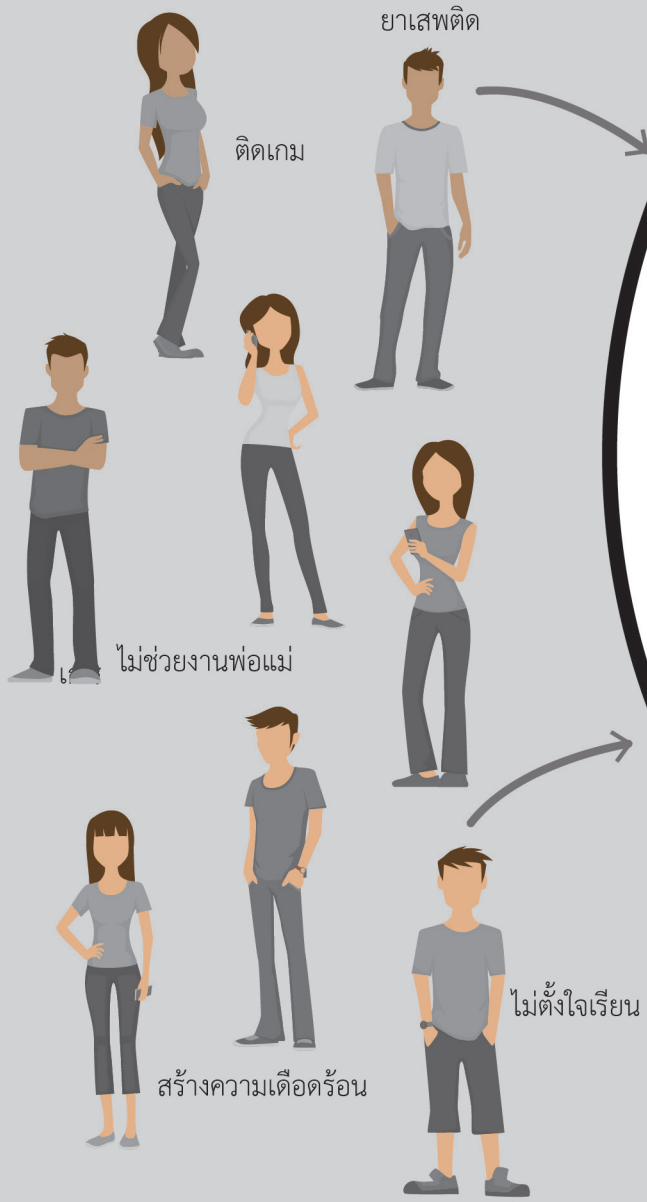

กระบวนการทำงาน

ลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชน ปราชญ์ชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน และการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงกันตรึมในงานประเพณีต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน จัดค่ายเรียนรู้การละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน 8 วัน ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนร่วมเรียนรู้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

โครงการนี้ไม่เพียงสามารถสร้างงาน สร้างเงิน แต่ยัง **“สร้างคน”** ให้รู้ รัก และหวงแหนความดีงามที่มีอยู่ในชุมชนทั้งความดีงามในประเพณีวัฒนธรรมที่เคยหายไป ให้คืนกลับมา และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป จากรุ่นสู่รุ่น ความดีงามของดนตรียังช่วยขัดเกลาจิตใจจนเกิดสมาธิและปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตเพื่อตนเองและผู้อื่น

สำนึกรักถิ่นเกิด

ผลการเรียนดีขึ้น

ใช้เวลาว่าง
ให้เกิดประโยชน์

ฝึกสมาธิ

มีความอดทน

มีรายได้
จากการเล่นดนตรี

เล่นเกมน้อยลง

เกิดความกล้า

ผู้ปกครองเด็กเองต้องเข้าใจด้วยว่า การเรียนรู้ไม่ได้เกิดแค่ในห้องเรียนอย่างเดียว ไม่ได้เกิดจากการอ่านหรือท่องจำในตำราเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานเพื่อสังคม จะทำให้เด็กได้ซึมซับและปลูกฝังเรื่องจิตสำนึก ทำให้เขาเติบโตไปเป็นคนดีของสังคม ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสนใจและใส่ใจ เขาจะทำงานทุกอย่างเต็มที่โดยไม่อิดออด ผู้ปกครองต้องเข้าใจและให้พื้นที่เขาได้เรียนรู้

กันตรึม..การละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายเขมรในอีสานใต้ ที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาถิ่น ตามประวัติแต่โบราณใช้สำหรับขับร้องประกอบการร่ายรำบวงสรวง กันตรึมได้รับความนิยมมากในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ แต่ปัจจุบันกันตรึมพื้นบ้านที่เคยสืบสานกันมาอย่างยาวนานค่อย ๆ เลือนหายไป เนื่องจากขาดผู้สานต่อ เยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ละเลยการละเล่นชนิดนี้ และให้ความสนใจกับเกมและสื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นปัญหาในสังคมยุคใหม่ที่ค่อย ๆ กลืนกินการละเล่นพื้นบ้านชนิดนี้ให้ค่อย ๆ จางหายไป

สืบสานตำนานกันตรึม

พระครูปริยัติสีลาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดระกา อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้ริเริ่มก่อตั้งวงกันตรึมของเด็กและเยาวชนภายใต้ชื่อ **กลุ่มเยาวชนบ้านระกา** ตั้งแต่

“เป้าหมายหลักของการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมา เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยดึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วยุภายนอก โดยมีความเชื่อว่า การแบ่งเวลามาทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมนอกห้องเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้เกิดสมาธิ รู้เท่าทันตัวเองและรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว”

ปี พ.ศ.2552 กล่าวว่า เป้าหมายหลักของการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมา **เพื่อใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยดึงความสนใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างจากสิ่งยั่วยุภายนอก โดยมีความเชื่อว่า การแบ่งเวลามาทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมนอกห้องเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้เกิดสมาธิ รู้เท่าทันตัวเองและรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว** ส่วนจุดประสงค์เพื่อสืบสานและอนุรักษ์การละเล่นกันตรึมพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนท้องถิ่นนั้น ถือเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นภายหลัง ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนบ้านระกาส่งไม้ต่อสืบทอดการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านเข้าสู่รุ่นที่ 3 แล้ว

“จากประสบการณ์อาตมาพาเด็กนั่งสมาธิเฉลี่ยนั่งได้ไม่เกิน 10 นาที อาตมาจึงได้โจทย์มาคิดว่าจะทำอย่างไรให้ลูกหลานมีสิ่งยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจนิ่งได้ ก่อนหน้านี้ทางวัดเคยมีห้องเรียนวันอาทิตย์ให้ครูมาสอนพิเศษเด็ก ๆ ก็ไม่ได้ช่วยเรื่องสมาธิ เพราะการเรียนที่วัดก็ไม่ต่างจากการเรียนในห้องเรียน ซ้ำยังเป็นการเพิ่มภาระให้เด็ก เลยมา ***ฉุกคิดได้ว่าชุมชนแถบนี้สมัยก่อนเวลามีงานพิธี ชาวบ้านจะเชิญวงปี่พาทย์จากอำเภออื่นมาบรรเลง แล้วทำไมชุมชนของเราไม่มีคนเล่นบ้าง จึงมีแนวคิดว่าน่าจะใช้ดนตรีมาช่วยดึงสมาธิของเด็ก แล้วยังได้ฟื้นฟูสิ่งที่เคยมีแต่หายไปให้มีกลับคืนมาอีกครั้ง”*** เจ้าอาวาสวัดระกา เล่าถึงที่มาที่ไปของการรวมกลุ่มเยาวชน

เยาวชนคือกำลังสำคัญ...

ตลอด 7 ปีที่ผ่านมา กลุ่มเยาวชนบ้านระกาทั้ง 3 รุ่น ใช้พื้นที่วัดระกาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และฝึกซ้อมดนตรี รวมทั้งการขับร้องและการรำ เริ่มต้นจากการเล่นดนตรีไทยแล้วค่อย ๆ พัฒนามาเป็นการละเล่นกันตรึม เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน

“โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน เกิดขึ้นเมื่ออดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านระกาคนแรก ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มาร่วมร้องร่วมเล่นกันตรึมกับพวกเขาเสียชีวิตลงเมื่อ 2 ปีก่อน ตอนที่คุณปู่อยู่ ทั้งที่แก่มากแล้วแกก็ยังมาทำกิจกรรมกับพวกเรา แล้วพวกเรายังมีแรงอยู่ขนาดนี้ ทำไมถึงไม่ทำต่อ ไม่รักษาไว้ให้ได้”

ชมพู่-สุกัญญา แพงงาม เล่าถึงสถานการณ์ของกลุ่มเยาวชนบ้านระกาในปัจจุบันว่า ตอนนี้ขาดรุ่นน้องที่จะมาสานต่อ เนื่องจากในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาไม่ได้ฝึกน้องรุ่นใหม่เข้ามาเสริมทีม จากเดิมมีสมาชิกอยู่กว่า 30 คน ค่อย ๆ ลดเหลือเพียง 20 คน และมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้เมื่อมีโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2 ทีมทำงานซึ่งประกอบด้วย **ชมพู่ แป้ง-ธัญญารัตน์ แหวนวงษ์ ส้ม-วาสนา อ่อนสุข เป็ก-ปรัชญาราศี และ น้ำชา-กชกร ขบวนรัมย์** จึงสนใจร่วม **เพราะมองว่าเป็นโอกาสดีที่จะช่วยผลักดันให้เกิดเยาวชนรุ่นน้องขึ้นมาสืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านให้คงอยู่ตามเจตนารมณ์ของหลวงพ่อเจ้าอาวาส และเป็นความตั้งใจของกลุ่มเยาวชนรุ่นพี่บ้านระกาในปัจจุบัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนบ้านพิมายและบ้านระกา** เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ติดกัน สามารถนัดแนะและตามตัวกันได้ง่าย

ชมพู่บอกว่า ตั้งแต่จำความได้เธอเองก็ชอบรำ ชอบเล่นการแสดงแบบนี้มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พอที่วัดมีกลุ่มเยาวชนเลยมาเข้าร่วม เพราะมีรุ่นพี่คอยสอนและแนะนำท่ารำต่าง ๆ ให้ **รู้สึกมีความสุขเวลาที่ได้รำ ยิ่งการแสดงกันตรึมจะมีช่วงท้ายที่นางรำต้องออกไปเชิญผู้ร่วมงานมารำด้วยกัน เวลาเห็นคนออกมารำยิ้มแย้มมีความสุขเราก็มีความสุขตามไปด้วย เลยอยากรักษาบรรยากาศและความรู้สึกแบบนี้ให้มีอยู่ในชุมชน**

ทีมงาน เล่าว่า จุดเปลี่ยนที่ทำให้มีแรงฮึดอยากผลักดันให้เกิด **โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน** เกิดขึ้นเมื่ออดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านระกาคนแรกซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มาร่วมร้องร่วมเล่นกันตรึมกับพวกเขาเสียชีวิตลงเมื่อ 2 ปีก่อน ***“ตอนที่คุณปู่ยังอยู่ ทั้งที่แก่มากแล้วแกก็ยังมาทำกิจกรรมกับพวกเรา แล้วพวกเรายังมีเรี่ยวแรงอยู่ขนาดนี้ ทำไมถึงไม่ทำต่อ ไม่รักษาไว้ให้ได้”***

รู้ให้ลึกถึงรากวัฒนธรรม

แป้ง เล่าถึงที่มาที่ไปของการละเล่นกันตรึมว่า กันตรึมเป็นการละเล่นพื้นบ้านภาคอีสานที่เกษตรกรใช้ขับร้องและเล่นร่วมกัน เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำไร่ทำนา อีกแง่หนึ่งเชื่อกันว่ากันตรึมเป็นดนตรีบำบัดที่ช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้

ซึ่งการละเล่นกันตรึมของพวกเขาแตกต่างจากที่เห็นในรายการโทรทัศน์ลิบลับ กันตรึมไม่ใช่เพลงจังหวะโจ๊ะ ๆ ที่เล่นร่วมกับเครื่องดนตรีสมัยใหม่ และแดนเซอร์แต่งตัววิบวับออกมาเต้นในจังหวะเร้าใจ **แต่กันตรึมพื้นบ้านใช้เครื่องดนตรีเหมือนดนตรีไทยประกอบกับการรำและการขับร้องสำเนียงเขมร การร้องนี้เองที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มกันตรึมเยาวชนบ้านระกา**

"ที่อื่นอาจจะมีแค่เล่นดนตรีกับรำ แต่ของเรามีการร้องเพลงด้วย แล้วก็ร้องเป็นภาษาเขมร คนก็ยิ่งชอบเพราะสนุก" แป้ง ขยายความ

เมื่อตั้งใจแล้วว่าจะอนุรักษ์และสืบสานกันตรึมด้วยการส่งต่อความรู้สู่รุ่นน้อง กลุ่มแกนนำเยาวชนจึงจัดเวทีชี้แจงเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้ถึงการทำโครงการ โดยส่งจดหมายเชิญไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชนทั้ง 10 หมู่บ้าน พร้อมทั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลและจังหวัด อีกทั้งยังประสานงานผู้ใหญ่บ้านช่วยประกาศเสียงตามสายให้ลูกบ้าน รวมถึงให้เด็กและเยาวชนในชุมชนให้รับรู้โดยทั่วกัน โดยมีชมพู่และฝนเป็นผู้ชี้แจง

"ก่อนวันงานพวกเราแบ่งกันไปส่งหนังสือเชิญตามชุมชน แล้วก็เชิญผู้นำชุมชนบ้านพิมายมาร่วมด้วย เพราะเป็นพื้นที่ใกล้กัน บ้านระกากับบ้านพิมายเมื่อก่อนเคยเป็นตำบลเดียวกัน ***ในวันจริงมีทั้งผู้ใหญ่และเด็กมาร่วมเวที แม้จะไม่เยอะอย่างที่คิด แต่ถือเป็นเรื่องดี เพราะทำให้เราได้มีโอกาสสื่อสารกับชุมชน กระตุ้นให้เขารับรู้ด้วยว่า พวกเราเป็นกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง"*** ชมพู่ กล่าว

ทักษะการร้อง รำ และเล่นดนตรี ทั้งกลอง ซอ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ แบบแว่วเสียงสำเนียงอีสาน เป็นสิ่งที่ทีมงานทำได้อยู่แล้ว จากความอนุเคราะห์ของพระครูเจ้าอาวาสที่เชิญ**ครูธงชัย สามสี ผู้รู้ตัวจริงเสียงจริงด้านกันตรึมจากจังหวัดสุรินทร์** มาสอนและฝึกฝนให้เมื่อหลายปีก่อน **แต่สิ่งที่ขาด คือ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน และการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงกันตรึมในงานประเพณีต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงต้องลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชน ปราญช์ชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน หลังจากนั้นจึงนำประวัติศาสตร์ความรู้มานำเสนอแก่เด็กและเยาวชนในค่ายเรียนรู้การละเล่นกันตรึมพื้นบ้านที่จะจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 8 วัน โดยไม่ค้างคืนในช่วงเวลาถัดไป**

ส้ม เสริมว่า **นอกจากทักษะด้านการแสดงแล้ว การศึกษาข้อมูลของชุมชนและที่มาของการละเล่นกันตรึมเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้** เนื่องจากมีตัวอย่างให้เห็นหลายครั้งว่า เมื่อออกไปแสดงกันตรึมในต่างพื้นที่ มักมีคนเข้ามาถามถึงชุมชนบ้านเกิดและที่มาของกันตรึมอยู่เสมอ

“เวลาที่เราไปแสดงกันตรึมจะมีคนเดินเข้ามาถามว่าเรามาจากไหน พอเราตอบว่ามาจากบ้านระกา เขาก็จะถามต่อว่าอยู่ที่ไหน ทำไมชื่อบ้านระกา แล้วมาแสดงกันตรึมได้ยังไง เมื่อก่อนเวลามีคนถามตอบไม่ได้เลย ขนาดถามว่าทำไมชื่อบ้านระกา เราอยู่มาตั้งแต่เกิดก็ยังไม่รู้ พอเราได้ไปถามผู้รู้ก็ได้รู้ว่า เพราะสมัยก่อนแถบนี้มีต้นระกาเยอะ เลยคิดว่าบ้านของเราเองแท้ ๆ ทำไมเราตอบไม่ได้” ส้ม กล่าว

“ทักษะการร้อง รำ และเล่นดนตรี แบบแว่วเสียงสำเนียงอีสาน เป็นสิ่งที่ทีมงานทำได้อยู่แล้ว...แต่สิ่งที่ขาดคือความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ประวัติการละเล่นกันตรึม รวมถึงความรู้เรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงกันตรึมในงานประเพณีต่างๆ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงต้องลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน”

ทีมงาน ยกตัวอย่างข้อมูลที่เก็บได้จากการพูดคุยกับ **ยายทอง บ้านฆ้องน้อย ตำบลพิมายเหนือ**ซึ่งเป็นผู้รู้ด้านดนตรีว่า แต่ก่อนโน้ตดนตรีกันตรึมไม่เคยมีการจดบันทึก อาศัยเพียงการจำและการเทียบเสียงเท่านั้น ดังนั้นท่วงทำนองการเล่นจึงไม่แน่นอน แต่เมื่อขึ้นชื่อว่าเป็นดนตรีกันตรึมแล้วเป็นที่รู้กันว่าผู้ร่วมรับฟังจะได้รับความสนุกสนานจากจังหวะและทำนองของดนตรี ซึ่งพวกเขาก็เห็นด้วย เพราะสิ่งนี้คือเสน่ห์ของกันตรึมที่ดึงดูดใจพวกเขา

เปิดพื้นที่เรียนรู้...กันตรึมพื้นบ้าน

ค่ายเรียนรู้กันตรึมการละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมที่ทีมงานตั้งใจจัดขึ้น เพื่อส่งต่อข้อมูลและทักษะการแสดงกันตรึมให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นน้องๆ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป

โดยเป็ก บอกว่า **จุดประสงค์หลักของการจัดค่ายครั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสลองฝึกลองเล่น ซึ่งน่าจะช่วยชักจูงใจได้ดีกว่าแค่การเชิญชวนแบบบอกกล่าว**

แต่ปัญหาก็เกิดขึ้น เมื่อทีมงานประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครเด็กและเยาวชนกับโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลปรางค์กู่ ทั้งโรงเรียนอนุบาลปรางค์กู่ โรงเรียนบ้านเหล็กและโรงเรียนบ้านกอกหวานแล้ว ผลปรากฏว่ามีเด็กๆ สนใจสมัครเข้ามาเป็นจำนวนมากเกินจากเป้าที่วางไว้เกือบครึ่ง แต่กลับไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เพราะนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นให้ความสนใจมากกว่าระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย **ทีมงานจึงวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาว่า พฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลส่งผลต่อความสนใจของน้องๆ เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีโอกาสใช้โซเชียลมีเดียน้อยกว่า เลยยังสนุกและสนใจเรื่องราวรอบตัวไม่เหมือนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่หันไปสนใจสิ่งไกลตัวผ่านหน้าจอมือถือมากขึ้น**

“ตอนแรกคิดว่าน้องๆ ชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงวัยที่ไม่เด็กเกินไป มีความสนใจใฝ่หาความรู้และยังเชื่อฟังรุ่นพี่ แต่กลับเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่สนใจมากกว่า เราประเมินจำนวนสมาชิกในทีมประมาณ 15 คนที่พอจะมาเป็นวิทยากรได้ คิดกันว่ารับสมัครเด็กๆ สัก 25 คนกำลังพอดี เพื่อที่เราจะได้ดูแลน้องได้ทั่วถึง แต่เอาเข้าจริงมีน้องๆ มาเข้าร่วมมากถึง 43 คน เราก็รับไว้ เพราะไม่อยากให้น้องเสียความตั้งใจ แต่ก็เป็นงานที่หนักมาก” ชมพู่ กล่าว

ด้าน น้ำชา มือฉาบประจำทีม บอกว่า ค่ายครั้งนี้พวกเขาใช้เวลาอบรมนานถึง 8 วัน ตั้งแต่ 9 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น กิจกรรมเริ่มต้นจากการแนะนำให้น้องๆ รู้จักเครื่องดนตรีกันตรึม แสดงการละเล่นให้น้องดูเป็นตัวอย่างเพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจ จากนั้นแบ่งกลุ่มน้องออกเป็น 3 กลุ่มตามชนิดเครื่องดนตรีที่ตัวเองสนใจและชอบ ได้แก่ กลุ่มนางรำ ดูแลโดยชมพู่และแป้ง กลุ่มซอ ดูแลโดยส้ม และกลุ่มเครื่องเคาะจังหวะอย่างกลอง ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ดูแลโดย น้ำชา แนน และเป็ก

ส่วนวิธีการทำงานนั้น ชมพู่ บอกว่า **วิทยากรแต่ละกลุ่มต้องประชุมงานก่อนสอนทุกครั้งว่าในแต่ละวันจะสอนอะไรและต้องทำอย่างไรบ้าง** ทั้งนี้ 4 บทเพลงหลัก

ที่ทุกกลุ่มสามารถแสดงได้ในวันจบค่าย ได้แก่ มงคลจองใด (มงคลผูกแขน) อันเร (ลากระทบไม้) โมตาเนีย และเมดเล่

"หลังจากวันแรกน้อง ๆ ก็เริ่มหายไป 2-3 คน บางคนก็มาวันเว้นวัน เราก็ต้องปรับให้บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกยิ่งขึ้น นำกิจกรรมสันทนาการมาใช้ก่อนเรียนทุกวัน ซึ่งพบว่าน้อง ๆ ชอบมาก แต่พอเข้าช่วงเรียนน้องก็มีชนบ้าง สมาธิหลุดบ้าง เราต้องเตือนแล้วพยายามดึงเขาให้กลับมาฝึกต่อ ก่อนกลับบ้านทุกวันจะให้แต่ละกลุ่มออกมาโชว์ว่าวันนี้เรียนอะไรไปบ้าง เรียนไปถึงไหนกันแล้ว" ชมพู่ อธิบาย

ชมพู่บอกต่อว่า กลุ่มรำกับซอจะมีนักเรียนเยอะที่สุด วิธีสอนเล่นเครื่องดนตรีของทีมคือ จะให้น้องท่องโน้ตก่อน แล้วสลับกันซ้อม เพราะเครื่องดนตรีบางอย่างมีไม่พอ ส่วนเครื่องเคาะจังหวะ พอแยกกันไปฝึกแล้วก็ต้องกลับมารวมกัน เนื่องจากเครื่องเคาะต้องตีตามจังหวะกลอง

ด้านรุ่นพี่แกนนำรุ่นบุกเบิกอย่าง **การ์ตูน-พันทิวา แหวนวงษ์ เยาวชนบ้านระกา รุ่นบุกเบิก** ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช บอกว่า เธอเคยมีความ**กังวลใจกลัวไม่มีใครมาสานต่องาน เพราะเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ในชุมชนสนใจดนตรีสากลมากกว่าการละเล่นพื้นบ้าน โชคดีที่มีน้องบางส่วนรักและสนใจศิลปะแขนงนี้ จึงสามารถส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นได้** จากเดิมที่มีสมาชิกกลุ่มเพียง 10 คน ปัจจุบันกลุ่มขยายจำนวนสมาชิกขึ้นมากว่า 30 คน และเปลี่ยนผ่านไปหลายรุ่น

“ดีใจที่พอเราไม่ได้อยู่ตรงนี้แล้วก็ยังมีน้องๆ มาสานต่อ เราเห็นพัฒนาการของน้องแต่ละรุ่น เพราะกลับมาไหว้ครูเกือบทุกปี แต่ละคนเริ่มจากไม่รู้จักดนตรีกันตรึมเลย แต่ทุกคนก็สนใจและพยายามฝึกซ้อมจนเก่ง”

“ส่วนตัวรู้สึกภูมิใจกับความรู้ด้านการรำที่ติดตัวมาจนถึงตอนนี้ อะไรที่เป็นสากลใครๆ ก็รู้จักแต่ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมมีน้อยคนที่จะทำได้ เข้ามหาวิทยาลัยก็ยังมีโอกาสได้ออกไปแสดงตามงานต่างๆ ดีใจที่พอเราไม่ได้อยู่ตรงนี้แล้วก็ยังมีน้องๆ มาสานต่อ เราเห็นพัฒนาการของน้องแต่ละรุ่น เพราะกลับมาไหว้ครูเกือบทุกปี แต่ละคนเริ่มจากไม่รู้จักดนตรีกันตรึมเลย แต่ทุกคนก็สนใจและพยายามฝึกซ้อมจนเก่ง” การ์ตูน กล่าวด้วยความซาบซึ้งใจ

ด้าน **วราภรณ์ แหวนวงษ์ ผู้ปกครองของการ์ตูนและพี่เลี้ยงชุมชน** บอกว่า เธอสนับสนุนให้ลูกทำกิจกรรมที่สนใจมาโดยตลอด ด้วยเห็นว่า**เป็นการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ทำให้ลูกไม่เป็นกบในกะลา และได้แสดงศักยภาพของตัวเองออกมา** ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระครูเจ้าอาวาสเอ่ยปากชักชวนให้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงชุมชน เธอจึงตบปากรับคำโดยไม่ขัดข้อง

“แต่ไหนแต่ไรมาเราก็มาช่วยกิจกรรมที่วัดมาโดยตลอด ก่อนหน้านี้ที่ลูกมาเรียนมาทำกิจกรรมอยู่ที่นี่ เราก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ติดตัวเขาไปในอนาคต ยิ่งกับเด็กๆ กลุ่มนี้สนิทกันอยู่แล้ว พวกเขาก็มาช่วยงานที่วัดเสมอ ***ขนาดเด็กยังสนใจแล้วเราเป็นผู้ใหญ่จะละเลยไปก็กระไรอยู่ ทำให้ไม่ลำบากใจที่จะต้องเข้ามาดูแลเด็กจำนวนไม่น้อย เพราะเห็นแล้วว่าทุกคนมีความตั้งใจ*** *อาจจะมีความเป็นเด็กที่เล่นบ้างซนบ้าง แต่เขาพูดง่าย เชื่อฟัง และยอมรับฟังเหตุผล”* วราภรณ์กล่าว

ในส่วนบทบาทของพี่เลี้ยงนั้น วราภรณ์ บอกว่า การสร้างความเข้าใจให้ผู้ปกครองเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งในการทำงาน เนื่องจากผู้ปกครองมักกลัวลูกโกหกเวลาบอกว่ามาทำกิจกรรม กลัวลูกออกไปเถลไถล เสียการเรียนและไม่ช่วยงานบ้าน

“ผู้ปกครองเด็กเองต้องเข้าใจด้วยว่าการเรียนรู้ไม่ได้เกิดแค่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เกิดจากการอ่านหรือท่องจำในตำราเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานเพื่อสังคม จะทำให้เด็กได้ซึมซับและปลูกฝังเรื่องจิตสำนึกทำให้เขาเติบโตไปเป็นคนดีของสังคมด้วย ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสนใจและใส่ใจ เขาจะทำงานทุกอย่างเต็มที่โดยไม่อิดออด ผู้ปกครองต้องเข้าใจและให้พื้นที่เขาได้เรียนรู้”

เปลี่ยนเพราะเรียนรู้

เมื่อโครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ชมพู่ บอกว่า ดีใจและภูมิใจที่ได้สานต่อการละเล่นกันตรึมจากรุ่นพี่อย่างที่ตั้งใจไว้แต่แรก เพราะ**นอกจากวิชาความรู้ด้านดนตรีที่จะอยู่ติดตัวไปตลอดชีวิตแล้ว กระบวนการทำงานยังฝึกทักษะชีวิตให้รู้จักการทำงานเป็นทีม เสียสละและไม่หนีปัญหา ทั้งหมดหล่อหลอมให้เธอมีภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งสำคัญมากสำหรับบทบาทการเป็นหัวหน้าทีมที่ต้องนำน้องๆ ในกลุ่มกว่า 30 ชีวิต**

"ถ้าเราเป็นผู้นำแต่ไม่กล้าและไม่ฟัง ใครจะเชื่อและทำตามเรา การทำงานเป็นทีมต้องฟังความคิดเห็นของกันและกัน แล้วนำมาปรับใช้ให้งานเดินหน้าไปได้อย่างดีที่สุด อันที่จริงไม่คิดเหมือนกันว่าจะทำได้ แต่สถานการณ์บังคับให้เราต้องทำให้ได้" ชมพู่ยังกล่าวอีกว่า **ประสบการณ์จากการทำงานเปลี่ยนแปลงนิสัยของเธอจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยเฉพาะการควบคุมอารมณ์ จากเมื่อก่อนหากใครทำงานไม่ได้ดั่งใจจะโวยวาย แต่ระยะหลังสามารถควบคุมตัวเองและอดทนได้มากขึ้น ชมพู่วิเคราะห์ตัวเองว่าอาจเพราะเธอเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เลยเข้าใจเหตุผลและเข้าใจเงื่อนไขของคนอื่นมากขึ้น**

ด้าน แนน บอกว่า **ความเสียสละเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานเพื่อชุมชน เพราะทุกคนต้องสละเวลาส่วนตัวมาทำกิจกรรมส่วนรวมและต้องวางแผนจัดการภาระหน้าที่ของตัวเองไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เพื่อไม่ให้คนอื่นว่าได้**

"ช่วงจัดอบรมสมาชิกในทีมบางคนมาช้าทำให้น้องต้องมารอ แต่ในฐานะรุ่นพี่เราควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้น้อง ถึงแม้ไม่อยากตื่นเช้าไม่ว่าใครก็ต้องตื่นมาให้ทันเวลา" แนน เอ่ยถึงภาพรวมของการทำงาน

กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด และกล้าตัดสินใจ เป็นแพคเกจความกล้าที่ทีมงานทุกคนได้รับเป็นของขวัญจากการทำโครงการ แป้ง บอกว่า ความกล้าเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำ ในฐานะรุ่นน้องที่จะเข้ามารับช่วงต่อจากรุ่นพี่จึงต้องฝึกฝนตัวเองให้มีความกล้าในทุกเรื่อง เพื่อให้สามารถรับผิดชอบงานและสืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านต่อไปให้ได้

"พอรุ่นพี่จบไปก็จะเป็นหน้าที่ของรุ่นเราต่อ เราจะไม่ทำก็ได้ แต่เพราะมีรุ่นพี่เป็นตัวอย่าง เราเลยอยากสานต่อกิจกรรมตรงนี้ให้เด็กคนอื่นๆ ในชุมชนได้มีโอกาสเหมือนที่พี่ๆ ให้โอกาสเรา เหมือนอย่างที่เขาดึงเราเข้ามาร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้น" แป้ง กล่าวอย่างมุ่งมั่น

นอกจากสำนึกความรับผิดชอบเพื่อส่วนรวมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติแล้ว แป้งบอกว่า ความสะเพร่าที่เคยมีอยู่ในตัวหายไป ตอนนี้กลับกลายเป็นคนละเอียดรอบคอบอย่างเห็นได้ชัด

"ตอนนี้เวลาทำอะไรจะตรวจทานสิ่งที่ทำก่อนเผยแพร่ออกไป เช่นเวลาเขียนรายงานส่งทีมพี่เลี้ยงโครงการก็จะทบทวนสิ่งที่เขียนอย่างละเอียดก่อน ไม่ได้ทำๆ ไปให้เสร็จเหมือนเมื่อก่อน"

ส่วน น้ำชา จากเดิมที่เป็นคนไม่ตรงต่อเวลา เพราะไม่สนใจ ไม่ใส่ใจคนอื่น คล้ายว่าเอาความสะดวกของตัวเองเป็นหลัก **แต่เพราะเนื้องานของโครงการที่เน้นการทำงานเป็นทีม น้ำชาจึงปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความรับผิดชอบและมาตรงเวลามากขึ้น เพราะรู้สึกละอายใจหากมาช้า** ในขณะที่คนอื่นๆ เดินทางมาถึงแล้วทำให้คนอื่นต้องมารอ

"มาเล่นกันตรึม ไม่ใช่แค่ได้ออกงาน ได้เงิน ชุมชนสังคมรับรู้ แต่เรารู้สึกดีและมีความสุขที่ได้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ยิ่งพอมีเสียงตอบรับที่ดี มีคนสนใจ ครอบครัวสนับสนุน เราก็ยิ่งมีกำลังใจที่จะสืบสานการละเล่นกันตรึมให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป" น้ำชา กล่าว

เป๊ก บอกว่า **ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้นระหว่างทีมงานเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับเขา** สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลลัพธ์จากความสามัคคีของสมาชิกภายในทีมและความมุ่งมั่นที่อยากทำงานออกมาให้สำเร็จ

กันตรึมสร้างคน...

17 กรกฎาคมของทุกปี เป็นวันไหว้ครูและครอบครูของกลุ่มเยาวชนบ้านระกา ประจวบเหมาะกับเป็นช่วงท้ายของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษพอดี ทีมงานจึงจัดเวทีให้น้องๆ ที่เข้าร่วมค่ายอบรมการละเล่นกันตรึมได้แสดงความสามารถต่อหน้ารุ่นพี่และคณะครูอาจารย์ที่มาร่วมงาน

"หลังอบรมในค่ายผ่านไป เรานัดน้องๆ มาฝึกซ้อมที่วัดช่วงวันเสาร์อาทิตย์ 9 โมง ถึง 4 โมงเย็น เพื่อทบทวนทักษะการแสดงตามที่เรียนมา แต่ช่วงใกล้วันไหว้ครูพวกเราเพิ่มวันเพื่อให้น้องๆ มีเวลาฝึกซ้อมมากขึ้นเป็นวันจันทร์ พุธ และพฤหัสบดี ตั้งแต่ 4 โมงครึ่งถึง 5 โมงครึ่งหลังเลิกเรียน แต่ไม่ให้มืดค่ำ เพื่อจะได้มีเวลาทำการบ้านและเดินทางกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย" ทีมงานเล่า

การแสดงของกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันไหว้ครูมี 3 ชุดด้วยกัน ชุดแรก **"โมตาเนีย"** เป็นชุดไหว้ครูที่ทุกคนต้องรำ ชุดที่ 2 **"ตัมรัยซอ"** แปลว่า พญาช้างเผือก เป็นการแสดงของรุ่นพี่ที่มีความยากและซับซ้อน ปกติใช้รำเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และชุดสุดท้าย **"เมดเล่"** เป็นการแสดงที่รุ่นพี่รุ่นน้องรำด้วยกันและแสดงออกซึ่งความสนุกสนาน

การผันบทบาทจากศิษย์มาเป็นครู ทำให้ทีมงานรู้ซึ้งถึงความอดทนและบทบาทหน้าที่ของครูที่ต้องคอยเคี่ยวกรำให้ศิษย์ได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด

"เราเป็นลูกศิษย์ของวัด เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อ ต่อให้ไปเรียนต่อนอกชุมชนก็จะกลับมาไหว้ครูให้ได้ทุกปี ขนาดตัวเราเองเห็นรุ่นพี่กลับมาเรายังดีใจ ตัวเราออกไปแล้วก็ควรกลับมาเป็นกำลังใจให้รุ่นน้อง" ชมพู่ กล่าว

พระครูปริยัติสีลาภรณ์ กล่าวสรุปว่า บรรดาดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองทั้งหลายเป็นดนตรีเยือกเย็นทำให้จิตใจคนมุ่งสู่ศีลธรรมและเป็นสมาธิได้ง่าย ทั้งนี้ ดนตรีไทยมีธรรมะที่เด็กและเยาวชนได้รับไปโดยตรงโดยไม่ต้องสอนอยู่ 5 ประการ ได้แก่ **1.สติ** เพราะหากไม่มีสติรับรู้คงไม่สามารถเล่นได้ถูกเนื้อถูกทำนอง **2.ขันติ** หรือความอดทน จากตอนแรกเด็ก ๆ เล่นได้ไม่นานก็หยิบโทรศัพท์ขึ้นมาดูขึ้นมาอ่าน ตอนนี้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปเยอะ เขาจะรู้ว่าตอนไหนควรเล่นไม่ควรเล่น **3.วิริยะ** คือ ความเพียร ทุกคนต้องฝึกซ้อมจากที่ทำไม่ได้เลย เล่นไม่เป็นเลย มาเป็นครูสอนรุ่นน้องให้เก่งขึ้นได้ **4.สมาธิ** จดจ่อกับสิ่งที่ทำ และท้ายที่สุดคือ **5. ความสามัคคี** เพราะการบรรเลงดนตรีต้องเล่นพร้อมกันไปตามจังหวะทำนองเดียวกัน ถ้าไม่สามัคคีกันคงเล่นกันไปไม่เป็นเพลง

ขณะที่พี่เลี้ยงในชุมชนอย่าง วราภรณ์ ย้ำว่า **โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ มีความพิเศษตรงที่เข้ามาเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีความกล้า ทั้งในแง่ของการกล้าคิด กล้าทำ นำมาสู่การกล้าแสดงออก เพราะผู้ใหญ่และทีมงานเปิดกว้างต่อสิ่งที่เด็กคิดและอยากทำ**

"ถึงแม้การรวมกลุ่มของเยาวชนที่นี่จะมีมานานแล้ว แต่ตัวพี่เลี้ยงเองหรือแม้แต่เด็ก ๆ ก็อยากพัฒนาตัวเองขึ้นไปอีก อยากต่อยอดสิ่งที่ทำและเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับชุมชน โครงการนี้ทำให้เด็กหรือแม้แต่พี่เลี้ยงได้เห็นโลกที่กว้างขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโครงการอื่น ๆ เด็กบางคนจากเดิมอยู่ในกลุ่มเป็นผู้ตามตลอด แต่พอได้ออกไปเจอเพื่อนใหม่ต้องแยกกลุ่มจากเพื่อนกลุ่มเดิม เขาก็สามารถเป็นผู้นำกิจกรรมทั้งหมด เหมือนได้เติมพลังและมีแรงส่งให้ทำในสิ่งที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้นไปอีก"

โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้านแสดงให้เห็นว่าดนตรีพื้นบ้านไม่เพียงสามารถสร้างงาน สร้างเงิน แต่ยัง "สร้างคน" ให้รู้ รัก และหวงแหนความดีงามที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความดีงามในประเพณีวัฒนธรรม ที่อาจเคยหายไป แต่ก็สามารถนำกลับคืนมาได้ และสามารถสืบสานให้คงอยู่ต่อไปด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และความดีงามในตัวตนของแต่ละบุคคลที่มีดนตรีช่วยขัดเกลาจิตใจจนเกิดสมาธิและปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตเพื่อตนเองและผู้อื่นต่อไป จึงไม่แปลกที่วันนี้เสียงสำเนียงกันตรึมพื้นบ้านยังคงก้องกังวานอยู่ในหัวใจของคนบ้านระกา

โครงการอนุรักษ์สืบสานการละเล่นกันตรึมพื้นบ้าน

พี่เลี้ยงชุมชน พระครูปริยัติสีลาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดระกา
วราภรณ์ แหวนวงษ์ ผู้ปกครอง

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนโรงเรียนปรางค์กู่ ตำบลพิมาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ**

สุกัญญา แพงงาม มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปรางค์กู่
ธัญญารัตน์ แหวนวงษ์ มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปรางค์กู่
วาสนา อ่อนสุข มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปรางค์กู่
อาทิตยา แหวนวงษ์ มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่
ปรัชญา ราศี มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่
กชกร ขบวนรัมย์ มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรางค์กู่

แสนแก้วร่วมใจ เรียนรู้อาชีพ จากทุนชุมชน

โครงการเด็กแสนร่วมใจ สร้างรายได้ เสริมชีวิต

เด็กและเยาวชนบ้านแสนแก้ว ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ ส่งผลให้หลายคนไม่มีงานทำ กลุ่มเยาวชนจึงใช้ **“ฐานทุน”** ที่มีอยู่ในชุมชนที่มีจุดเด่นเรื่องเกษตรกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นโจทย์ในการทำ**โครงการเด็กแสนร่วมใจ สร้างรายได้ เสริมชีวิต** โดยหวังว่าโครงการนี้จะทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องการสร้างอาชีพ เกิดแหล่งอาหาร พร้อมสร้างรายได้แก่ตัวเองและชุมชน

ขนมเกสรดอกลำเจียก

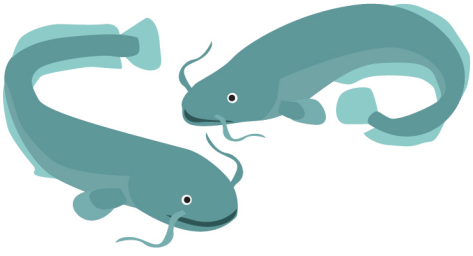

การเลี้ยงปลาดุก

ผู้ใหญ่ในชุมชน

เยาวชนเสาะหา
ช่องทางสร้างอาชีพ

- ชาวบ้านถ่ายทอดองค์ความรู้
- เยาวชนหาองค์ความรู้
จากภายนอก

- เห็นคุณค่าของสิ่งที่เยาวชนทำ
- ถ่ายทอดองค์ความรู้
- ให้การสนับสนุน
พื้นที่แลกเปลี่ยนการเรียนรู้
- มีอาชีพและรายได้

ความสำคัญของโครงการ

"จากรากฐานองค์ความรู้ของชุมชน
สู่การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ
มุ่งสู่อาชีพและรายได้"

ทำขนมเกสรดอกลำเจียก
สืบสานองค์ความรู้

เลี้ยงปลาดุก
และนำไปขาย

เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ
(21st Century Skills)

สืบสานองค์ความรู้
สร้างอาชีพ สร้างรายได้

เยาวชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

จากที่เคยไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ตอนนี้กลับอยากเข้าร่วม เพราะการทำกิจกรรมจะช่วยพัฒนาตัวเองและชุมชน

ต่อชุมชน

เด็กและเยาวชนอาสาเข้ามาร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยความเต็มใจ ผู้ใหญ่ในชุมชนเกิดความหวังว่าสิ่งดี ๆ จากการทำโครงการจะค่อย ๆ ขยายไปสู่เด็กและเยาวชนคนอื่นจนสามารถคลี่คลายปัญหาการว่างงานของเยาวชนในชุมชนลงได้

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ใช่เพียงส่งผลดีต่อเด็ก แต่ยังเอื้อต่อชุมชนด้วย เวลาชุมชนมีกิจกรรม ก็จะมีเด็ก ๆ เข้ามาช่วยเหลืองานอย่างเต็มใจ จนทำให้มีความหวังว่าสิ่งดี ๆ จากการทำโครงการจะค่อย ๆ ขยายไปสู่เด็กและเยาวชนคนอื่น เพื่อคลี่คลายปัญหาที่พบอยู่ในปัจจุบัน

บ้านแสนแก้ว ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นชื่อแห่งหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อกลุ่มเยาวชนคิดจะทำโครงการทีมงานซึ่งประกอบด้วย **เอ็ม-กิตติศักดิ์ นรดี แป้ง-ณัฐธิดา แสงมาศ แพน-นันทกา พันธะมาศ บีม-พรรนิดา โสพันธ์ เทม-พสุธร นาคนวล และ ดาว-วิไลวรรณ วิเศษชาติ จึงคิดใช้เกษตรกรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาเป็นโจทย์โครงการ โดยหวังว่าโครงการนี้จะทำให้ได้เรียนรู้การสร้างอาชีพ เกิดแหล่งอาหาร พร้อมสร้างรายได้แก่ตัวเองและชุมชน**

ค้นหาโจทย์จากทุนชุมชน

“พี่แลมาชวนว่ามีโครงการพัฒนาเยาวชน พวกเราอยากทำไหม เราเห็นว่าน่าสนใจ ก็อยากลองดู เผื่อจะช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเราให้ดีขึ้น” แป้ง เกริ่นนำถึงการเข้ามา

“การลงพื้นที่ทำให้เรารู้ว่าคนในชุมชนประกอบอาชีพอะไรบ้าง...จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาระดมความคิด จนได้คำตอบว่าจะ “เลี้ยงปลา” และ “ทำขนม” เพราะมีบ่อปลาดุกของชุมชนที่พวกเขาสามารถใช้งานได้ ส่วนการทำขนมก็มีกลุ่มแม่บ้านที่ทำอยู่แล้ว น่าจะช่วยสอนพวกเขาได้”

ทำโครงการของเธอและเพื่อน ๆ จากการชักชวนของ **พี่แล-สิดาวรรณ ไชยภา พี่เลี้ยงชุมชน โครงการเรียนรู้การทอผ้าไหมกับกลุ่มเยาวชนบ้านขี้นาค** ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษตั้งแต่ปี 1 ก่อนเล่าต่อถึงบรรยากาศวันแรกของการตั้งต้นโครงการว่า วันนั้นเด็ก ๆ ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ต่างก็เข้าประชุม แต่หลายคนออกตัวว่า มีธุระบ้าง ติดทำงานบ้าง จึงไม่สะดวกทำโครงการ กระทั่งเหลือเพียงไม่กี่คน จนมารวมทีมกันทำโครงการในที่สุด

แพนและบีม เอ่ยเป็นเสียงเดียวกันว่า เห็นตรงกับแป้งว่าโครงการดูน่าสนใจ เพราะ **เคยเห็นกลุ่มเยาวชนของพี่แลทำแล้วเกิดประโยชน์กับตัวเอง และคาดว่าน่าจะช่วยพัฒนาหมู่บ้านได้**

ด้านเอ็ม พี่ใหญ่ของกลุ่มที่ควบตำแหน่งหัวหน้าโครงการและประธานเยาวชนของหมู่บ้าน กลับมีมุมมองที่ต่างออกไปคือ **อยากช่วยเยาวชนในหมู่บ้านที่ไม่มีงานทำ และคิดว่าโครงการนี้น่าจะเป็นช่องทางที่ดีในการสร้างอาชีพได้**

แป้ง เล่าว่า ตอนแรกพวกเขาอยากทำโครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แต่พอวิเคราะห์ถึงศักยภาพแล้วน่าจะเกินกำลังของทีมงาน และเกินเวลาทำโครงการ จนมาลงตัวที่การปลูกผัก เพราะทุกคนต่างเคยปลูกผักสวนครัว อาทิ ผักบุ้ง คะน้า ไว้รับประทานในครัวเรือนอยู่แล้ว

แต่เมื่อ**พี่มวล-ประมวล ดวงนิล พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ** ชวนคิดให้พวกเรามองหาทุนในชุมชน ด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ซึ่งกระบวนการนี้นอกจากจะทำให้พวกเขารู้จักชุมชนมากขึ้นแล้ว ยังได้ **เริ่มต้นฝึกฝนการทำงานเป็นทีมจากการแบ่งหน้าที่ทำงาน เช่น การคิดคำถาม การถาม และการจด** เป็นต้น

“การลงพื้นที่ทำให้เรารู้ว่าคนในชุมชนประกอบอาชีพอะไรบ้าง อาทิ เลี้ยงปลาดุก เลี้ยงจิ้งหรีด ทำขนม ปลูกผัก แต่พอมาประชุมกันแล้วให้แต่ละคนเสนอความคิดเห็นว่าอยากทำอะไร บางคนอยากปลูกผัก บางคนอยากเลี้ยงปลา เล่นกีฬา และทำขนม” เอ็มกล่าว และบอกต่อว่า พวกเขาจึง

นำข้อมูลทั้งหมดมารวมกัน แล้วระดมความคิด ช่วยกันเขียน ช่วยกันเสริม จนตัดสินใจได้ว่าควรตัดการปลูกผักออกไป เนื่องจากสภาพดินช่วงนั้นค่อนข้างแข็ง ไม่เหมาะสำหรับเพาะปลูก

เมื่อตัดเรื่องการปลูกผักออกไป ทีมงานช่วยกันรวบรวมความคิดอีกครั้งว่าจะทำอะไร จนได้คำตอบคือ “การเลี้ยงปลา” และ “ทำขนม” เพราะมีบ่อปลาดุกของชุมชนที่พวกเขาสามารถใช้งานได้ ส่วนการทำขนมก็มีกลุ่มแม่บ้านที่ทำอยู่แล้วน่าจะมาช่วยสอนพวกเขาได้ นอกจากเพื่อเรียนรู้กันในทีมแล้ว ยังต้องการให้เพื่อนที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อ ไม่มีงานทำ มาร่วมเรียนรู้เพื่อช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ และฝึกความรับผิดชอบต่อตัวเองอีกด้วย

สืบค้นความรู้...ก่อนลงมือทำ

จากการเริ่มต้นสืบค้นข้อมูลภาพรวมของชุมชน มาสู่การเจาะลึกความรู้กับผู้รู้ภายในชุมชน โดยทีมงานเลือกลงไปเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงปลาดุกเป็นอันดับแรกกับ **ลุงมวล นาคนวล ปราชญ์ชุมชน** ตั้งแต่การหาพันธุ์ปลา การเตรียมบ่อปลา การดูแลและให้อาหารปลา เอ็มเล่าถึงบรรยากาศการเรียนรู้เรื่องปลาดุก ว่า *“ลุงมวลเล่าขั้นตอนการเลี้ยงปลาทั้งหมดให้ฟังว่า การเลี้ยงปลาดุกจะมี 2 แบบ ได้แก่ เลี้ยงในบ่อดินกับบ่อซีเมนต์ แต่ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงในบ่อดินเพราะต้นทุนต่ำ ส่วนวิธีการเตรียมบ่อดินหลังจากขุดเสร็จต้องกำจัดกรวดหินออกให้หมด แล้วนำผ้ายางมารองก้นบ่อ ก่อนจะปล่อยปลาลงไป”*

หลังจากไปเรียนรู้กับลุงมวลแล้ว ทีมงานกลับมาสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากทั้ง 2 แหล่ง มีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งถือเป็นสิ่งดีที่พวกเขารู้จักตั้งข้อสงสัย ซึ่งจะทำให้การทำโครงการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยพบว่าข้อมูลที่ได้จากผู้รู้และอินเทอร์เน็ตมีความคล้ายกัน

ส่วนการทำขนม ทีมงานเห็นว่าน่าจะเป็นงานที่ผู้หญิงถนัดกว่า จึงให้แป้งเป็นหัวหน้าทีม โดยมี**น้าทอง-ทัศลักษณ์ นาคนวล** กรรมการ หมู่ 2 และประธานกลุ่มสตรีของหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นแม่ของเทมอาสาเข้ามาเป็นผู้รู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการทำขนมให้กับทีมงาน

โดยขนมที่ทีมงานเลือกเรียนเป็นอย่างแรกคือ **ขนมเกสรดอกลำเจียก** ขนมไทยโบราณ ตัวขนมมีลักษณะคล้ายดอกลำเจียกที่สุกงอมเต็มที่ กลีบเกสรจะแตกออก ละอองเกสรจะส่งกลิ่นหอมตลบอบอวน ไส้ที่ทำจากมะพร้าวกวนกับน้ำตาลทราย แต่งด้วยสีจากธรรมชาติ และกลิ่นจากน้ำใบเตย ห่อด้วยแป้งข้าวเหนียวที่ผ่านการร่อนบนกระทะ รสชาติหอมหวาน สัมผัสนุ่มละมุน

โดยที่มาที่ไปของภูมิปัญญาการทำขนมในหมู่บ้านแสนแก้วนั้น น้าทองเล่าว่าเกิดขึ้นเมื่อปี 2553 ที่กลุ่มสตรีในหมู่บ้านรวมตัวไปเรียนทำขนม เช่น ขนมใส่ไส้ ขนมปั้นสิบ เพราะต้องการมีอาชีพเสริม ส่วนขนมดอกจอกกับเกสรดอกลำเจียกเป็นสูตรของคุณยายไสวกับคุณยายกุหลาบ 2 พี่น้อง ซึ่งอาศัยอยู่บ้านสนิท หมู่บ้านข้างเคียง ซึ่งเคย

“ถ้าใครไม่เคยทำคงบอกว่ายาก ตอนแรกเราก็ว่ายาก แต่ทำไปเรื่อย ๆ จึงรู้ว่าต้องไม่ใจร้อน อดทน ค่อย ๆ ทำ โดยเฉพาะตอนพับที่จะพับเร็วมากไม่ได้ เดี๋ยวไส้แตกไม่สวย แต่ถ้าพับช้าเกินไป ขนมก็จะกรอบจนแตกอีก แล้วพอเริ่มชินมันก็ง่ายและสนุกดี”

หาบมาขายที่บ้านแสนแก้ว พี่สาวของน้าทองไปอาศัยอยู่กับญาติที่บ้านสนิท ได้ไปดูยายทำ จึงนำกลับมาทำขายที่บ้าน ตัวน้าทองเองจึงสืบทอดสูตรต่อจากพี่สาว

บทเรียนจากการปฏิบัติจริง

บีมเล่าถึงบรรยากาศการเรียนกับน้าทองว่า *“ถ้าใครไม่เคยทำคงบอกว่ายาก ตอนแรกเราก็ว่ายาก แต่ทำไปเรื่อย ๆ จึงรู้ว่าต้องไม่ใจร้อน อดทน ค่อย ๆ ทำ โดยเฉพาะตอนพับที่จะพับเร็วมากไม่ได้ เดี๋ยวไส้แตกไม่สวย แต่ถ้าพับช้าเกินไป ขนมก็จะกรอบจนแตกอีก แล้วพอเริ่มชินมันก็ง่ายและสนุกดี”*

ด้านแป้ง เล่าถึงความประทับใจและเทคนิคส่วนตัวที่ค้นพบจาการทำขนมว่าเธอชอบขั้นตอนการนวดแป้งที่สุด เหมือนได้นวดไปด้วยเล่นไปด้วย ส่วนขั้นตอนที่คิดว่ายากคือ การพลิกขนม เนื่องจากกลัวแป้งฉีกขาดแล้วไส้จะแตกออกมา ซึ่งอันแรกที่ทำออกมาก็เละมาก แต่น้าทองก็ใจเย็น ค่อย ๆ พาทำ กระทั่งขนมที่ทำออกมาได้สวย แป้งต้องไม่กรอบมาก สุกแบบพอดี ซึ่งการทำขนมให้ออกมาสวยเช่นนี้ได้ **คนทำต้องไม่รีบร้อน ใจเย็น และต้องมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา**

น้าทอง เสริมถึงความรู้สึกในการสอนกลุ่มเยาวชนว่า *“สอนเด็ก ๆ ไม่ค่อยยาก เพราะพวกเขาเป็นเด็กที่สอนได้ บอกได้อยู่แล้ว แต่สอนทีเดียวแล้วจะให้ทำเป็นเลยคงไม่ได้ เพราะการทำขนมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน อยากให้เขามาถาม มาดู มาฝึกเพิ่มเติมบ่อย ๆ”*

แม้จะเพิ่งเรียนได้ไม่กี่ครั้ง แต่แพนบอกว่า **เธอรู้สึกดีใจที่ได้มาเรียนรู้ และสืบสานการทำขนมเกสรดอกลำเจียก เนื่องจากปัจจุบันคนที่ทำขนมเกสรดอกลำเจียกในหมู่บ้านมีแต่ผู้ใหญ่เท่านั้น ไม่มีเด็กรุ่นใหม่สนใจเข้ามาเรียนรู้เลย ถ้าพวกเธอไม่เข้ามาเรียนรู้อีกหน่อยขนมเกสรดอกลำเจียกอาจหายไปจากชุมชนเราก็ได้** เมื่อถามถึงความรู้สึกทีมงานบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า ตอนที่ทำขนมได้ชิ้นแรก**รู้สึกภูมิใจมาก กินแล้วอร่อยทั้งที่ฝีมือและหัวใจ**

ในส่วนของการเลี้ยงปลาดุก เมื่อเรียนรู้ภาคทฤษฎีจากลุงมวลจนมั่นใจแล้ว ก็ถึงเวลาลงมือปฏิบัติจริง ทีมงานตัดสินใจใช้บ่อของชุมชนเลี้ยงปลาดุกตามความตั้งใจเดิม **โดยชักชวนเพื่อน ๆ ในชุมชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือเข้ามาช่วยด้วย เพื่อสร้างการเรียนรู้และฝึกอาชีพไปพร้อมกัน**

เอ็ม บอกต่อว่า บ่อเลี้ยงปลาแห่งนี้คนในชุมชนร่วมกันลงขันสร้าง เป็นบ่อปูนขนาด 2 x 3 เมตร จำนวน 3 บ่อ และหุ้นกันเลี้ยงปลา ก่อนจะยกเลิกไป สภาพของบ่อในปัจจุบันมีรอยแตกร้าว เก็บน้ำไม่ได้ 2 บ่อ เพราะไม่ได้ใช้เป็นเวลานาน ทีมงานแก้ปัญหาโดยนำผ้ายางมาปิดไว้ ไม่ให้น้ำรั่ว พร้อมกับเตรียมหาซื้อพันธุ์ปลาตัวละ 1 บาท ขนาดเล็กกว่านิ้วก้อย จำนวน 2,000 ตัวไว้รอ หลังซ่อมแซมบ่อเสร็จแล้วจึงสูบน้ำใส่บ่อ 1 บ่อก่อน เมื่อ 1 สัปดาห์ผ่านไป จึงเปลี่ยนน้ำ และใส่น้ำลงไปอีก 2 บ่อ

“เมื่อก่อนเป็นคนขี้อาย ไม่ชอบออกมานำเสนอ แต่พอต้องทำแล้วทำได้ก็รู้สึกภูมิใจ สิ่งที่ทำให้กล้าเล่ากล้านำเสนอคงมาจากการลงมือทำ และจากที่เคยขี้เกียจ ก็เปลี่ยนมามีความรับผิดชอบมากขึ้น มาตรงเวลา รู้จักจัดสรรเวลา ทั้งการทำกิจกรรม ทำการบ้าน และทำงานบ้าน”

พร้อมแยกปลาไปลงตามขนาดตัวแบ่งเป็นเล็ก กลาง และใหญ่

แป้ง เล่าต่อว่า เมื่อปลาโตได้ประมาณนิ้วชี้ พวกเราต้องทำการคัดแยกขนาดปลาเป็น 3 บ่อ แต่ระหว่างสูบน้ำลงบ่อ พวกเราปิดเครื่องไม่ถูก ทำให้ลูกปลาถูกดูดเข้าไปด้วย พอเปิดเครื่องออกมาจึงเห็นว่าปลาตายไปประมาณ 10 กว่าตัว

ข้อผิดพลาดดังกล่าวกลายเป็นบทเรียนแรกที่สอนให้ทีมงานรู้จักวิธีการเลี้ยงปลาดุกของจริงจากการลงมือทำ ก่อนมีบทเรียนอีกหลากหลายตามมา ทั้งการแยกปลาลงบ่อ ที่ต้องอาศัยการสังเกตและแบ่งขนาด การฝึกความรับผิดชอบตามเวรให้อาหาร และบทเรียนสำคัญคือ ทักษะชีวิตที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับใช้ชีวิตในสังคมข้างหน้า

ผลลัพธ์ และการเปลี่ยนแปลง

บทเรียนจากการลงมือทำ นอกจากจะสร้างทักษะชีวิตให้ทีมงานแล้ว กระบวนการทำโครงการ ตั้งแต่ต้นจนจบ ยังสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในตัวของทีมงานแต่ละคนอย่างคาดไม่ถึง

แป้งเล่าว่า เดิมเธอเป็นคนขี้อายและขี้เกียจ แต่เมื่อเข้ามาทำโครงการ ทำให้พบความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ภายในตัวเอง

“เมื่อก่อนเป็นคนขี้อาย ไม่ชอบออกมานำเสนอ แต่พอต้องทำแล้วทำได้ ก็รู้สึกภูมิใจ สิ่งที่ทำให้กล้าเล่ากล้านำเสนอคงมาจากการได้ลงมือทำ และจากที่เคยขี้เกียจก็เปลี่ยนมามีความรับผิดชอบมากขึ้น มาตรงเวลา รู้จักแบ่งเวลาทั้งการทำกิจกรรม ทำการบ้าน และทำงานบ้าน”

ด้านบีมก็มีความเปลี่ยนแปลงคล้ายกับแป้ง **จากคนที่ไม่กล้าแสดงออก โครงการนี้ทำให้เธอได้โอกาสฝึกความกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้านำเสนอ ซึ่งเธอรู้สึกชอบความเปลี่ยนแปลงนี้ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง**

ส่วนแพน นอกจากเกิดความกล้าแสดงออกแล้ว ยัง**เปลี่ยนนิสัยที่เคยใจร้อน ขี้หงุดหงิด ให้กลายเป็นคนใจเย็นมากขึ้น**

ส่วนเอ็มและเทม **จากที่ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ตอนนี้กลับอยากเข้าร่วม เนื่องจากมองว่าการทำกิจกรรมจะช่วยพัฒนาตัวเองและชุมชน** เอ็มเล่าว่า *“กิจกรรมช่วยเสริมทักษะให้ตัวเรา เวลาเรามาทำจะชวนเพื่อน ชวนน้องมาด้วย เพราะเขาก็สามารถนำความรู้ไปเป็นอาชีพเสริมได้ และทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา”*

JASONS

“ในฐานะผู้ใหญ่ในชุมชนแค่ได้เห็นลูกหลานมารวมกลุ่มกันทำโครงการที่ดีต่อตัวเองก็รู้สึกภูมิใจมากแล้ว เพราะทราบพื้นฐานของเด็กแต่ละคนว่ามีภาระการเรียนและภาระทางบ้านเยอะ แต่พวกเขาก็ยังแบ่งเวลามาทำกิจกรรม และช่วยเหลือชุมชนได้ สิ่งที่พอจะส่งเสริมเด็ก ๆ ได้อีกทางนอกเหนือจากความรู้ คงเป็นการช่วยสอนสิ่งดี ๆ ให้พวกเขา”

จากวันเป็นสัปดาห์ จากสัปดาห์เป็นเดือน ปลาดุกที่พวกเขาเลี้ยงไว้ค่อย ๆ เติบโตไปพร้อมกับหัวใจของทีมงานที่ค่อย ๆ พองฟูกับการเติบโตของปลา **ด้วยหวังว่าปลาเหล่านี้จะกลับมาเป็นอาหารแบ่งปันให้แก่คนในชุมชน และสร้างรายได้แก่พวกเขาและเพื่อน ๆ**

เอ็มบอกความรู้สึกว่า *“เวลาเห็นปลาโตขึ้นก็ดีใจ แต่ต้องแยกขนาดอีกครั้ง เพราะปลาแต่ละตัวกินอาหารได้ไม่เท่ากัน ตัวเลยโตไม่เท่ากัน คิดว่าจะเลี้ยงไปเรื่อย ๆ รอจนปลาได้ขนาดค่อยจับขาย* ***ส่วนเงินที่ขายได้ไม่ว่าจากปลาหรือขนม คิดว่าคงนำมาเข้ากองทุนเยาวชนประจำหมู่บ้าน ที่เกิดจากเยาวชนรุ่นก่อนช่วยกันตั้งและสะสมเงินไว้ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ชุมชนต่อไป”***

“เยาวชน” กลไกสำคัญของชุมชน

“แรกสุดที่เข้ามาช่วยดูแลน้อง ๆ ในโครงการนี้ เพราะพี่แลมาชวนว่า อยากชวนเราเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแนะนำน้องเวลามีอะไรติดขัด และช่วยประสานงานกับผู้ใหญ่ให้” **ตังค์-สุทธิชัย ทวีชาติ พี่เลี้ยงชุมชน** เล่าว่า โครงการนี้ช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่น้อง ๆ ค่อนข้างเยอะ เวลาไปเข้าเวทีเวิร์คช็อปต่าง ๆ เขากล้านำเสนอ กล้าแสดงออก คิดเป็น และรู้จักหน้าที่ของตัวเอง

ตังค์บอกต่อว่า **ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ใช่เพียงส่งผลดีต่อเด็ก แต่ยังเอื้อต่อชุมชนด้วย เวลาชุมชนมีกิจกรรมจะมีเด็ก ๆ เข้ามาช่วยเหลืองานอย่างเต็มใจ จนทำให้เขามีความหวังว่า สิ่งดี ๆ จากการทำโครงการจะค่อย ๆ ขยายไปสู่เด็กและเยาวชนคนอื่น เพื่อคลี่คลายปัญหาที่พบอยู่ในปัจจุบัน**

“ปัญหาเด็กและเยาวชนของบ้านแสนแก้วคือ เด็กไม่มีโอกาสเรียนต่อ ทำให้หลายคนไม่มีงานทำ เราอยากให้โครงการนี้ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพแก่เด็ก ๆ เพื่อที่เขาจะได้มีความรับผิดชอบต่อตัวเอง และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน”

ทางด้าน **ทอง-ทัศลักษณ์ นาคนวล ผู้รู้ด้านการทำขนม** ที่ช่วยถ่ายทอดวิชาการทำขนมแก่ทีมงาน บอกว่า ในฐานะผู้ใหญ่ในชุมชนแค่ได้เห็นลูกหลานมารวมกลุ่มกันทำโครงการที่ดีต่อตัวเองก็รู้สึกภูมิใจมากแล้ว เพราะทราบพื้นฐานของเด็กแต่ละคนว่ามีภาระการเรียนและภาระทางบ้านเยอะ แต่พวกเขาก็ยังสามารถแบ่งเวลามาทำ

กิจกรรม และช่วยเหลือชุมชนได้ สิ่งที่เธอพอจะส่งเสริมเด็ก ๆ ได้อีกทาง นอกเหนือจากความรู้ คงเป็นการช่วยสอนสิ่งดี ๆ ให้พวกเขา

“เราจะคอยบอกเขาเสมอให้รู้จักเชื่อฟังผู้ปกครอง ช่วยกันรักษาประเพณีของชุมชนไม่ให้สูญหาย เพื่อให้พวกเขาได้เติบโตต่อไปในแนวทางที่ดี”

ประพันธ์ นาคนวล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลสวาย ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า **การทำโครงการด้วยการลงมือปฏิบัติ จะสร้างสถานการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ให้เยาวชนได้เรียนรู้ว่าควรแก้ไขปัญหาอย่างไร ทำให้เกิดประสบการณ์และทักษะที่เกินกว่าในตำราเรียนบอกไว้ สำหรับการดึงเด็กมาทำกิจกรรมแบบนี้ช่วยเอื้อให้ผู้ใหญ่ได้สังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนได้ว่าเป็นอย่างไร ทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนดูแลเด็กได้ง่ายขึ้น และช่วยสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น**

ผู้ใหญ่ประพันธ์เล่าต่อว่า นอกจากโครงการและกิจกรรมตามประเพณีแล้ว ชุมชนกำลังวางแผนการขั้นต่อไปที่จะสนับสนุนเด็กและเยาวชนด้วย โดยตอนนี้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้เตรียมสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะทางชุมชนเห็นว่าการถ่ายทอดความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ จะช่วยเสริมทักษะด้านความรับผิดชอบในการแบ่งเบาภาระของครอบครัว และปูพื้นฐานความสามารถในการประกอบอาชีพให้เด็ก ๆ ไว้ใช้ต่อไปในอนาคต

ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกลกว่าที่ใครหลายคนจะคาดถึง ประกอบกับระบบการศึกษาปัจจุบันที่อาจทำให้มีเยาวชนบางคนตกขบวนการศึกษาในระบบไปบ้าง แต่เกษตรกรรมและภูมิปัญญาชุมชน ยังเป็น “ฐานทุน” สำคัญที่ช่วยให้เยาวชนทั้งที่เรียนและไม่เรียนในโรงเรียน นำต้นทุนนี้มาเป็นฐานอาชีพ ที่ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่มีทักษะอาชีพ มีทักษะชีวิต สามารถประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนได้ ดังเช่นที่เด็กและเยาวชนบ้านแสนแก้วได้มองเห็นโอกาสนี้จากการริเริ่มทำโครงการ โดยการทำโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น ต้องอาศัยการประคับประคองและสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งพี่เลี้ยงโครงการ พี่เลี้ยงชุมชน ครูภูมิปัญญา ผู้ใหญ่ใจดี หรือแม้แต่จากกลุ่มเยาวชนด้วยกันเอง และกระบวนการทำโครงการยังสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในเนื้อในตัวของทีมงาน จากที่เคยใจร้อนก็เริ่มเย็นลง คิดเป็น ทำเป็น เกิดทักษะชีวิต ที่สำคัญคือสำนึกรักชุมชนที่เดิมไม่เคยสนใจเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ของชุมชนเลย แต่วันนี้พวกเขาอาสาเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ ด้วยเห็นว่าการทำกิจกรรมนอกจากได้พัฒนาตนเองแล้วยังช่วยพัฒนาชุมชนถิ่นเกิดของพวกเขาได้อีกด้วย

• • • •

โครงการเด็กแสนร่วมใจ สร้างรายได้ เสริมชีวิต

พี่เลี้ยงชุมชน สุทธิชัย ทวีชาติ

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านแสนแก้ว ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ**

ณัฐธิดา แสงมาศ	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
นันทกา พันธะมาศ	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสวายพิทยาคม
พรรนิดา โสพันธ์	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสวายพิทยาคม
วิไลวรรณ วิเศษชาติ	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
จิรภิญญา นาคนวล	มัธยมศึกษาปีที่ 6 กศน.อำเภอปรางค์กู่
กิตติศักดิ์ นรดี	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
พสุธร นาคนวล	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี 1 วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ

ปราสาทบ้านฉัน

โครงการปราสาทตาเล็ง
ศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน

ปราสาทตาเล็งเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของคนในชุมชนบ้านปราสาทมายาวนาน แต่วันนี้กลับหลงเหลือผู้รู้ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทน้อยลงทุกที เยาวชนบ้านปราสาทจึงลุกขึ้น มาทำ**โครงการปราสาทตาเล็งศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน** เพื่อสืบทอดและสานต่อคุณค่าของ ปราสาทตาเล็งไว้ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้

ศึกษาข้อมูล
ของปราสาทตาเล็ง

ทำฐานข้อมูลของปราสาท

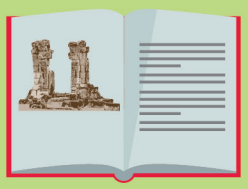

จัดกิจกรรม
เผยแพร่ข้อมูลให้กับชุมชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ประวัติศาสตร์ชุมชนและข้อมูลปราสาทตาเล็งที่กลุ่มเยาวชนลงมือสืบค้นและเก็บรวบรวม ได้กลายเป็น **“ทุนความรู้”** ของชุมชน การที่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนสนใจสืบค้นเรื่องราวของปราสาทตาเล็ง ผู้ใหญ่ในชุมชนก็วางใจได้ว่าปราสาทตาเล็งจะยังได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชนต่อไป

เมื่อต้องมาทำงานด้วยกัน เด็กๆ เขาก็ได้ความเสียสละ รับฟังผู้อื่น ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำแล้วเกิดข้อผิดพลาด เด็กจะย้อนกลับมาพิจารณาตัวเองก่อน ไม่โทษผู้อื่น แล้วกลับมาเผชิญหน้ากับความจริงได้ดีขึ้น หรือหากจะทำอะไรสักอย่าง ก่อนจะทำต้องผ่านกระบวนคิดไตร่ตรองมากขึ้นว่าสิ่งที่ทำมีผลดี หรือมีผลกระทบกับชีวิตอย่างไร วิธีคิดแบบนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาเวลาออกไปใช้ชีวิตในสังคม

ปราสาทตาเล็ง ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนบ้านปราสาท อยู่คู่ชุมชนมายาวนาน แต่วันนี้กลับหลงเหลือผู้รู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทน้อยลงทุกที ทีมงานซึ่งประกอบด้วย **ไวน์-สุกัญญา คำแก้ว แคท-เสาวลักษณ์ นัยสว่าง ป๊อป-อภิญญา ขวานทอง ไอซ์-วนิดา อุ่นแก้ว และ หญิง-ศศิวิมล สุยงาม** จึงลุกขึ้นมาทำ**โครงการปราสาทตาเล็ง ศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน เพื่อสืบทอดและสานต่อคุณค่าของปราสาทตาเล็งไว้ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้**

“ช่วงแรก ๆ ที่เริ่มทำโครงการ พี่ ๆ เขาถามถึงข้อมูลชุมชนและปราสาทตาเล็งว่า พวกเรารู้เรื่องอะไรบ้าง เราก็ตอบไม่ได้ ตอนนั้นเข้าใจเลยว่า ที่ผ่านมาเราไม่รู้อะไรเกี่ยวกับชุมชนและปราสาทนี้เลย ทั้งที่เป็นบ้านของเราเอง”

ก้าวข้ามความกลัว

แต่กว่าจะคิดทำโครงการได้เช่นนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ทีมงานทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า **กล้า ๆ กลัว ๆ ว่าจะทำโครงการไม่รอด**

ไวน์ บอกว่า แม้เธอจะอยู่ตำบลปราสาท แต่ก็อยู่นอกพื้นที่บ้านปราสาท ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการทำโครงการ เมื่อรู้รายละเอียดว่าต้องใช้เวลาทำกิจกรรมกว่า 6 เดือน จากความคิดเดิมที่อยากเข้ามาทำเพราะความสนุก กลับรู้สึกว่าคงไม่สนุกอย่างที่คิด เนื่องจากขณะนั้นกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเตรียมตัวสอบ เพื่อหาที่เรียนใหม่

เช่นเดียวกับ แคท ที่ถึงแม้จะเป็นคนในชุมชนบ้านปราสาท แต่ก็มีความกังวลใจไม่แพ้กัน

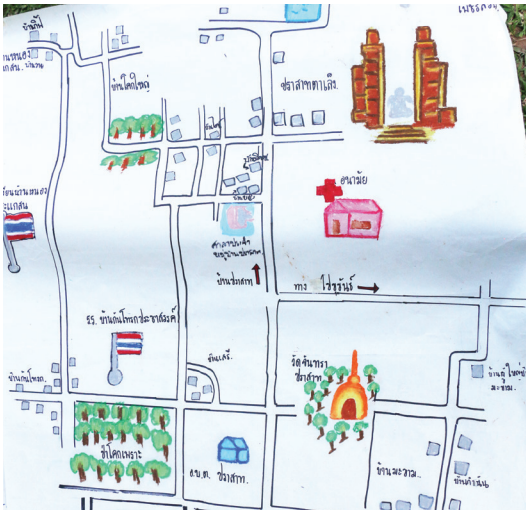

“ค่อนข้างตัดสินใจยาก ใจหนึ่งก็อยากทำ ถึงจะไม่ใช่คนในชุมชน แต่เราเป็นคนตำบลนี้เหมือนกัน อีกใจก็คิดว่าไม่อยากทำ เพราะกลัวไม่มีเวลา และค่อนข้างกังวลกับการหาที่เรียนต่อ” ไวน์ อธิบาย และเล่าถึงจุดเปลี่ยนที่ทำให้เธอตัดสินใจทำโครงการต่อไปว่า ***“ตอนไปอบรมร่วมกับเพื่อนโครงการอื่น ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษจัดขึ้น ได้เจอเพื่อนจากที่อื่นรู้สึกสนุก ได้ความรู้และได้แรงใจให้อยากทำต่อ เพราะเราได้นั่งคุยกับเพื่อนว่าแต่ละคนทำโครงการอะไร ทำไมถึงเข้ามาทำ เหตุผลส่วนใหญ่คล้าย ๆ กันคือ ไม่รู้มาก่อนว่าต้องทำโครงการในระยะยาว แต่รู้สึกว่าเป็นโครงการที่ดี เพราะได้ทำประโยชน์ให้ชุมชน”***

แต่เมื่อพี่เลี้ยงโครงการชวนคิดวิเคราะห์ปัญหาและของดีที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงการประเมินศักยภาพของทีมงาน พวกเขาตัดสินใจเดินหน้าทำโครงการต่อ เพราะคิดว่า ***“ในเมื่อคนอื่นยังทำได้ ทำไมเราถึงไม่ทำ”***

“ช่วงแรกที่เริ่มทำโครงการ พี่ ๆ เขาถามถึงข้อมูลชุมชนและปราสาทตาเล็งว่า พวกเรารู้เรื่องอะไรบ้าง เราก็ตอบไม่ได้ ตอนนั้นเข้าใจเลยว่า ที่ผ่านมาเราไม่รู้อะไรเกี่ยวกับชุมชนและปราสาทนี้เลย ทั้งที่เป็นบ้านของเราเอง” ไวน์ สะท้อน

“ผู้ใหญ่ให้ความความร่วมมือดีมาก เวลาสัมภาษณ์เขาจะตั้งใจฟังและเล่าเรื่องในชุมชนให้ฟังเยอะมาก เรื่องไหนไม่รู้ก็แนะนำให้ไปถามคนอื่นที่น่าจะรู้ ไม่เคยคิดเหมือนกันว่าผู้ใหญ่จะให้ความร่วมมือขนาดนี้ ดีใจที่คนในชุมชนให้ความสนใจโครงการของพวกเรา”

ทีมงาน เล่าว่า แต่เดิมเคยมีป้ายบอกเล่าประวัติความเป็นมาของปราสาทตาเล็ง จากหน่วยงานส่วนกลางมาปักไว้บริเวณปราสาท แต่ป้ายดังกล่าวเลื่อมโทรมไปตามกาลเวลา

ป๊อป เสริมต่อว่า สิ่งที่เคยอ่านผ่านตาบนป้ายเป็นข้อมูลสั้นๆ ไม่กี่บรรทัด เท่าที่จำได้เธอรู้เพียงว่า ปราสาทตาเล็งเดิมชื่อปราสาทลุมพุก รอบบริเวณปราสาทที่นั่งอยู่นี้เคยเป็นหนองน้ำมาก่อน แม้ในใจตอนนั้นจะอยากรู้ข้อมูลเพิ่มเติมมากกว่านี้ แต่ก็ไม่ได้สนใจสอบถามเพิ่มเติมจากใคร

เข้าใกล้ชุมชน...เข้าถึงข้อมูล

อย่างไรก็ตามเพื่อให้ตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ ทีมงานจึงวางเป้าหมายการทำโครงการไว้ 3 ส่วนคือ **1.สืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชนและปราสาทตาเล็ง** ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในชุมชน **2.บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสำรวจไว้เป็นลายลักษณ์อักษร**ให้เป็นฐานข้อมูลของชุมชน และ **3.เผยแพร่ข้อมูลที่สำรวจให้เด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้** ทั้งนี้ทีมงานคาดหวังว่า ข้อมูลที่เผยแพร่ออกไปจะทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักชุมชนของตัวเองมากขึ้น และตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งยังช่วยเติมเต็มความรู้ที่ขาดหายไปให้แก่ผู้ใหญ่ในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

และเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างราบรื่น อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทีมงานจึงวางแผนประชาสัมพันธ์ชี้แจงโครงการให้คนในชุมชนได้รับรู้ โดยขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยประกาศเสียงตามสายระดมคนในชุมชนให้มารวมตัวกัน **นอกจากแนะนำโครงการแล้ว เวทีนี้ยังเปิดโอกาสให้ทีมงานได้แนะนำตัวเองต่อชุมชนอย่างเป็นทางการ พร้อมขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่เรื่องการให้ข้อมูลความรู้ เมื่อทีมงานลงพื้นที่สัมภาษณ์**

“วันประชุมชี้แจงเหมือนคนในชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจ บางคนนั่งข้างนอกอาคารกว่าจะเรียกเข้ามารวมกันได้ต้องใช้เวลา ตอนนั้นเริ่มกังวลแล้วว่าจะไปรอดหรือเปล่า แต่มารู้ทีหลังว่าเป็นธรรมชาติของผู้ใหญ่ที่นี่เวลามาประชุมจะทำตัวสบายๆ ซึ่งก็จริง เพราะช่วงที่เราลงไปเก็บข้อมูล ***ผู้ใหญ่ให้ความความร่วมมือดีมาก เวลาสัมภาษณ์เขาจะตั้งใจฟังและเล่าเรื่องในชุมชนให้ฟังเยอะมาก เรื่องไหนไม่รู้ก็แนะนำให้ไปถามคนอื่นที่น่าจะรู้ ไม่เคยคิดเหมือนกันว่าผู้ใหญ่จะให้ความร่วมมือขนาดนี้ ดีใจที่คนในชุมชนให้ความสนใจโครงการของพวกเรา”*** ไวน์ กล่าว

หญิง เสริมต่อว่า เมื่อก่อนเด็กๆ อย่างเราไม่เคยเข้าไปคุยกับผู้ใหญ่ พอได้เข้าไปคุย บรรยากาศการทำงานการใช้ชีวิตในชุมชนทั่วไปก็ดีขึ้น มีอะไรผู้ใหญ่เขาจะช่วยเรา **พอสนิทกันก็ได้พูดคุยกันเรื่องอื่นๆ ด้วย รู้สึกว่าเขาดีใจที่เราเข้าไปคุยกับเขา**

ทั้งนี้ทีมงานตั้งใจนำข้อมูลจากการสำรวจมาสรุปผล เพื่อนำเสนอผลการศึกษาต่อชุมชน โดยเลือกวันประกอบพิธีบวงสรวงบริเวณปราสาทตาเล็งเป็นวันเผยแพร่ข้อมูล เนื่องจากเล็งเห็นว่า เป็นวันที่ผู้คนทุกเพศทุกวัยจะมาร่วมพิธีกันอย่างพร้อมเพรียง อีกทั้งยังมีเพื่อนบ้านจากชุมชนข้างเคียงมาร่วมงานด้วย

"เท่าที่เห็นแต่ละปีมีคนมาร่วมงานเป็นพันคน" ไวน์ เอ่ยขึ้น

การประกอบพิธีกรรมบวงสรวงบริเวณปราสาทตาเล็งจัดขึ้นช่วงวันสงกรานต์ของทุกปีไปพร้อมๆ กับพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่และการละเล่นสงกรานต์แบบไทย ชาวบ้านที่นี่มีความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปราสาทและเชื่อว่าปราสาทแห่งนี้มีผู้พิทักษ์รักษาและคอยดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน

อย่างที่กังวลใจแต่แรก กลุ่มแกนนำเยาวชนไม่มีเวลาลงพื้นที่มากนัก การลงเก็บข้อมูลในช่วงแรกใช้เวลาเพียง 2-3 วัน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นข้อความพร้อมภาพประกอบ แล้วนำเสนอในวันงานบวงสรวงที่จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน 2559 แต่ การเตรียมงานต้องสะดุด เพราะสมาชิกในทีมไม่สามารถจัดสรรเวลามาจัดบูธได้ตามที่วางแผนไว้ กระทั่งการเตรียมงานล่าช้าไปจนถึงวันรุ่งขึ้น ทำให้นำเสนองานออกมาได้ไม่น่าสนใจเท่าที่ควร

“ในวันที่เราวิเคราะห์ข้อมูลกัน ตาหวน ศรีนาคเข้ามาชื่นชมบอกว่า สิ่งที่พวกเราทำอยู่นั้นดีแล้ว ได้ช่วยเก็บความรู้ของชุมชนไว้ให้เด็กรุ่นต่อไปได้เรียนรู้ คำชมของผู้ใหญ่เป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่ง อย่างน้อยเราก็รู้ว่ามีคนเห็นคุณค่าในตัวเราและสิ่งที่พวกเราทำ เราจะทิ้งงานไปไม่ได้ ต้องทำให้สำเร็จ”

“เราตั้งใจจัดเตรียมบูธในตอนเย็นก่อนวันงาน มีภาพ มีข้อมูลประกอบ เพื่อความน่าสนใจ แต่มากันไม่ทัน พอใกล้ค่ำผู้ปกครองโทรตามเลยต้องหยุด แล้วตกลงกันว่าจะรีบมาจัดบูธให้เสร็จตอนเช้าวันงาน แต่สุดท้ายผลงานที่ทำออกมาก็ไม่ได้ตามที่คิดไว้ เรายังรู้สึกว่าทำให้สวยและดีกว่านี้ได้ ถ้ามีเวลามากขึ้นกว่านี้” ไวน์ กล่าว

ปฏิบัติการขุดหารากเหง้าของชุมชน

บรรยากาศในงานวันบวงสรวงประจำปีเต็มไปด้วยผู้คนที่มาร่วมงานประเพณีและรับชมกิจกรรมบนเวที มีผู้คนจำนวนไม่น้อยแวะเข้ามาเยี่ยมชมบูธของพวกเขา ซึ่งทีมงานบอกว่า รู้สึกดีใจที่ผู้ใหญ่แวะเข้ามาเยี่ยมชมบูธ สอบถามข้อมูลและให้คำแนะนำ แต่เมื่อประเมินผลการทำกิจกรรมของตัวเองแล้ว พวกเขาบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า ข้อมูลที่สืบค้นมานั้นยังไม่เพียงพอ

“ตอนนั้นเรามีแค่ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ยังขาดเรื่องความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้คนมารวมตัวกันในวันงานบวงสรวง แล้วแหล่งข้อมูลก็มีไม่มากพอที่จะนำมาเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ จนสรุปเป็นประวัติศาสตร์ชุมชนและที่มาที่ไปของปราสาทตาเล็งได้ พวกเราเลยตั้งใจลงพื้นที่สำรวจเพิ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านความเชื่อเพิ่มเติม” ไอซ์ กล่าว

อย่างไรก็ตาม ทีมงานบอกว่า **ความยากของการเก็บข้อมูล คือ “การสื่อสาร” ให้ผู้ใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสเข้าใจคำถามและตอบให้ตรงคำถาม** จึงจำเป็นต้องใช้ภาษาถิ่นในการพูด อีกทั้งข้อมูลหลายส่วนที่ขาดหายไปไม่สามารถเก็บได้ เพราะผู้ใหญ่แต่ละคนอายุมากแล้ว อาจมีหลงลืมไปบ้าง ทำให้ข้อมูลไม่น่าเชื่อถือ จึงต้องสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบอีกชั้นหนึ่ง

“เราทำกันมาขนาดนี้แล้ว ลงไปเก็บข้อมูล เอาข้อมูลมานำเสนอ จะมาถอดใจตอนนี้ไม่ได้ ยังไงเราก็ต้องสู้ ทำให้เสร็จเพื่อตัวเราเอง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มาคืนชุมชน” ไวน์ กล่าว

การยอมรับข้อผิดพลาดของตัวเอง ที่นำมาสู่การลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใหญ่เพิ่มเติมนั้น ทีมงาน บอกว่า เป็นเพราะ “แรงผลักดัน” จากคำชื่นชมของผู้ใหญ่ในชุมชนบางท่านที่เคยเข้าไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล โดยเฉพาะตาหวน ศรีนาค ซึ่งเป็นผู้อาวุโสในที่คนในชุมชนนับถือ

"วันที่เราวิเคราะห์ข้อมูลกัน ตาเขาเข้ามาชื่นชม บอกว่า สิ่งที่พวกเราทำอยู่นั้นดีแล้ว ได้ช่วยเก็บความรู้ของชุมชนไว้ให้เด็กรุ่นต่อไปได้เรียนรู้ คำชมของผู้ใหญ่เป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่ง อย่างน้อยเราก็รู้ว่ามีคนเห็นคุณค่าในตัวเราและสิ่งที่พวกเราทำ เราจะทิ้งงานไปไม่ได้ ต้องทำให้สำเร็จ" ไวน์ กล่าวอย่างมุ่งมั่น

ทีมงานบอกว่า เป้าหมายของการลงพื้นที่สัมภาษณ์ครั้งที่ 2 ที่พวกเขาคาดหวัง หลังจากได้เห็นความร่วมมือของผู้ใหญ่ในชุมชนที่เชื่อมโยงกันด้วยความศรัทธาและความเชื่อ คือการนำข้อมูลที่เก็บได้มาจัดทำเป็น**สมุดเล่มเล็ก** เพื่อเผยแพร่ประวัติชุมชนและปราสาทตาเล็ง รวมถึงความเชื่อและความศรัทธาต่อปราสาทให้คนในชุมชนรับรู้ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และเข้าใจถึงที่มาที่ไปของชุมชนตนเอง

"พวกเราคิดทำสมุดเล่มเล็กขึ้นมา เพื่อนำไปแจกแต่ละหมู่บ้านไว้ใช้เป็นฐานข้อมูลชุมชน และนำไปไว้ในห้องสมุดโรงเรียนของชุมชนให้เด็กๆ ได้อ่านและเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน" ป๊อบ กล่าว

สืบค้นคุณค่าปราสาทตาเล็ง

ไอซ์และหญิง บอกว่า การลงเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 จากแหล่งข้อมูลใหม่ทำให้พวกเขารู้จักชุมชนดีขึ้นกว่าเก่า ทั้ง 2 คน ช่วยกันสรุปประวัติของชุมชนและปราสาทตาเล็ง ได้ใจความว่า ตำบลปราสาท ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีโบราณสถานอยู่ 1 แห่ง นั่นคือ **ปราสาทตาเล็ง** ที่ตั้งอยู่หมู่ 1 บริเวณด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน สถานที่แห่งนี้เป็นสิ่งก่อสร้างโบราณที่บรรพบุรุษชาวเขมรร่วมกันสร้างขึ้น

ตัวปราสาทตาเล็งที่เหลืออยู่ในปัจจุบันหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สภาพเหลือเพียงปราสาทปรางค์เดี่ยวที่ก่อขึ้นด้วยหินทรายและศิลาแลง ส่วนยอดได้พังทลายลง แต่สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างด้วยอิฐ จากหลักฐานที่ปรากฏพบ ได้แก่ ภาพสลักบนทับหลัง ลวดลายสลักบริเวณกรอบประตูและชิ้นส่วนหน้าบันศึกษาเปรียบเทียบได้ว่าปราสาทตาเล็งสร้างขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 16 จนถึงช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 ด้วยศิลปะแบบปาปวน

“ถ้ามีเวลามากกว่านี้ คงทำได้ดีกว่านี้ หลายครั้งช่วงที่ทำโครงการเรารู้สึกขี้เกียจไม่อยากมา เพราะเหนื่อย แต่ก็คิดว่าที่นี่เป็นบ้านของเรา ถึงแม้จะไม่ใช่คนพื้นเพบ้านปราสาทโดยตรง แต่ก็อยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ตำบลของตัวเอง”

ด้านหน้ามีซุ้มประตูทางเข้าก่อด้วยศิลาแลง ถัดจากประตูทางเข้าออกไปประมาณ 200 เมตร มีบารายขนาดใหญ่เป็นที่เก็บกักน้ำประจำชุมชนที่สร้างร่วมกับตัวปราสาท

ทีมงานบอกต่อว่า ชาวบ้านปราสาทส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร มีความรักความผูกพันกับปราสาทที่บรรพบุรุษสร้างขึ้น จึงร่วมกันดูแลรักษาปราสาทเป็นอย่างดี มีการจัดแบ่งเวรอาสามาทำความสะอาด และเก็บกวาดบริเวณโดยรอบ ปัจจุบันปราสาทตาเล็งกลายเป็นศาสนสถานประจำชุมชนที่คนให้ความเคารพนับถือ

ในด้านความเชื่อนั้น ทีมงานเล่าถึงเหตุการณ์ล่าสุดที่แสดงถึงความเชื่อและศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อปราสาทว่า เมื่อกรมศิลปากรเข้ามาบูรณะปราสาท และได้อัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ออกจากปราสาทไปยังศาลาริมนาฝั่งตรงข้าม เหตุการณ์น่าประหลาดใจเกิดขึ้นเมื่อมีคนฝันถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปราสาท

“คนที่ฝันว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปราสาทมาบอกว่า ยังกลับเข้าไปในปราสาทไม่ได้ เพราะอัญเชิญกลับเข้าปราสาทไม่ถูกวิธี ปีที่ผ่านมาชุมชนเลยจัดพิธีอัญเชิญใหม่อีกครั้ง หลังการบวงสรวงช่วงสงกรานต์ มีการนำเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตมาถวายเพิ่มด้วย เช่น หม้อ จอบ เสียม และตะกร้าสานด้วยไม้ไผ่ ในวันนั้นมีคนในชุมชนมาทำพิธีร่วมกันอีกเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและความศรัทธาจริง ๆ” ป๊อป กล่าว

พัฒนาตัว พัฒนาใจ

กล่าวได้ว่าขั้นตอนและกระบวนการทำงานในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้านในตัวทีมงาน ทั้งการสื่อสาร ความกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ แต่ที่สำคัญคือ ความรู้สึกสำนึกรักชุมชนถิ่นเกิด

ไวน์ บอกว่า เธอยัง**อยากปรับปรุงตัวเองเรื่องความตรงต่อเวลา และอยากแบ่งเวลามาทำโครงการให้ได้ดียิ่งขึ้น คิดว่าถ้ามีเวลามากกว่านี้คงทำได้ดีกว่านี้ หลายครั้งช่วงที่ทำโครงการเธอรู้สึกขี้เกียจไม่อยากมา เพราะเหนื่อย แต่ก็คิดว่าที่นี่เป็นบ้านของเรา ถึงแม้จะไม่ใช่คนพื้นเพบ้านปราสาทโดยตรง แต่ก็อยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ตำบลของตัวเอง**

*“เมื่อก่อนไม่กล้าเอ่ยปากพูดหรือถาม เพราะเรารู้น้อยเลยปิดกั้นตัวเอง แต่ตอนนี้รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เลยกล้าพูด และกล้าถามออกไปในเรื่องที่สงสัย เห็นได้ชัดเลยว่า**มีความมั่นใจเวลาออกไปพูดหรือนำเสนองานหน้าห้อง ทักษะด้านอื่น ๆ** จากการอบรมร่วมกับพี่เลี้ยงก็สามารถนำไปใช้ทำงานกลุ่มในห้องเรียนได้ แทนที่จะให้งานไปตกที่คนใดคนหนึ่ง เราก็แบ่งงานตามความถนัดให้ทุกคนได้ทำ การทำงานกลุ่มเลยง่าย เร็วขึ้น และบรรยากาศในการทำงานดีขึ้น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความสนุกสนาน ได้รู้จักนิสัยใจคอ และความสามารถของเพื่อนมากขึ้นด้วย”* ไวน์ กล่าว

ไอซ์ ป๊อบ และหญิง พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เดิมทีไม่ต้องถึงขั้นออกไปจับไมค์หรอก แค่ก้าวขาออกไปหน้าห้องเรียนเพื่อพูดนำเสนองานยังไม่กล้า พวกเขาจึงเป็นแผนกเบื้องหลัง คอยทำงาน และให้กำลังใจเพื่อนเวลาออกไปนำเสนอ **ถึงตอนนี้ความเกร็งและความกลัวยังมีอยู่ แต่เมื่อมีโอกาสออกไปพูดนำเสนอกิจกรรมที่ทำและแสดงความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ บ่อยครั้ง ก็เริ่มกล้ามากขึ้น**

“เราเห็นเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ นำเสนอได้ดี ตอบคำถามดีมาก พูดรู้เรื่อง และมั่นใจในการพูด การตอบ เราอยากทำให้ได้แบบเขา อยากทำให้ดีเท่า หรือไม่ก็ดีกว่า ยิ่งเวลาเพื่อน ๆ กลุ่มอื่นนำเสนอ แล้วเรานำแนวคิดมาปรับให้เข้ากับโครงการของเราได้ ก็คิดได้ว่า เราควรนำเสนอกิจกรรม

ที่ทำให้เพื่อนรู้ด้วย เผื่อมีประโยชน์กับเขา เพราะถ้าเราไม่พูดก็ไม่มีใครรู้ว่าเราทำอะไร" ไอซ์ กล่าว

หญิง เสริมว่า ความยากของการพูดอยู่ที่การเลือกและเรียบเรียงข้อมูลว่าควรพูดอะไรก่อนหลัง จนเกิดความกังวล ทำให้ไม่กล้าพูดออกไป

เช่นเดียวกับป๊อบที่บอกว่า เมื่อต้องออกไปนำเสนอผลงานต่อหน้าคนอื่น นอกจากความกดดันจากคนจำนวนมากแล้ว บางครั้งยังงงและไม่เข้าใจกับคำถาม จนทำให้รู้สึกสับสน เรียบเรียงข้อมูลออกมาพูดไม่ได้ แต่ตอนนี้สามารถทำได้ดีขึ้น

"ช่วงแรกไม่รู้จะพูดอะไร เพราะยังไม่เคยทำโครงการยังไม่ได้ทำอะไรเลย แต่เวทีครั้งหลัง ๆ ที่เข้าร่วม พวกเรากล้าพูดมากขึ้น เพราะได้ลงมือทำ รู้ว่าทำอะไรไปแล้วบ้าง ทำอะไรก่อนอะไรหลัง ก็สามารถเรียบเรียงคำพูดไปนำเสนอได้ จัดการกับความคิดของตัวเองเพื่อสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้ เมื่อก่อนจะพูดอะไรไม่เคยคิดมากขนาดนี้" หญิง กล่าว

เมื่อลงมือทำ จึงได้ภูมิคุ้มกันชีวิต

ประเสริฐ ศรีสุวรรณ ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ย้ำว่า ปราสาทตาเล็งถือเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน คนในชุมชนมีความเลื่อมใสและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พิทักษ์รักษาปราสาทไว้ แต่น้อยคนนักที่จะรู้ประวัติความเป็นมาของปราสาท รวมถึงความเป็นมาของชุมชน อีกทั้งยังไม่เคยมีใครเก็บข้อมูลรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร **โครงการนี้จึงเปรียบเสมือนตัวช่วยในการขุดหารากเหง้าของชุมชน โดยมีกลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชนเป็นผู้นำในการขุด**

“โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ สอนให้เด็กมีวินัย และรู้จักตนเอง การรู้จักตัวเอง หมายรวมถึงการรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวเอง ทั้งเรื่องการเรียน ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมที่อาศัยอยู่ เช่น การรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย และการช่วยผู้ปกครองทำงานในบ้าน รวมถึงงานสังคม”

“ถ้าชวนคนที่นี่มาทำกิจกรรมเกี่ยวกับปราสาททุกคนยินดีมาเพราะปราสาทเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน ผู้ใหญ่แต่ละคนก็ไม่ได้รู้ไปทุกเรื่อง พอมีเด็ก ๆ ลุกขึ้นมาทำโครงการเกี่ยวกับชุมชนเกี่ยวกับปราสาทตาเล็ง ผู้ใหญ่เลยให้การตอบรับดีและยินดีให้ความร่วมมือกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เขารวมรวมข้อมูลออกมาเป็นชิ้นเป็นอันให้ได้”

ประเสริฐ สะท้อนอีกว่า **โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ สอนให้เด็กมีวินัยและรู้จักตนเอง การรู้จักตัวเอง หมายรวมถึงการรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวเอง ทั้งเรื่องการเรียน ครอบครัว หรือแม้แต่สังคมที่อาศัยอยู่ เช่น การรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย และการช่วยผู้ปกครองทำงานในบ้าน รวมถึงงานสังคม**

ประเสริฐ ย้ำว่า ความรู้ คุณลักษณะที่ดี และทักษะการใช้ชีวิต สามารถพัฒนาไปพร้อม ๆ กันจากการทำกิจกรรมนอกห้องเรียนอย่างที่กลุ่มแกนนำเยาวชนกำลังทำอยู่ กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เป็นคนเปิดกว้าง พร้อมพัฒนาตัวเองและเรียนรู้ที่จะจัดการกับอารมณ์ในสถานการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ

“เมื่อต้องมาทำงานด้วยกัน เด็ก ๆ เขาก็ได้ความเสียสละ รับฟังผู้อื่น ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำแล้วเกิดข้อผิดพลาด เด็กจะย้อนกลับมาพิจารณาตัวเองก่อน ไม่โทษผู้อื่น แล้วกลับมาเผชิญหน้ากับความจริงได้ดีขึ้น หรือหากจะทำอะไรสักอย่าง ก่อนจะทำต้องผ่านกระบวนคิดไตร่ตรองมากขึ้นว่า สิ่งที่ทำมีผลดีหรือมีผลกระทบกับชีวิตอย่างไร วิธีคิดแบบนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาเวลาออกไปใช้ชีวิตในสังคม”

ดอน-ณัฐญยาน์ ศรีสุวรรณ พี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า เธอเป็นเจ้าหน้าที่กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของ อบต.ปราสาท จึงสนใจสนับสนุนการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนของเด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ เมื่อได้รับคำเชิญชวนจากทีมพี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2 ให้เข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงชุมชน จึงไม่ลังเลใจที่จะตกปากรับคำ และเริ่มประชาสัมพันธ์แนะนำโครงการกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนโดยประสานงานไปยังโรงเรียนขุขันธ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ แม้ว่าครั้งนั้นมีนักเรียนสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการเพียง 15 คน แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้เธอเรียนรู้ว่า กิจกรรมเพื่อชุมชนจะเดินหน้าอย่างราบรื่นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในพื้นที่เป็นหลัก

“พอเราประกาศประชาสัมพันธ์โครงการในโรงเรียน นอกจากน้อง ๆ ในพื้นที่แล้ว ยังมีนักเรียนที่อื่นมาสมัครด้วย เราเชื่อว่าเด็กมีความสนใจทำโครงการจริง แต่ระยะทางและการเดินทางเป็นอุปสรรค สุดท้ายเหลือแกนนำในพื้นที่และชุมชนข้างเคียงอยู่ประมาณ 5 คน”

ดอน อธิบายต่อว่า เข้ามารับหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงชุมชนด้วยความเต็มใจ ไม่เคยคิดว่าหน้าที่นี้เป็นภาระแต่อย่างใด **ไม่ว่าจะเป็นงานในโครงการหรืองานในหน้าที่ เป้าหมายของงาน คือ การพัฒนาเยาวชนเหมือนกัน ถ้าพัฒนาเด็กได้ ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมตกอยู่กับชุมชน**

“ระหว่างที่มาดูแลเด็ก ๆ ในโครงการ ตัวเราเองก็ได้เรียนรู้และทำความรู้จักชุมชนไปพร้อม ๆ กับเด็ก เพราะยังมีเรื่องของชุมชนหลายเรื่องที่ตัวเองก็ไม่เคยรู้ แม้ต้องใช้เวลาพอสมควร แต่สิ่งที่ได้คืนมาในระยะยาว และเป็นประโยชน์กับชุมชนมีมากกว่า สุดท้ายมีแต่ได้กับได้...บอกตามตรงว่าก่อนหน้านี้ขนาดตัวเองยังรู้สึกละอายเวลาเห็นนักท่องเที่ยวเดินทางมาปราสาทตาเล็ง แล้วมาเจอปราสาทที่ยังบูรณะไม่เสร็จ แถมยังไม่มีป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทให้ศึกษาเลย” ดอน เล่าด้วยน้ำเสียงจริงจัง

ในแง่ความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มแกนนำเยาวชนนั้น ดอน สะท้อนว่า แม้บางครั้งทีมงานอาจจะขี้เกียจ ไม่อยากมาทำกิจกรรมบ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่เป็นธรรมชาติของเด็กวัยรุ่น

“ผู้ใหญ่เองก็ต้องเข้าใจและปรับตัวเข้าหาเขาด้วย ไม่ใช่ยึดตัวเองเป็นมาตรฐาน โดยส่วนตัวคิดว่าตัวเองได้เรียนรู้จากเด็กด้วยซ้ำ ทำให้เราเข้าใจวัยรุ่นมากขึ้น เข้าใจสิ่งที่ลูกคิดมากขึ้น เพราะได้ทำงานกับเยาวชน”

จากจุดเริ่มต้นด้วยความกล้า ๆ กลัว ๆ นำพาให้ทีมงานเดินสู่เส้นทางการเรียนรู้รากเหง้าของตนเอง วันนี้ประวัติศาสตร์ชุมชนและข้อมูลปราสาทตาเล็งที่พวกเขาลงมือสืบค้นและเก็บรวบรวม ได้กลายเป็น “ทุนความรู้” ของชุมชน เมื่อปราสาทตาเล็งศูนย์รวมใจของคนในพื้นที่ได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนเอง ผู้ใหญ่ในชุมชนคงวางใจได้ว่า ปราสาทตาเล็งจะยังได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชนตราบนานเท่านาน

• • • •

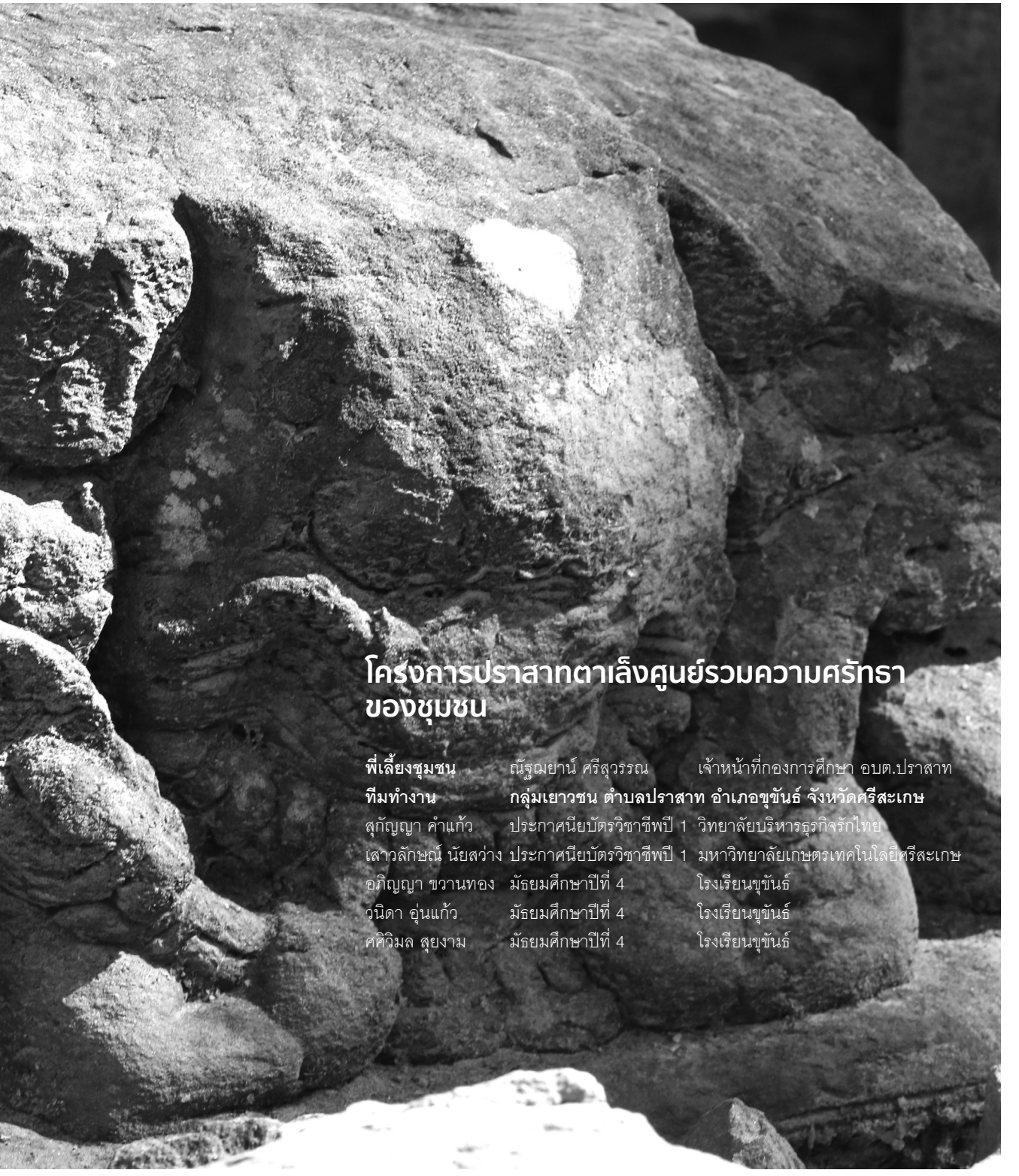

โครงการปราสาทตาเล็งศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน

พี่เลี้ยงชุมชน	ณัฐฌยาน์ ศรีสุวรรณ	เจ้าหน้าที่กองการศึกษา อบต.ปราสาท
ทีมทำงาน	**กลุ่มเยาวชน ตำบลปราสาท อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ**	
สุกัญญา คำแก้ว	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี 1	วิทยาลัยบริหารธุรกิจรักไทย
เสาวลักษณ์ นัยสว่าง	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี 1	มหาวิทยาลัยเกษตรเทคโนโลยีศรีสะเกษ
อภิญญา ขวานทอง	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนขุขันธ์
วนิดา อุ่นแก้ว	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนขุขันธ์
ศศิวิมล สุยงาม	มัธยมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนขุขันธ์

โซนอำเภอขุนหาญ

สืบสานลายไหม... มัดใจชุมชน

โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจ สานสายใยกอนกวยโซดละเว

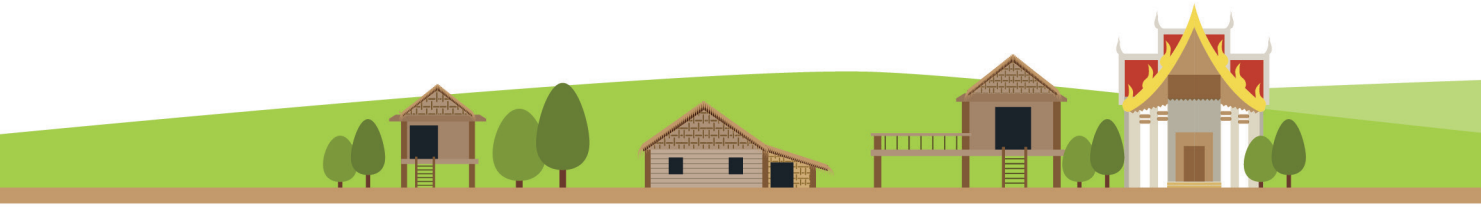

ปีที่ผ่านมากลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาและวิธีการทอผ้าไหมโซดละเว จนเกิดความตระหนักถึง **“คุณค่า”** ในชาติพันธุ์ของตน ปีนี้จึงต้องการต่อยอดการเรียนรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมโซดละเว ให้ครบองค์ประกอบในการใช้งานใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกวย ที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยการทำ**โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจสานสายใยกอนกวยโซดละเว** โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บูลจ์บูลจ์ฉิปัด) ให้เป็นระบบ และหาแนวทางเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโซดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน

เก็บ

เก็บข้อมูล และองค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าลายผ้า จากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

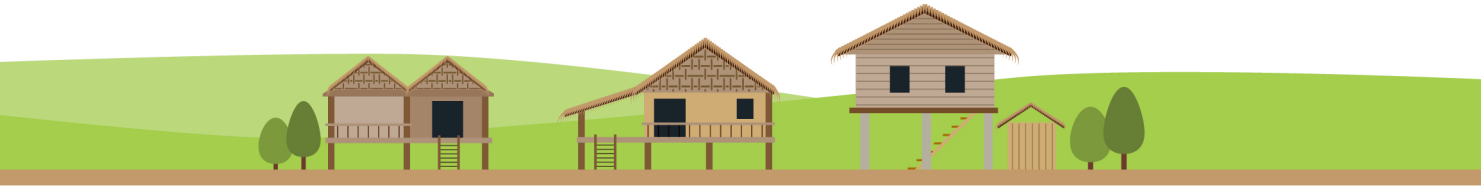

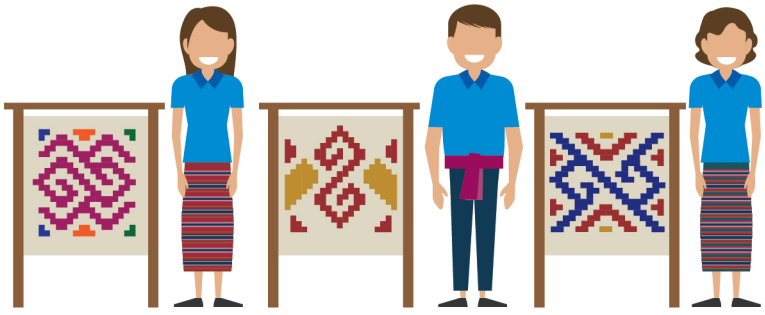

แกะ

แกะลายผ้าแต่ละลายว่า
มีขั้นตอนการทอ การย้อมสี
รวมทั้งกระบวนการทออย่างไร

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

รู้จักผ้าไหมโซดละเวซึ่งเป็นอัตลักษณ์
ของชาวกวยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น
มีทักษะอาชีพติดตัวที่สามารถ
ก้าวไปสู่การผู้ประกอบการ
ที่สามารถพึ่งตนเอง และอยู่ในชุมชนได้

ต่อชุมชน

ลวดลายบนผ้าไหมโซดละเวได้รับถ่ายทอด
และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คนในชุมชน
ได้เห็นคุณค่าและความหมายของ
ผ้าไหมโซดละเว และช่วยสานสัมพันธ์
ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

เกิด

เกิดผ้าทอผืนใหม่
ลายโบราณจากฝีมือการทอ
ของกลุ่มเยาวชน

ปีแรกกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมา ตลอดจนคุณค่าของการทอผ้าไหม วิธีการทอผ้าไหมโชดละเว จนเกิดความตระหนักถึงคุณค่า เชื่อมโยงสู่ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์และถิ่นกำเนิด ความรักและลุ่มหลงในวิถีการทอและใช้ผ้าไหมโชดละเว...ปีนี้จึงต้องการต่อยอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าไหมโชดละเวให้ครบองค์ประกอบในการใช้งานในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกวยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว

จากการทำโครงการของเยาวชนปีที่ 1 ทำให้เยาวชนคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและคนนอกรู้ว่า**ชุมชนบ้านแต้พัฒนา ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกวย (ส่วย) ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าไหมโชดละเว หรือที่เรียกว่า “ผ้าไหมลายหางกระรอก”** ปีที่ผ่านมากลุ่มเยาวชนเห็นว่า หากไม่เร่งสานต่อวัฒนธรรมการทอผ้าอาจทำให้ **“ความรู้”** ในการทอผ้าไหมสูญหายไปจากชุมชน จึงรวมตัวกันทำ**โครงการดักแด้แตกใหม่ ทอรักทอไหมสายใยโชดละเว เพื่อสืบสานวัฒนธรรมการใช้ผ้าไหมโชดละเว โดยได้ร่วมกันสืบค้นประวัติความเป็นมาของผ้าไหมโชดละเว วิธีการใช้ผ้าไหมโชดละเวในชีวิตประจำวันและในงานประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งลงแรงปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เพื่อผลิตเส้นไหมสำหรับฝึกย้อมสีและทอผ้าไหมโชดละเว**

แต่งานยังไม่จบแค่นั้น...พวกเขายังมีอีกหลายเรื่องที่ต้องดำเนินงานต่อ

“โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจสานสายใยกอนกวยโชดละเว จึงเป็นการต่อยอดการทำงานในปีที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บูลจ์บูลจ์ฉิปัด) ให้เป็นระบบ และหาแนวทางเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน”

สืบเรื่องที่ต้องสานต่อ

ปีแรกกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมา ตลอดจนคุณค่า และความยากลำบากของการทอผ้าไหม วิธีการทอผ้าไหมโชดละเว จนเกิดความตระหนักถึงคุณค่า เชื่อมโยงสู่ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์และถิ่นกำเนิด ความรักและลุ่มหลงในวิถีการทอและใช้ผ้าไหมโชดละเว ทำให้กลุ่มเยาวชนซึ่งประกอบด้วย **เต๋า-อภิชาต วันอุบล คิด-สุกฤตยา ทองมนต์ บุ๋ม-ศรีประทุม โพธิสาร ตาล-ดาริตา โพธิสาร แตงโม-พาฝัน ไพธิ์กระสังข์ และเพื่อนๆ เยาวชนในชุมชน ต้องการต่อยอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าไหมโชดละเว** ซึ่งสามารถนำผ้าไหมลายมัดหมี่มาต่อกับผ้าไหมโชดละเว ทำให้เกิดเป็นลวดลายอันงดงาม ซึ่งทำให้ผ้าไหมโชดละเวครบองค์ประกอบในการใช้งานใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกวยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว อันเป็นแนวทางในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ทอ

โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจสานสายใยกอนกวยโชดละเว จึงเป็นการต่อยอดการทำงานในปีที่ 2 โดยมีเป้าหมาย**เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บูลจ์บูลจ์ฉิปัด) ให้เป็นระบบ และเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน**

ทีมงานซึ่งส่วนใหญ่ทำงานร่วมกันมาในปีแรก ยังคงรวมกลุ่มกันเหนียวแน่น เพราะเด็กๆ ในชุมชนมักมารวมตัวกันทำกิจกรรมที่ลานตากข้าว หรือที่บ้านเต๋าอยู่แล้ว โดยก่อนเริ่มงาน**ทีมงานได้ประชุมทีมเพื่อ**

“ด้วยความช่างคิดดังกล่าว ทำให้ทีมงานสามารถปรับประยุกต์อุปกรณ์ในการมัดหมี่ และวิธีการที่จะทำให้ทำงานได้เร็วขึ้น เช่น อุปกรณ์ในการเวียนเส้นไหมขึ้นลำหมี่ ที่ใช้การหมุนแทนการพันรอบหลัก 2 ข้าง สิ่งประดิษฐ์จากความช่างคิดช่างสังเกตและกล้าทดลอง ช่วยลดเวลาในการทำงานจาก 3 ชั่วโมงเหลือเพียงไม่ถึงชั่วโมง”

ทบทวนการทำงานในปีที่ผ่านมา และทบทวนโครงการที่จะทำในปีนี้ เพื่อให้ทีมงานได้รับรู้และเข้าใจแผนงานที่จะทำในปีนี้ร่วมกัน พร้อมทั้งแบ่งบทบาทหน้าที่หลัก ๆ มีเต๋าเป็นหัวหน้าทีมพาน้อง ๆ เรียนรู้เรื่องลายผ้าไหมโบราณจากผู้รู้ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อที่จะรวบรวมเป็นความรู้และแกะลายไว้เพื่อใช้ในการฝึกทอ ส่วนคิด แม้ปีนี้จะต้องเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัย แต่ยังแวะเวียนมาช่วยน้อง ๆ เรื่องงานเอกสาร ส่วนน้องคนอื่นจะมอบหมายหน้าที่ตามงานในแต่ละขั้นตอนของการเตรียมวัสดุและทอผ้า

“เก็บ–แกะ–เกิด” กระบวนการฟื้นผ้าไหมโซดละเว

กระบวนการ **“เก็บ-แกะ-เกิด” ทีมงานเริ่มต้นศึกษาด้วยการ “เก็บ” รวบรวมข้อมูล “เรื่องราวของผืนผ้า” จากการสอบถามจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และขณะเดียวกันก็ได้ศึกษาเรื่องการใช้ผ้าในพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปี ไปพร้อม ๆ กับการสอบถามเรื่องลายผ้าจากผู้รู้ โดยจัดทำเป็นปฏิทินการใช้ผ้า** และจากข้อมูลที่ค้นพบ แสดงให้เห็นว่า มีการใช้ผ้าไหมโซดละเวในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้ประกอบเครื่องบูชาพระแม่โพสพในงานบุญข้าวเปลือก ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ใช้ห่อใบลานและพิธีกรรมนางอ้อ ในงานบุญผะเหวด หรือพิธีกรรมนางอ้อในเดือนเมษายน ใช้เป็นสิ่งของนำไปเยี่ยมญาติช่วงสารทเดือนสิบ รวมทั้งการใช้เป็นองค์ประกอบในเครื่องกฐิน เป็นต้น

นอกจากนั้น กระบวนการศึกษาข้อมูลยังทำให้รู้ลึกลงไปอีกว่า ลายผ้าทอมักได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ลายที่มาจากงู เป็นต้น

“แกะ” คือ กระบวนการแกะลายหลังจากทีมงานรวบรวมข้อมูลได้แล้ว

“เราเข้าไปเก็บข้อมูลลายผ้าโบราณจากผู้รู้ ทั้งที่บ้านซำและผู้รู้ในหมู่บ้านของเรา วิธีการคือ เราให้ชาวบ้านวาดให้ดู บางครั้งก็เอาลายผ้าให้เขาดูว่าเป็นลายอะไรบ้าง แล้วเราก็เอามาถอดแกะลายรวบรวมไว้” เต๋าเล่าถึงการสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน

ทีมงานพอจะมีความรู้พื้นฐานเรื่องการแกะลายบ้างเล็กน้อย จึงอาศัยการลองทำแล้วนำไปถามผู้รู้ว่า ถูกต้องหรือไม่ การเรียนรู้ผ่านการทดลองทำ สร้างสมประสบการณ์ให้ทีมงานได้เป็นอย่างดี ทีมงานตั้งใจจะแกะลายรวบรวมไว้เพื่อใช้ฝึกทอ **เพราะถ้ารู้ว่าลายมัดหมี่แต่ละลายต้องมัดอย่างไร ก็จะทำให้การทำงานง่ายขึ้น**

“ผมเป็นตัวหลักแกะลายให้น้อง ๆ ได้ แล้วน้องเขาก็จะมัดตามแบบที่แกะ ซึ่งการมัดจะต้องมีกรรมวิธี ขั้นตอน และต้องมัดให้แน่น ไม่เช่นนั้นเมื่อนำไปย้อมแล้วจะทำให้ผ้าผืนนั้นไม่สวย ลายมันจะเลอะ ตอนนี้แกะลายได้หลายแบบแล้ว เช่น ลายขอใหญ่ ลายขอเล็ก ลายกากะใหญ่ ลายสังข์เคล็ด ลายโคม ฯลฯ รวม ๆ ตอนนี้ 14 ลาย ตั้งใจจะแกะให้ครบทุกลาย รวบรวมไว้เป็นรูปเล่มเอกสารภูมิปัญญาการทำมัดหมี่” เต๋า เล่า

นอกจากการศึกษาข้อมูลข้างต้น การทำงานส่วนใหญ่ของทีมงานอยู่บนฐานของการปฏิบัติ ทั้งการย้อมสีธรรมชาติซึ่งเป็นประเด็นที่ทีมงานสนใจต่อเนื่องตั้งแต่ปีที่แล้ว และการเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ เช่น การมัดหมี่ ซึ่งต้องมีกระบวนการทั้งมัด ทั้งการย้อมก่อนที่จะนำไปทอเป็นผ้าผืน การวางแผนกิจกรรมในโครงการจึงล้อไปกับขั้นตอนในการเตรียมวัสดุ จนถึงการทอ โดยมีลำดับของการฝึกฝนของน้อง ๆ ในทีมจากงานที่ง่ายไปสู่งานที่ยาก โดยน้องที่มาใหม่จะเริ่มจากการกวักไหม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ง่ายที่สุดแล้ว แต่กระนั้นถ้าคนไหนทำไม่เป็นหรือใจร้อนก็จะทำไม่ได้ และถ้าทำขาดก็ต้องเสียเวลาหาจุดที่ขาดเพื่อต่อไหม

“ขั้นต่อไปคือ การฟอก แล้วนำเส้นไหมมาแกว่ง ยังอยู่ในขั้นพื้นฐาน ซึ่งขั้นตอนที่ยากขึ้นไปอีกคือ การขึ้นลำ ถ้าเราจะมัดหมี่การขึ้นลำจะยาก เพราะต้องทำให้สม่ำเสมอ ถ้าทำไม่สม่ำเสมอ ลายจะเล็กใหญ่ไม่ตรงกัน แต่ถ้าเราจับแน่นไปเวลาทอจะไม่สม่ำเสมอ เมื่อขึ้นลำเสร็จก็จะเป็นการมัด ซึ่งยากขึ้นไปอีก แล้วก็เป็นการโอบ ถ้าคนโอบไม่เป็นเวลาย้อมผ้าสีจะเลอะไม่สวย หลังจากนั้นก็เอาไปย้อม แล้วนำมากวักออก แล้วนำไปขึ้นไหมเครือซึ่งจะยากพอสมควร เพราะถ้าใส่ไม่ถูกช่องที่ต้องการจะใช้ไม่ได้เลย” เต๋า ลำดับขั้นตอนที่ออกแบบไว้สำหรับการเรียนรู้ของน้อง

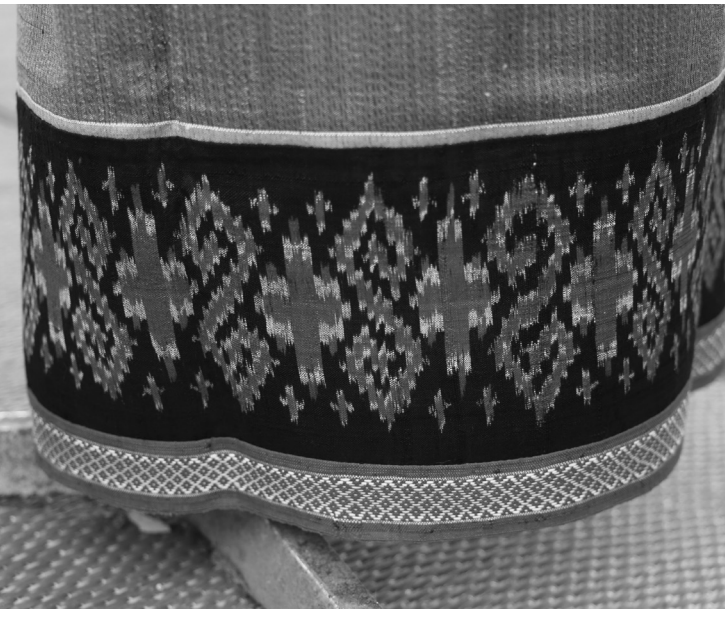

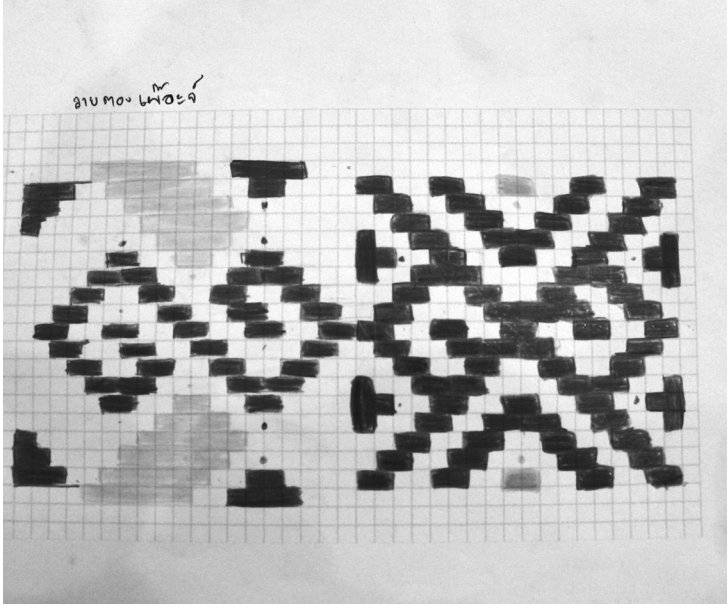

ผู้รู้เรื่องการมัดหมี่ในชุมชนที่เหลือมีกี่ราย เพราะไม่ค่อยมีคนทำมัดหมี่ แต่โชคดีที่ผู้รู้ที่ยังคงอยู่ล้วนแต่เป็นคนใกล้ตัวของทีมงาน เช่น แม่น้องกั้ง แม่น้องบุ๋ม ยายของเต๋า และพี่แอ๊ดพี่เลี้ยงชุมชน **การเรียนรู้การมัดหมี่จึงเป็นการสอบถามไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติซึ่งทีมงานต้องอาศัยทักษะการสังเกตเพื่อจะทำตามได้**

เพราะสังเกตเห็นว่า ผ้าไหมที่ซื้อจากตลาดสีสันจะไม่สวยเหมือนผ้าไหมที่ย้อมเองทอเอง ทั้งยังสีตกทำให้ผ้าซีดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจเป็นเพราะกระบวนการย้อมที่ต่างกัน ทำให้ทีมงานสนใจพัฒนาความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติที่ได้เริ่มศึกษามาบ้างแล้วในช่วงท้าย ๆ ของการทำโครงการในปีก่อน **โดยในปีนี้เน้นการย้อมไหมด้วยสีจากธรรมชาติทั้งหมด หลังจากที่ในปีแรกยังเป็นการย้อมด้วยสีเคมี ด้วยมองเห็นว่าการย้อมด้วยสีธรรมชาติมีความปลอดภัยต่อการสวมใส่และดีต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายไป และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าไหม วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น แก่นฝาง ครั่ง มะเกลือ หูกวาง จันเข เป็นสิ่งที่หาได้จากธรรมชาติใกล้ตัว**

“ปีนี้เราได้สีธรรมชาติจากแก่นฝาง ซึ่งย้อมง่ายกว่า เพราะเป็นเปลือกไม้ ทำได้เลย แต่ถ้าเป็นครั่งกว่าจะตำคั้นเป็นน้ำ ต้องใช้เวลานาน การย้อมแต่ละครั้งสีออกมาไม่เหมือนกัน ดังนั้นถ้าเราจะทออะไรก็ต้องคำนวณก่อนว่า จะต้องใช้ไหมเท่าไร แล้วจึงย้อมไปเลยครั้งเดียวในเครือเดียวกัน เพราะถ้าย้อมไว้ไม่พอแล้วต้องไปย้อมใหม่อีกจะได้เฉดสีไม่เหมือนเดิม” ทีมงาน เล่า

สิ่งที่ทีมงานรู้สึกเสียดายที่ไม่ได้ทำต่อในปีนี้คือ การเลี้ยงไหม เพราะปีนี้ยังหาพันธุ์ไหมไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ต้นหม่อนที่นำมาปลูกไว้ในชุมชนแตกใบงามมาก ประกอบกับการทำงานที่มีรายละเอียดที่ต้องเรียนรู้มากขึ้นทั้งการย้อมสีธรรมชาติ การมัดหมี่ ทำให้

ต้องเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไหมที่ใช้ในการฝึกมัดหมี่และฝึกทอจึงเป็นไหมที่สะสมไว้ตั้งแต่การทำโครงการในปีแรก และขอซื้อเพิ่มจากพ่อแม่พี่น้องในชุมชน

การรื้อฟื้นความรู้และวิธีการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มเยาวชน เป็นตัวกระตุ้นความสนใจคนในชุมชน ยาย ป้า น้า อาบางคนเริ่มเสาะแสวงหาวัสดุที่ให้สีจากธรรมชาติมาย้อมไหมของตนเองบ้าง โดยเฉพาะการย้อมสีเหลืองจากแก่นไม้ที่ทำได้ง่าย สามารถหาได้ในท้องถิ่น แม้ว่าสีอื่น ๆ ที่มีขั้นตอนการย้อมที่ซับซ้อนขึ้นจะยังคงใช้สีเคมีอยู่ก็ตาม

"เกิด" ความทุ่มเท ใส่ใจเรียนรู้ ทำให้ทีมงานเห็นช่องทางพัฒนาลวดลายของผ้าไหมให้งดงามยิ่งขึ้น ความคิดสร้างสรรค์ที่มักเกิดขึ้นขณะมัดหมี่หรือทอ ทำให้เต๋าอดใจไม่ได้ที่จะทดลองสอดใส่ลวดลายใหม่ ๆ ลงไปในการทอ หรือการมัดแต่ละครั้ง แม้ว่าลวดลายที่ได้ยังไม่ลงตัว แต่การได้ฝึกคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ก็เป็นเสน่ห์ที่น่าค้นหาในการทำงาน

ด้วยความช่างคิดดังกล่าว ทำให้ทีมงานสามารถปรับประยุกต์อุปกรณ์ในการมัดหมี่ และวิธีการทำงานได้เร็วขึ้น เช่น อุปกรณ์ในการเวียนเส้นไหมขึ้นลำหมี่ที่ใช้การหมุนแทนการพันรอบหลัก 2 ข้าง สิ่งประดิษฐ์จากความช่างคิดช่างสังเกต และกล้าทดลอง ช่วยลดเวลาในการทำงานจาก 3 ชั่วโมงเหลือเพียงไม่ถึงชั่วโมง

ทุกวันยามเย็น กิจกรรมของเด็กและเยาวชนบ้านแต้พัฒนา คือ การรวมตัวกันทอผ้า ย้อมไหม แบ่งหน้าที่กันไปตามระดับขั้นที่ต้องฝึกฝน โดยมีงานกลางเช่น การบริหารจัดการโครงการที่ต้องช่วย ๆ กัน หากมีงานต้องทำเอกสาร รายงาน คนที่มีคอมพิวเตอร์ก็จะหอบโน้ตบุ๊กมาช่วยกันพิมพ์งาน การทำงานจึงไม่เคร่งเครียดเพราะมีกิจกรรมหลากหลาย ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศให้ไม่จำเจ

“เมื่อชื่อเสียงเริ่มเป็นที่รู้จัก เริ่มมีออเดอร์สั่งทำตีนซิ่นเข้ามาจากที่ไกล ๆ แต่กลุ่มเยาวชนก็ยังไม่กระโจน เข้าสู่การทอเพื่อขายเป็นอาชีพ เพราะตระหนักในหน้าที่ที่ต้องเรียนหนังสือเป็นหลัก งานทอผ้าจึงเป็นงานที่ทำยามว่าง และผลิตสินค้าแต่พอเพียงกับแรงที่มี โดยไม่ให้กระทบต่อการดำเนินชีวิต”

ก้าวแรกสู่การเป็นผู้ประกอบการ

ผ้าไหมของกลุ่มเยาวชนที่ทอเสร็จแล้วจะถูกรวบรวมไว้รวมกับผ้าของสมาชิกในชุมชนที่นำมาฝากขาย โดยมีช่องทางการตลาดผ่านทางโซเชียลมีเดีย ซึ่งกลุ่มมีเพจเฟซบุ๊กชื่อ “กอนกวยโซดละเว” เป็นหน้าร้าน ให้คนนอกชุมชนได้สั่งสินค้า และการออกบูธตามงานต่าง ๆ ที่กลุ่มเยาวชนได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยกลุ่มเยาวชนจะคิดค่าฝากขายสินค้า 50 บาทต่อชิ้น เพื่อเก็บไว้เป็นเงินกองกลางสำหรับทำกิจกรรมของกลุ่ม สำหรับสินค้าที่เป็นผลงานของเยาวชนเมื่อหักต้นทุนไว้แล้ว ก็จะเป็นรายได้ของผู้ทอผ้าแต่ละผืนที่ขายได้ ซึ่งทีมงานสะท้อนว่า หากคิดในแง่ของค่าแรงรายวันคงไม่คุ้ม แต่สิ่งที่เหนือกว่าในความรู้สึกคือ **ความภาคภูมิใจที่สามารถทอผ้าไหมได้นั้นมีคุณค่ามากกว่านัก**

“ผ้าซิ่นผืนหนึ่งใช้ไหม 2 ปอย ๆ ละ 200 บาท รวมเป็น 400 บาท เรายอ้อมสีธรรมชาติ ถ้าหาครั่งไม่ได้ต้องไปซื้อเขากิโลกรัมละ 50 บาท แล้วเราใช้หลายสี มันก็เยอะ ถ้าคิดค่าแรงอีก จะทำหลายขั้นตอนก็หลายวัน ผ้าผืนหนึ่งขาย 2,000 บาท ค่าวัสดุอุปกรณ์ประมาณ 1,500 บาท ค่าแรงคนทอได้ 500 บาท มันก็ไม่คุ้ม แต่ความภูมิใจที่เราทำได้นั่นมันสุดยอดแล้ว” เต๋าบอก

รายได้ที่แต่ละคนได้รับจากการทอผ้า แม้จะไม่มากมาย แต่เมื่อรวมกับการรับทำบายศรี การจับผ้า ฯลฯ ก็เป็นรายได้ระหว่างเรียนที่ช่วยแบ่งเบาภาระของทางบ้าน ทุกวันนี้เวลาไปโรงเรียนบางคนไม่ได้ขอเงินพ่อแม่แล้ว แต่จะใช้เงินตัวเองในการซื้ออาหารกลางวัน และอุปกรณ์การเรียน

จุดเด่นของการเป็นผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ และเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของลูกค้า โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดที่มักแวะเวียนมาซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อเป็นของฝาก ของที่ระลึก **เมื่อชื่อเสียงเริ่มเป็นที่รู้จัก เริ่มมีออเดอร์สั่งทำตีนซิ่นเข้ามาจากที่ไกล ๆ แต่กลุ่มเยาวชนก็ยังไม่กระโจนเข้าสู่การทอเพื่อขายเป็นอาชีพ เพราะตระหนักในหน้าที่ที่ต้องเรียนหนังสือเป็นหลัก งานทอผ้าจึงเป็นงานที่ทำยามว่าง และผลิตสินค้าแต่พอเพียงกับแรงที่มี โดยไม่ให้กระทบต่อการดำเนินชีวิต**

“สิ่งสุดท้ายปลายทางคือ เมื่อเราทอผ้าของเราได้แล้ว ก็อยากให้น้อง ๆ ใส่ผ้าของเรา เวลาไปไหนไม่อยากให้ใส่กางเกงยีนส์ เพราะถ้าเราใส่แบบนี้ไป คนเฒ่าคนแก่เขาจะชอบ เราก็ต้องปลูกฝังไปเรื่อย ๆ ให้น้องใส่ผ้าซิ่น ตอนนี้ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเวลาไปงานวัดหรืองานอะไร เขาก็จะใส่ แต่ถ้าออกไปข้างนอกเขาจะไม่ค่อยใส่” เต๋า บอกย้ำถึงเป้าหมายที่แท้ของการทำงาน

ดอกผลจากการหล่อหลอม ฝึกฝน

การเติบโตจากการทำงานจนศักยภาพเข้าตาเพื่อน ๆ ในโรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา ทำให้ปีนี้เต๋าได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียน ภาระงานที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้เหนื่อยหน่าย หากแต่**เห็นเป็นโอกาสที่จะเชื่อมโยงงานที่ทำเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ทำในโรงเรียน เพราะในโรงเรียนมีฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว กิจกรรมที่ทำอยู่จึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเองทางด้านปัจจัยสี่บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงาน และมีสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด จึงได้เกริ่นนำกับคุณครูซึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างยินดี**

เต๋า บอกว่า งานปีนี้เหมือนจะง่ายกว่าปีแรก แต่มันก็ไม่ง่าย ปีแรกเรายังไม่ได้รู้เรื่องการทำแบบลึกซึ้งเท่าไร พอปีนี้เรานำสิ่งที่เราได้เรียนรู้จากปีแรกมาใช้เป็นแนวทางในปีที่สอง เช่น ขั้นตอนและกรรมวิธี ในการทอผ้าไหม ปีแรกเราอาจจะรู้ยังไม่หมด เราก็ไป

“เห็นเป็นโอกาสที่จะเชื่อมโยงงานที่ทำให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ทำในโรงเรียน เพราะในโรงเรียนมีฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว กิจกรรมที่ทำอยู่จึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยสี่ บนฐานความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงาน และมีสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด”

เรียนรู้จากผู้รู้แล้วมาทดลองปฏิบัติ เรามีประสบการณ์ เราจะรู้ว่าทำแบบไหนง่ายกว่าเดิม ส่วนเรื่องที่ยาก เช่น เรายังไม่รู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติ ก็ต้องไปศึกษาเพิ่มเติม

ทีมงานยอมรับว่า **การจัดงาน “ลานวัฒนธรรม แต่งกายแบบกวย ชมพิธีกรรมสะเองพื้นบ้าน ร่วมสืบสานลายไหม”** เพื่อนำเสนอผลการทำงานของเยาวชนต่อชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นในปีนี้ ทำได้ไม่ดีอย่างที่ใจคิด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความฉุกละหุกในการเตรียมงาน มีเวลาในการเตรียมตัวกันน้อยเกินไป แม้ว่าก่อนจัดงานจะมีการประชาคมหมู่บ้าน เพื่อขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านแล้วก็ตาม แต่เนื่องด้วยวันเวลาในการจัดงานที่เลื่อนไปเลื่อนมา กว่าจะลงตัว ส่งผลให้เตรียมการไม่ทัน อีกทั้งในวันงานก็เกิดฝนตก ลมแรง จนทำให้การดำเนินงานสะดุดไปบ้างในบางช่วงบางตอน

“ก่อนจัดงานเราก็มีประชาคมหมู่บ้านว่า เราจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง เราจะทำอาหารอะไรบ้าง คนเท่านี้ต้องใช้งบประมาณเท่าไร เรื่องยกเต็นท์ จัดสถานที่ เตรียมงานทุกอย่าง จะให้เยาวชนทำทั้งหมด เราขอให้ชาวบ้านช่วยปรุงอาหารให้เท่านั้น ถึงวันงานก็ระดมเพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ชอบมารวมตัวกันที่บ้านผม และทีมสะเนงสะเองเขาก็ระดมเพื่อน ๆ จากโรงเรียนมาช่วยกัน เพราะเราตั้งใจจะนำเสนอให้ 2 โครงการสอดคล้องกัน ดนตรีในพิธีกรรมกับการใช้ผ้าในพิธีกรรมสะเนงสะเอง” เต๋าเล่า

การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของน้อง ๆ ทีมงานทำให้บุ๋ม ตาล และแตงโม **ได้ความรู้ทักษะการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ เป็นความรู้ติดตัว**

โดยบุ๋มเล่าว่า แม้ว่าแม่จะทอผ้าอยู่แล้ว แต่แม่ยังใช้สีเคมี **สิ่งที่ได้เรียนรู้ในโครงการจึงเป็นความรู้ใหม่ที่บุ๋มได้นำไปถ่ายทอดต่อให้กับแม่** เพื่อที่แม่จะได้เปลี่ยนมาย้อมสีธรรมชาติบ้าง ส่วนสิ่งที่ได้กับตัวเองคือ **ความรู้เรื่องการมัดหมี่ และเรื่องการทำโครงการ** ที่พี่เต๋าสอนทุกอย่างจนสามารถทำเป็นและช่วยงานพี่เต๋าได้

ด้านเต๋าเล่าว่า สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองในเรื่องของ**ภาวะความเป็นผู้นำ ที่รู้สึกว่าพัฒนาขึ้นอย่างมากในปีนี้** ซึ่งเป็นผลทั้งจากการที่เป็นผู้นำพาน้อง ๆ ทำกิจกรรม ผนวกกับบทบาทประธานนักเรียนที่เกื้อหนุนให้กล้ามากขึ้น นอกจากนี้ในปีที่ผ่านมาก ตนเองมีจุดอ่อนเรื่องคอมพิวเตอร์ พอมาปีนี้ได้ลงมือทำงานที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น จนเกิดทักษะที่นำไปปรับใช้กับการเรียนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และเหนือสิ่งอื่นใด เต๋า บอกว่า **การทำโครงการต่อเนื่องทั้ง 2 ปี ทำให้เขารู้จักผ้าไหมโซดละเวซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวกวยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น และรู้สึกมั่นใจที่จะสวมใส่ผ้าไหมโซดละเวไปที่ไหน ๆ อย่างภาคภูมิ**

แรงส่งจากชุมชน

ยายสวัสดิ์ โพธิ์กระสังข์ ยายไว วัจนา ยายเงี่ยม ศรีทอง และ ยายสุพิธ โพธิ์กระสังข์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ถ่ายทอดภูมิรู้การทอผ้าอย่างยินดียิ่ง ด้วยตระหนักว่าถ้าไม่มีคนรุ่นหลานสืบทอด ภูมิปัญญาการย้อม การทอผ้าไหมของชุนชมคงไม่แคล้วสูญสิ้น

“ยายเรียนรู้เรื่องการทอผ้าไหมมาจากแม่ พวกเขามาถามยายว่า ผ้านี้ทำอย่างไร ยายก็ทำให้ดู แล้วสอนต่อให้หลาน สอนสักสัปดาห์หนึ่งเขาก็เริ่มทำเป็นแล้ว เห็นเด็ก ๆ มาเรียนกับเราก็ดีใจ เขาทอผ้าได้ก็ดีใจ เพราะเขาจะสืบทอดสิ่งดี ๆ ของชุมชนไว้ ทั้งทอผ้าใช้เองและขายได้เงินมาใช้” ยายสวัสดิ์เป็นตัวแทนสะท้อนความรู้สึก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้

“ชอบให้หลานๆ ในหมู่บ้านทำงานแบบนี้ เพราะสิ่งที่ทำจะกลายเป็นความรู้ติดตัว แต่ใช่ว่ายายจะสอนแต่การย้อม การทอผ้า แต่จะสอนเรื่องการใช้ชีวิต โดยมีเกณฑ์ความประพฤติที่ยายๆ บอกว่า ต้องไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวกลางคืน ยายจึงจะให้สืบทอดวิชา แต่ถ้าเป็นเด็กที่เที่ยวเตร่ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ยายจะไม่สอนให้โดยเด็ดขาด กติกาของยายๆ จึงเหมือนเป็นมาตรการทางสังคมที่ช่วยขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ในร่องในรอยอันควร”

ยาย ๆ ทั้ง 4 พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ชอบให้หลาน ๆ ในหมู่บ้านทำงานแบบนี้ เพราะสิ่งที่ทำจะกลายเป็นความรู้ติดตัว แต่การสอนของยายนั้นใช่ว่าจะสอนแต่การย้อม การทอผ้า หากแต่จะสอนเรื่องการใช้ชีวิต โดยมีเกณฑ์ความประพฤติที่ยาย ๆ บอกว่า ต้องไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวกลางคืน ยายจึงจะให้สืบทอดวิชา แต่ถ้าเป็นเด็กที่เที่ยวเตร่ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ยายจะไม่สอนให้โดยเด็ดขาด กติกาของยาย ๆ จึงเหมือนเป็นมาตรการทางสังคมที่ช่วยขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ในร่องในรอยอันควร

“ลูกหลานที่ทำโครงการเขาก็เปลี่ยนแปลง คือ เขามาเรียนรู้เรื่องลายแบบโบราณ ยายก็วาดรูปให้ดู เขาก็ทำจนเป็น ถ้าหลานไม่มาเรียนกับยาย ภูมิปัญญาการทอผ้าก็คงหายไป เพราะรุ่นแม่ ๆ เขาก็ทำไม่เป็น อย่างแม่ของเต๋าก็ทอไม่เป็น แต่เต๋ามัดหมี่เป็น คือ ข้ามจากรุ่นลูกมารุ่นหลานเลย ถ้าเขาไม่มาถาม มาเรียน มันก็จะหายไป ยายอยากให้มันคงอยู่ต่อไป ถ้าภูมิปัญญาการผ้าไหมโชดละเวหายไปคงเสียดายมาก” ยายสวัสดิ์ กล่าวย้ำถึงความสูญสิ้นหากไม่มีคนสืบทอดภูมิปัญญาอันมีค่าเหล่านี้

ครูแอ๊ด-สิบเอกวินัย โพธิสาร พี่เลี้ยงชุมชน และครูโรงเรียนโพธิ์กระสัง เล่าว่า เห็นพัฒนาการของทีมงาน **ที่สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองมากขึ้น มีกระบวนการทำงานดีขึ้นกว่าเดิม คิดเองทำเองได้ จนครูแอ๊ดสามารถปล่อยมือวางใจให้ทำกิจกรรมส่วนใหญ่ด้วยตนเอง โดยมีความคาดหวังที่ตรงกับเยาวชนเป็นเป้าหมายร่วม**

การเติบโตทางความคิดของทีมงาน ทำให้ครูแอ๊ดบอกว่า คลายความห่วงกังวลเรื่องอนาคตของเด็ก ๆ ลงได้ เพราะปีที่ผ่านมาถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตเด็ก ๆ ว่าจะตัดสินใจเรียนต่อ หรือจะทำอะไรต่อไป แต่เมื่อทีมงานหลายคนเลือกที่จะเรียนต่อ จึงรู้สึกว่าน่าเป็นห่วงน้อยลง **การสนับสนุนการทำงานของเยาวชนจึงเฝ้ามองอยู่ใกล้ ๆ และช่วยคลี่คลายปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการทำงานที่อาจจะเกินศักยภาพของเยาวชน เช่น การร่างจดหมาย งานเอกสาร ซึ่งเป็นจุดที่ต้องค่อย ๆ เติมเต็มกันต่อไป**

ในปีนี้ครูแอ๊ดยังจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติม ด้วยการพาทีมงานไปเรียนรู้การทำงานของเยาวชนโครงการอื่นๆ ในพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น **เพราะต้องการให้ทีมงานได้มีการแลกเปลี่ยน และเกิดประสบการณ์ใหม่ จะได้เห็นความเป็นจริงในการทำงานมากกว่าทฤษฎี ทำให้ได้การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงๆ ว่าเป็นอย่างไร** ทีมอื่นมีปัญหาอุปสรรคในการทำงานอย่างไรบ้าง และแก้ไขปัญหาอย่างไร

นพดล โพธิ์กระสังข์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านแต้พัฒนา เล่าถึงการทำงานของทีมงานอย่างชื่นอกชื่นใจว่า โครงการที่เยาวชนทำมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนได้มาก ทำให้หมู่บ้านมีชื่อเสียง มีความร่วมไม้ร่วมมือ สามัคคีกัน

“ถ้าพูดถึงหมู่บ้านเราในตำบลนี้ เด็กเยาวชนของเราได้รับการยอมรับมาก มีชื่อเสียงว่า เป็นตัวอย่างที่ดี”

ที่กล่าวประโยคข้างต้นได้อย่างเต็มปากเต็มคำนั้น เป็นเพราะเห็นการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนอย่างมาก ต่างจากตอนที่ไม่มีโครงการนี้ เมื่อมีโครงการพบว่า **เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลังจากเลิกเรียนก็จะไปร่วมกิจกรรมกันที่บ้านเต๋า ช่วงที่ทำโครงการปีแรกมีแต่เด็กในหมู่บ้าน พอปีที่ 2 เริ่มมีเยาวชนจากหมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาร่วมเยอะขึ้น ทั้งจากหมู่ 2 และหมู่ 12 จึงถือได้ว่าการทำงานของเยาวชนประสบความสำเร็จ ที่สามารถอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์ไว้ได้**

“เด็กจะมีกิจกรรมหลังจากเลิกเรียน ที่เห็นเขาไม่ได้เถลไถล เขามารวมกลุ่มกันทำงาน เขามีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรับผิดชอบมากขึ้นเยอะ ไม่มีประเภทติดแว้น ติดยาให้เป็นภาระของสังคม”

ส่วนบทบาทการสนับสนุนเยาวชนในฐานะของผู้นำชุมชน คือ การเห็นชอบและช่วยด้านแรงกายแรงใจ ซึ่งไม่เฉพาะผู้นำชุมชนเท่านั้น แต่ชาวบ้านทุกคนต่างก็เห็นดีเห็นงาม สนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากบรรยากาศการทำงานของเยาวชนในวันนำเสนอผลงานที่กลายเป็นงานของหมู่บ้านที่สมาชิกทุกคนทุกหลังคาเรือนจะออกมาช่วยกัน

วันนี้ลวดลายบนผ้าไหมโซดละเวถูกถ่ายทอดและสืบทอดจากผู้รู้ที่เหลือน้อยคนสู่เยาวชนหมู่มาก จากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย การส่งต่อความรู้ ภูมิปัญญาทักษะ ถูกนำมาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ สร้างทักษะอาชีพติดตัวสู่การมองหาช่องทางการเป็นผู้ประกอบการที่เยาวชนจะสามารถพึ่งตนเอง และอยู่ในชุมชนได้ การคิดได้คิดเป็นทำให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่ามากกว่ามูลค่า กระบวนการสืบทอดจากมือสู่มือนี้จึงเป็นสิ่งร้อยใจคนในชุมชน เชื่อมโยงให้เกิดสำนึกท้องถิ่นที่หยั่งรากลึก และพร้อมที่จะเปล่งประกายบอกกล่าวว่า พวกเขาเป็นชนชาติกวยได้อย่างเต็มภาคภูมิ

• • • •

โครงการเส้นสายลายมัดหมี่มัดใจ สานสายใยกอนกวยโชดละเว

พี่เลี้ยงชุมชน สิบเอกวินัย โพธิสาร ครูโรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านแต้พัฒนา ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ**

อภิชาต วันอุบล	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
สุกฤตยา ทองมนต์	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
ภูริลาภ วัจนา	มัธยมศึกษาปีที่ 1	โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
ศรีประทุม โพธิสาร	มัธยมศึกษาปีที่ 2	โรงเรียนบ้านโพธิกระสังข์
ดาริตา โพธิสาร	มัธยมศึกษาปีที่ 1	โรงเรียนบ้านโพธิกระสังข์
พาฝัน โพธิ์กระสังข์	ประถมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนบ้านโพธิกระสังข์
ณัฐลิน ทองละมุล	มัธยมศึกษาปีที่ 2	โรงเรียนบ้านโพธิกระสังข์
ฐิตานันท์ หงษ์นภวิทย์	มัธยมศึกษาปีที่ 5	โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29

ผู้สืบต่อจิตวิญญาณ “สะเนงสะเองกวย”

โครงการสืบสานสะเนงสะเองกวย

สะเนงสะเอง เป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่ใช้ในการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บของชาวกวยศรีสะเกษ แต่ปัจจุบันมีผู้รู้พิธีกรรมดังกล่าวเพียง 3 คนเท่านั้น กลุ่มเยาวชนจากโรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์ จึงร่วมกันศึกษาพิธีกรรมสะเนงสะเองของชุมชนที่เคยพบเห็นมาแต่เด็ก ด้วยหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

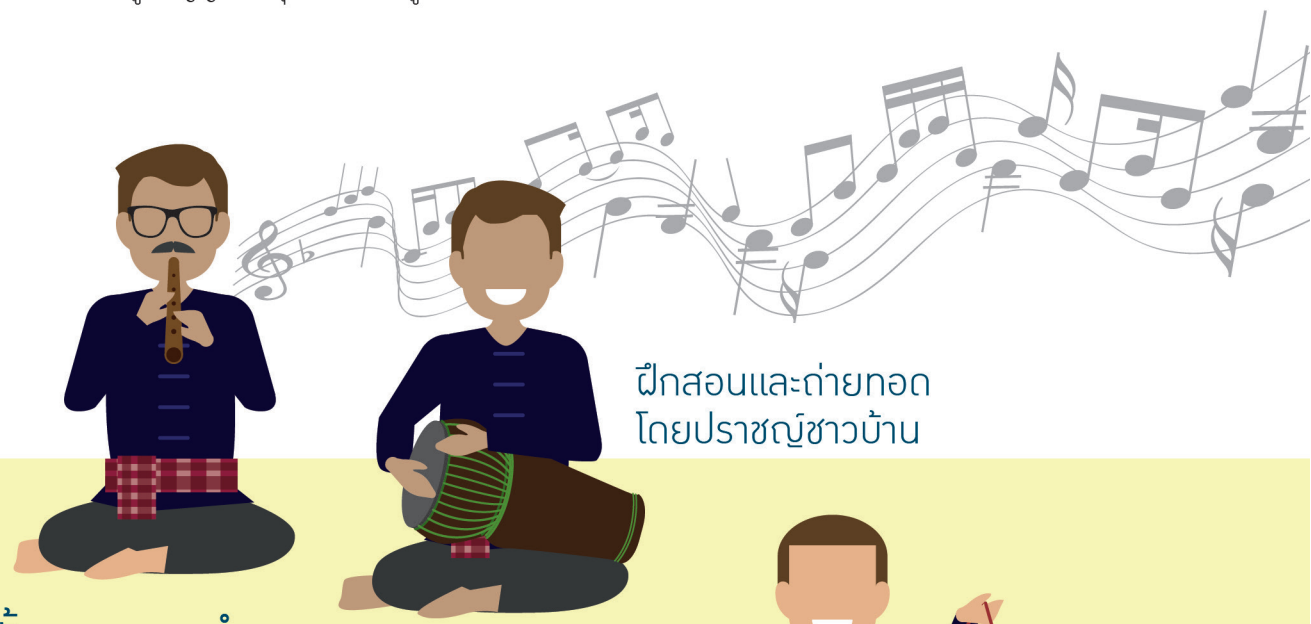

ฝึกสอนและถ่ายทอด
โดยปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นตอนการทำงาน

- ลงพื้นที่สืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน 2 ด้านคือ ด้านดนตรี และด้านพิธีกรรม
- ร่วมสังเกตการณ์พิธีกรรมสะเนงสะเองในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูล/อาสาช่วยงานในพิธี
- ฝึกซ้อมดนตรี/ฝึกรำ

เยาวชนเล่นและฝึกซ้อมเครื่องดนตรี

เกิดการสืบทอดและสานต่อ พิธีกรรมสำคัญ ของขาวกวย

ชุมชนได้ผู้สืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม ส่วนเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลดปัญหาการแว้น หรือมั่วสุมยาเสพติด มีความรู้ความเข้าใจต่อพิธีกรรมสะเนงสะเองลึกซึ้งมากขึ้น การรวมกลุ่มทำงานของเยาวชนยังทำให้เกิดความสามัคคี ซึ่งไม่เฉพาะในกลุ่มเยาวชนเท่านั้น แต่คนในชุมชนที่ช่วยสนับสนุนงานของกลุ่มเยาวชนเองก็ได้เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย

พ่อแม่ไม่อยากให้เข้าร่วมโครงการ... แต่เรากลับได้เจอประสบการณ์อันยิ่งใหญ่ ต้องขอโทษพ่อแม่ด้วยที่ทำตัวไม่ดี ไม่ยอมเชื่อฟัง แต่ว่าการทำงานในครั้งนี้ทำให้หนูโต ทำให้หนูรู้จักความรับผิดชอบมากขึ้น และสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างสบายใจ หนูเข้าใจแล้วว่าบทเรียนไม่ได้มีเพียงแค่คำสอนของคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ข้างนอกก็ยังมีอะไรอีกมากมายที่หนูต้องเจอและเก็บเกี่ยว

เสียงดนตรีที่ดังกึกก้องจาก**ลานหมู่บ้านโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ** กระตุ้นให้ผู้ที่ร่ายรำในลานปะรำพิธี ออกลีลาท่ารำต่อไปอย่างต่อเนื่อง คราใดที่เสียงดนตรีแผ่วแรง ผู้ที่ร่ายรำในวงก็จะหันมาส่งเสียงเตือนให้คนเล่นดนตรีบรรเลงทำนองให้คึกคักขึ้น การร่ายรำและเสียงดนตรีจะดังต่อเนื่องกันเช่นนี้ไปอีกค่อนคืนจนรุ่งเช้าอีกวัน กว่าคนรำจะรู้สึก **“อิ่ม”** และวิญญาณที่เข้ามาประทับได้ออกจากร่างไป

ดนตรี พิธีกรรม คุณค่าในสายตาผู้สืบทอด

ความเชื่อของชาวกวยที่ว่า **พิธีสะเนงสะเองเป็นการรักษาโรคผ่านเสียงดนตรี** ยามใดที่คนในชุมชนเกิดการเจ็บป่วย รักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันอย่างไรก็ไม่หาย

“แม้คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงศรัทธาในเรื่องดังกล่าว แต่วิถีชีวิตของคนยุคนี้ต้องทำมาหากินไกลถิ่น ทำให้ความเชื่อเริ่มถูกสั่นคลอน การสืบทอดเริ่มเลือนหาย จนกระทั่งผู้รู้พิธีกรรมสะเนงสะเองในชุมชนเหลือเพียง 3 คนสุดท้าย ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุที่นับวันเรี่ยวแรงเสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งแสดงว่า หากขาดคนสานต่อที่จะเรียนรู้การบรรเลงดนตรี พิธีกรรมอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนก็อาจจะเลือนหายไปพร้อมกับกาลเวลา”

คนหมู่บ้านก็จะหันมาพึ่งพาการแพทย์ทางเลือก อันเป็นพิธีกรรมความเชื่อของชาติพันธุ์กวย ด้วยการหาสาเหตุของการเจ็บป่วยผ่านล่ามหรือคนทรงเพื่อคลี่คลายปัญหา เมื่อได้รับคำแนะนำจากการเข้าทรง ผู้ป่วยและครอบครัวก็จะบนบานต่อบรรพบุรุษโดยการผูกด้ายสายสิญจน์ไว้ที่คอขวดแก้ว หลายครั้งหลายคราที่ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยเป็นปลิดทิ้งหลังการบนบาน นับเป็นผลจากแรงศรัทธาที่สร้างขวัญและกำลังใจให้หายป่วย จากนั้นผู้ป่วยและครอบครัวจะจัดพิธีกรรมสะเนงสะเองเพื่อแก้บน

ความเชื่อในพิธีกรรมที่ฝังรากลึกของชุมชนชาวกวยได้สืบทอดสืบสานผ่านกาลเวลามาจนถึงปัจจุบัน แม้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะยังคงมีความศรัทธาในเรื่องดังกล่าว แต่วิถีชีวิตของคนยุคนี้ที่ต้องทำมาหากินไกลถิ่น ทำให้ความเชื่อเริ่มถูกสั่นคลอน การสืบทอดเริ่มเลือนหาย จนกระทั่งผู้รู้ด้านพิธีกรรมสะเนงสะเองในชุมชนเหลือเพียง 3 คนสุดท้าย ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุที่นับวันเรี่ยวแรงเสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งแสดงว่า หากขาดคนสานต่อที่จะเรียนรู้การบรรเลงดนตรี พิธีกรรมอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนก็อาจจะเลือนหายไปพร้อมกับกาลเวลา

หลังจากที่**ครูแอ๊ด-สิบเอกวินัย โพธิสาร ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์ ได้ชักชวนลูกศิษย์ซึ่งประกอบด้วย ทัด-ธนากร แก้วลอย โด่ง-ธิติวุฒิ เรืองดี เบียร์-ชนิกานต์ วันนุบล เก๋-ชนิดา โพธิสาร เหมย-โชติมา งอนสวรรค์ หนิง-ศิริรัตน์ โพธิสาร** เข้าร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ โดยยกตัวอย่างการทำงานของกลุ่มเยาวชนบ้านแต้พัฒนาในปีที่ผ่านมาที่ทำโครงการดักแด้แตกใหม่ทอรักทอไหมสายใย (โซดละเว) เพื่อสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหม

โซดละเวของชุมชน แกนนำเยาวชน ทั้ง 6 คน ต่างสนใจที่จะทำโครงการด้วยเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนุก และเป็นประสบการณ์ใหม่ของชีวิต จึงรวมตัวกัน**พร้อมชักชวนน้อง ๆ ซึ่งได้แก่ เว็น-สมัด เรืองคำ แม็ค-ฐิติวัฒน์ โพธิสาร ฟลุ๊ค-วสิษฐ์พล โพธิ์กระสังข์ เฟรม-ณัฐภูมิ วรรณทอง ร่วมกันทำโครงการสืบสานสะเนง สะเองกวย เพื่อศึกษาพิธีกรรมสะเนงสะเองของชุมชนที่เคยพบเห็นมาแต่เด็ก พร้อมทั้งรวมตัวกันขอเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้การบรรเลงดนตรีสะเนงสะเองจากผู้รู้ ด้วยหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป**

"เราชวนน้อง ๆ ร่วมทีมด้วย เพราะคิดว่า หากเราได้สอนน้อง ๆ แล้วน้อง ๆ ก็จะได้ไปสอนรุ่นน้องต่อไปอีก" เบียร์บอกเหตุผลของการชวนน้องร่วมเรียนรู้ตั้งแต่ต้นทาง

เนื่องจากเป็นทีมงานใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ครูแอ๊ดซึ่งเป็นพี่เลี้ยงชุมชนจึงออกแบบการเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มกอนกวยโซดละเว และเยาวชนทีมสะเนงสะเองกวย ให้ทำงานคู่ขนานกันเพราะทำงานในหมู่บ้านข้างเคียงกัน

จากสิ่งที่เคยเห็น สู่การรู้จักให้ลึกซึ้ง

การทำงานของทีมงานสะเนงสะเอง เริ่มจากการประชุมภายในทีมเพื่อทำความเข้าใจโครงการร่วมกัน ก่อนจะจัดประชุมชี้แจงโครงการแก่ชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจถึงที่มาและเป้าหมายของโครงการ พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากคนในชุมชน ชาวบ้านซึ่งพอจะรับทราบการทำงานของเยาวชนในพื้นที่บ้านแต้พัฒนาในปีที่ผ่านมาแล้ว จึงเห็นดีเห็นงามสนับสนุนให้เยาวชนในหมู่บ้านทำกิจกรรม

แม้จะเป็นพิธีกรรมที่เห็นมาตั้งแต่เกิด แต่ทีมงานทั้งหมดซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ยังไม่ทราบถึงรายละเอียดของพิธีกรรม **จึงวางแผนลงพื้นที่ไปสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมสะเนงสะเองจากผู้รู้ในชุมชน โดยกำหนดประเด็นที่สนใจไว้ 2 ด้านคือ ด้านดนตรี และด้านพิธีกรรม ก่อนจะประสานงานนัดหมายผู้รู้เพื่อสอบถามข้อมูล**

ผู้รู้พิธีกรรมสะเนงสะเองทั้ง 4 ท่าน ประกอบด้วย **ตาพรมมา โพธิ์กระสังข์** เป็นผู้รู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรีและการบรรเลงดนตรีประเภทเป่า **ตาทิพย์ ทองละมุล** เป็นผู้รู้ด้านเครื่องดนตรีและการบรรเลงดนตรีประเภทตี เช่น โทน **ยายกัณหา จันทะสน** เป็นผู้รู้ด้านการประกอบพิธีกรรมในฐานะแม่ครู และ**พ่อดิเรก โพธิสาร** ผู้รู้ด้านการประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่เพิ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้มาได้ไม่นานนัก

“แม้จะเป็นพิธีกรรมที่เห็นมาตั้งแต่เกิด แต่ทีมงานทั้งหมดซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ยังไม่ทราบถึงรายละเอียดของพิธีกรรม จึงวางแผนลงพื้นที่ไปสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมสะเนงสะเองจากผู้รู้ในชุมชน โดยกำหนดประเด็นที่สนใจไว้ 2 ด้านคือ ด้านดนตรี และด้านพิธีกรรม”

เพราะเงื่อนไขว่า การสืบทอดบทบาทการเป็นแม่ครูสะเนงสะเองผ่านทางสายเลือดทำให้การสืบทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมเหลือเพียงทางเลือกในการเรียนรู้ขั้นตอนพิธีการ เครื่องประกอบพิธี และดนตรีที่ใช้บรรเลง **โดยใช้จังหวะที่มีการจัดพิธีกรรมสะเนงสะเองในชุมชน ขอเข้าร่วมเพื่อสังเกตการณ์ โดยชี้แจงกับเจ้าภาพว่า ทำโครงการเรื่องนี้อยู่ ขอเข้าร่วมเพื่อเก็บข้อมูล** เมื่อได้รับอนุญาตจึงอยู่ช่วยงานตั้งแต่การเตรียมการ การจัดปะรำพิธี ทั้งช่วยทำ ทั้งดู และถ่ายวิดีโอ รวมทั้งสอบถามจากผู้รู้ไปเรื่อย ๆ ในจังหวะที่แม่ครูและผู้ร่วมพิธีหยุดพัก โดยมีหนึ่งทำหน้าที่จดบันทึก โด่งถ่ายวิดีโอและถ่ายภาพ ทีมงานคนอื่น ๆ ช่วยกันสอบถามเรื่องประวัติพิธีกรรม ข้อห้าม แล้วไปรู้จักกับครูภูมิปัญญาด้วย

เบียร์เล่าว่า พวกเราไปสอบถามกับคนที่เขาเคยรำ เคยเล่นดนตรี คือ ตาพรมมา สอนเรื่องปี่และแคน ยายกัณหา จันทะสน สอนเรื่องสะเอง เพราะยายเป็นแม่ครูสะเองและแม่ครูรำ เรื่องที่ถาม เช่น ห้ามเล่นสะเนงสะเองวันไหนบ้าง เขาบอกว่า ห้ามเล่นวันเข้าพรรษา หรือวันพระ เป็นต้น

“ผู้รู้ที่ตีโทน เราเก็บข้อมูลเรื่องจังหวะการตี มันจะมีจังหวะ พรึ๊บ ๆ โจ๊ะ แต่จังหวะโจ๊ะ มันจะยาก มันต้องใช้สันมือตี ถ้าใช้มือตีทั้งหมดมันจะเป็นเสียงธรรมดา ไม่เป็นเสียงโจ๊ะ” ทัดเล่าถึงเทคนิคการตีโทนที่ได้เรียนรู้

ตาพรมมา เล่าให้ทีมงานฟังว่า พิธีกรรมสะเนงสะเองมีต้นกำเนิดจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่ประเทศไทยทางภาคเหนือ โดยมีชาวกวยที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขงรับเอาความเชื่อการเล่นสะเนงสะเองมาด้วย ดังจะเห็นได้จาก

“ความสามารถทางดนตรีเป็นสิ่งที่ต้องใส่ใจฝึกฝนเป็นประจำ ทีมงานจึงได้รวมตัวกันฝึกซ้อมการตีโทนเป็นประจำทุกวันยามเย็น โดยอาศัยวิดีโอที่ถ่ายทำมาเป็นแนวทางในการฝึก”

ในการประกอบพิธีกรรมจะมีบทขับร้องเป็นภาษาลาว **สะเนงสะเองมี 2 ประเภท คือ สะเองเลียง และสะเองโรง** สะเองเลียงคือ การจัดสะเองครั้งแรกและครั้งที่ 2 ส่วนสะเองโรงคือ การจัดสะเองครั้งที่สามหรือการเลี้ยงสะเอง ซึ่งการจัดพิธีกรรมสะเองไม่นิยมจัดในช่วงเข้าพรรษา หรือวันพระ การสืบทอดความรู้ในการประกอบพิธีกรรมเป็นการสืบทอดทางสายเลือด ผู้ที่มีเชื้อสายสะเองเท่านั้นจึงจะเป็นแม่ครูได้ เครื่องดนตรีในพิธีกรรมสะเนงสะเองประกอบด้วย โทน 2 ใบ ฆ้อง 1 ใบ ปี่ 1 เลา โดยการรำตอนจัดพิธีกรรมจะไม่มีการเปลี่ยนทั้งคนรำ คนเล่นดนตรี แต่จะพักกินข้าวตอนเที่ยงคืน หรือหากเหนื่อยจะหยุดให้พักนอนสักครู แล้วร่ายรำต่อจนเช้า

แต่เมื่อจะเริ่มเรียนดนตรี ก็ต้องเสาะหาเครื่องดนตรี การหาโทนทำได้ไม่ยาก เพราะยังสามารถซื้อหาได้จากอำเภอขุขันธ์ที่ยังมีคนผลิตขาย ส่วนปี่นั้นต้องขอให้ผู้รู้ทำให้ เพราะปี่ที่ใช้ในพิธีกรรมเรียกว่า **ปี่แม่มด** มีเฉพาะที่นี่เท่านั้น โดยปี่บ้านโพธิ์กระสังข์มี 6 รู ไม่มีรูข้างล่าง แต่จะใส่ใบไผ่ไว้ให้เกิดเสียง ซึ่งต่างจากปี่แม่มดของเขมรที่มี 6 รู และมีรูข้างล่าง **ที่บ้านโพธิ์กระสังมีตาพรมมาเป็นผู้รู้คนสุดท้ายที่เป่าปี่ได้ และทำปี่เป็น ภาระการทำปี่ให้เยาวชนทั้งหมดจึงเป็นของคุณตาพรมมาที่เต็มอกเต็มใจอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้และทำปี่แม่มดให้ลูกหลานได้ฝึกเรียน**

ทีมงานทั้งหมดพากันไปฝากตัวเป็นศิษย์กับผู้รู้ และเริ่มเรียนตีโทนที่บ้านของผู้รู้ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ โดยมีโด่งทำหน้าที่บันทึกวิดีโอการสอนของผู้รู้ เพื่อเก็บไว้เปิดดูตอนฝึกซ้อมกันเอง ทีมงานก็ได้สัมผัสกับความอัศจรรย์ใจในการเรียนรู้ว่า การเล่นดนตรีเป็นพรสวรรค์ประจำตัว จึงสอดคล้องกับความเชื่อของทีมงานที่ว่า ถ้าไม่มีพรสวรรค์ไปฝึกตีอย่างไรก็ตีไม่เป็น ดังเห็นจากแม็คที่เพียงแค่ได้เห็นลีลาการตีของผู้รู้ ก็สามารถจับจังหวะและสามารถตีโทนได้อย่างคล่องแคล่วในครั้งแรกของการฝึก ส่วนทัดต้องฝึกตีจนโทนแตกไป 1 ใบ

“อยู่ ๆ ก็ตีเป็น ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยเล่นดนตรีอื่นมาก่อน ดูครั้งเดียวก็เป็นเลย” แม็คเล่าถึงทักษะที่เป็นพรประจำตัว ซึ่งเพื่อน ๆ ที่รายรอบเสริมว่า เพราะมีความเชื่อว่า ปู่ทวดที่เคยเล่นดนตรีเป็นพอเขาตายไปก็มาเกิดเป็นแม็ค และด้วยฝีมือการตีเข้าจังหวะที่สุด ทำให้แม็คกลายเป็นมือวางอันดับหนึ่งในหมู่ทีมงาน

ความสามารถทางดนตรีเป็นสิ่งที่ต้องใส่ใจฝึกฝนเป็นประจำ ทีมงานจึงได้รวมตัวกันฝึกซ้อมการตีโทนเป็นประจำทุกวันยามเย็น โดยอาศัยวิดีโอที่ถ่ายทำมาเป็นแนวทางในการฝึก

การเรียนรู้ทำให้ทีมงานยังได้สัมผัสกับข้อห้ามตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ผู้รู้เพียรบอกสอน เช่น ห้ามตีโทนบนรถ เพราะเป็นการลบหลู่ครู เวลาทำพิธีจริง ๆ แถนจะไม่เข้า ห้ามตีฆ้องในบ้าน หรือห้ามตีเล่นเฉย ๆ ถ้าจะตีต้องมีเครื่องดนตรีครบวง ฯลฯ ความเชื่อที่หากพิจารณาในเชิงเหตุผลก็พอจะเข้าใจได้ว่า ห้ามตีโทนบนรถ เพราะอาจทำให้คนตีและคนขับรถเพลิดเพลินจนลืมระวังตัว การห้ามตีฆ้องในบ้าน หรือถ้าตีต้องมีเครื่องดนตรีครบวง เพราะในอดีตการตีฆ้องคือการให้สัญญาณบอกเหตุ เป็นต้น

ส่วน**การรำสะเอง** ซึ่งจะเป็นท่ารำเฉพาะตัวที่ปู่ย่าตายายรำอย่างไรลูกหลานก็รำอย่างนั้น เปรียบเสมือนเป็นมูลมรดกที่สืบทอดให้ลูกหลานต่อไป เช่นเดียวกับผ้านุ่งในการรำที่จะถูกส่งต่อรุ่นต่อรุ่น สำหรับคนที่ไม่ได้อยู่ในตระกูลสะเองอาจจะรำแม่มดได้ ถ้าหากอยู่ในพิธีแล้วรู้สึกอยากร่ายรำตามเสียงดนตรี ดังเช่นฟลุ๊คและแม็คที่ลุกขึ้นรำร่วมกับผู้ใหญ่ในขณะที่มีการจัดพิธีกรรมอย่างไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย หรือขลาดอาย ทั้ง ๆ ที่ยามปกติค่อนข้างจะขี้อาย

“พิธีกรรมสะเนงสะเอง เริ่มตั้งแต่การไปสืบค้นสาเหตุ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่คนป่วยไปหาหมอแผนปัจจุบันแล้วไม่หาย ก็จะมีการกลับมาถามคนทรง ถ้าคนทรงบอกว่าผีแถนทำ ให้เราบนด้วยการผูกสายสิญจน์ที่คอขวดแก้วบอกว่า ถ้าหายถึงจะเล่น ถ้าไม่หาย ไม่เล่น ซึ่งส่วนใหญ่ถ้าเจ็บป่วยเพราะผีแถนทำจริง อาการจะค่อย ๆ ดีขึ้น ส่วนใหญ่ผู้ที่ป่วยจากกรณีนี้จะมีอาการไข้ตัวร้อน เดินไม่ได้ ต้องนอนอยู่บนเสื่อ ถ้าผีแถนทำจริง ๆ ภายใน 3-4 วันก็จะขยับตัวได้ เดินได้ เขาก็จะทำพิธีแก้บนเลย แต่ก่อนจะทำพิธีก็ต้องไปถามคนทรงเพื่อสำรวจดูวันที่เหมาะสมแก่การประกอบพิธี โดยต้องไม่ใช่วันพระและไม่ตรงกับช่วงเข้าพรรษา เมื่อได้วันแล้วจึงไปเชิญแม่ครู หมอโทน หมอปี่ จากนั้นเตรียมปะรำพิธีและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในบริเวณบ้านผู้ป่วย” ทัดเล่า

ความเชื่อในการเตรียมปะรำพิธียังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมาก เช่น ต้องทำจากก้านมะพร้าวและไม้ไผ่ โดยหันปลายไปทางทิศตะวันตกทุกก้าน ให้มีความสูงประมาณ 2.5 หรือ 3.0 เมตร เพื่อไม่ให้โดนศีรษะเวลา

“การทำงานของทีมงานยังอยู่ในขั้นตอนของการฝึกเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะปี่ที่กำลังรอให้ตาพรมมาทำให้ครบ แต่ถ้าถามว่าถ้าต้องจัดพิธีกรรมสะเนงสะเอง ทีมงานทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวว่าสามารถจัดเตรียมเองได้ทุกขั้นตอน และมั่นใจว่าจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องนี้ให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไปได้แน่นอน”

ร่ายรำ นอกจากนั้นยังมีเครื่องประกอบในพิธีกรรมคือ ขันห้าและขันแปดเป็นเครื่องเซ่นอย่างละ 2 ชุด มีดอกจำปา แป้ง กระจก หนังสือ กระบุง 4 อัน ภายในมีกล้วย ข้าวต้ม ข้าวตอก ในพิธีจะใช้เทียนอย่างเดียวไม่ใช่ธูป

การเชิญแม่ครูสะเอง จะต้องจัดกรวย 2 อัน ซึ่งภายในจะมีกล้วย ข้าวต้ม น้ำส้ม เหล้า หมากพูล นำไปเชิญแม่ครู ส่วนการเชิญคนรำร่วมและหมอปี่ หมอโทนใช้กรวยคนละ 1 อัน ในการรำต้องมีครอบครัวและตัวผู้ป่วยร่วมอยู่ในบริเวณพิธีด้วย

ชาวกวยเชื่อถือศรัทธาในพิธีกรรมสะเนงสะเองอย่างหมดจิตหมดใจ เพราะพลังความความเชื่อส่งผลให้กายหายป่วย ทีมงานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ก็เชื่อด้วยเช่นเดียวกัน เพราะเคยประสบพบเห็นกับตาของตนเองมาแล้ว

“มันมีประโยชน์คือ เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต” เว็นบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับ

การประกอบพิธีสะเนงสะเอง ยังสามารถเป็นอาชีพเสริมได้เหมือนการแพทย์ทางเลือกทั่วไป แม้ว่า โดยส่วนมากแล้วแม่ครู นางรำ และหมอปี่ หมอโทนจะไม่ได้คิดเรื่องการหารายได้จากการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ แต่ทุกครั้งที่ร่วมพิธี ทางเจ้าภาพก็มักมีการสมนาคุณเป็นสินน้ำใจอยู่เสมอ

“การทำพิธีแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท เฉพาะค่าคนเล่นดนตรีเป็นคนบ้านเราก็ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท แต่ถ้าเป็นคนบ้านอื่นมาเล่นจะสูงถึง 7,000 บาทขึ้นไป ไม่เกี่ยวกับสินน้ำใจที่จะมอบให้แม่สะเอง ไม่รวมอุปกรณ์ การเลี้ยงข้าว เหมือนทำบุญ บางครั้งเจ้าภาพที่มีฐานะดีจัดแต่ละทีเป็นแสน” ทัดเล่า

ความงอกงามของผู้สืบทอด

การทำงานของทีมงานยังอยู่ในขั้นตอนของการฝึกเล่นเครื่องดนตรี โดยเฉพาะปี่ที่กำลังรอให้ตาพรมมาทำให้ครบ แต่ถ้าถามว่าถ้าต้องจัดพิธีกรรมสะเนงสะเอง ทีมงานทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวว่า สามารถจัดเตรียมเองได้ทุกขั้นตอน และมั่นใจว่าจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องนี้ให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไปได้แน่นอน เพียงแต่ว่าจะเป็นใครที่อยู่ในสายตระกูลสะเองที่จะถูกเลือกให้สืบทอดตำแหน่งแม่ครู อันเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้ากำหนด ไม่อาจกะเกณฑ์เอาเองได้

จากเด็กที่ไม่เคยสนใจเรื่องราวความเป็นไปใด ๆ ของชุมชน ใช้ชีวิตเรียนและเล่นไปวัน ๆ ยามว่างก็เอาแต่นอน หรือบางคนก็เล่นเกมจนติดงอมแงม แต่เพราะได้มีโอกาสทำโครงการนี้จึงทำให้พวกเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัว

โดยเฉพาะโด่งที่บอกว่า เมื่อก่อนวันหยุดเขามักจะขลุกตัวอยู่แต่ในบ้าน ไม่ค่อยสนใจคนอื่น ดูทีวีไปวัน ๆ แต่วันนี้เขาลุกขึ้นมารวมตัวกับเพื่อนทำงานเพื่อชุมชน (ตัวเองไม่เคยมีพื้นฐานการบรรเลงดนตรีเลย) เพียงแค่ว่าเราเปิดใจลองทำดูสักตั้ง จนสามารถบรรเลงดนตรีกับเพื่อน ๆ ได้ ไม่เคยนึกมาก่อนว่าเราจะมาได้ขนาดนี้ การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ทำให้เขามีทักษะการคิดแก้ไขปัญหา และเปิดใจยอมรับฟังความเห็นของคนอื่นมากขึ้น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ***"เพียงแค่ว่าเราเปิดใจ และทำมันลงไปอย่างเต็มที่"***

ในขณะที่ทัดบอกว่า **การทำโครงการเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้ไม่มีเวลาไปเลาะเที่ยวเล่น ไร้สาระ ทั้งยังทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อพิธีกรรมสะเนงสะเองลึกซึ้งมากขึ้น** ว่าเป็นความเชื่อที่ยึดโยงจิตวิญญาณที่อ่อนแอของผู้คนให้แข็งแกร่งมากขึ้น ซึ่งนั่นส่งผลต่อร่างกายที่เจ็บป่วยได้ฟื้นตัว การมีความเชื่อเป็นพื้นฐานจึงทำให้รู้สึกมั่นใจมีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ส่วนหนิง บอกว่า เธอเป็นคนหนึ่งที่อยู่ในกรอบมากที่สุด **พ่อแม่ไม่อยากให้เข้าร่วมโครงการ แต่เธอก็ดื้อเข้ามาจนได้ และเมื่อได้เข้ามาทำโครงการ เธอรู้สึกว่าตัวเองมีความสุข ไม่เคยคิดเลยว่าการทำโครงการในครั้งนี้จะทำให้เธอได้บทเรียนมากมาย** ตอนไปเก็บข้อมูลเราคิดว่าทำอย่างไรดีจึงจะสามารถเก็บข้อมูลได้มากที่สุด **"รู้สึกกังวลใจ"** แต่เพื่อน ๆ บอกว่าให้เขียนไปก่อนตามปราชญ์ผู้รู้เล่ามา แล้วค่อย ๆ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพียงความไว้ใจจากเพื่อนในทีม ก็ทำให้เราเกิดกำลังใจ

ในการทำโครงการ และฝ่าฟันอุปสรรคกับเพื่อนในทีมจนทำงานสำเร็จ ทุกย่างก้าวที่ก้าวร่วมกันกับเพื่อนทำให้เราเกิดความสามัคคีกับเพื่อนในทีม สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันได้

"ดื้อรั้นเพียงนิดเดียว แต่เรากลับเจอประสบการณ์อันยิ่งใหญ่ ต้องขอโทษพ่อแม่ด้วยที่ทำตัวไม่ดีไม่ยอมเชื่อฟัง แต่ว่าการทำงานในครั้งนี้ทำให้หนูโต ทำให้หนูรู้จักความรับผิดชอบมากขึ้น และสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างสบายใจ หนูเข้าใจแล้วว่าบทเรียนไม่ได้มีเพียงแค่คำสอนของคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ข้างนอกก็ยังมีอะไรอีกมากมายที่หนูต้องเจอและเก็บเกี่ยว"

"การทำโครงการเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและเยาวชน ชุมชนได้ผู้สืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม ส่วนเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์... การรวมกลุ่มทำงานของเยาวชนยังทำให้เกิดความสามัคคี ซึ่งไม่เฉพาะกลุ่มเยาวชนเท่านั้น แต่คนในชุมชนที่ช่วยสนับสนุนงานของเยาวชนเองก็ได้เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย"

คือผู้สืบทอดจิตวิญญาณสะเนงสะเอง

พระครูพิพัฒน์โพธิคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์กระสังข์ ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า **การทำโครงการเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและเยาวชน ชุมชนได้ผู้สืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม ส่วนเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลดปัญหาการแว้น หรือมั่วสุมยาเสพติด การรวมกลุ่มทำงานของเยาวชนยังทำให้เกิดความสามัคคี ซึ่งไม่เฉพาะกลุ่มเยาวชนเท่านั้น แต่คนในชุมชนที่ช่วยสนับสนุนงานของเยาวชนเองก็ได้เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย**

"แม้สะเองจะไม่ใช่ความเชื่อทางศาสนา แต่ก็เป็นความเชื่อที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน ทำให้มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต และประคับประคองชีวิตให้อยู่ในเส้นทางแห่งความกตัญญู"

นพดล โพธิ์กระสังข์ ผู้ใหญ่บ้านแต้พัฒนา ผู้ที่ได้สัมผัสการทำงานของทีมงานสะท้อนความรู้สึกว่า เป็นเรื่องดีที่เด็กเยาวชนคิดที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไว้ **แม้ว่าการเป็นสะเนงสะเองใช่ว่าใครก็เป็นได้ แต่สิ่งที่เยาวชนช่วยรักษาไว้ได้คือเรื่องของดนตรีที่บรรเลงในการประกอบพิธีกรรม**

"ถ้าสะเองหายไปจากหมู่บ้าน พวกเราคงสูญเสียวัฒนธรรมประจำชนเผ่าที่พ่อแม่ตาทวดทำมาตั้งแต่โบราณ เพราะผมเกิดมาก็เห็นเลย แล้วผู้รู้ก็แทบไม่เหลือแล้ว โชคดีที่เด็ก ๆ กลุ่มนี้มีความคิดที่จะอนุรักษ์ไว้"

ด้านครูแอ๊ด พี่เลี้ยงชุมชน เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการทำโครงการว่า เขาเป็นครูที่ปรึกษาประจำห้อง จึงชักชวนให้ลูกศิษย์ทำโครงการ โดยยกตัวอย่างข้อดีของการทำงานที่ได้

สัมผัสมาด้วยตนเองในปีที่ผ่านมา เมื่อลูกศิษย์สนใจจึงได้เริ่มกระบวนการพัฒนาข้อเสนอโครงการ

“ผมจะถามเขาว่า อยากจะทำเรื่องอะไรก่อน ให้เขาคิดกัน โดยให้คิดถึงสิ่งใกล้ตัว เขาก็บอกว่า เรื่องดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ในพิธีกรรม ถ้าไม่มีคนสืบทอดอาจจะหายไปก็เลยที่ทำเรื่องนี้ เพราะเขาอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง”

การหนุนเสริมการทำกิจกรรมของทีมงานนั้น ครูแอ๊ดใช้การเรียนรู้ร่วมไปพร้อม ๆ กับทีมกอนกวยโซดละเวซึ่งมีประสบการณ์ในการทำโครงการมาก่อน รู้ขั้นตอนวิธีการทำงาน จึงสามารถช่วยแนะนำแก่ทีมสะเนงสะเองได้ ซึ่งครูแอ๊ดได้ใช้วิธีการสอบถามเพื่อติดตามความคืบหน้าของงาน รวมทั้งการพาไปเรียนรู้กับโครงการอื่น ๆ ในพื้นที่เพื่อเปิดประสบการณ์ให้กับทีมงาน ซึ่งการทำงานของทีมงานยังมีจุดอ่อนเรื่องการตั้งคำถามเพื่อเก็บข้อมูล และการประสานงานที่ยังเข้าหาผู้ใหญ่ไม่เป็น เขาจึงต้องเป็นตัวช่วย

“ผมว่าน้อง ๆ มีพัฒนาการดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อก่อนเด็กกลุ่มนี้ติดเกมมาก และชอบเที่ยวเตร่เถลไถล โดยเฉพาะทัดเขาติดเกมมาก พอได้ร่วมทำโครงการเขาก็เปลี่ยนไป สนใจงานมากขึ้นกว่าเดิม มีความรับผิดชอบมากขึ้น” ครูแอ๊ดเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของทีมงานที่สัมผัสได้

สายตายามเฝ้ามองการร่ายรำในพิธีกรรมอย่างสนใจ สองมือที่ช่วยตีโทนให้จังหวะบวมแดงเหมือนจะเจ็บปวด แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคทำให้เยาวชนเลิกราการฝึกฝน การเรียนรู้ลงลึกในสิ่งที่เคยคุ้น นำมาสู่ความรักอย่างลึกซึ้งต่อวัฒนธรรมของชนเผ่าที่บรรพบุรุษถ่ายทอดสืบมา และเกิดสำนึกรักถิ่นกำเนิด จึงเชื่อได้ว่าความรักที่มีนั้นจะยืดโยงให้เสียงดนตรีสะเนงสะเองยังคงดังก้องสร้างแรงใจให้ผู้คนในบ้านโพธิ์กระสังข์สืบไป

• • • •

รู้จักพิธีกรรมสะเนงสะเอง

คุณค่าของสะเนงสะเอง

การจัดพิธีกรรมสะเองเกิดจากการที่มีผู้เจ็บป่วยและบนบานไว้ เมื่อจนหายป่วยจริงจึงจัดขึ้นเพื่อความสบายใจและเพื่อให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งชาวกวยในตำบลโพธิ์กระสังข์ยังคงยึดถือและปฏิบัติกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย

สะเนงสะเองมี 2 ประเภท คือ

1. สะเองเลียง คือ การจัดสะเองครั้งแรกหรือครั้งที่สอง
2. สะเองโรง คือ การจัดสะเองครั้งที่สาม หรือเลี้ยงสะเอง เป็นการจัดพิธีไหว้ครูบอกกล่าวหากละเลย แถนสะเองอาจจะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

1. ไปพบคนทรงเพื่อหาฤกษ์งามยามดีที่เหมาะสมในการประกอบพิธี
2. นัดหมายวันทำพิธี โดยไม่นิยมเล่นสะเองในช่วงเข้าพรรษาและวันพระ
3. โปงขะเหวือน คือ การเลี้ยงพระแม่ธรณี เพื่อบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางก่อนจัดปะรำพิธี ประกอบไปด้วยสำรับข้าว 1 สำรับ หมากพลู เหล้าน้ำส้ม เซ่นไหว้บอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง
4. วอโตบ คือ การทำปะรำพิธี นิยมใช้ใบมะพร้าวมุงเป็นหลังคาโดยให้ปลายใบมะพร้าวชี้ไปที่ทิศตะวันตกทุกก้าน

5. ตูมซอม คือ การห่อข้าวต้ม มีทั้งใบมะพร้าว (ซอมทางตูง) ใบกล้วย (ซอมคลาเปลียด) การห่อข้าวต้มมักจะห่อเป็นจำนวนมากเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมและเลี้ยงแม่สะเองทุกคนที่ได้เชิญมา
6. เตรียมกรวย 2 คู่ เทียน 1 คู่ นำไปเชิญแม่ครูสะเอง
7. เชิญลูกศิษย์ลูกหาของแม่ครูมาเล่นในพิธีกรรมที่บ้านคนป่วย
8. เตรียมสิ่งของประกอบพิธีไว้ที่ปะรำพิธี ประกอบด้วย ขันห้า ขันแปด 2 ถาด เหล้าเบียร์อย่างละขวด ถาดเล็กถาดใหญ่ ถาดใหญ่ 500 ถาดเล็ก 250 ผ้าไหม ผ้าถุง ผ้าโสร่งอย่างละผืน ข้าวสาร กล้วย ข้าวต้ม ขันครูของหมอปี่หมอโทนอย่างละขัน กรวย 2 คู่ เหล้า 1 ขวด เทียน 1 คู่ เงิน 25 บาท ค่าขันครู

การจัดขันดอกไม้เพื่อแห่พิธีกรรม

หิ้ง 1 อัน น้ำขมิ้น 1 ขัน มัดเชือกฟาง 1 รอบปะรำพิธี เพื่อใช้มัดกล้วย ข้าวต้ม ดอกจำปา มีดดาบ กระบุง 4 ใบ น้ำขมิ้น 4 ขวด กระจก แป้ง ตะเกียง หวี น้ำมันมะกอก โดยผู้ที่มาร่วมพิธีกรรมต้องเตรียมกระปุกน้ำอบ หูช้างกับอาหารช้าง ข้าวสาร 1 ขัน กรวย 2 คู่

เมื่อแม่ครูประทับทรง

เจ้าบ้านต้องมานั่ง 1 คน คนที่อยู่รอบ ๆ ตบมือ เพื่อเรียกแถนให้เข้าทรง แม่ครูก็เรียกวิงวอนให้แถนเข้าทรง ถ้าเข้าร่างทรงมือจะสั่นและสั่นแรงไปเรื่อย ๆ มือจะตบเข่าซ้ายกับเข่าขวา เมื่อเข้าเต็มองค์แล้วจะลุกขึ้นเลือกชุดผ้าไหม นุ่งเป็นเครื่องประจำกายของแถนคนนั้น บริวารทุกคนจะมาเล่นเข้าทรงกันแล้วลุกขึ้นร่ายรำ

พอถึงเที่ยงคืนแล้วก็หยุดเซนปี่เซนโทน (เซ่นปี่ เซ่นโทน) แล้วก็พักกินข้าวต้มเพื่อให้มีแรงในการเล่น แม่ครูเชิญผีบรรพบุรุษลงให้ลูกหลานถามว่า อยู่สบายไหม ลำบากไหม แล้วแต่วิบากกรรมของแต่ละคน แล้วจึงร่ายรำต่อ พอถึงตี 4 ตี 5 ใกล้จะสว่าง แถนทุกคนก็บอกกันว่าจะเล่นวัวเล่นควาย

เมื่อสว่างแล้วเด็ดเอาข้าวต้ม กล้วย ดอกจำปา ที่แขวนไว้ใส่ในกระบุงเผื่อมีคนแย่งแล้วแห่ขันดอกไม้ 3 รอบ และร่ายรำอีกสักพัก แล้วจึงไหว้หมอปี่หมอโทนเพื่ออำลาเอาหูช้างก้มไหว้เทวดาเบื้องบน ผีแถนออกจากร่างทรงกลับไปที่หิ้งเดิม เป็นอันเสร็จพิธี

เพลงในการเล่นสะเองหรือที่เรียกว่าพญา

“ฆ้อง ๆ น้อยดังมาให้มันหม่วนเคาะบาทหนึ่งให้ดังก้องทั่วนะพา เคาะบาทสองนั้นให้ดังก้องทั่วโลกา เคาะบาทสามนั้นให้ดังก้องทั่วพะยาแถน สาธุเด้อให้อยู่แดนพูค้าข้างใด๋ก็ให้มันเฟื่อง ดัง ๆ ท้อนซือพูขาให้ร้อนาม สาธุเด้อให้มีคนเกร่งถามทั่งสามให้มันดังเด้อ แม่ครูบาเอ๋ย”

ดนตรีในการประกอบพิธีกรรมสะเอง

เครื่องดนตรีในการเล่นสะเอง มี 3 ชนิด คือ

1. ปี่ ทำจากต้นกู่ มี 6 รู
2. ฆ้อง วิธีการเล่น ใช้ตี 1 จังหวะตามทำนอง
3. โทน วิธีการเล่น ตี 3 จังหวะ จังหวะช้า จังหวะกลาง จังหวะเร็ว หนังที่ใช้หุ้มโทน (ฉะขลอล) ใช้หนังงูใหญ่ หนังตัวเงินตัวทอง

การไหว้ครูดนตรี

ก่อนการประกอบพิธีกรรมสะเองจะมีการเซ่นไหว้ครู เครื่องเซ่นประกอบไปด้วย หมากพลู กล้วย ข้าวต้ม สำหรับข้าว 1 สำรับ

การเซ่นไหว้ครูช่วงที่ 2 ช่วงเที่ยงคืน เครื่องเซ่นไหว้ ประกอบไปด้วย ไก่ต้ม 1 ตัว หมากพลู กล้วย ข้าวต้ม เหล้า 1 ขวด น้ำส้ม 1 ขวด เบียร์ 1 ขวด กับข้าว 1 สำรับ ในช่วงนี้จะมีการเสี่ยงทายด้วยคางไก่และไข่ต้ม

ที่มา: www.facebook.com/โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ

โครงการสืบสานสะเนง สะเองกวย

พี่เลี้ยงชุมชน พระครูพิพัฒน์โพธิคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์กระสังข์
สิบเอกวินัย โพธิสาร ครูโรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ**

ธิติวุฒิ เรืองดี	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปี 1
ธนากร แก้วลอย	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
ชนิกานต์ วันนุบล	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
ชนิดา โพธิสาร	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
โชติมา งอนสวรรค์	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
ศิริรัตน์ โพธิสาร	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
สมัต เรืองคำ	มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
ฐิติวัฒน์ โพธิสาร	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
วสิษฐ์พล โพธิ์กระสังข์	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
ปวีณา เรืองคำ	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
โชติมา งอนสวรรค์	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
สุชาดา ธรรมใจ	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
กิตติกร โพธิ์กระสังข์	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์
ณัฐภูมิ วรรณทอง	

A GOOD CITIZEN
คนดีของสังคม

ฟื้น “คุณค่า” ป่าตาจู สู่ห้องยาชุมชน

โครงการสมุนไพรไปร่ตาจู สร้างความรู้สู่ชุมชนกันทรอมใต้

ป่าตาจู ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชสมุนไพรนานาชนิด ปัจจุบันพืชสมุนไพรเริ่มหายากขึ้น
อีกทั้งปัจจุบันคนในชุมชนนิยมใช้ยาสามัญประจำบ้านมากกว่าการใช้พืชสมุนไพร
เยาวชนจากบ้านกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
จึงทำ**โครงการสมุนไพรไปร่ตาจู สร้างความรู้สู่ชุมชนกันทรอมใต้**
เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำสมุนไพรให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

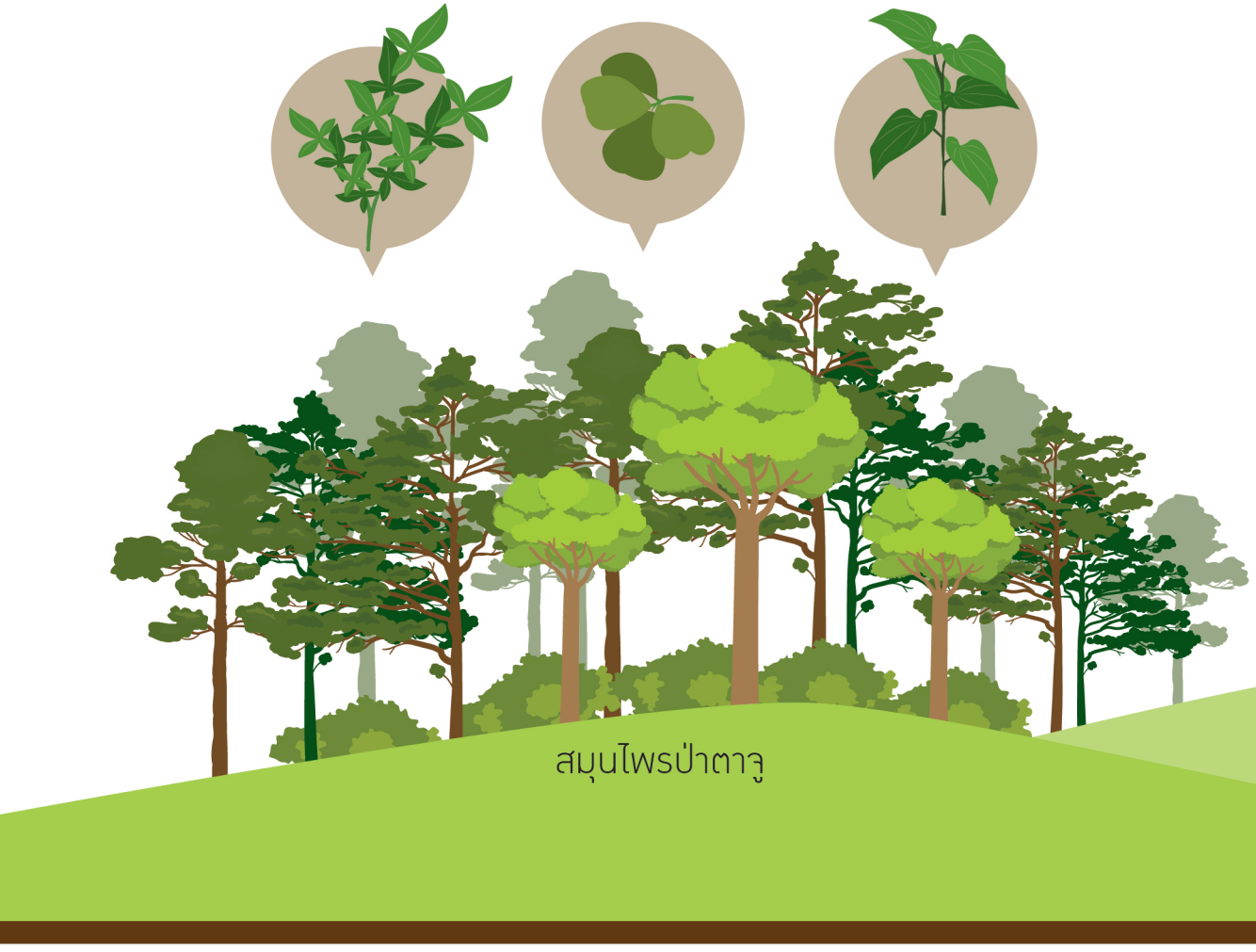

เป้าหมายของโครงการ

สร้างความยั่งยืน
ตวามเป้าหมาย 2 ระดับ

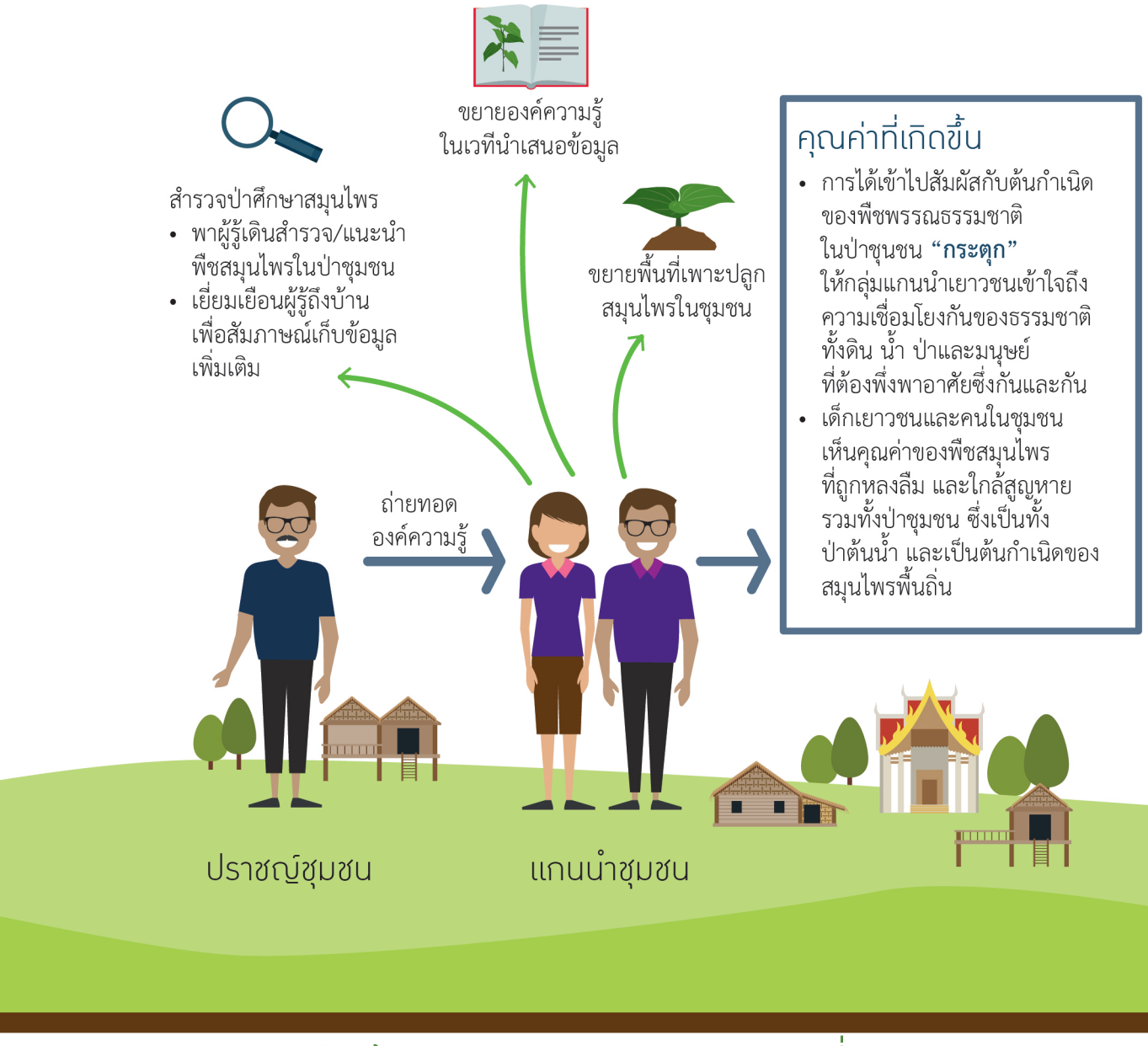

คุณค่าที่เกิดขึ้น

- การได้เข้าไปสัมผัสกับต้นกำเนิดของพืชพรรณธรรมชาติในป่าชุนชน **“กระตุก”** ให้กลุ่มแกนนำเยาวชนเข้าใจถึงความเชื่อมโยงกันของธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่าและมนุษย์ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- เด็กเยาวชนและคนในชุมชนเห็นคุณค่าของพืชสมุนไพรที่ถูกหลงลืม และใกล้สูญหาย รวมทั้งป่าชุมชน ซึ่งเป็นทั้งป่าต้นน้ำ และเป็นต้นกำเนิดของสมุนไพรพื้นถิ่น

ระดับต้น

1. เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาในการนำสมุนไพรมาทำเป็นยารักษาโรค

ระดับที่สอง

2. เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำสมุนไพร ด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้แก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ในชุมชน

ผลจากการสำรวจป่าเพื่อเก็บข้อมูลพืชสมุนไพร และการลงพื้นที่เยี่ยมผู้รู้ถึงบ้าน ทำให้ทีมงานได้รู้ ได้เห็นและเข้าใจถึงคุณประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน... ความช่วยเหลือที่ได้รับจากผู้ใหญ่ในชุมชนอย่างเกินร้อย ทำให้กลุ่มเยาวชนไม่คิดปล่อยให้ภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพรที่พวกเขาได้เรียนรู้ผ่านเลยไป แต่หากทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรู้ถึงคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพรในชุมชนได้มากเท่าไร จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมที่อาศัยอยู่ร่วมกันมากขึ้นเท่านั้น

เทือกเขาพนมดงรักที่ทอดยาวกว่า 500 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่จังหวัดอุบลราชธานีจนถึงจังหวัดสระแก้ว เทือกเขาแห่งนี้เป็นพรมแดนธรรมชาติกั้นระหว่างภาคอีสานกับภาคตะวันออก และพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก **ป่าตาจูและป่าเจ้าแวะ**ในเขตพื้นที่ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นป่าชุมชนต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนในพื้นที่ แม้จะเป็นป่าสงวนซึ่งเป็นป่าทึบ อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แต่ชาวบ้านได้รับสิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมายให้สามารถเข้าไปหาของป่า เช่น พืช ผัก ผลไม้ เห็ด สมุนไพร และหน่อไม้ จากพื้นที่บางส่วนของป่าได้ **เรียกได้ว่าป่าแห่งนี้คือแหล่งความมั่นคงทางอาหารแห่งหนึ่งของชุมชน และเป็นโอกาสดีที่ป่าจะได้ต้อนรับเด็กบ้านกันทรอมใต้ให้มาทำความรู้จักป่าและสมุนไพรในป่า “บ้านเขา”**

สัมผัสชุมชน ค้นโจทย์ปัญหา

เมื่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ ชักชวนให้ทำโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ทีมงานซึ่งประกอบด้วย **ทิพย์-ธารทิพย์ มนตรีวงษ์ จีน-สินิษา ศรีสุภาพ เวฟ-นันทวัฒน์ เลิศศรี และ ฝน-สุภัทรา สามศร** จึงชวนกันค้นหาปัญหาในชุมชน

"ชุมชนเรามีปัญหาหลายอย่าง ทั้งเรื่องขยะ ประเพณีประจำปีที่ใกล้สูญหายไปแล้วก็พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่คนไม่นิยมปลูกกันแล้ว แต่ช่วยรักษาโรคได้" เวฟ เล่าถึงโจทย์ปัญหา และบอกต่อว่า เรื่องขยะมีคนทำเยอะแล้ว ส่วนงานประเพณีก็เป็นงานประจำปีซึ่งจัดแค่ปีละครั้ง จึงไม่น่าจะสอดคล้องกับแนวคิดโครงการที่ต้องใช้เวลาทำโครงการ 4-5 เดือน แต่**สมุนไพรเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สุดแต่ถูกมองข้าม** เลยคิดว่าน่าจะทำเรื่องนี้

และนี่คือที่มาของ**โครงการสมุนไพรไปร่ตาจู (ไปร่ภาษาเขมรแปลว่าป่า) สร้างความรู้สู่ชุมชนกันทรอมใต้**

"แล้วสมุนไพรเกี่ยวข้องกับป่าอย่างไร" คือคำถามชวนคิดที่ทีมงานพากันค้นหาคำตอบ

เวฟ บอกว่า **สมุนไพรพื้นถิ่นส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากป่า บางชนิดหาได้ยากในชุมชน** เช่น ต้นเชื้อเพลิง และต้นอังก๊อตเขมา เป็นต้น ทั้งนี้**เพราะคนส่วนใหญ่หันมาใช้ยาสามัญประจำบ้านในการรักษาโรค พืชสมุนไพรจึงอยู่นอกเหนือความสนใจของผู้คนในปัจจุบัน**

ทั้งนี้ผลจากการสืบค้นผลการวิจัยทางการแพทย์พบว่าภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของไทยเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับความสนใจและได้รับการพิสูจน์ทางการแพทย์แล้ว

"เมื่อเห็นว่าสมุนไพรมีประโยชน์ ทีมงานจึงวางเป้าหมายโครงการสมุนไพรไปร่ตาจูฯ ไว้ 2 ระดับ กล่าวคือ ระดับต้น เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาในการนำสมุนไพรมาทำเป็นยารักษาโรค ระดับที่สอง เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำสมุนไพร ด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้แก่เด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน"

เช่นเดียวกันว่ามีสรรพคุณทางยา ทั้งช่วยป้องกัน บรรเทา และช่วยรักษาโรค ที่สำคัญสามารถนำมาใช้รักษาผู้ป่วยควบคู่กับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้อีกทางหนึ่ง เมื่อเห็นว่าสมุนไพรมีประโยชน์ ประกอบกับไม่มีใครสามารถรับประกันได้ว่า ทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีในการรักษาโรคได้อย่างเท่าเทียมกัน **การรู้จักและรู้ถึงสรรพคุณทางยาของพืชสมุนไพรใกล้ตัวจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง** ทีมงานจึงวางเป้าหมายโครงการสมุนไพรไปร่ตาจูฯ ไว้ 2 ระดับ กล่าวคือ **ระดับต้น** เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาในการนำสมุนไพรมาทำเป็นยารักษาโรค **ระดับที่สอง** เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำสมุนไพร ด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้แก่เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ในชุมชน

วางแผนเรียนรู้จากครูสมุนไพรในชุมชน

จีนเล่าว่า ก่อนเริ่มทำโครงการ ทีมงานได้ทำการ**ประเมินความรู้เดิมเกี่ยวกับสมุนไพรของตนเอง** พบว่า ทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรน้อยมาก จึงลงความเห็นว่าพวกเขาต้อง**เติมสิ่งที่ตนเอง “ไม่รู้” ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรรักษาโรค**แทนการปรุงยาที่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่ต้องอาศัยการปรุงอย่างถูกวิธี **จึงอยากเรียนรู้ และเก็บข้อมูลเรื่องสมุนไพรจากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนมากกว่าลุกขึ้นมาปรุงยาด้วยตัวเอง**

“พวกเรารู้แค่ว่าพืชสมุนไพรมีสรรพคุณรักษาโรคได้ แต่ไม่รู้จักชนิด และไม่เคยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมาก่อนเลย” ทิพย์ กล่าวถึงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของพวกเขา โดยมี **รังสรรค์ โพธิสาร** นักวิจัยท้องถิ่นตำบลกันทรอมอาสาเป็นพี่เลี้ยง

รังสรรค์ เล่าว่า พื้นที่ป่าชุมชน ทั้งป่าตาจูและป่าเจ้าแวะเป็นป่าที่มีความสมบูรณ์ จึงมีพืชสมุนไพรอยู่เป็นจำนวนมาก **ชุมชนนี้เลยมีผู้รู้เรื่องสมุนไพรอยู่พอสมควร หลายครั้งมีชาวบ้านจากชุมชนอื่นเข้ามาจ้างผู้รู้เรื่องสมุนไพรบ้านกันทรอมให้ช่วยหาสมุนไพรใส่กระสอบเพื่อนำไปผสมทำยา แต่น่าเสียดายว่า ภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรเป็นความรู้อยู่ที่ตัวบุคคล ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้สูงวัย การที่น้องๆ เยาวชนมาทำเรื่องนี้ตนเห็นว่า เป็นเรื่องน่ายินดีและน่าสนับสนุน** จึงเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยง ด้วยพื้นเพเดิมซึ่งเป็นคนที่นี่ ทำให้รู้จักมักคุ้นกับหมอยาและผู้รู้เรื่องสมุนไพรในชุมชนอยู่บ้าง จึงช่วยประสานงานนัดหมายผู้รู้ให้กับทีมงานก่อนในช่วงแรก

“สมุนไพรบางชนิดมีฤทธิ์เยอะต้องต้มหลายน้ำเพื่อล้างพิษออกก่อน ตัวยาบางตัวต้องผสมพืชสมุนไพรหลายชนิดจึงจะได้ผล การเก็บข้อมูลทางยาจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องสอบถามจากผู้รู้จริงๆ เท่านั้น” รังสรรค์ อธิบาย

แม้เป้าหมายการทำงานจะลงตัว แต่ทีมงานเรียนอยู่ต่างโรงเรียน ทำให้เวลานัดหมายทำกิจกรรมร่วมกันเป็นไปได้ยาก เพราะภาระทางการเรียนที่มีต่างกัน ทีมงานพยายามหาวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและใช้เวลาน้อยที่สุด เวฟ อธิบายถึงวิธีการเก็บข้อมูลของพวกเขาว่า แบ่งออกเป็น 2 วิธี **วิธีแรก พาผู้รู้เดินสำรวจและแนะนำพืชสมุนไพรใน**

“เมื่อก่อนถ้าจะเข้าไปในป่า พวกเราก็แค่ขึ้นไปเที่ยวเล่นที่น้ำตกเท่านั้น ไม่เคยสนใจศึกษาว่าในป่ามีอะไร แต่ครั้งนี้เราตั้งใจไปทำความรู้จักพืชสมุนไพรในป่า ไม่ใช่แค่ไปเล่นสนุกเหมือนที่ผ่านมา”

ป่าชุมชนร่วมกับเยาวชน เพราะอยากทำความรู้จักและเก็บข้อมูลพืชสมุนไพรให้เห็นกับตา โดยข้อมูลที่ต้องบันทึก ได้แก่ ชื่อ สรรพคุณ และส่วนของพืชที่ใช้ทำยาได้ เป็นต้น ซึ่งวิธีนี้น่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และไม่ต้องใช้เวลาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเยอะ เนื่องจากได้ข้อมูลจากผู้รู้ในพื้นที่จริง **วิธีที่สอง คือ เยี่ยมเยือนผู้รู้ถึงบ้าน เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยเฉพาะขั้นตอนการแปรรูปสมุนไพรเป็นยา**

เดินทางเข้า “ป่า” ห้องเรียนสมุนไพร

การสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลสมุนไพรครั้งแรกที่ป่าตาจู กลุ่มแกนนำเยาวชนประกาศเชิญชวนกลุ่มเพื่อนสมาชิกที่สนใจผ่านเฟซบุ๊กกลุ่ม ครั้งนั้นมีเยาวชนจากในชุมชนเข้าร่วมสำรวจกว่า 10 คน ทำการสำรวจตั้งแต่ 9 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น แม้จะเหนื่อยล้าจากความร้อนของแสงแดด **แต่ก็ทำให้กลุ่มเยาวชนได้รู้จักชื่อ วิธีการใช้ และสรรพคุณของสมุนไพรกว่า 30 ชนิด ไม่ว่าจะเป็น ผักเสี้ยนผี ต้นขี้เหล็ก ต้นแมงลัก ที่มีสรรพคุณช่วยแก้โรคไมเกรน** และอื่นๆ พวกเขาบอกว่า พืชสมุนไพรบางชนิดขึ้นอยู่

ทั่วไปแต่ไม่เคยรู้จักแม้แต่ชื่อ เช่น ต้นสัก และรากไทรที่ห้อยอยู่ตามต้นไทรภายในวัด และอีกหลายชนิดก็ไม่เคยเจอไม่เคยรู้จักมาก่อน เช่น ว่านชักมดลูก

"ตอนเข้าไปสำรวจป่าเราแบ่งหน้าที่กันด้วยว่าใครเป็นคนจดบันทึก ใครถ่ายรูป เพราะสุดท้ายแล้วเราต้องนำข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอพร้อมภาพประกอบ" ฝน อธิบายขั้นตอนการทำงาน แล้วกล่าวต่อไปว่า **เมื่อก่อนถ้าจะเข้าไปในป่า พวกเราก็แค่ขึ้นไปเที่ยวเล่นที่น้ำตกเท่านั้น ไม่เคยสนใจศึกษาว่าในป่ามีอะไร แต่ครั้งนี้เราตั้งใจไปทำความรู้จักพืชสมุนไพรในป่า ไม่ใช่แค่ไปเล่นสนุกเหมือนที่ผ่านมา**

ส่วน จีน เสริมว่า การได้รู้จักสมุนไพรรอบตัว รู้ว่ามันมีประโยชน์ จะทำให้ดูแลตัวเองได้เวลาเป็นแผลหรือเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ การรักษาด้วยสมุนไพรแม้จะใช้เวลานานกว่าก็จริง แต่เรามั่นใจได้ว่า หากใช้อย่างถูกวิธีจะไม่มีสารพิษตกค้างในร่างกาย พวกเราเลยคิดว่า **เราต้องศึกษา เก็บข้อมูล และเผยแพร่คุณประโยชน์ของสมุนไพรให้ได้มากที่สุด**

การสำรวจครั้งที่ 2 ที่ป่าเจ้าแวะ นอกจากทีมงานจะได้สำรวจพืชสมุนไพรร่วมกับผู้รู้เหมือนครั้งแรกแล้ว พวกเขายังทดลองนำพืชสมุนไพรจากป่าลงมาปลูก ทิพย์ บอกเหตุผลว่า **หากสามารถนำพืชสมุนไพรจากป่ามาขยายพันธุ์ และส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกตามบ้านเรือนของตัวเองจะช่วยอนุรักษ์สมุนไพรบางชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์ได้ และช่วยอำนวยความสะดวกให้สามารถนำพืชสมุนไพรมาใช้รักษาอาการป่วยไข้ได้อย่างทันท่วงที โดยกลุ่มเยาวชนเลือกใช้พื้นที่บริเวณวัดเป็นแปลงปลูก เพราะเห็นว่า วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน**

ซึ่งจีน บอกว่า การทำงานครั้งนี้ลำบากกว่าครั้งแรกมาก เพราะเส้นทางสูงชันกว่า พวกเราต้องหิ้วสมุนไพรลงมาจากป่า แล้วนำมาปลูกเลย จากนั้นก็แบ่งเวรกันมารดน้ำ โดยอาศัยเพื่อนในกลุ่มที่เรียนในชุมชนและขอความร่วมมือจากพี่เลี้ยงด้วย โชคดีที่เริ่มปลูกช่วงหน้าฝน เลยไม่มีปัญหาเรื่องการรดน้ำ

รู้ เห็น เข้าใจ คุณค่าทรัพยากรชุมชน

ผลจากการสำรวจป่าเพื่อเก็บข้อมูลพืชสมุนไพร และการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้รู้ถึงบ้าน ทำให้ทีมงานได้รู้ ได้เห็น และเข้าใจถึงคุณประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

"เราตั้งใจไปสำรวจพืชสมุนไพร แต่ก็ได้รู้ว่าป่าตาจูเป็นป่าต้นน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ไม่มีป่า ไม่มีฝนตกลงมาสมุนไพรที่เรานำลงมาปลูกก็คงไม่รอด" ทิพย์ กล่าวเชื่อมโยงถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้

นอกจากได้รับความรู้ใหม่แล้ว **ความช่วยเหลือที่ได้รับจากผู้ใหญ่ในชุมชนอย่างเกินร้อย ทำให้กลุ่มเยาวชนไม่คิดปล่อยให้ภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพรที่พวกเขาได้เรียนรู้ผ่านเลยไป**

KENZO
CONVERSE

“ความกล้าแสดงออก เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในตัวทีมงานทุกคน โดยพวกเขาวิเคราะห์ว่า การได้รู้ข้อมูลจากการสืบค้นด้วยตัวเอง การลงมือทำจนเจอปัญหา แล้วสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนผ่านมาได้ คือแรงส่งที่ทำให้พวกเขามั่นใจในตัวเองมากขึ้น เมื่อมีความมั่นใจจึงมีความกล้าที่จะทำและพัฒนาตัวเองต่อไป”

พวกเขา บอกว่า **หากทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรู้ถึงคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพรในชุมชนได้มากเท่าไร จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมที่อาศัยอยู่ร่วมกันมากเท่านั้น** เหมือนอย่างที่ธรรมชาติในป่าได้สอนพวกเขาระหว่างเดินสำรวจพืชสมุนไพรทั้ง 2 ครั้ง

“ก่อนวันสำรวจป่า 1 วัน เรานัดผู้รู้ไว้ล่วงหน้า พอถึงวันเดินทางก็ไปรับถึงบ้าน ทีแรกพวกเราไม่คิดว่าผู้ใหญ่ในชุมชนจะให้ความร่วมมือขนาดนี้ ที่ผ่านมาผู้รู้คนไหนว่างเขาจะไปกับเราตลอด ถ้าไม่มีผู้รู้ช่วยเหลือ พวกเราคงแย่เพราะยังงง ๆ กันอยู่” เวฟ เล่าถึงความประทับใจ

ในฐานะผู้รู้เรื่องสมุนไพร **คาร มนตรีวงษ์ และ สัมฤทธิ์ พานจันทร์** บอกเป็นเสียงเดียวกันว่า ดีใจและยินดีให้ความช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนอย่างเต็มที่ เพราะอยากส่งต่อความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับยาสมุนไพรให้เด็กและเยาวชน

สัมฤทธิ์ บอกว่า เขาศึกษาหาความรู้เรื่องพืชสมุนไพรมาร่วม 12 ปี เพื่อรักษาโรคเนื้องอกในมดลูกให้ภรรยาจนหายขาดได้ แม้ช่วงแรกยังไม่แน่ใจว่าเด็ก ๆ จะทำโครงการจริงจังหรือเปล่า แต่ก็ยินดี เพราะคิดว่า**หากได้ส่งต่อความรู้ให้เด็ก ๆ ย่อมดีกว่าเก็บความรู้ไว้อยู่กับตัวเอง**

“เมื่อมีความรู้ การส่งต่อความรู้ย่อมดีกว่าเก็บงำไว้อยู่ที่ใครคนใดคนหนึ่ง” เมื่อทีมงานประเมินแล้วว่ามีข้อมูลพืชสมุนไพร และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับป่าเพียงพอต่อการเผยแพร่ พวกเขาจึงจัด**เวทีนำเสนอข้อมูลการศึกษาสมุนไพรและแลกเปลี่ยนเรียนรู้สูตรยาสมุนไพรกับหมอยาและผู้รู้ในชุมชน** โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังเชิญชวนเพื่อนร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษจากพื้นที่ข้างเคียงอย่างทีมสานฝันและทีมวัยใสวัยเก๋ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย

“พวกเราเลือกวันที่แกนนำเยาวชนว่างพร้อมกัน ใช้วิธีประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก เจอใครก็ชวน แล้วประกาศไว้ในเฟซบุ๊กด้วย ไม่คิดเหมือนกันว่า จะมีคนเข้าร่วมเกือบ 40 คน” เวฟ กล่าวต่อว่า เด็กที่มาร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นวัยประถมศึกษา ส่วนเพื่อนวัยมัธยมศึกษามักให้เหตุผลว่า ขี้เกียจไม่อยากมา

ฝน เสริมว่า ถ้าใครไม่อยากมา เราก็บังคับเขาไม่ได้ แต่การที่เรามาทำโครงการนี้ทำให้เรารู้จักพืชสมุนไพรมากขึ้น เมื่อรู้แล้วเราก็ไปบอกเขาได้

กล่าวได้ว่า เวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนครั้งนี้เป็นการสื่อสารข้อมูลสู่สาธารณะครั้งแรกของทีมงาน ทิพย์ เอ่ยถึงบทบาทของกลุ่มว่า **พวกเขาไม่ได้ตั้งตัวเป็นผู้รู้ แต่ตั้งใจมาคืนข้อมูลในสิ่งที่สำรวจและเก็บรวบรวมให้แก่คนในชุมชน และพร้อมแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้ใหญ่ที่มารับฟัง**

ทั้งนี้เพื่อทดสอบว่ากลุ่มเป้าหมายอย่างเด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชสมุนไพรเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด ทีมงานจึงจัดกิจกรรมถามตอบความรู้เรื่องพืชสมุนไพรให้น้อง ๆ ได้มีส่วนร่วม จีน บอกว่า ถึงแม้น้อง ๆ จะไม่สามารถตอบคำถามได้ทั้งหมด แต่สิ่งที่สัมผัสได้ คือ ความพยายามร่วมกิจกรรม ซึ่งสังเกตได้จากการช่วยกันหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามจากแผ่นพับที่ทีมงานเตรียมไว้ให้อย่างตั้งใจ รู้สึกมีความสุขที่เห็นน้อง ๆ ให้ความร่วมมือดี

กิจกรรมในเวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนครั้งนี้ทำให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักกับพืชและสรรพคุณของสมุนไพรในชุมชน อีกทั้งทีมงานยังได้ทบทวนความถูกต้องของข้อมูลและความรู้เพิ่มเติมบางส่วนเกี่ยวกับพืชสมุนไพรจากการแลกเปลี่ยนกับผู้ใหญ่ที่มาร่วมเวทีด้วย ทีมงานบอกว่า การจัดกิจกรรมครั้งนั้นได้ผลตอบรับที่ดีจากเด็กและเยาวชน เพราะมีน้อง ๆ หลายคนเข้ามาย้ำว่า หากจัดกิจกรรมเดินป่าครั้งต่อไปให้มาชวนด้วย

การทำงานย่อมมีอุปสรรคบ้างเป็นธรรมดา เวฟ บอกว่า ความยากเกิดขึ้นเพราะยังไม่เคยทำ และยังไม่เข้าใจการทำโครงการ แต่พอทำแล้วเริ่มเข้าใจก็ไม่ยากแล้ว

ทีมงานบอกว่า ช่วงที่หนักที่สุดของการทำโครงการ คือ ช่วงเริ่มต้นคิดแผนดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรคส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะความไม่เข้าใจ และระบบการคิดที่ยังไม่มีเหตุมีผลเท่าที่ควร

เวฟ ขยายความเพิ่มว่า **กิจกรรมที่พวกเราคิดทำตอนแรกเป็นแค่การแนะนำสถานที่เหมือนแนะนำชุมชนเฉย ๆ พอพี่เลี้ยงโครงการและพี่เลี้ยงชุมชนอธิบายให้เข้าใจถึงองค์ประกอบของการคิดโครงการว่า ต้องเริ่มจากสิ่งที่เราสนใจ และกลุ่มเป้าหมายซึ่งก็คือเด็กและเยาวชนในชุมชนต้องสนใจด้วย ไม่ใช่แค่ทำโครงการแล้วจบ แต่ทีมงานทุกคนต้องได้เรียนรู้จากสิ่งที่ทำ หลังจากพี่ ๆ อธิบาย พวกเราก็เข้าใจ จึงปรับแผนโครงการใหม่ ยิ่งทำโครงการเรื่อย ๆ ก็ยิ่งสนุก และรู้สึกว่าได้ทำประโยชน์ให้ชุมชน**

YAMAHA

ต้นกล้าที่เติบโต

นอกจากสมุนไพรพื้นถิ่นจะนำทางให้ทีมงานและเยาวชนในชุมชนกันทรอมใต้ได้รับความรู้เรื่องสรรพคุณของพืชสมุนไพร กระทั่งทำให้รู้จักชุมชนของตัวเองมากขึ้นแล้ว กระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำงานในทุกขั้นตอนยังสร้างทักษะชีวิตและสร้างความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของพวกเขา

ความกล้าแสดงออก เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในตัวทีมงานทุกคน โดยพวกเขาวิเคราะห์ว่า การได้รู้ข้อมูลจากการสืบค้นด้วยตัวเอง การลงมือทำจนเจอปัญหา แล้วสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนผ่านมาได้ คือแรงส่งที่ทำให้พวกเขามั่นใจในตัวเองมากขึ้น เมื่อมีความมั่นใจจึงมีความกล้าที่จะทำและพัฒนาตัวเองต่อไป

"เวลาเรียนในชั้นเรียน เห็นได้ชัดเลยว่า กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าออกไปพูดหน้าชั้นเรียน กล้าตอบคำถาม จากเมื่อก่อนแค่เอ่ยปากพูดสักคำยังไม่กล้า แต่ตอนนี้มีความมั่นใจ ไม่เขินไม่อายเหมือนแต่ก่อน หากไม่เข้าใจเรื่องอะไรไม่ว่าในห้องเรียนหรือเกี่ยวกับการทำโครงการก็จะถาม ดีกว่านิ่งเงียบเฉย ๆ ไม่ได้อะไรเพิ่มขึ้นเลย" เวฟ เอ่ยขึ้นก่อนใคร แล้วกล่าวต่อว่า **ถ้าเรามีความมั่นใจในสิ่งดี ๆ ที่ทำและมีความกล้าแสดงออกก็เหมือนเปิดโอกาสให้ตัวเอง สิ่งที่เราทำ เราไม่ได้หวังให้ใครมาชม แต่เมื่อเรากล้าแล้วมีคนเห็น มีคนชมหรือมีผลตอบรับด้านดีก็กลับมาเป็นกำลังใจให้เราอยากทำต่อไปอีก**

ด้าน จีน จากเดิมที่เป็นคนพูดมากแต่ไม่มีสาระ และไม่ชอบพูดจาปราศรัยกับคนแปลกหน้า ปัจจุบันเธอ**กลายเป็นคนที่พูดอย่างมีเหตุผล และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบมากขึ้น**

"เมื่อก่อนครูถามก็ไม่อยากจะตอบ แต่ตอนนี้ขนาดครูไม่ถามก็อยากจะพูด อยากแสดงความคิดเห็น ***อาจเป็นเพราะประสบการณ์ทำงานในโครงการ ที่กระตุ้นให้ต้องคิดและทำอยู่ตลอด เลยหยุดคิดไม่ได้"*** จีน กล่าว

เวฟ สะท้อนว่า สมัยเรียนชั้นประถมศึกษา แกนนำโครงการทั้งหมดเคยเรียนโรงเรียนเดียวกันมาก่อน กระทั่งแต่ละคนต่างแยกย้ายกันไปเมื่อเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนจึงค่อย ๆ จางหายไปตามกาลเวลา **แต่การจับมือร่วมกันทำโครงการนี้ ช่วยสานความสัมพันธ์ที่ขาดหายไปนั้นให้กลับแน่นแฟ้นขึ้นอีกครั้ง**

จีน เล่าผ่านประสบการณ์ของเธอได้อย่างชัดเจนว่า เธอย้ายไปเรียนนอกชุมชน ขณะที่เพื่อนส่วนใหญ่ยังเรียนอยู่ในชุมชน เธอจึงแทบไม่มีเพื่อนในชุมชนที่สนิทกันเหลืออยู่เลย ถึงขนาดว่าไปหาเพื่อนในช่วงวันหยุด แทนที่จะไปหาเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง เธอกลับต้องเดินทางไปหาเพื่อนที่ชุมชนอื่น

“ผู้ใหญ่ในชุมชนอาจรู้จักชื่อสมุนไพรมากกว่าน้อง ๆ แต่ก็ไม่มีใครเคยเข้าไปถามหรือสืบค้นข้อมูลโดยตรงจากหมอยา แต่น้อง ๆ มีโอกาสได้เข้าไปเก็บข้อมูลสมุนไพรโดยตรงจากผู้ที่รู้จริง เมื่อมีความรู้มากพอในระดับหนึ่งแล้วจึงนำความรู้ไปคืนสู่ชุมชน เพราะสมุนไพรเหล่านี้เป็นสมุนไพรใกล้ตัวที่หลายชนิดเราก็เห็นอยู่ทุกวัน ถ้าคนในชุมชนมีความรู้มากขึ้นเขาก็สามารถนำไปใช้ได้ บางคนรู้ว่าต้นนี้เป็นยาแต่ก็ได้รู้เพิ่มว่าต้องอาศัยผสมกับต้นอื่น ผู้ใหญ่ที่พอมีความรู้อยู่แล้วก็นำไปต่อยอดใช้ได้เอง”

“เมื่อก่อนเวลาทำงานกลุ่มทีก็ต้องไปรวมกลุ่มกับเพื่อนที่โรงเรียน เจอแต่คนเดิม ๆ และสิ่งแวดล้อมเดิม ตอนนี้เรามีมิตรสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ไม่ต้องไปหาเพื่อนไกล ๆ อีก ได้รู้จักผู้คนที่หลากหลาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่การได้พูดคุยกับผู้ใหญ่ทำให้เราพัฒนาวุฒิภาวะของตัวเอง แล้วก็ได้ความรู้ในเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน รู้สึกดีใจและภูมิใจในตัวเองมากขึ้น” จีน กล่าว

ส่วน ฝน บอกว่า **ความที่ “กลัวผิด” และ “กลัวพูดไม่ถูก” เป็นกำแพงปิดกั้นความกล้าแสดงออก แต่ปัจจุบันกำแพงดังกล่าวถูกทลายลง เพราะเธอได้รับโอกาสที่เปิดกว้างให้ได้คิด ปรับปรุง และได้ลงมือทำ จนเกิดการเรียนรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุด**

“โครงการนี้นอกจากจะทำให้เรารู้เรื่องในชุมชนของตัวเองเพิ่มขึ้นแล้ว เรายังได้รู้จักคนอื่นและชุมชนอื่นเพิ่มขึ้นอีก โอกาสแบบนี้หาไม่ได้ง่าย ๆ เรามีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ที่ร่วมโครงการจากต่างพื้นที่ ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง ไม่ใช่แค่ในตำราเรียนพอได้ลงมือทำรู้เลยว่า...เราก็ทำได้ ที่ผ่านมากลัวเพราะคิดไปเองว่า ทำไม่ได้” ฝน อธิบาย

เปลี่ยน...เพราะเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม ทีมงานทุกคนยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า การเข้ามาทำโครงการทำให้พวกเขามี **ความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเองและต่องานเพื่อส่วนรวม** ส่งผลให้พฤติกรรมในชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จีน เล่าว่า ช่วงต้นของการทำโครงการ เธอยังไม่เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกับเพื่อนในทีมมากนัก ความสนิทสนมที่จางหายไป ส่งผลให้เธอมักผิดนัดกับเพื่อน ๆ อยู่เป็นประจำ แต่วันนี้พฤติกรรมและความรู้สึกแปลกแยกดังกล่าวหายไปอย่างสิ้นเชิง ซ้ำกลับแทนที่ด้วยความอบอุ่นจากการทำงานร่วมกันของเพื่อนในทีม

"จากคนที่นัดไม่เป็นนัด มาไม่ตรงเวลาทำให้ทุกคนต้องรอ โครงการนี้ทำให้เราคิดได้ว่าจะให้ทุกคนมารองานก็เดินหน้าไปได้ช้าไม่คืบหน้า เพราะฉะนั้นเราควรมาให้ตรงเวลาและรับผิดชอบงานในหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด"

เช่นเดียวกับ ทิพย์ ที่ไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับการทำโครงการในช่วงแรก ส่งผลให้ผิดนัดและมาไม่ตรงเวลานัดหมายบ่อยครั้ง แต่สุดท้ายก็**ยอมเปลี่ยนตัวเอง เพราะมองเห็นประโยชน์จากสิ่งที่ทำ ทั้งความรู้ด้านพืชสมุนไพรที่ตัวเองได้รับ ที่สำคัญคือสิ่งที่เธอทำเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนในวงกว้าง**

"โครงการนี้ไม่ได้เป็นโครงการที่ทำให้ชีวิตยุ่งยากหรือทำให้เครียด ***เราแค่เปิดตัวเองออกไปพูดคุยกับผู้ใหญ่ในชุมชน ได้ทั้งความรู้ และเข้าใจมุมมองความคิดของผู้ใหญ่มากขึ้น*** *ได้ออกไปนำเด็ก ๆ มาเรียนรู้ในสิ่งที่เราไปศึกษามา การทำงานกับคนในชุมชน ถ้าเราให้ความสำคัญกับเขา เขาจะให้ความสำคัญกับเรา สิ่งที่สำคัญคือเราต้องรู้จักแบ่งเวลา เมื่อรู้ว่าวันไหนต้องทำกิจกรรมต้องทำตัวให้ว่าง"*

ทิพย์ ย้ำว่า **ความสามัคคีและความเสียสละ** เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทีมงานที่อยู่ต่างโรงเรียนกันสามารถรวมกลุ่มทำโครงการเพื่อชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

"รู้สึกสนุก ได้เล่นและทำงานไปด้วยพร้อมกัน ถึงจะเหนื่อย แต่เราก็ช่วยกัน" ทิพย์ กล่าว

ผู้หนุนเสริมการเปลี่ยนแปลง

อัมพร สุพงษ์ พี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า เธอเคยทำวิจัยโครงการข้ามแดนไทยกัมพูชาดูแลผู้ใหญ่มาก่อน พอมีโครงการเด็กและเยาวชนเข้ามาจึงสนใจเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง เพราะรู้สึกสนุก และมีความสุขกับการทำงานเพื่อชุมชน

"เคยมีหลายคนมาถามเหมือนกันว่าทำแล้วได้อะไร ทำไปทำไม เราก็ไม่คิดมาก ถือว่ามาทำงานตรงนี้ เราได้สร้างเด็ก ๆ ให้เติบโตขึ้นมามีความรู้ความสามารถตามที่เขาถนัด ทำให้เขารู้ว่าเขามีความสามารถอะไร ชอบอะไร และมีความสุขกับสิ่งที่เขาทำ"

ด้วยเป็นคนในพื้นที่ อัมพรจึงใช้วิธีเข้าไปเชิญชวนเด็กและเยาวชนถึงบ้าน เลือกกลุ่มเด็กที่สนิทสนมกันอยู่แล้ว

แล้วให้เด็กที่สนใจไปชักชวนเพื่อน ๆ แบบปากต่อปาก กระทั่งสามารถรวมกลุ่มกันจนครบเพื่อเข้ามาทำโครงการ เมื่อชักชวนกลุ่มเยาวชนมาทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ต้องทำให้เขาสนุก และไม่เครียดกับงาน พี่เลี้ยงจึงไม่ควรกดดันเด็กและเยาวชนจนเกินไป

"เราสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าช่วงไหนเล่นก็คือเล่น ช่วงไหนทำงานก็คือทำงาน ถ้าเป็นแบบนี้พอเขาเล่นเวลาทำงาน แล้วเราบอกให้หยุด เขาก็จะหยุด"

ขณะที่ **ลุงคาร มนตรีวงษ์ ผู้รู้เรื่องสมุนไพรและอดีตผู้ใหญ่บ้านกันทรอมใต้ หมู่ 4** บอกว่า การที่มีกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนหันมาสนใจสืบค้นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรมาทำยา ตนเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานในอนาคต อยากให้กลุ่มเยาวชนนำข้อมูลสมุนไพรไปบอกต่อเพื่อเป็นความรู้ให้คนอื่นเข้าใจว่าสมุนไพรมีสรรพคุณอย่างไร รักษาโรคอะไรได้บ้าง โรคไหนรักษาด้วยพืชสมุนไพรได้ โรคไหนรักษาควบคู่กับแผนปัจจุบันถึงจะดี **การได้รู้ได้ศึกษาข้อมูลแบบนี้ดีกว่าในตำราเรียนเพราะเป็นความรู้รอบตัวจริงจากพื้นที่จริง ที่เกิดจากการได้ปฏิบัติจริง**

ส่วน รังสรรค์ เสริมว่า ผู้ใหญ่ในชุมชนอาจรู้จักชื่อสมุนไพรมากกว่าน้อง ๆ แต่ก็ไม่มีใครเคยเข้าไปถามหรือสืบค้นข้อมูลโดยตรงจากหมอยา **แต่น้อง ๆ มีโอกาสได้เข้าไปเก็บข้อมูลสมุนไพรโดยตรงจากผู้ที่รู้จริง เมื่อมีความรู้มากพอในระดับหนึ่งแล้วจึงนำความรู้ไปคืนสู่ชุมชน เพราะสมุนไพรเหล่านี้เป็นสมุนไพรใกล้ตัวที่หลายชนิดเราก็เห็นอยู่ทุกวัน ถ้าคนในชุมชนมีความรู้มากขึ้นเขาก็สามารถนำไปใช้ได้ บางคนรู้ว่าต้นนี้เป็นยาแต่ก็ได้รู้เพิ่มว่าต้องอาศัยผสมกับต้นอื่น ผู้ใหญ่ที่พอมีความรู้อยู่แล้วก็นำไปต่อยอดใช้ได้เอง**

ป่าชุมชนที่ตั้งอยู่ในชุมชนมาเนิ่นนาน แต่ผู้คนส่วนใหญ่ได้เพียงแค่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ถึงตอนนี้โครงการเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษได้ **"สร้างกระบวนการเรียนรู้"** จากการลงมือทำ ด้วยการ **"เปิดโอกาส"** ให้เยาวชนลงพื้นที่สืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้นอกจากจะทำให้ทีมงาน รู้จักพืชสมุนไพรพื้นถิ่นหลากชนิดแล้ว ผลพลอยได้นอกเหนือจากเป้าหมายที่วางไว้ คือ **การเห็นคุณค่าของพืชสมุนไพรที่ถูกหลงลืม และใกล้สูญหาย รวมทั้งป่าชุมชนซึ่งเป็นทั้งป่าต้นน้ำ และเป็นต้นกำเนิดของสมุนไพรพื้นถิ่นเหล่านี้**

แต่ที่ดียิ่งกว่าคือ การได้เข้าไปสัมผัสกับต้นกำเนิดของพืชพรรณธรรมชาติในป่าชุนชน "กระตุก" ให้กลุ่มแกนนำเยาวชนเข้าใจถึงความเชื่อมโยงกันของธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่า และมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้แผนงานที่วางไว้ในโครงการจะจบลงแล้ว แต่การทำงานของทีมงานยังไม่จบ พวกเขาวางแผนชักชวนน้อง ๆ ขึ้นไปเดินสำรวจสมุนไพรในป่าชุมชน เพื่อสร้างสำนึกรักและหวงแหนป่าให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้รู้สึกเหมือนอย่างที่พวกเขาเคยรู้สึก เพื่อให้ป่าแห่งนี้อยู่คู่ชุมชนบ้านกันทรอมใต้ตลอดไป

• • • •

โครงการสมุนไพรไปร่ตาจู สร้างความรู้สู่ชุมชนกันทรอมใต้

พี่เลี้ยงชุมชน รังสรรค์ โพธิสาร อัมพร สุพงษ์

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านกันทรอมใต้**
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ธารทิพย์ มนตรีวงษ์ มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
สินิษา ศรีสุภาพ มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
นันทวัฒน์ เลิศศรี มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกันทรอมวิทยาคม
สุภัทรา สามศร มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกันทรอมวิทยาคม
ธิดาวรรณ ปัญญา มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกันทรอมวิทยาคม
พรชัย คนดี มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกันทรอมวิทยาคม
จิราภรณ์ ศรีธนต์ ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกันทรอมวิทยาคม
คงฤทธิ์ เลิศศรี เจริญสุข สุพงษ์
จุฑามาศ มนตรีวงษ์ อุมาพร โพธิ์กระสังข์

MICKEY
MOUSE

“ห้องเรียนชุมชน” แหล่งเรียนรู้ของพี่กับน้อง

โครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง

เด็กและเยาวชนบ้านดู่ ตำบลขุนหาญ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
มีพฤติกรรมติดโทรศัพท์ ติดเกม มีความสุ่มเสี่ยงที่จะติดยาเสพติด
และที่สำคัญคือ อ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ แกนนำเยาวชนจากบ้านดู่จึงรวมกลุ่มกันทำ
โครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง โดยหวังว่า กิจกรรมที่ทำจะเป็นส่วนหนึ่ง
ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้น้อง ๆ อ่านออกเขียนได้ และรักการอ่าน

วางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เกมเชือก

เกมใบ้คำ

เกมรองเท้า

กิจกรรมสานความสัมพันธ์

- รู้จักการบริหารจัดการเวลา
- รู้จักการวางแผน การสร้างกิจกรรม
- มีความรับผิดชอบ
- รู้จักจัดการอารมณ์ตนเอง

- น้องๆ มีพัฒนาการด้านการฟัง พูด อ่าน ดีขึ้น
- น้อง ๆ กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก
- เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน
- เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่กับน้องในชุมชน

คุณค่าที่เกิดขึ้น

กิจกรรมเล่านิทาน

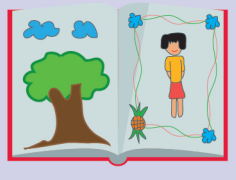

กิจกรรมหนังสือเล่มเล็ก

ทุกครั้งที่ทำกิจกรรม จะมีการสะท้อนความคิด ความรู้สึก ผ่านการพูด และการเขียน

ผลลัพธ์ที่สัมผัสได้ที่ทีมงานภูมิใจ คือ บรรยากาศของการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่เปลี่ยนไป น้อง ๆ ลดเวลาเล่นเกม เล่นโทรศัพท์ และห่างจากพื้นที่เสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ ซิ่งมอเตอร์ไซค์เสียงดัง ซึ่งการที่สามารถดึงน้องบางส่วนให้มาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ได้ในตอนนี้ ทำให้ทีมงานคาดหวังว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการไปแล้ว บรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เช่นนี้จะติดตัวน้อง ๆ ให้เลือกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อไป

“การอ่าน” จุดเริ่มต้นการเรียนรู้ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีนโยบายประกาศทศวรรษการอ่าน มีแนวทางส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติ ทว่าที่ผ่านมาการอ่านกับคนไทยดูจะไม่กระเตื้องขึ้น แม้สถิติใหม่ล่าสุดจะพบว่าเด็กไทยใช้เวลาในการอ่านเฉลี่ยวันละ 1.51 ชั่วโมง แต่กลับพบปัจจัยอีกมากมายที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการอ่านในไทยเกิดขึ้นอย่างกะปริดกะปรอย [1]

ค้นหาโจทย์ ค้นหาทีมทำงาน

โรงเรียนบ้านดู่ ตำบลขุนหาญ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่

1 โครงการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนและการอ่านของไทย พ.ศ.2559-2562 (4ปี) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยจากกรมการส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

“เห็นว่าเด็กๆ ในบ้านดู่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ มีพฤติกรรมติดโทรศัพท์ ติดเกม และมีความสุ่มเสี่ยงที่จะติดยาเสพติดที่แพร่ระบาดอยู่ในชุมชน เนื่องจากต่างใช้เวลาว่างที่มีอยู่มากมายเล่นเกมและเที่ยวเตร่อย่างไร้ประโยชน์...จึงรวมกลุ่มกันทำโครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง โดยหวังว่ากิจกรรมที่ทำจะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้น้อง ๆ อ่านออกเขียนได้ และรักการอ่าน”

เปิดสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 168 คน ก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนยังมีปัญหา เด็กอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ **ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาจัดกิจกรรมอ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟัง** โดยนักเรียนจะถูกแบ่งเป็น 8 กลุ่มๆ ละประมาณ 15 คน ทุกเช้าหลังเข้าแถวเคารพธงชาติ นักเรียนทั้งหมดจะเข้าห้องประชุมของโรงเรียนเพื่อฟังเพื่อนกลุ่มที่ถึงคิวอ่านหนังสือให้ผู้อำนวยการฟัง ส่วนกิจกรรมในชุมชนคือนักเรียนแต่ละคนจะได้รับมอบหมายงานจากคุณครูผู้สอนให้ไปอ่านหนังสือให้ผู้นำในชุมชนหรือผู้ปกครองของตนฟัง เมื่ออ่านเสร็จแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครองจะให้ความเห็นต่อการอ่านของนักเรียน เพื่อนำกลับมาส่งคุณครู กิจกรรมนี้ดำเนินมาได้ 2 ปีแล้ว ซึ่งสามารถกระตุ้นให้นักเรียนสนใจฝึกฝนการอ่านมากขึ้นระดับหนึ่ง

แต่ในมุมมองของเยาวชนด้วยกันเอง เช่น ซัน-อภิชญา เทาศิริ ครีม-สุจิตรา สายจันทร์ ปาล์ม-สุกัญญา บุษบา แซน-ณัฐณิชา เทาศิริ และ นัด-อภิภาวดี วัตรจันทร์ เห็นว่า เด็กๆ ในบ้านดู่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ มีพฤติกรรมติดโทรศัพท์ ติดเกม และมี

“กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน ที่ทีมงานออกแบบคือ การเล่นเกมต่างๆ เพื่อความสนุกสนาน แต่จะมีสาระที่การสะท้อนบทเรียนการเรียนรู้ โดยหลังจบเกมแต่ละครั้ง ทีมงานจะสร้างเงื่อนไขให้น้อง ๆ พูดแสดงความคิดเห็น ต้องรับฟัง ต้องเขียน และต้องอ่าน...กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างทักษะให้เพิ่มพูนแก่น้อง ๆ ซึ่งเป็นเทคนิคที่ทีมงานบอกว่า ได้เรียนรู้มาจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษที่พี่ ๆ ใช้กระบวนการดังกล่าวสร้างการเรียนรู้ให้พวกเขาและเพื่อน ๆ”

ความสุ่มเสี่ยงที่จะติดยาเสพติดที่แพร่ระบาดอยู่ในชุมชน เนื่องจากต่างใช้เวลาว่างที่มีอยู่มากมายเล่นเกมและเที่ยวเตร่อย่างไร้ประโยชน์ รวมถึงปัญหาการอ่านออกเขียนได้ที่ได้รับทราบจากคุณครูและผู้ใหญ่ในชุมชน **เมื่อพี่ ๆ จากโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษชักชวนให้ทำกิจกรรม พวกเขาจึงรวมกลุ่มกันทำโครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง โดยหวังว่ากิจกรรมที่ทำจะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้น้อง ๆ อ่านออกเขียนได้ และรักการอ่าน**

แต่กว่าที่ทีมงานจะได้โจทย์การทำงานลงตัวที่เรื่องดังกล่าวนั้น ในช่วงแรกทีมงานชุดเก่าคือ ครีม ปาล์ม นัด แซน และพี่ ๆ ในชุมชนสนใจทำโครงการจัดตั้งห้องสมุด ด้วยมองเห็นว่า ยังไม่มีที่อ่านหนังสือในชุมชน **แต่ในช่วงพัฒนาข้อเสนอโครงการพี่ ๆ ที่ร่วมทีมเริ่มทยอยออก เนื่องจากมีภาระด้านการเรียน ส่งผลให้ทีมระส่ำระสาย** ครีม ปาล์ม นัด แซน เกิดภาวะลังเลใจ ไปไม่เป็น ใจหนึ่งอยากทำ แต่ใจหนึ่งไม่อยากทำ ด้วยมองว่าการทำห้องสมุดเป็นเรื่องใหญ่ และน่าจะยากเกินกว่าศักยภาพของทีมงาน จนกระทั่ง**ซัน และ ดา-ชฎาภรณ์ เชื่อนหก** ถูกชักชวนให้เข้ามาร่วมทีม ซันที่เคยมีประสบการณ์ทำโครงการ Eng Easy เมื่อปีก่อน สร้างความมั่นใจให้แก่ทีมงานมากขึ้น

“ความรู้สึกตอนนั้นมีทั้งอยากทำและไม่อยากทำ เพราะคิดว่าเป็นงานที่ใหญ่เกินตัว ยิ่งพี่ ๆ เขาออกจากทีมไปก็ยิ่งไม่มั่นใจ แต่พอพี่ซันกับพี่ดาเข้ามา ก็เริ่มมั่นใจว่าโครงการนี้ไม่ล่มแน่” แซนเล่า

ในขณะที่ซันสะท้อนบทเรียนของตนเองว่า ปีก่อนส่วนใหญ่เธอรับผิดชอบเรื่องนันทนาการ รู้สึกว่าไม่ถนัดเท่าไร เวลาพาน้องเล่นเธอจะรู้สึกเครียด เหมือนทำหน้าที่ที่ไม่ตรงกับบุคลิก ทั้งยังไม่เข้าใจด้วยว่า ทำไปทำไม เลยเป็นปัญหา แต่ด้วยการทำงานที่เป็นระบบทีม ถ้าเธอหยุดงานก็จะล่ม เธอเลยฝืนทำไปเรื่อย ๆ จนสุดท้ายเห็นรูปธรรมการทำงานก็เริ่มเข้าใจมากขึ้น พอมาปีนี้ตอนแรกก็ไม่อยากทำ ยอมรับว่าขี้เกียจนิด ๆ แต่เมื่อเห็นว่าเป็นการทำกิจกรรมกับน้อง ๆ ซึ่งคล้ายกับที่เคยทำมา และทำกับน้องในชุมชนจึงเข้าร่วมด้วย

เกมเพื่อการเรียนรู้

เมื่อสมาชิกในทีมเปลี่ยน จึงต้องร่วมกันค้นหาใจทย์ในการทำงานใหม่ เพราะการทำห้องสมุดเป็นเรื่องที่ทีมงานมองว่ายากเกินไป

“ตอนนั้นก็คิดว่ายาก เพราะเด็ก ๆ เขาติดเกม ส่วนมากเขาไม่ค่อยอ่านหนังสือ คิดว่าทำไปเด็กเขาไม่มาอ่านหรอก” นัดเล่า

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในทีม และภาวะผู้นำของทีมงานที่มาใหม่ ทำให้ทีมงานมั่นใจและเกิดไอเดียหลากหลาย จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่า จะทำโครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง เพราะต่างประสบกันตนเองว่า น้องในโรงเรียนบ้านดู่ไม่ค่อยเก่งทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน พวกเขาจึงออกแบบกิจกรรมพาน้องเล่นเกมเพื่อสอดแทรกความรู้ที่จะพัฒนาทักษะดังกล่าว

ทีมงานประชุมวางแผนการทำงานพร้อม**แบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดจนเป็นที่พอใจของทุกคน** ทุกคนต่างมีความมั่นใจว่าจะสอนน้องได้ เพราะเมื่อประเมินความสามารถของทีมงานด้านการใช้ภาษาไทย ต่างก็มีทักษะพอตัว อีกทั้ง**กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ผ่านการเล่น ก็น่าจะดึงดูดความสนใจของน้อง ๆ ได้มากกว่าการสอนโดยตรง**

กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ที่ทีมงานออกแบบคือ การเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน แต่จะมีสาระอยู่ที่การสะท้อนบทเรียนการเรียนรู้ โดยหลังจบเกมแต่ละครั้ง ทีมงานจะสร้างเงื่อนไขให้น้อง ๆ พูด

“วิธีการทำงานที่สร้างระบบระเบียบในการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ที่ได้เรียนรู้จากพี่เลี้ยงโครงการ ทำให้ก่อนทำกิจกรรมทุกครั้งต้องมีการประชุมวางแผนเพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ และสรุปบทเรียนร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างการเรียนรู้ให้กับทีมงานได้เป็นอย่างดี ทำให้ทีมงานต้องประชุมกันบ่อย ๆ จนกลายเป็นวิถี”

แสดงความคิดเห็น ต้องรับฟัง ต้องเขียน และต้องอ่าน เช่น การสะท้อนความรู้สึกหลังเล่นเกมว่า รู้สึกอย่างไร โดยรวมกลุ่มเขียนประโยชน์จากการเล่นเกมลงในกระดาษปรู๊ฟแล้วนำเสนอ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างทักษะให้เพิ่มพูนแก่น้อง ๆ ซึ่งเป็นเทคนิคที่ทีมงานบอกว่า ได้เรียนรู้มาจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษที่พี่ ๆ ใช้กระบวนการดังกล่าวสร้างการเรียนรู้ให้พวกเขาและเพื่อน ๆ

แต่ก่อนจะจัดกิจกรรมทีมงานได้ร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทำงานซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เพราะเป็นกลุ่มที่เริ่มอ่านได้ เขียนได้ และไม่เล็กจนเกินไป โดย**ทีมงานเน้นการทำงานกับน้อง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบ้านดู่ หมู่ 2 และหมู่ 8 เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการรวมตัวทำกิจกรรม** เมื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้แล้ว ทีมงานได้เข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดู่ เพื่อแนะนำโครงการ และขออนุญาตทำกิจกรรมกับน้อง ๆ

“ตอนแรกเราตั้งเป้าไว้ที่เด็ก ป. 4-6 ที่อยู่หมู่ 2 กับหมู่ 8 จำนวน 20 คน แต่ก็มีน้องชั้นอื่นสนใจ เราก็ให้เข้าร่วม เพราะอยากให้น้องฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยให้คล่องมากขึ้น รวมแล้วมีน้อง ๆ ในชุมชนสนใจร่วมกิจกรรมเกือบ 40 คน” แซนเล่า

การเข้าพบผู้อำนวยการซึ่งเป็นผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่ทีมงานทำได้ไม่ยาก เพราะนัดเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนบ้านดู่ ซึ่งรู้จักและคุ้นเคยกับโรงเรียนดีอยู่แล้ว แต่ทีมงานก็ไม่ละเลยที่จะทำจดหมายชี้แจงโครงการอย่างเป็นทางการ ก่อนขอเข้าพบเพื่อแนะนำตัวและขออนุญาตทำกิจกรรมร่วมกับน้อง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย **เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านภาษาไทยซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของโรงเรียนจึงได้รับการตอบรับอย่างยินดี**

วันเข้าพบผู้อำนวยการ เป็นวันเดียวกับที่ทีมงานตั้งใจสานสัมพันธ์กับน้อง ๆ กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เวลาหลังเลิกเรียนรวมน้องเพื่อชี้แจงว่า พวกเราจะมาจัดกิจกรรมอะไรอย่างไร พร้อมนัดหมายวันเวลา และสถานที่ในการทำกิจกรรม ซึ่งทีมงานยอมรับว่าการ**กำหนดวันเวลาในการทำกิจกรรมของโครงการ จะดูจากความสะดวกของทีมงานในวันเสาร์อาทิตย์ที่จะต้องหลบหลีกกับภาระทางการเรียน และกิจกรรมของโรงเรียน** โดยอาศัยการนัดหมายเป็นรายครั้งผ่านการประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน ที่ขอความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 และหมู่ 8 ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ในแต่ละครั้ง

ทั้งนี้ทีมงานเริ่มต้นด้วยกิจกรรมสันทนาการเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับน้อง ๆ เป็นกิจกรรมแรก เนื่องจากต้องการรู้จักและสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน เกม 5 เกม ถูกเตรียมไว้เล่น แต่เอาเข้าจริงได้เล่นเพียง 3 เกม คือ เกมรองเท้า เกมงงกับเงื่อน และเกมใบ้คำ ก็ใช้เวลาร่วม 2 ชั่วโมงแล้ว

*"**เกมรองเท้า**ก็เอารองเท้าของน้องมากองรวมกัน คลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วให้น้องไปหยิบมา โดยต้องไม่ใช่รองเท้าของตนเอง แล้วใส่โชว์ให้เพื่อนดู **เกมนี้เราอยากให้น้องรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา**"* แซนเล่า

*"**เกมใบ้คำ เพื่อดูทักษะการสื่อสาร**ของน้องว่าจะใช้วิธีอย่างไรให้เพื่อนเข้าใจโดยไม่ใช้การพูด **เกมงงกับเงื่อน** ที่เอาเชือกที่คล้องกัน 2 เส้น แล้วนำปลายมามัดแขน 2 ข้างของคน 2 คน แล้วให้ผู้เล่นพยายามเอาออก เกมนี้**เพื่อให้น้องใช้ความคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา**"* ซันเล่าเสริม

การเล่นเกมที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานและเสียงหัวเราะ เป็นการสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทีมงานกับกลุ่มเป้าหมาย แม้ว่าบางเกมทีมงานจะลืมให้น้อง ๆ สะท้อนการเรียนรู้ แต่**ทีมงานก็พึงพอใจกับผลงานที่ทำสำเร็จ ซึ่งวัดได้จากเสียงสอบถามของน้อง ๆ ว่าจะนัดอีกเมื่อไร**

วิธีการทำงานที่สร้างระบบระเบียบในการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนที่ได้เรียนรู้จากพี่เลี้ยงโครงการ ทำให้ก่อนทำกิจกรรมทุกครั้งต้องมีการประชุมวางแผนเพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ และสรุปบทเรียนร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างการเรียนรู้ให้กับทีมงานได้เป็นอย่างดี ทำให้ทีมงานต้องประชุมกันบ่อย ๆ จนกลายเป็นวิถี

ห้องเรียนชุมชน

หลังจากทำความรู้จักคุ้นเคยกันดีแล้ว ทีมงานนัดกันลงพื้นที่สำรวจภูมิปัญญาในชุมชน เพราะ**คิดพาน้องมาเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน** แต่เมื่อปั่นจักรยานสำรวจจนทั่ว ทีมงานมานั่งสรุปร่วมกันว่า ไม่น่าจะจัด เพราะบ้านของน้อง ๆ ส่วนใหญ่ต่างทอผ้า ทอเสื่อกันอยู่แล้ว แต่การได้ซอกแซกสำรวจไปทั่วหมู่บ้านก็ไม่เสียเปล่า เพราะทำให้ทีมงานเกิดความตระหนักว่า **ชุมชนของตนมีดี ทั้งเสื่อ**

ที่ถูกทอโชว์ลายอย่างสวยสด ผ้าไหมลายลูกแก้วที่ทออย่างงดงาม แม้กระทั่งการนำเปลือกมะพร้าวมาแกะเป็นรูปทรงต่าง ๆ เช่น พระพิฆเณศ ช้าง ลิง ฯลฯ

เมื่อแผนการพาน้องไปเรียนรู้ภูมิปัญญาต้องล้มเลิก ทีมงานจึง**ปรับแผนใหม่ พากันไปสำรวจคนเฒ่าคนแก่ที่สามารถเล่านิทานพื้นบ้านในชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะพาน้องไปเรียนรู้ฝึกฝนการฟัง** แหล่งชุมนุมยามเย็นของผู้เฒ่าในหมู่บ้านจึงเป็นเป้าหมายในการสอบถามข้อมูล ซึ่งได้รับคำแนะนำว่าคุณยายคนหนึ่งในชุมชนเล่านิทานได้ ทีมงานจึงได้ไปโน้มน้าวขอให้คุณยายช่วยเล่านิทานให้เด็ก ๆ ฟัง

การเล่านิทานเรื่องนางสิบสองและพระรถเมรีในเวอร์ชั่นคุณยาย ได้รับความสนใจจากเด็กและผู้ใหญ่ที่มาล้อมวงฟังกัน เสียงโต้แย้งสอดแทรกเป็นระยะ ๆ จากผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งร่วมรับฟัง สร้างสีสันความสนุกสนานให้แก่วงเล่านิทาน รอยยิ้มของผู้เฒ่า เสียงหัวเราะจากผู้เยาว์ประสานกัน เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกรื้อฟื้นให้เกิดความชิดใกล้อย่างไม่ตั้งใจ

การสะท้อนความรู้สึกหลังการเรียนรู้ครั้งนี้ น้อง ๆ ส่วนใหญ่ต่างบอกว่า ไม่เคยได้ฟังอะไรอย่างนี้มาก่อน แม้ว่าจะเคยอ่านนิทานทั้งสองเรื่องผ่านตา หรือได้ยินผ่านหูมาบ้าง แต่อรรถรสในการฟังครั้งนี้ต่างออกไป อาจจะด้วยเพราะ**คุณยายเล่าเป็นภาษาลาว ทำให้เด็ก ๆ รุ่นใหม่ได้รู้จักคำแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในภาษาพื้นถิ่นของตนเองมากขึ้น**

“ในหนังสือนิทาน มันไม่ละเอียดเท่าที่คุณยายเล่า คุณยายเล่าประมาณ 30 นาที ยายเล่ามันมีอรรถรสมากกว่า เพราะได้เห็นสีหน้าท่าทาง” นัดเล่า

การจัดกิจกรรมในระยะหลัง ๆ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่เมื่อมีประกาศนัดทำกิจกรรม เมื่อใกล้ถึงเวลานัดหมาย น้อง ๆ ในชุมชนก็จะมาตามทีมงานแต่ละคนถึงที่บ้าน ทั้งเพื่อเร่งและช่วยขนอุปกรณ์ ความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมที่น้อง ๆ แสดงออกจึงเป็นแรงผลักดันชั้นดีของทีมงาน

การพาอ่าน พาเขียน ยังคงถูกสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมการเล่นเกม เช่น การให้น้องสะท้อนโดยเขียนลงกระดาษ หรือให้น้องมาพูดต่อหน้ากลุ่มคน บางครั้งทีมงานต้องยอมให้น้องพูดเป็นภาษาถิ่นบ้าง เพราะต้องการฝึกให้น้องกล้าพูดก่อน

การดูแลควบคุมน้องที่ยังเล็ก สมาธิสั้น บ่อยครั้งที่เกิดบรรยากาศสับสนอลหม่าน จนต้องมีการเรียกสมาธิปาล์มซึ่งรับหน้าที่ควบคุมฝูงชนซึ่งก็คือน้อง ๆ เล่าว่าต้องใช้โค้ดโดยการปรบมือ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั้งน้องทั้งพี่ว่าเมื่อพี่ปรบมือ 1 ครั้ง น้อง ๆ จะต้องเงียบและหยุดฟัง หรือบางครั้งที่น้องทะเลาะกันก็ต้องคอยห้าม แต่จะไม่ใช้วิธีตีน้อง ใช้การแยกคู่กรณีออกจากกันแล้วให้แยกกันอยู่คนละฝั่ง หรือบางคราที่น้องผู้ชายเริ่มเบื่อ และเริ่มวิ่งเล่นป่วนเพื่อนที่ยังทำงานอยู่ ก็ต้องมีวิธีการจัดการแบบละมุนละม่อม โดยนำกระดาษปรู๊ฟมาปูพื้นให้วาดภาพเล่นแทน

การทำกิจกรรมร่วมกันคือ การฝึกฝนตนเองในเรื่องการควบคุมอารมณ์ บทเรียนจากครั้งเล่นเกมตัวต่อเลโก้ ซึ่งมีเพื่อน ๆ ต่างโครงการต่างพื้นที่มาร่วมเรียนรู้ด้วย เป็นบทเรียนที่ซันซึ่งเป็นผู้ชี้แจงกติกาในการเล่นเกม เล่าว่า เป็นการทำงานที่รู้สึกเกร็งอย่างมาก จนแทบจะควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เพราะตื่นเต้นอย่างมาก จนทำหน้าที่ได้ไม่ดีอย่างที่ตั้งใจ

“ทีมงานต่างรู้จักวิธีการจัดการอารมณ์ตนเองมากขึ้น ทุกคนรู้ว่าหากเริ่มอารมณ์เสียใส่กันก็จะต้องแยกย้ายกันไปต่างคนต่างอยู่ เมื่อรู้สึกว่าอารมณ์เย็นลงจึงจะกลับมาคุยกันใหม่ หรือบางครั้งหงุดหงิดใส่กัน ก็จะแยกกันไปต่างคนต่างทำงานของตน เอาใจไปใส่กับงานจนอารมณ์สงบ”

“หลังเสร็จก็สรุปบทเรียนกัน สิ่งที่หนูประทับใจคือ น้องเขาไม่โกง แต่คนที่โกงคือคนที่มาร่วม น้องเขาชอบเกมแบบนี้ เหมือนกับน้องอยากได้เกมที่มีสาระ ส่วนคนที่มาร่วมเขาสะท้อนว่า เรายังแบ่งหน้าที่ได้ไม่ดี การอธิบายเกมยังไม่เคลียร์ ซึ่งพวกเราก็ยอมรับว่าเป็นเรื่องจริง” ซัน เล่าและบอกต่อว่า **การค้นพบตนเองว่าเป็นคนที่คาดหวังสูง ตั้งใจทำงานอย่างมากเพื่อความสำเร็จ ทำให้เธอยอมรับว่า บ่อยครั้งที่สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ไม่น่ารื่นรมย์นักสำหรับเพื่อน ๆ ทั้งที่โรงเรียนและที่นี่ เมื่อพบว่า อาการที่แสดงออกส่งผลต่อผู้อื่น เขาจึงต้องปรับปรุงตนเอง**

“เพื่อนในห้องจะบอกว่า เวลาหนูจริงจังหน้าตาหนูจะน่ากลัว คือ หนูไม่รู้ตัวว่าทำหน้าตาแบบนี้ เวลาหนูจริงจังกับอะไรสักอย่าง หนูก็อยากทำให้สำเร็จ หน้าตาหนูเลยดูติดลบ ดังนั้นเวลาทำงานกลุ่ม หนูก็ต้องบอกเพื่อนว่า อย่าดูหน้าตานะ แต่เพื่อนก็ต้องหาอะไรมาบัง เพราะเพื่อนกลัว แต่หนูไม่ได้รู้สึกอะไร หนูเพียงแต่อยากทำให้สำเร็จเท่านั้นเอง” ซันสารภาพ

เปิดใจฟังจึงรู้ตัว

การสรุปบทเรียนการทำงานจึงเป็นเวทีของการเปิดใจคุยกัน ที่พี่เลี้ยงชุมชนจัดขึ้นเพื่อให้แต่ละคนได้มีโอกาสสะท้อนจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง พร้อมรับฟังความเห็นจากกันและกัน ทีมงานทุกคนต่างเข้าใจว่า ถ้าต้องการปรับตัว ต้องไว้ใจกันและยอมรับเสียงสะท้อนจุดอ่อนของตนจากเพื่อน ๆ

“เพราะถ้าไม่มีคนมาบอกเราว่าเราเป็นอย่างไร เราก็ไม่สามารถปรับปรุงตัวเองได้” ทีมงานบอก

ปัญหาการกระทบกระทั่งทางอารมณ์ตามประสาวัยรุ่นเป็นสิ่งสามัญในการทำงานร่วมกัน หากเพียงแต่อัตราการทะเลาะหรือผิดใจกันลดน้อยลงตามเวลา เพราะทีมงานต่างรู้จักวิธีการจัดการอารมณ์ตนเองมากขึ้น ทุกคนรู้ว่า เมื่อเริ่มมีอารมณ์เสียใส่กันก็จะต้องแยกย้ายกันไปต่างคนต่างอยู่ เมื่อรู้สึกว่าอารมณ์เย็นลงจึงจะกลับมาคุยกันใหม่ หรือกระทั่งบางครั้งมีอาการหงุดหงิดใส่กัน ก็จะแยกกันไปทำงานของตน เอาใจไปใส่กับงานจนอารมณ์สงบ

กิจกรรมในช่วงท้ายของโครงการคือ การทำหนังสือเล่มเล็ก โดยทีมงานจะให้น้อง ๆ แต่ละคนเขียนเรื่องราว ประกอบภาพวาดเป็นหนังสือเล่มเล็กเพื่อให้น้องได้สื่อความคิดของตนเองด้วยการเขียน โดยมีหัวข้อให้เลือกทำอย่างอิสระกว่า 10 เรื่อง เน้นหัวข้อที่

Liquid Paper
เรื่องโรงเรียน ๑๐๐ ปีข้าง
จัดทำโดย
ชื่อเล่น น้องกม
ชั้นป.6
ชั้นป.5
ชั้นป.5

ความที่ได้ → จากการร่วมกิจกรร
ได้ความรู้
ภาพ
ชื่อ ปลิตา
เล่าน ชมพู่ เล็ก

“เมื่อต้องมาทำงานด้วยกัน เด็ก ๆ เขาก็ได้ความเสียสละ รับฟังผู้อื่น ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำแล้วเกิดข้อผิดพลาด เด็กจะย้อนกลับมาพิจารณาตัวเองก่อนไม่โทษผู้อื่น แล้วกลับมาเผชิญหน้ากับความจริงได้ดีขึ้น หรือหากจะทำอะไรสักอย่าง ก่อนจะทำต้องผ่านกระบวนคิดไตร่ตรองมากขึ้นว่า สิ่งที่ทำมีผลดีหรือมีผลกระทบกับชีวิตอย่างไร วิธีคิดแบบนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาเวลาออกไปใช้ชีวิตในสังคม”

เปิดโอกาสให้น้องได้ใช้จินตนาการได้อย่างเต็มที่ เช่น เรื่องของฉัน โตขึ้นฉันอยากจะเป็นบ้านดู่ในอนาคต ฯลฯ โดยไม่ต้องอิงกับความจริงมากนั้น เพราะทีมงานมองว่า ถ้าทำเรื่องที่อิงกับความจริงมันจะเครียดเกินไปสำหรับเด็กน้อย

การทำหนังสือเล่มเล็กเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่น้องแต่ละคนจะมานั่งทำร่วมกัน ซึ่งผลงานที่เสร็จจะถูกรวบรวมนำเสนอพร้อมกับผลการสรุปบทเรียนการเรียนรู้ของน้อง ๆ ที่ทีมงานตั้งใจว่า จะนำเสนอกับคุณครูและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดู่ซึ่งเป็นกิจกรรมสุดท้ายของโครงการ เพราะระหว่างการทำกิจกรรมหลังได้รับอนุญาตจากทางโรงเรียนแล้ว คุณครูและผู้อำนวยการ ก็ให้อิสระแก่ทีมงานในการทำงานอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้เข้ามาแทรกแซงใด ๆ

การทำกิจกรรมในโครงการที่เริ่มต้นขึ้นด้วยความลังเลของทีมงาน ผ่านพ้นไปพร้อม ๆ กับสร้างประสบการณ์ใหม่ในชีวิต ที่ทำให้ทีมงานต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเอง โดยเฉพาะการจัดการเวลาในชีวิต ปาล์มซึ่งชอบการนอนในวันว่าง สามารถลดเวลาในการนอนพักผ่อนมาทำกิจกรรมได้อย่างไม่มีปัญหา ส่วนนัดจัดสรรเวลาในวันหยุด 2 วันต่อสัปดาห์โดยกันไว้สำหรับทำงานบ้าน และงานส่วนตัว 1 วัน ส่วนอีกวันที่เหลือกันไว้สำหรับการทำงานในโครงการ

เช่นเดียวกับครีมที่ทุกวันเสาร์ต้องช่วยงานที่บ้านในการแกว่งไหม เพราะแม่มีอาชีพทอผ้าขาย ด้านแซนเล่าว่า ต้องทำการบ้านงานเรียนให้เสร็จเรียบร้อยก่อนจะออกมาทำกิจกรรม แม้ว่าบางครั้งต้องนอนดึกเพื่อทำการบ้าน แต่ก็ยังอยู่ในภาวะจัดการได้ สำหรับซันบอกว่า ภาระงานที่โรงเรียนซึ่งเธอเข้าร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ก็เป็นกิจกรรมเสริมอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ตระหนักว่า ต้องจัดสรรเวลาให้ดี ดังนั้นการตั้งใจเรียนในเวลาเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจบทเรียนต่าง ๆ ทำให้มีเวลาว่างที่จะเล่นให้สุด ๆ ในวันเสาร์ ส่วนวันอาทิตย์ก็จะทุ่มเทให้กับการทำงานของโครงการ

แต่ทั้งทีมยอมรับว่า บ่อยครั้งก็ต้องพิจารณาความสำคัญและเร่งด่วนของงานที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างงานที่โรงเรียนชนกับงานของโครงการ โดยอาจจะต้องเลือกที่จะร่วมหรือเลือกที่จะเลื่อนการจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งออกไปก่อน ซึ่งเมื่อใครติดภารกิจเร่งด่วนก็จะใช้การประสานงานผ่านไลน์กรุ๊ป หรือปั่นจักรยานไปบอกกล่าวกัน

ทีมงานบอกว่า ที่ต้องพยายามจัดการชีวิตตนเองเพื่อให้มีเวลาในการทำกิจกรรมของโครงการ เพราะมองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเฉพาะการพัฒนาความกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ และการได้รู้จักกับน้อง ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นการสานสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านที่ในอนาคต อาจจะมีกิจกรรมที่ทำเพื่อชุมชนร่วมกันต่อไป

"หนูรู้สึกว่าโครงการเป็นเหมือนฟ้าส่งมา หนูเป็นคนที่ไม่เจ็บก็จะไม่จำ ถ้าไม่ทำก็จะไม่รู้ เหมือนปีที่แล้วก็ไม่ค่อยรู้อะไร แต่ถ้าหนูไม่ทำ ชีวิตต่อไปของหนูเวลาเจออะไรใหม่ ๆ ก็คงจะงง ๆ อยู่อย่างนั้น แต่เมื่อหนูได้ทำโครงการนี้ มันเหมือนกับการจำลองสังคมในอนาคต ทำให้หนูคิดว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่เราต้องฝ่าไปให้ได้" ซันเล่าพร้อมเปรียบเทียบการทำงานของเธอว่า การทำงานปีแรกกับปีที่ 2 แตกต่างที่วิธีคิด แต่ที่เหมือนกันคือ เราทำกับน้อง ปีก่อนยังจะไม่เข้าใจหน้าที่ของตนเอง รู้ว่าต้องทำอะไร แต่ไม่เข้าใจว่าทำทำไม ได้รับมอบหมายให้ทำนันทนาการน้อง เราก็ทำแค่นั้น แต่พอพี่เขาไม่อยู่เราก็ทำอย่างอื่นไม่ได้ เพราะเราไม่รู้จริงว่า มันคืออะไร แต่มาปีนี้เราได้รู้แล้ว เราได้ทำความเข้าใจ งานจึงไม่มีปัญหา

สำหรับปาล์ม ครีม นัด ซึ่งเป็นมือใหม่หัดทำโครงการในปีนี้เป็นปีแรกบอกว่าเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองที่ค่อย ๆ **เปลี่ยนจากคนไม่กล้าแสดงออก แต่เมื่อทำงานแล้วก็ทำให้มีความกล้ามากขึ้น สามารถนำเสนองานหน้าห้องเรียนได้อย่างมั่นใจ** อีกทั้งการที่ได้ทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนาความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

"ความรู้ทักษะที่ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ในชีวิตจริงมันก็มีปัญหาเข้ามาไม่หยุดเราก็ต้องแก้ปัญหา เวลาเจอปัญหาก็จะตั้งสติก่อน แล้วคิดหาวิธีและต้องคิดหลาย ๆ แบบ และมีมนุษยสัมพันธ์กับทุกคนดีขึ้น" แซนเล่า

น้องเรียนรู้...พี่เรียนรู้

ทีมงานร่วมกันประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับน้อง ๆ กลุ่มเป้าหมายว่ามีความกล้าแสดงออก กล้าพูดกล้าทำ ลดการติดโทรศัพท์ มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ แม้ว่ายังจะหาวิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ไม่ได้ แต่ก็สัมผัสได้ว่า น้องมีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนดีขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องของสำเนียงการพูดที่ติดภาษาถิ่น และการสะกดคำยังไม่ค่อยถูก

"น้องยังพูดไม่ชัด บางครั้งน้องไม่ค่อยตั้งใจ เราก็ต้องพยายามสอนน้องให้มากกว่านี้ อาจจะต้องปรับที่วิธีการของเราคือ ***การคิดของเราที่ยังคิดไม่เป็นระบบ เงื่อนไขที่น้องยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่อยู่ที่เรา เราต้องพัฒนาให้เต็มที่ก่อน"*** ครีมสะท้อนเงื่อนไขความสำเร็จ

"รู้สึกประทับใจน้อง 2-3 คน ที่เขาดูโตเกินอายุ มีความคิดไม่ใช่แค่เด็กคนหนึ่งในช่วงหลัง ๆ ที่ทำหนังสือเล่มเล็ก น้องเขาเอากลับไปทำที่บ้าน น้องเขามีความรับผิดชอบมากก่อนเวลา เมื่อก่อนหนูจะให้ช่วยทำอะไรก็ต้องหลอกล่อว่าเดี๋ยวมีขนมให้ แต่ตอนนี้

ถามเขาว่า ใครอยากช่วยไหม เขาก็อาสา ส่วนที่ยังต้องพัฒนาต่อไป คือ การฟังกับพูด ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะอยู่ที่หนูเอง ที่พูดเยอะเกินไป เพราะกลัวน้องไม่เข้าใจ พอยิ่งพูดเยอะ น้องก็ยิ่งสับสนไม่เข้าใจว่าพี่พูดอะไร" ซันเสริม ซึ่งนอกจากประทับใจในตัวน้อง ๆ ที่ร่วมกิจกรรมแล้ว เพื่อน ๆ ในโครงการก็เป็นความประทับใจของซันผู้ซึ่งสารภาพว่า **ทำให้เธอเห็นตัวเองชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะการด่วนตัดสินคน ทำให้เธอไม่กล้ามอบหมายงานให้เพื่อนทำ แต่เมื่อทำงานด้วยกัน จึงเปิดใจรับฟังกันและกันมากขึ้น**

ทั้งนี้ นัด มองว่า หากจะพัฒนาการอ่าน การเขียนของน้อง ๆ อย่างต่อเนื่อง ต้องมีการปรับวิธีการสร้างการเรียนรู้ โดยอาจจะต้องเสริมในส่วนของการอ่าน หาหนังสือที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ ที่ต่างไปจากหนังสือเรียนมาให้น้องฝึกอ่านให้มากขึ้น ซึ่งเมื่อคิด ๆ แล้วนัดก็บอกว่า เป็นข้อเสนอที่ย้อนกลับไปสู่การทำห้องสมุดอย่างที่เคยตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก ส่วนการปรับจุดอ่อนของตัวเองนั้น นัดมองว่า เธอยังเป็นคนที่**มีข้อเสียที่ไม่ตรงต่อเวลา การตระหนักรู้ดังกล่าวทำให้ต้องพยายามปรับปรุงตนเองในเรื่องนี้ แต่ก็สารภาพว่า ยังอยู่ในโหมดของการปรับตัว ที่ยังทำสำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง** เพราะแรงดึงดูดของซีรีส์เกาหลีที่ทำให้ไม่อาจพลาดตอนสำคัญ จนทำให้มาสายอยู่เนือง ๆ

ผลลัพธ์ที่สัมผัสได้ที่ทีมงานภูมิใจคือ บรรยากาศของการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่เปลี่ยนไป น้อง ๆ ลดเวลาในการเล่นเกม เล่นโทรศัพท์ และห่างจากพื้นที่เสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือซิ่งมอเตอร์ไซด์เสียงดัง ซึ่งการที่สามารถดึงน้องบางส่วนให้มาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ได้ในตอนนี้ ทำให้ทีมงานคาดหวังว่าเมื่อสิ้นสุดโครงการ ไปแล้วบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เช่นนี้จะติดตัวน้อง ๆ ให้เลือกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อไป

“การสรุปบทเรียนในแต่ละครั้งจะทำให้เด็กๆ ได้หันมาดูตัวเองก่อนว่า วันนี้สามารถทำอะไรดีที่สุด วันนี้อะไรที่ยังทำได้ไม่ดีที่สุด ถ้ามีโอกาสแก้ไขจะแก้ไขอะไร ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ทำให้ได้มีโอกาสหันกลับมารู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและจัดการอารมณ์ของตนเอง”

ผู้โอบอุ้มและให้โอกาส

ครูจิราวรรณ เทาศิริ พี่เลี้ยงชุมชน และครูโรงเรียนกันทรอมวิทยาคม ด้วยพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ทุก ๆ คน มีศักยภาพในตัวเอง ทำให้ครูจิราวรรณสนับสนุนลูกสาวและเพื่อน ๆ ทำโครงการ หลังจากที่ปีก่อนสนับสนุนลูกศิษย์ในโรงเรียนให้ทำโครงการไปแล้ว เพราะ**มองว่าเป็นโอกาสและเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่จะทำให้เยาวชนได้รู้จักตนเองและดึงศักยภาพของตนเองออกมาใช้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนได้**

“ปีนี้ทีมทำงานค่อนข้างเด็ก อายุประมาณ 13-15 ปี อารมณ์ของเด็ก 2 กลุ่มนี้ต่างกันมาก กลุ่มปีที่แล้วพี่เขาค่อนข้างนิ่ง เพราะเป็นผู้ใหญ่กว่า พอเราหลอมรวมทีมได้เขาก็นิ่ง แต่ปีนี้ครูต้องใช้ศักยภาพและใช้พลังเยอะมาก พอหลอมรวมได้ ผ่านไปอาทิตย์หนึ่งวอกแวกอีกแล้ว เราก็ต้องกลับมาที่ฐานใจอีก สักพักก็เป็นแบบเดิม ก็ต้องหลอมรวมกันใหม่อีก ก็ต้องใช้พลังเยอะ”

บทบาทการหลอมรวมจิตใจของทีมงาน ใช้การประชุมทีม ซึ่งในแผนงานออกแบบไว้ว่า จะประชุมทีมไม่เกิน 10 ครั้งแต่ต้องกลายเป็นใช้เวลาเพิ่ม 2 เท่า เพราะมีสถานการณ์ที่ต้องสร้างการเรียนรู้ ทั้งการประชุมก่อนทำกิจกรรมเพื่อวางแผน และหลังเสร็จกิจกรรมเพื่อสรุปบทเรียน

“เราจะให้เขาหาจุดเด่นของตนเองก่อนว่า ในวันนี้เขาทำอะไรได้ดีในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ แล้วสะท้อนจุดด้อยของตนเองที่ควรปรับปรุงตัวเองในครั้งหน้า พอเราประชุมกันบ่อย ๆ เข้า เขาก็เริ่มเกิดความรู้สึกว่าการได้สะท้อนตัวเองทำให้เขาได้หันกลับมามองตนเอง เมื่อมองตนเองเขาก็จะได้รู้ว่า เขาเป็นอย่างไร แต่ก็แว้บเดียวเฉพาะช่วงที่เราทำกิจกรรมพอออกไปสู่สังคมภายนอกเขาก็กลับมาเป็นเหมือนเดิม เราต้องกลับมาปรับโหมดใหม่ทำซ้ำ ๆ อยู่เช่นนี้ เพื่อให้ใจเขานิ่ง” ครูจิราวรรณเล่า

ครูจิราวรรณเล่าว่า สัมผัสได้ถึงการเปลี่ยนแปลงของทีมงาน คือ การรู้จักหันกลับมาดูตนเอง ซึ่งเด็ก ๆ ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ทำให้ถ้ามีอะไรผิดพลาดจะพยายามโทษคนอื่น แต่**เมื่อทำกิจกรรมร่วมกัน การสรุปบทเรียนในแต่ละครั้งจะทำให้เด็ก ๆ ได้หันมาดูตัวเองก่อนว่า วันนี้สามารถทำอะไรดีที่สุด วันนี้อะไรที่ยังทำได้ไม่ดีที่สุด ถ้ามีโอกาสแก้ไขจะแก้ไขอะไร ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ทำให้ได้มีโอกาสหันกลับมารู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและจัดการอารมณ์ของตนเอง**

“ในฐานะพี่เลี้ยงเราต้องเป็นจุดศูนย์รวม เพราะเด็กเขาค่อนข้างมีตัวตนของเขาสูง เราต้องเป็นทั้งเพื่อน ทั้งพี่ เป็นทั้งแม่ บางครั้งก็เป็นคุณครูโหด ๆ แล้วแต่สถานการณ์ แต่ทุกครั้งที่เขาอยู่กับเราเขาต้องมีความรู้สึกปลอดภัย สามารถพูดคุยได้ทุกเรื่อง แล้วเราก็ต้องเข้าใจเขา ยิ่งเราอยู่ใกล้ชิดกัน เขาก็ทำให้เราเข้าใจชีวิตของวัยรุ่นมากขึ้น เราก็เคยเป็นวัยรุ่นมาแต่บุคลิกต่างกัน เลยไม่ค่อยเข้าใจวัยรุ่นสมัยนี้เท่าไรนัก แต่ทุกวันนี้ก็พอเข้าใจว่า เด็กวัยรุ่นมันเป็นแบบนี้นะ ทำใจ ยอมรับได้ มีพื้นที่กว้างขึ้น” ครูจิราวรรณ สะท้อนบทเรียนการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่ง**สิ่งเหล่านี้ได้ย้อนไปเติมเต็มบทบาทความเป็นครูในอาชีพที่ทำอยู่อย่างมาก เพราะทำให้เข้าใจลูกศิษย์ที่เป็นวัยรุ่นมากขึ้น**

"รู้สึกว่า เราเข้าใจเขามากขึ้น สังคมปัจจุบันมันมีอะไรไม่เหมือนเมื่อก่อน เขาไปเจออะไรมาเยอะแยะมากมาย แล้วสิ่งหนึ่งคือ เด็กของเราขาดภูมิคุ้มกัน เพราะไม่มีวิจารณญาณในการเลือก มันก็ทำให้เราเข้าใจเขามากขึ้น ปีหน้าถ้ามีอีกก็ทำอีก" ครูจิราวรรณกล่าวทิ้งท้าย

ครูพวงแก้ว พากเพียร ครูวิชาการ โรงเรียนบ้านดู่ เล่าว่า ครูจิราวรรณเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน และคอยช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ เมื่อมีโครงการดี ๆ ก็ได้เชิญชวนให้โอกาสแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านดู่ เพราะสถานการณ์ที่เป็นอยู่คือนักเรียนจะมีปัญหาเรื่องการอ่านบ้าง เช่น การผันวรรณยุกต์ไม่ถูก ซึ่งครูผู้สอนก็พยายามเติมเต็มให้ตลอด แต่สิ่งที่สำคัญคือ เด็ก ๆ ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ อ่านได้แต่สรุปเรื่องไม่ได้ วิเคราะห์โจทย์ปัญหาไม่ได้

"สังเกตเห็นความกระตือรือร้นของลูกศิษย์ที่ได้มาเรียนรู้กับพี่ ๆ เพราะประกายตาที่สดใส ยิ้มแย้ม และเต็มใจที่จะมาเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับบุคลิกของนักเรียนที่นี่ที่เก่งกิจกรรม ชอบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การที่พี่ ๆ พาทำ พาเรียนรู้ผ่านเกม ผ่านกิจกรรม จึงเป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เติมเต็มอย่างถูกจุด และช่วยลดภาระของครูได้มาก"

อดิศักดิ์ ไสว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดู่ มองว่า การทำกิจกรรมของโครงการเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งยังเติมเต็มในส่วนที่โรงเรียนต้องการพัฒนา อีกทั้งรู้สึกชื่นชมการทำงานของทีมงานที่มีระบบระเบียบที่ดี ให้เกียรติเจ้าของพื้นที่โดยมีการอนุญาตอย่างเป็นทางการ

“เราก็ยินดี อยากให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพราะมีเวลาว่างเยอะ จึงอยากให้เขาจะได้ฝึกเรื่องการอ่านการเขียนให้ได้มากกว่าเดิม การอยู่กับครูเก่า ๆ มันก็ซินน่าเบื่อ พอเขาได้เจอสิ่งใหม่ ๆ ก็สามารถกระตุ้นได้ในระดับหนึ่ง เพราะถ้าว่างเขาก็เลาะ (เที่ยว) ตามทุ่งนา หรือเสี่ยงเรื่องยาเสพติด เพราะในพื้นที่มียาเสพติดเยอะ มีโครงการนี้เข้ามาก็จะช่วยเบี่ยงเบนเขาไปจากสิ่งไม่ดีได้บ้าง ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดีมาก”

ผู้อำนวยการโรงเรียนบอกต่อว่า ทางโรงเรียนให้การสนับสนุนด้านสถานที่ และบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรม เพราะมองว่า สิ่งที่ทำเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระการสอนของครูที่มีอยู่เพียง 9 คน การเขียนการอ่านเป็นสิ่งที่ต้องมีการฝึกฝนทุกวัน อีกทั้งเด็กวัยประถมศึกษาเป็นวัยที่จะต้องค่อย ๆ สอนทีละน้อย ยิ่งเป็นการเล่นปนเรียนยิ่งทำให้เด็กสนุกกับการเรียนรู้ ทั้งยังเป็นการสร้างพื้นฐานในการรักการอ่านและการเรียนรู้ที่ดี

ชัย ปานทอง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บอกว่า นอกจากกิจกรรมให้นักเรียนอ่านหนังสือให้ผู้นำฟัง อ่านหนังสือให้ผู้ปกครองฟังแล้ว ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีกิจกรรมนอกห้องเรียนสำหรับเด็ก จะมีก็แต่การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง ทอเสื่อ จักสาน ทอผ้า ซึ่งแต่ละบ้านสอนกันเองอยู่แล้ว การทำโครงการของทีมงานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยดึงเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

“อยากเห็นลูกหลานในบ้านเราเป็นเด็กดีของสังคม ของหมู่บ้าน อ่านออกเขียนได้ ไม่หลงสิ่งเสพติดไม่ว่าจะเป็นเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด การสนับสนุนส่วนมากจะเป็นเรื่องการแนะนำในการประพฤติปฏิบัติตนว่าจะทำอย่างไรจึงจะอยู่ในสังคมได้ดี มีความคิดกว้างขวาง ไม่เห็นแก่ตัว เห็นเด็กที่ทำดีก็ช่วยประกาศทางหอกระจายข่าว ช่วยกระจายความดีของเขา เขาก็จะรู้สึกภาคภูมิใจที่มีคนเห็นความดีของเขา คือ ถ้าเขาทำดีแล้วถ้าเราไม่ช่วยประชาสัมพันธ์เด็กก็จะไม่เกิดความภาคภูมิใจ ขนาดเขาทำความดีอย่างนี้แล้วยังไม่มีคนเห็นความสำคัญ”

จากความตั้งใจที่จะนำความรู้ถ่ายทอดสู่น้อง เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องในชุมชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น ทำให้ทีมงานมีโอกาสได้พัฒนาทักษะในด้านออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งลงแรงกายแรงใจพัฒนาทักษะการเรียนรู้เหล่านี้ส่งต่อไปยังน้อง ๆ ได้สมใจ นอกจากนี้ ยังทำให้ทีมงานได้สัมผัสถึงสิ่งดีงามในชุมชน ส่งผลไปถึงการทำงานที่สร้างบทเรียน “การรู้จักตัวตน” ของตนเองอย่างลึกซึ้ง จนนำไปสู่การปรับปรุงตนเอง พร้อมก้าวต่อไปอย่างมั่นใจ และเติบโตเป็นพลเมืองที่เชื่อมั่นว่า จะรับผิดชอบต่อทุกการกระทำของตนเองได้

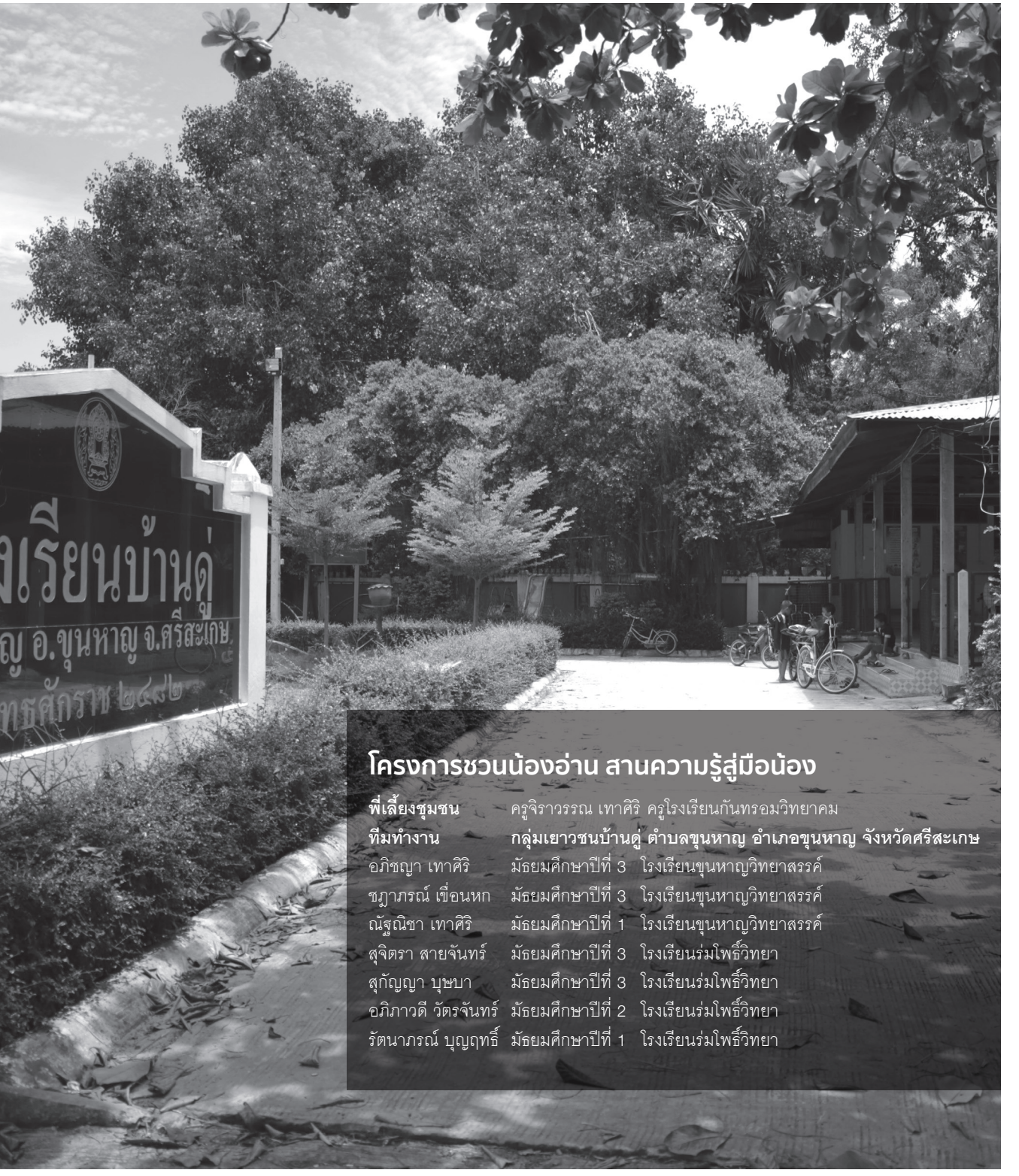

โครงการชวนน้องอ่าน สานความรู้สู่มือน้อง

พี่เลี้ยงชุมชน ครูจิราวรรณ เทาศิริ ครูโรงเรียนกันทรอมวิทยาคม

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านดู่ ตำบลขุนหาญ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ**

อภิชญา เทาศิริ	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
ชฎาภรณ์ เขื่อนหก	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
ณัฐณิชา เทาศิริ	มัธยมศึกษาปีที่ 1	โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์
สุจิตรา สายจันทร์	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
สุกัญญา บุษบา	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
อภิภาวดี วัตรจันทร์	มัธยมศึกษาปีที่ 2	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา
รัตนาภรณ์ บุญฤทธิ์	มัธยมศึกษาปีที่ 1	โรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา

โซนอำเภอโนนคูณ

หญิง

กบเติบใหญ่ ใจเติบโต

โครงการกบสร้างพลังสามัคคี ชีวีพอเพียง

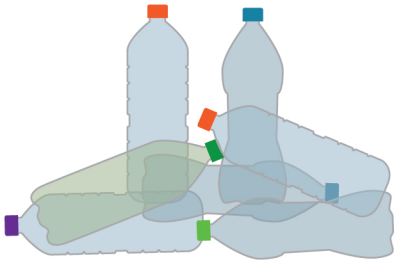

บ้านหนองมะเกลือ ตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ ประสบปัญหาขยะขวดน้ำเกลื่อนเมือง กลุ่มเยาวชนจึงเกิดแนวคิดนำขวดไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการนำมาดัดแปลงเป็น **“คอนโด” สำหรับเลี้ยงกบ** ถือเป็นการนำวัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์อีกทางหนึ่ง

ขั้นตอนการทำงาน

ลงพื้นที่สำรวจปริมาณขยะขวดน้ำในชุมชน เก็บข้อมูลการเลี้ยงกบจากผู้รู้ในชุมชน ทั้งวิธีการเลี้ยง ขนาดของบ่อที่ใช้อนุบาลกบ การดูแลกบ (การให้อาหาร การเปลี่ยนน้ำ) และระยะเวลาที่ใช้ในการเลี้ยงกบแต่ละช่วงวัย ลงมือเลี้ยงกบ แล้วขยายผลไปยังครอบครัวของทีมงานและคนในชุมชนต่อไป

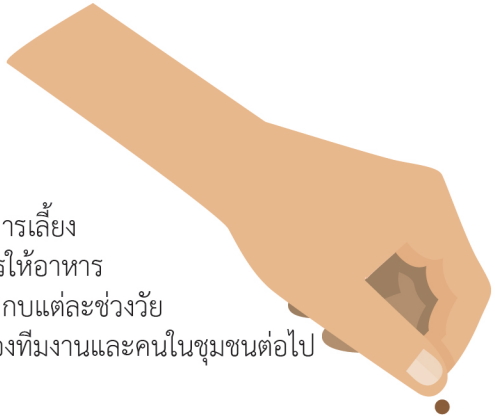

1 นำขวดพลาสติก 2 ใบ

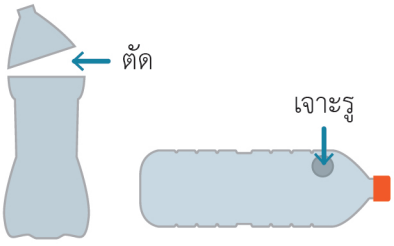

2

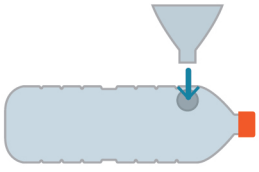

3 เติมน้ำปล่อยกบ

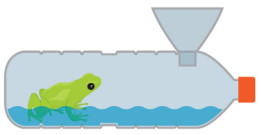

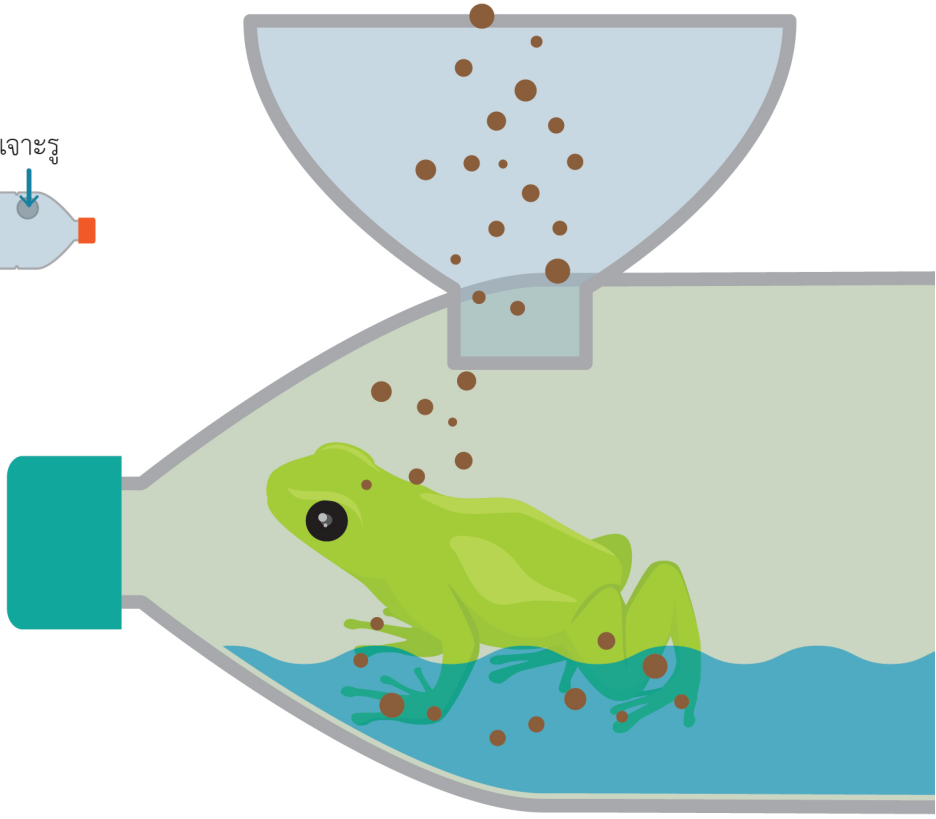

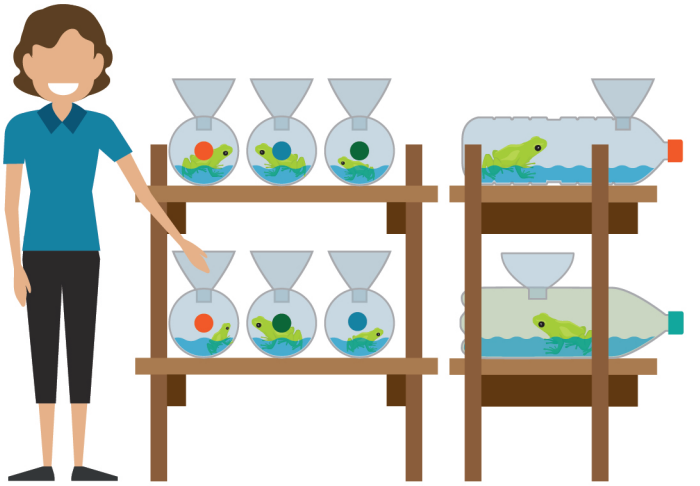

คุณค่าที่เกิดขึ้น

เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ฝึกทักษะให้เด็กเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มเพื่อผลักดันให้โครงการเกิดผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ และยังช่วยสร้างอาชีพทางเลือกให้แก่เยาวชนและคนในชุมชน

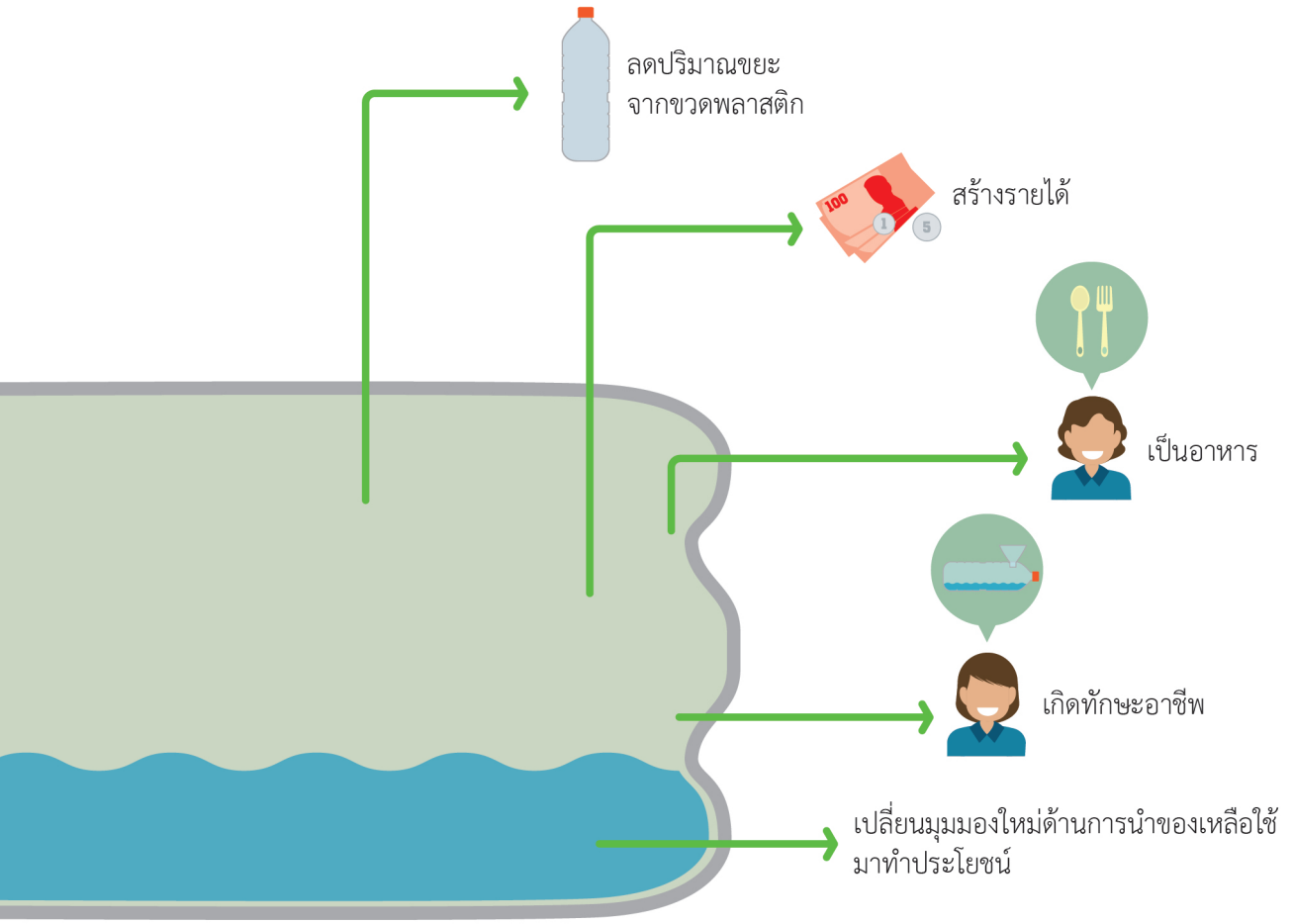

แรก ๆ ไม่คิดว่าจะทำได้ แต่ก็มาคิดว่าเราเป็นแกนนำ เป็นคนคิดที่จะทำ เพราะฉะนั้นเราต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าเราทำได้ ต้องเอาชนะใจตัวเอง สู้เพื่อครอบครัว เพื่อชุมชน... รู้สึกภูมิใจในตัวเองมาก จากเด็กที่ติดมือถือ เดี๋ยวนี้เล่นน้อยลง ถึงตอนนี้ต่อให้พี่เลี้ยงไม่มาตามงาน ไม่มาสนใจ ก็ยังทำต่อ เพราะเราทำเองได้แล้ว ที่ทำอยู่ก็มีประโยชน์ต่อตัวเองและต่อคนอื่นในชุมชน

บ้านหนองมะเกลือ ตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ประสบปัญหาขยะขวดน้ำเกลื่อนเมือง ถึงขนาดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้น้ำท่วมขังช่วงฝนตกหนัก เนื่องจากขวดน้ำเข้าไปอุดตันทางน้ำไหลในท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำระบายไม่ทัน

ขอแก้มือ...

เพราะผลลัพธ์จากการทำโครงการเพาะเห็ดเพาะใจสานสายใยชุมชนในปีที่ผ่านมาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากสภาพอากาศไม่เป็นใจ ปีนี้ทีมงานจึงอยากแก้มือ และท้าทายตัวเองอีกครั้ง...

ทีมงานซึ่งประกอบด้วย **จุ๋ม-จารุวรรณ เนตรนิจ อิ๋ง-วนิดา เทนโสภา** แกนนำปีที่แล้ว จึงอาสารวมทีมเพื่อนนักเรียนที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันปีก่อนขึ้นมาเป็น

แกนนำโครงการในปีที่ 2 โดยมี **นิก-ชนิดา เทนสุนา นุ่น-บุษกร เสนคำสอน แพรว-ธิญาดา คงราช และ ปรางค์-ธิติมา ป้องกัน** เข้ามาเสริมทีม

"เราคาดหวังไว้เยอะกับการเพาะเห็ดในปีแรก แต่ก็ล้มเหลวไม่ได้อย่างหวัง เลยอยากทำใหม่ให้ดีกว่าเก่า" จุ๋มที่แม้จะย้ายออกไปเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนอกพื้นที่ แต่ด้วยใจสู้จึงไม่ทิ้งให้น้องดำเนินโครงการตามลำพัง บอกเล่าความรู้สึก

ครั้งนี้ทั้ง 6 คนคิดโจทย์ด้วยการนำปัญหาขยะในชุมชนเป็นตัวตั้ง **"ขวดน้ำพลาสติกนำไปทำอะไรได้บ้าง?"** แล้วลงมือค้นคว้าข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาจากอินเทอร์เน็ต จนพบคำตอบที่น่าสนใจว่า **ขวดน้ำพลาสติกที่ไร้ค่า สามารถนำมาทำเป็นคอนโดให้ "กบ" อาศัยอยู่ได้ จึงเป็นที่มาของโครงการกบสร้างพลังสามัคคีชีวีพอเพียง**

จุ๋ม เล่าต่อว่า เมื่อโจทย์โครงการชัด ทีมงานจึงร่วมกันวางเป้าหมายหลักไว้ 3 ส่วนหลัก ๆ คือ 1.ลดปริมาณขยะขวดพลาสติกในชุมชน 2.ดึงเด็กและเยาวชนในโรงเรียนมาทำโครงการร่วมกัน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และ 3.รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงกบแบบคอนโด เพื่อเป็นทางเลือกในการสร้างงานสร้างอาชีพให้คนในชุมชน

บ่มเพาะความรับผิดชอบ

จุ๋ม เล่าต่อว่า บทเรียนจากการทำโครงการปีที่แล้ว ทำให้ทีมงานต้องวางเป้าหมายและแผนการทำโครงการปีนี้อย่างชัดเจน โดยดูสภาพแวดล้อมและหาข้อมูลประกอบด้วย

กระบวนการทำงานเริ่มต้นขึ้นด้วย**การประชาสัมพันธ์โครงการให้นักเรียนในโรงเรียนบ้านหนองมะเกลือรับรู้ผ่านเสียงตามสายเพื่อหาแนวร่วม พร้อมลงพื้นที่สำรวจปริมาณขยะขวดน้ำในชุมชน หลังจากนั้นจึงเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงกบจากผู้รู้ในชุมชน** ทั้งวิธีการเลี้ยง ขนาดของบ่อที่ใช้อนุบาลกบ การดูแลกบ (การให้อาหาร การเปลี่ยนน้ำ) และระยะเวลาที่ใช้ในการเลี้ยงกบแต่ละช่วงวัย ซึ่งการเก็บข้อมูล แต่ละครั้ง อิ๋ง ปรางค์ และนุ่น รับหน้าที่เป็นผู้ถาม นิกและแพรว ทำหน้าที่จดบันทึกข้อมูล ส่วนจุ๋มจะช่วยดูภาพรวมของการทำงานทั้งหมด **เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนการลงมือเลี้ยงกบ แล้วขยายผลไปยังครอบครัวของทีมงานและคนในชุมชนต่อไป**

“เด็กขนาดนี้รับผิดชอบงานแบบนี้ได้ก็ดีแล้ว ไม่อย่างนั้นผู้ใหญ่ก็ต้องเข้ามาเป็นแนวหน้านำทำกิจกรรมตลอด แต่ครั้งนี้เขาได้ลงมือทำเอง การได้ทำงานได้สัมผัสจริงเช่นนี้ จะเป็นวิชาติดตัวให้เขาไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ต่อไปเขาจะได้ดูแลรับผิดชอบตัวเองได้”

ทีมงานบอกว่า พวกเขาตั้งใจลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้รู้มากกว่า 2 คน แล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน เพื่อปรับวิธีการเลี้ยงให้เหมาะสมกับศักยภาพของตัวเองมากที่สุด เมื่อสำรวจจนได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และพบว่า ก่อนนำกบไปเลี้ยงในคอนโดขวดพลาสติก ต้องอนุบาลลูกอ๊อดให้ครบ 15 วันก่อน ทีมงานจึงเร่งหาพื้นที่เลี้ยงลูกอ๊อด ซึ่งโชคดีได้รับความอนุเคราะห์จาก **ลุงแน่น เทนโสภา ผู้ใหญ่ใจดี** ที่อนุญาตให้ทีมงานเข้ามาใช้ที่ดินสำหรับขุดบ่อเลี้ยงกบบ่อแรก

ลุงแน่น บอกว่า เขาเคยศึกษาดูงานเรื่องการเลี้ยงกบ จึงมีความรู้อยู่บ้าง เมื่อกลุ่มเยาวชนสนใจเข้ามาเรียนรู้ จึงอยากเผยแพร่ความรู้ให้ขยายออกไป โดยเขายินดีให้ความช่วยเหลือหากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน เพราะมีพื้นที่อยู่แล้ว อีกทั้งยังมีน้ำและไฟพร้อม สามารถเข้ามาขุดบ่อใช้ได้ทันที โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

“เด็กขนาดนี้รับผิดชอบงานแบบนี้ได้ก็ดีแล้ว ไม่อย่างนั้นผู้ใหญ่ก็ต้องเข้ามาเป็นแนวหน้านำทำกิจกรรมตลอด แต่ครั้งนี้เขาได้ลงมือทำเอง เห็นเขาสนใจเข้ามาดูแลกันดี ก็รู้สึกดี การได้ทำงานได้สัมผัสจริงเช่นนี้ จะเป็นวิชาติดตัวให้เขาไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ต่อไปเขาจะได้ดูแลรับผิดชอบตัวเองได้” ลุงแน่น กล่าว

ผลงานขุดบ่อของทีมงานครั้งแรกผ่านไปได้ด้วยดี แม้ต้องเหนื่อยท่ามกลางแดดร้อนและมีความทุลักทุเลอยู่บ้าง เพราะทีมงานหลักเป็นผู้หญิง แต่ก็มีเพื่อนนักเรียนและรุ่นพี่ประธานนักเรียนโรงเรียนมาเป็นกำลังเสริมให้อีกแรงหนึ่ง อิ๋ง บอกว่า ผลจากความร่วมไม้ร่วมมือของทุกคน การขุดบ่อจึงใช้เวลาเพียง 1 วันเท่านั้น หลังจากนั้นจึงนำลูกอ๊อดมาเลี้ยงลงบ่อ แล้วแบ่งเวรมาให้อาหารวันละ 2 ครั้ง เช้าเย็น (ก่อนไปเรียนและหลังเลิกเรียน) ตลอดระยะเวลา 15 วัน

อิ๋ง บอกต่อว่า เมื่อปล่อยลูกอ๊อดลงบ่อแล้ว พวกเขานำขยะขวดน้ำที่เก็บไว้ตั้งแต่เมื่อลงไปสำรวจขยะในพื้นที่ครั้งแรกมาทดลองทำคอนโดไว้รองรับกบในอีก 3 เดือนข้างหน้า **ความร่วมมือร่วมใจของทีมงานที่ต่างคนต่างช่วยกันเต็มที่ ทั้งตัดขวดทำคอนโด ทำชั้นวางคอนโด และแบ่งเวรกันมาให้อาหารวันละ 2 ครั้ง เปลี่ยนน้ำทุก 2 วัน คือ ความรับผิดชอบร่วมที่ทีมงานต่างช่วยกันทำเต็มกำลังความสามารถโดยไม่มีใครเกี่ยงงานเลย**

“ความร่วมมือร่วมใจของทีมงานที่ต่างคนต่างช่วยกันเต็มที่ ทั้งตัดขวด ทำคอนโด ทำชั้นวางคอนโด แล้วยังต้องแบ่งเวรกันมาให้อาหารกบวันละ 2 ครั้ง เปลี่ยนน้ำทุก 2 วัน คือ ความรับผิดชอบร่วมที่ทีมงานต่างช่วยกันทำเต็มกำลังความสามารถ โดยไม่มีใครเกี่ยงงานเลย”

รวมพลัง...ดูแลกบ

เพื่อให้ได้ปริมาณกบมาเลี้ยงในคอนโดเพิ่มขึ้น ทีมงานจึงช่วยกันขุดบ่ออีก 4 บ่อ ในโรงเรียนบ้านหนองมะเกลือ โซคดีที่การทำกิจกรรมในช่วงหลังได้รับความร่วมมือจากน้อง ๆ นักเรียนกว่า 20 คนที่อาสาสับเปลี่ยนกันมาช่วยลงแรงขุดบ่อและอนุบาลกบ เนื่องจากบ่อเลี้ยงอยู่ในโรงเรียนจึงเป็นที่สนใจของนักเรียนอยู่แล้ว

“ครั้งแรกที่นำกบจากบ่ออนุบาลมาเลี้ยงในคอนโดในโรงเรียน กบกระโดดหนีออกจากขวดทางช่องให้อาหาร เราเลยนำเศษโฟมมาอุดไว้ตรงช่อง แต่ก็ไม่ได้ผล เพราะเบาเกินไป เปลี่ยนมาเป็นฝาขวดน้ำก็ยังไม่ได้ สุดท้ายเลยใช้ก้อนหินมาอุดแทน” นุ่น เล่าถึงประสบการณ์ทำงาน

ด้าน นิก บอกว่า การเปลี่ยนน้ำให้กบในคอนโดเป็นขั้นตอนที่น่าขยะแขยงที่สุด เพราะถ้าลืมเปลี่ยนน้ำ บางครั้งเจอกบตายเป็นหนอนอยู่ในขวด ส่งกลิ่นเหม็นเน่าคละคลุ้งไปทั่ว แต่ที่เขายังทำอยู่ เพราะอยากเห็นกบที่พวกเขาเฝ้าเลี้ยงดูเติบโต

“ปีนี้ทีมงานเก็บข้อมูลและวางแผนการทำงานชัดเจน ไม่เหมือนปีที่แล้วที่นึกจะทำก็ทำเลย โดยไม่พยายามทำความเข้าใจสิ่งที่จะทำก่อน ครั้งนี้เราศึกษาข้อมูลจนรู้ว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร ทุกคนเข้าใจโครงการไปในทิศทางเดียวกัน ยิ่งเห็นน้อง ๆ ช่วยกันทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ความรู้สึกเหนื่อยที่มีก็หายไป เห็นรอยยิ้ม เห็นน้อง ๆ สู้ เราก็ต้องสู้”

เมื่อเอ่ยถึงข้อจำกัดในการเลี้ยงกบ จากประสบการณ์ทีมงาน บอกว่า กบเป็นสัตว์ตัวเล็กที่ต้องเอาใจใส่อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการให้อาหารที่ต้องตรงเวลา เวลาให้อาหารมือห้ามติดแป้ง เพราะส่วนผสมของแป้งที่เจือปนลงไปจะทำให้กบไม่กินอาหาร ขนาดของบ่อกบไม่ควรขุดกว้างหรือลึกเกินไป ขนาดที่พอเหมาะคือกว้าง 1.25 เมตร ยาว 2 เมตร ลึก 0.3 เมตร การเฝ้าระวังสัตว์มีพิษจำพวกงูหากเลี้ยงในบ่อกลางแจ้ง กบไม่ชอบเสียงดัง และต้องแยกขนาดกบทุก 2 อาทิตย์ มิเช่นนั้นกบตัวใหญ่จะกินกบตัวเล็ก เป็นต้น

การให้อาหารและการเปลี่ยนน้ำกบดูเหมือนเป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญและความใส่ใจ ทีมงานบอกว่า แม้จะแบ่งเวรให้น้องระดับชั้นอื่นช่วย เพราะต้องการฝึกน้อง แต่หลายครั้งยังมีข้อผิดพลาด ทีมงานจึงยังเป็นตัวหลักในการให้อาหารและเปลี่ยนน้ำในขวดคอนโด

สกุลรัตน์ เทนโสภา พี่เลี้ยงชุมชน เสริมว่า การฝึกเด็กรุ่นน้องให้เจริญรอยตามรุ่นพี่ก็เป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเหตุนี้เธอจึงสนับสนุนให้รุ่นพี่รุ่นน้องทำงานด้วยกัน เพื่อให้พี่ได้สอนน้องด้วย

“ถ้าเราฝึกแค่แกนนำ คนที่ได้ความรู้ได้ฝึกทักษะก็มีแค่ 5-6 คน แต่ถ้าเราให้เขาชักชวนเพื่อน ชวนน้อง ๆ เข้ามาร่วม ก็จะได้ฝึกคนอื่น ๆ ไปด้วย *กลายเป็นว่านักเรียนในโรงเรียนทุกชั้นให้ความสนใจบ่อและคอนโดเลี้ยงกบ ช่วยกันสอดส่องดูแลเพราะกลัวงูกลัวมดจะมากินกบ”*

ส่วน **เจนณรงค์ เทนโสภา ครูประจำโรงเรียนบ้านหนองมะเกลือ พี่เลี้ยงชุมชนอีกคนหนึ่ง** เล่าถึงวิธีชวนเด็ก ๆ คิด เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำโครงการว่าอย่าสอนเด็กแบบเป็นมาม่าสำเร็จรูปที่แค่เติมน้ำร้อนก็ทานได้

“ตอนมีปัญหากบกระโดดออกจากบ่อ แล้วกบตัวเล็ก ๆ ถูกมดกินตายหมด ผมเรียกเด็ก ๆ มาดู แล้วตั้งคำถามให้เขาตอบจากสิ่งที่เห็นว่าปัญหาคืออะไร กบกระโดดออกจากบ่อได้เพราะอะไร ตายเพราะอะไร แล้วถ้าจะแก้ปัญหาควรทำอย่างไร ***ผมจะไม่บอกว่าเขาต้องทำอย่างไรทั้งที่ผมก็รู้ ถ้าเราทำให้ เขาก็ได้แค่ยืนดู แต่ถ้าเราให้เขาทำเองเขาจะได้คิด แล้วช่วยกันปรับเปลี่ยนพลิกแพลงจากสิ่งที่ทำอยู่ก่อนให้ดียิ่งขึ้นเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการคิดเองทำเอง”*** ครูพี่เลี้ยง กล่าว

นอกจากสร้างการมีส่วนร่วมในโรงเรียนแล้ว หลังจากเลี้ยงกบในคอนโดจนเติบโตได้ประมาณ 3 เดือน พี่เลี้ยงชุมชนแนะนำให้ทีมงานนำกบไปเลี้ยงต่อที่บ้าน ๆ ละ 50 ตัว ได้แก่ บ้านของนิก นุ่น แพรว และปรางค์ **เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับรู้ถึงสิ่งที่เยาวชนทำและเป็นการขยายผลสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง**

“ตอนแรกที่ขออนุญาตผู้ปกครอง ทางบ้านไม่อยากให้ขุดบ่อเลี้ยง เพราะไม่มีพื้นที่ แต่เราไปขออนุญาตอยู่หลายครั้งจนเขายอม ตอนนั้นคิดว่าเราเป็นแกนนำโครงการด้วย การบอกให้คนอื่นทำเราต้องทำเองก่อน” นุ่น กล่าว

กบเติบใหญ่...ใจเติบโต

ทีมงานทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า **มีความกล้าแสดงออกมากขึ้นเมื่อมาทำโครงการ** อิ๋ง ขยายความจากการวิเคราะห์ตัวเองว่า **คงเพราะได้ศึกษาและรู้จริงจากการได้ลงมือปฏิบัติ เธอรู้สึกดีใจที่การทำโครงการในปีที่ 2 ได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกคนในทีม**

“ปีนี้ทีมงานได้เก็บข้อมูลและวางแผนการทำงานชัดเจน ไม่เหมือนปีที่แล้วที่นึกจะทำก็ทำเลย โดยไม่พยายามทำความเข้าใจสิ่งที่จะทำก่อน ครั้งนี้เราศึกษาข้อมูลจนรู้ว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร ทุกคนเข้าใจโครงการไปในทิศทางเดียวกัน ยิ่งเห็นน้องๆ มาช่วยทำกิจกรรมกันอย่างเต็มที่ ความรู้สึกเหนื่อยที่มีก็หายไป เห็นรอยยิ้มเห็นน้องๆ สู้ เราก็ต้องสู้”

ปรางค์ บอกว่า การเข้ามาเป็นแกนนำโครงการทำให้ **เธอต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น และได้รู้ถึงพลังของความสามัคคีภายในกลุ่ม และการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง เพราะทั้งหมดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จ**

“แรกๆ ไม่คิดว่าจะทำได้ แต่ก็มาคิดว่าเราเป็นแกนนำเป็นคนคิดที่จะทำ เพราะฉะนั้นเราต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าเราทำได้ ต้องเอาชนะใจตัวเอง สู้เพื่อครอบครัว เพื่อชุมชน...รู้สึกภูมิใจในตัวเองมาก จากเด็กที่ติดมือถือเดี๋ยวนี้เล่นน้อยลง ถึงตอนนี้ต่อให้พี่เลี้ยงไม่มาตามงาน ไม่มาสนใจ ก็ยังทำต่อ เพราะเราทำเองได้แล้ว ที่ทำอยู่ก็มีประโยชน์ต่อตัวเองต่อคนอื่นในชุมชน” ปรางค์ กล่าวด้วยรอยยิ้ม

แพรว เสริมว่า การเลี้ยงดูกบมีตารางการให้อาหาร การล้างทำความสะอาดขวด และงานอื่นๆ อย่างชัดเจน

“การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะ รู้จักคิด เข้าใจตัวเอง และคนอื่นมากขึ้น โครงการนี้นอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ยังขยายผลไปถึงครอบครัวและชุมชน เพราะเด็กได้ทดลองเลี้ยงกบเอง ดูแลเองทุกขั้นตอนร่วมกับคนในชุมชน เมื่อเกิดข้อผิดพลาด ก็ต้องเรียนรู้แก้ไข แล้วนำไปปรับใช้จริง ไม่ใช่แค่การเรียนตามทฤษฎีที่คนอื่นเขียนให้ทำ เมื่อเด็กทำผู้ใหญ่ก็ควรสนับสนุนและให้กำลังใจ”

เพราะฉะนั้นความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ส่วนความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจนในตัวเอง คือ เรื่องการควบคุมอารมณ์ แยกเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวออกจากกัน

“ถ้ามัวแต่ทะเลาะไม่มองหน้ากันไปมา เวลาทำงานจะไม่มีความสุข บางอย่างเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่เกี่ยวกับโครงการ แต่เราก็เอามาปนกัน คนที่ร่วมงานกับเราก็จะอึดอัดตามไปด้วยซึ่งมันก็ไม่ดีกับคนอื่น” แพรว กล่าว

เช่นเดียวกับนุ่นที่บอกว่า หลายครั้งเธอรู้สึกไม่ได้ดั่งใจเวลาทำงาน แต่คิดได้ว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากตัวเอง เพราะฉะนั้นควรระงับจากตัวเอง ดีกว่าไประบายใส่คนอื่น เมื่อเห็นแบบนี้เธอจึงสามารถควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ดีขึ้น

ผู้หนุนเสริมการเรียนรู้

มงคล แก่นพิทักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองมะเกลือ เล่าว่า สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านหนองมะเกลือ ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ เช่น การจับกลุ่มขี่มอเตอร์ไซค์ส่งเสียงดัง แต่ไม่ถึงขนาดมียาเสพติดแพร่ระบาดในชุมชน ที่ผ่านมาทางโรงเรียนจึงพยายามสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมชุมชนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานแต่งงาน หรืองานฌาปนกิจ เพื่อให้เด็กมีจิตอาสา รู้จักเสียสละ และไม่ใช้เวลาไปกับการเที่ยวเล่นที่ไม่เกิดประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการโรงเรียนมองว่า **โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ช่วยให้เด็กสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้เด็กจดจำไปตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังฝึกทักษะให้เด็กเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เพื่อผลักดันให้โครงการเกิดผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้**

“การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะ รู้จักคิด เข้าใจตัวเองและคนอื่นมากขึ้น โครงการนี้นอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ยังขยายผลไปยังครอบครัวและชุมชน เพราะเด็กได้ทดลองเลี้ยงกบเอง ดูแลเองทุกขั้นตอนร่วมกับคนในชุมชน เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็ต้องเรียนรู้ แก้ไข แล้วนำไปปรับใช้จริง ไม่ใช่เรียนตามทฤษฎีที่คนอื่นเขียนให้ทำ เมื่อเด็กทำผู้ใหญ่ก็ควรสนับสนุนและให้กำลังใจ”

โรงเรียนบ้านหนองมะเกลือมีนักเรียน 108 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อถามถึงความเปลี่ยนแปลงของทีมเยาวชนที่ทำโครงการ ผู้อำนวยการมงคล บอกว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีความรับผิดชอบอยู่แล้ว ยิ่งมาทำโครงการยิ่งเห็นความทุ่มเทและมุ่งมั่นมากขึ้นไปอีก เพราะต้องสนใจทั้งการเรียน การออกไปอบรม และการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ **เห็นว่า**

ทีมงานมีภาวะความเป็นผู้นำซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนคนอื่น ๆ ในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

"พอมีรุ่นพี่มาทำโครงการในโรงเรียน น้องคนอื่น ๆ ก็สนใจด้วย ช่วงหลังมีการแบ่งเวรให้นักเรียนระดับชั้นอื่นมาช่วยให้อาหารกบ เท่ากับว่านักเรียนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมทำโครงการด้วยกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมาก" ผู้อำนวยการมงคล กล่าวอย่างภาคภูมิใจ

ด้าน **ประภาส พงษ์พันธ์ ผู้รู้ในชุมชน** ที่มีประสบการณ์เลี้ยงกบมาร่วม 5 ปี บอกว่า เมื่อทีมงานเข้ามาสอบถามข้อมูลเรื่องการเลี้ยงกบ เขาเต็มใจให้ข้อมูลเต็มที่ เพราะเข้าใจดีว่าการเลี้ยงกบต้องเอาใจใส่และต้องใช้เวลาดูแล **หากทีมงานศึกษาหาข้อมูลวิธีการเลี้ยงดีแล้วจะสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้ว่าสามารถจัดการกับข้อจำกัดต่าง ๆ ได้หรือไม่**

ทั้งนี้ ประภาส บอกว่า กบที่เลี้ยงสามารถนำมาขายได้ทุกรุ่น ตั้งแต่ลูกอ๊อดยันพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ราคาขึ้นอยู่กับขนาด สี และน้ำหนักของกบ พร้อมเล่าถึงข้อค้นพบใหม่จากการเลี้ยงกบในขวดคอนโดว่า การเลี้ยงกบในขวดเลี้ยงง่ายกว่า ประหยัดอาหาร และจะมีสีสวยกว่าที่เลี้ยงในบ่อ

"ต่อให้ที่บ้านไม่มีพื้นที่ก็เลี้ยงกบคอนโดได้ไม่ยาก เพราะใช้พื้นที่น้อยมาก และขวดพลาสติกในชุมชนก็หาง่าย เลี้ยงไป 8-9 เดือนนำมาขายเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ได้หลายร้อยบาท ถือเป็นโอกาสดีที่ได้มาทำกิจกรรมกับน้อง ๆ เพราะเราเองก็ได้เรียนรู้เพิ่มเติมไปด้วย" ประภาส กล่าว

ขณะที่เจนณรงค์ เสริมว่า บทบาทหน้าที่สำคัญของพี่เลี้ยง คือ **การให้คำแนะนำและแนะแนวทาง** ไม่ใช่การพาไปทำ ยกตัวอย่างกรณีที่ทีมงานออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้ใน

ชุมชนเกี่ยวกับการเลี้ยงกบ ถึงแม้ครูพี่เลี้ยงจะเป็นคนแนะนำผู้รู้ให้ทีมงาน แต่เมื่อต้องลงพื้นที่จริงจะปล่อยให้ทีมงานคิดตั้งคำถามและออกไปสัมภาษณ์เอง

"ผมจะไม่ใช้วิธีพาเด็กไปหาผู้รู้ ถามคำถามให้แล้วเด็กก็แค่จด แต่ให้เขาไปสอบถามสิ่งที่อยากรู้ แล้วเอามาอธิบายให้เราฟัง ผมพอมีความรู้อยู่บ้าง ขาดเหลือข้อมูลส่วนไหนก็จะบอกให้น้อง ๆ ไปเก็บข้อมูลเพิ่ม เขาจะได้รู้จักลำดับเหตุการณ์เรื่องราวที่ไปสัมภาษณ์มา รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเอง และวางแผนจัดการทำงานเองได้ พี่เลี้ยงต้องฝึกทักษะพวกนี้ให้เด็กทำจนคล่อง"

คำนาง ป้องกัน ผู้ปกครองของปรางค์ บอกว่า แทนที่จะเพิกเฉย ผู้ปกครองควรให้ความสนใจในสิ่งที่ลูกทำ ด้วยการสอบถามอย่างใส่ใจ ไม่ใช่เพื่อจับผิด เธอเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง เมื่อปรางค์มาขออนุญาตทำโครงการนี้ว่า *"ลูกบอกว่ากำลังเลี้ยงกบคอนโดที่โรงเรียน ตอนนั้นยอมรับว่างงมาก ไม่รู้ว่าคืออะไร แต่เราก็สนใจและบอกให้เขาอธิบายให้ฟัง ถ้าลูกสนใจทำงานแบบนี้ แม่ก็เต็มใจสนับสนุน เพราะได้ความรู้ดีกว่าอยู่เฉย ๆ ช่วงหลังครูแบ่งกบมาให้เลี้ยงที่บ้าน 50 ตัว ครูก็มาแนะนำว่า ปล่อยให้เป็นหน้าที่ลูกดูแลจัดการเอง พ่อแม่แค่คอยดูอยู่ห่าง ๆ ลูกจะได้เรียนรู้ เราก็เห็นด้วย"*

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับปรางค์ หลังเข้ามาทำโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษนั้น คำนาง บอกว่า สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ การกล้าคิดกล้าทำ

"เขามีประสบการณ์มากขึ้นจากการทำโครงการ ได้ออกไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนเวลาไปอบรม เลยทำให้มีความมั่นใจ แล้วก็รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายได้ดี เพราะเขาแบ่งเวลาได้ ตอนเรียนก็คือเรียน พอว่างก็มาทำกิจกรรม ถ้าจัดสรรเวลาได้ แม่ว่าการทำโครงการไม่ได้กระทบกับการเรียนเลย ได้ประโยชน์มากกว่าอีกอย่างกบที่เอามาเลี้ยงที่บ้านต้องให้อาหารเช้าเย็นเขาก็ไม่เคยลืม ดูเขากระตือรือร้นที่จะทำ"

วันนี้กบที่ทีมงานนำไปเลี้ยงต่อที่บ้าน ๆ ละ 50 ตัว ยังคงเติบโตดี เหลือเพียงรอให้กบโตเต็มวัยจึงจะนำมาบริโภคหรือขายเป็นรายได้เสริมต่อไป...

จากที่อยากแก้มือ และขอโอกาสสร้างวงจรการเรียนรู้รอบใหม่ให้ตนเองอีกครั้งให้ได้คิด วางแผน ทำ ผิดพลาด เรียนรู้ และปรับปรุง จนเกิดความรู้ ทักษะ นิสัย และอาชีพติดตัว เป็นการพิสูจน์ตัวเองที่สง่างาม ที่น้อง ๆ ฝ่าฟันมาด้วยความอดทน รับผิดชอบ มุ่งมั่น และ "พลังใจ" ชั้นดีของทีมงานทุกคน รวมถึงความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่ต่างให้ความช่วยเหลือ และใช้โอกาสนี้ "สร้างคน" ซึ่งเป็นลูกหลานของเขา...วันนี้เราเห็นแล้วว่า "โรงสร้างคน" นั้นอยู่ในชุมชนนั่นเอง เพียงเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้คิดและลงมือทำ ผู้ใหญ่คอยให้ความช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยงชวนคิด ประคับประคอง ให้กำลังใจ ไม่ช้าเราก็จะได้คนรุ่นใหม่ที่คิดเป็นทำเป็น ขึ้นมาดูแลชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ได้

โครงการกบสร้างพลังสามัคคีชีวีพอเพียง

พี่เลี้ยงชุมชน เจนณรงค์ เทนโสภา ครูประจำโรงเรียนบ้านหนองมะเกลือ
สกุลรัตน์ เทนโสภา

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านหนองมะเกลือ ตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ**

จารุวรรณ เนตรนิจ	มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโนนค้อวิทยาคม
วนิดา เทนโสภา	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองมะเกลือ
ชนิดา เทนสุนา	มัธยมศึกาปีที่ 2 โรงเรียนหนองมะเกลือ
บุษกร เสนคำสอน	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองมะเกลือ
ธิญาดา คงราช	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองมะเกลือ
ธิติมา ป้องกัน	มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองมะเกลือ

ปลูกผักเชื่อมใจ สานสายใยชุมชน

โครงการสวนผักปลอดภัย เชื่อมสายใยความผูกพัน

เพราะต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้หันมาบริโภคพืชผักปลอดสารพิษ
เนื่องจากเดิมคนในพื้นที่ส่วนใหญ่มักเลือกซื้อผักจากรถพุ่มพวงซึ่งผักเหล่านั้นอาจมีสารพิษตกค้างอยู่
กลุ่มเยาวชนจากบ้านโนนคูณ-โนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ จึงรวมกลุ่มกันทำ
โครงการสวนผักปลอดภัย เชื่อมสายใยผูกพันอีกครั้งในปีที่ 2 โดยยกระดับกิจกรรมให้คนในชุมชน
เข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น

คุณค่าที่เกิดขึ้น

โครงการนี้ได้สร้างประสบการณ์ที่ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีของชีวิต ทั้งการรู้จักแบ่งเวลา รับผิดชอบ กล้าแสดงออก ที่เต็มเปี่ยมด้วยสำนึกดี สำนึกชอบ จนกลายเป็นเยาวชนตัวอย่างของอำเภอ นอกจากประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนแล้ว การที่ทีมงานทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในแง่ของการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็สร้างความมีชีวิตชีวาให้กับชาวบ้านในชุมชน ที่มีเด็ก ๆ ไปหา ไปสอบถาม ไปชวนปลูกผัก ทำให้มีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน

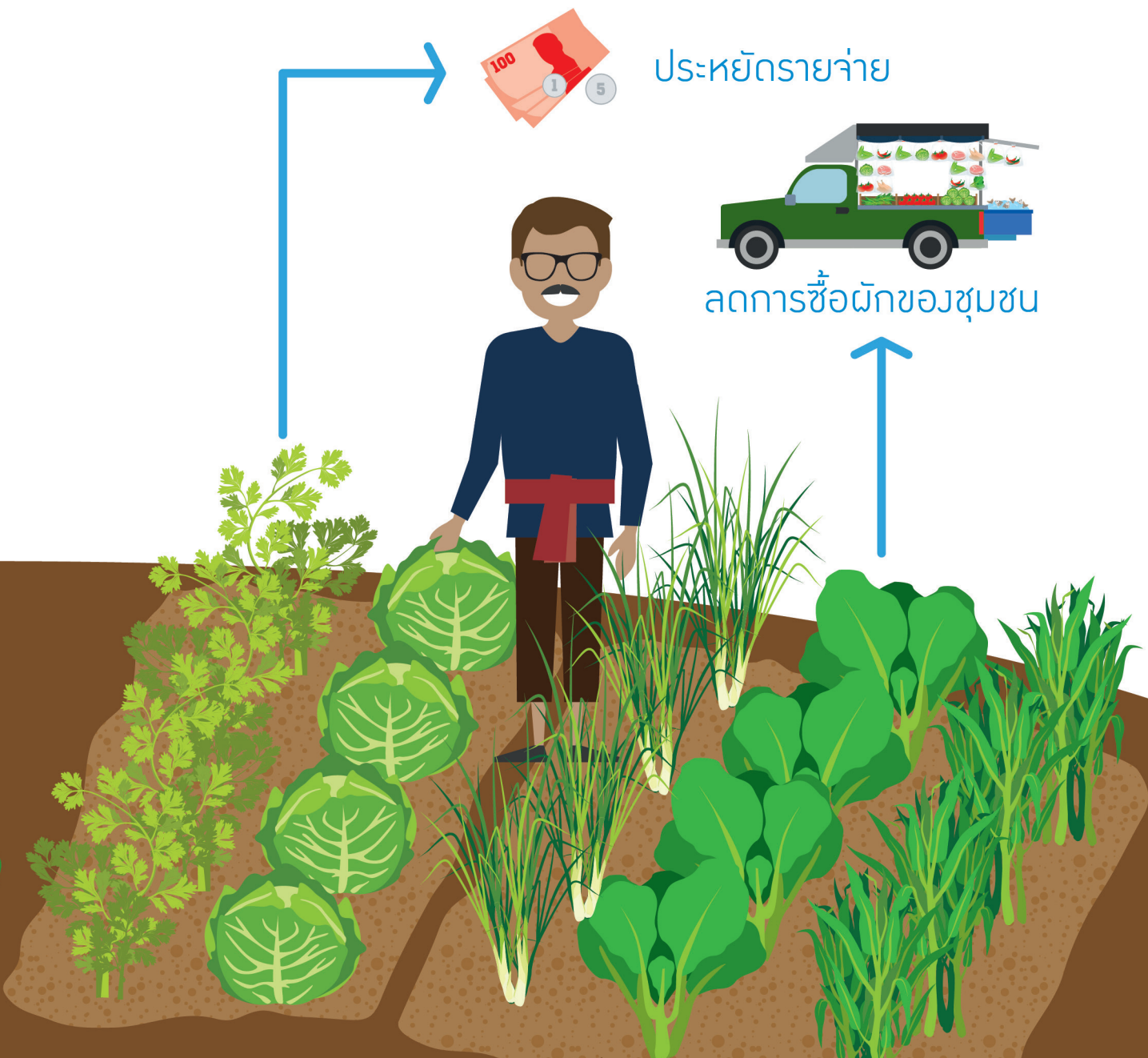

การที่ทีมงานทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในแง่ของการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็สร้างความมีชีวิตชีวาให้กับชาวบ้านในชุมชนที่มีเด็ก ๆ ไปหา ไปสอบถาม ไปชวนปลูกผัก ทำให้มีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน

สมาชิกบ้านโนนคูณ–โนนคำ ตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ มีพฤติกรรมการบริโภคในยุคสมัยใหม่เช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทย ที่เคยชินกับการซื้ออาหารจากรถพุ่มพวง และจากตลาดนัดคลองถมที่จัดทุกวันจันทร์-พุธ-ศุกร์ และวันอาทิตย์ พืชผักที่ขายไม่ทราบที่มา ไม่ทราบว่ามีสารเคมีปนเปื้อนมากน้อยเพียงใด ทำให้ชีวิตตกอยู่ในภาวะเสี่ยงจากอาหารที่ไม่ปลอดภัย ในขณะที่ในชุมชนมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่เป็นพื้นที่ราชพัสดุอยู่ประมาณ 2 ไร่ ปี 2558 **ชมรม SOI (Sister Of Isaan and Nonkhun Junior ซึ่งเป็นชมรมที่มีการรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้จัดทำโครงการสวนผักปลอดภัย เพื่อลมหายใจของชุมชน โดยหวังว่าจะสามารถผลิตพืชผักที่ปลอดภัยแก่การบริโภค ทดแทนการซื้อจากตลาดหรือรถพุ่มพ่วง** โดยมีผู้ใหญ่ใจดีที่เป็นปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ให้ความรู้

“ทีมงานชวนกันทบทวนวิธีการทำงานที่ผ่านมา ทำให้พบจุดอ่อน คือ แบ่งหน้าที่ไม่ชัดเจน แบ่งเวลาไม่เป็น และคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ข้อค้นพบจึงกลายเป็นโจทย์ในการทำงานที่อยากแก้ไขในปีนี้ โดยยังคงยึดประเด็นการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มมีอาชีพเสริม และมีรายได้ระหว่างเรียน คนในชุมชนได้บริโภคผักปลอดสารพิษที่ปลูกเอง ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น การทำงานต้องเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น”

แต่ด้วยการประสานงานที่ผิดพลาดของทีมงาน แปลงผักที่พวกเขาปลูกถูกไถกลบจนสิ้น เนื่องจากการปรับพื้นที่ของหน่วยงานในท้องถิ่น ทำให้ทีมงานบางคนถึงกับเสียน้ำตา **ในปีนี้พวกเขาถูกท้ายทายด้วยคำถามจากพี่ ๆ ว่า อยากแก้ไขข้อผิดพลาดของตนเองหรือไม่ ทีมงานซึ่งประกอบด้วย หวา-สุมาลี สุขวงค์ อ๋อมแอ๋ม-พิมพฤดา นามบิดา อ้อน-เวณิกา ทองนาค อ๋อม-อรประภา กิ่งบรรเทา เปีย-รุ่งฤดี ศรีชมไชย เก้น-กิติพงษ์ ปรัสพันธ์ บอล-อมิลตรา สายเสน สาว-อรวรรณ พันธ์กิ่งทิพย์ และ อาร์ม-ธีระพล พรมมา เห็นตรงกันว่าอยากแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง**

*“ถ้าประเมินงานปีก่อน เราคิดว่า งานของเราไม่สำเร็จ แต่ก็เป็นการพิสูจน์การทำงานของเราที่ได้ผ่านจุดที่ผิดพลาดเยอะ แล้วเราก็ฝ่าฟันมาด้วยกัน โดยการให้กำลังใจกัน ในเชิงผลงาน **การปลูกผักปีที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จสักเท่าไร เพราะอุปสรรคเยอะมาก แต่สิ่งที่เราคิดว่าประสบความสำเร็จคือ ความเป็นทีมของพวกเราที่สามารถฟันฝ่าร่วมกันมาได้**”* อ้อน เล่าบทเรียนการทำโครงการ

บทเรียนของจุดเริ่มต้น

เมื่อต้องเริ่มต้นการทำงานอีกครั้ง **ทีมงานจึงชวนกันทบทวนวิธีการทำงานที่ผ่านมา ทำให้พบจุดอ่อนคือ การแบ่งหน้าที่ไม่ชัดเจน ทีมงานแบ่งเวลาไม่เป็น และคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ข้อค้นพบจึงกลายเป็นโจทย์ในการทำงานที่อยากแก้ไขในปีนี้ โดยยังคงยึดประเด็นการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มมีอาชีพเสริมและมีรายได้ระหว่างเรียน คนในชุมชนได้บริโภคผักปลอดสารพิษที่ปลูกเอง ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมาย**

ได้นั้น การทำงานต้องเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น

ทีมงานประชุมวางแผนการทำงานให้รัดกุม โดย**ร่วมกันออกแบบการทำงาน พร้อมทั้งแบ่งหน้าที่ตามความถนัด** โดยอ้อนและอ๋อมแอ๋มทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ หวาดูแลเรื่องการเงิน เปียเป็นหัวหน้าทีม อ๋อมทำหน้าที่จดบันทึก ส่วนคนอื่นๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน นอกจากนี้ยังมีการแบ่งพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย 40 ราย โดยให้คนที่อยู่ใกล้บ้านเป็นผู้ดูแลเป็นโซนๆ ไป

"ปีนี้ดีขึ้น ชัดเจนขึ้น เพราะเรามีความคิดเห็นตรงกันว่า เราจะทำอะไรบ้าง และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันชัดเจน ถึงแม้มีการแบ่งหน้าที่กันแล้ว แต่พอถึงเวลาทำกิจกรรมแต่ละครั้งก็จะมีการมอบหมายงานกันเป็นครั้งๆ ด้วย ยิ่งทำให้บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนชัดเจนขึ้น" เปียเล่าถึงวิธีการทำงานของทีม

เมื่อแบ่งหน้าที่และพื้นที่ในการดูแลลงตัว ทีมงานตกลงกันว่า จะใช้เวลาช่วงเย็นหลังเลิกเรียน หรือวันเสาร์อาทิตย์มาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่เนื่องจากทีมงานมีสมาชิกจำนวนมาก **จึงมอบหมายให้หวาและอ๋อมแอ๋มเป็นตัวแทนในการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ โดยมีข้อแม้ว่าต้องกลับมาถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้ให้เพื่อนสมาชิกรับรู้ด้วย**

"เวลาไปทำกิจกรรมเราจะลงรูปในเฟซบุ๊กของชมรมตลอด ทำให้เพื่อนๆ ที่ไม่ได้ไปได้รู้ว่าพวกเราไปทำอะไรกันบ้าง สมมุติว่า ช่วงนี้เราทำกิจกรรมเสร็จแล้วเราจะถ่ายรูปแล้วโพสต์ลงกลุ่มเป็นระยะๆ มีแชตกลุ่มด้วย เพื่อนที่ไม่ได้ไปด้วยก็จะให้กำลังใจกัน" อ๋อมแอ๋มเล่าถึงเทคนิคการสื่อสารภายในกลุ่ม

“ปีนี้เราเข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้านถึงบ้าน เขาให้ความร่วมมือดีมาก ปีก่อนเราทำอยู่ในกลุ่มของเราเอง ชาวบ้านเขาก็ไม่รู้ว่าพวกเราทำอะไร รู้สึกดีใจมากที่ได้ไปคุยกับเขา รู้เลยว่าปีก่อนเราพลาดตรงนี้แหละที่เราขาดการประชาสัมพันธ์ เราไม่ได้เข้าไปคุยกับเขา เขาก็ไม่เข้ามาหาเรา ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่เราทำ ปีนี้เลยเข้าไปหาเขาก่อน ทำให้ได้รับความร่วมมือดีขึ้นกว่าเดิม”

ปฏิบัติการ...เชื่อมใจ

ทีมงานเริ่มต้นทำงานด้วยการ**หาความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักเพิ่มเติม โดยมีแหล่งข้อมูลสำคัญคือ ครูยาย-สุดสาคร อุตส่าห์ พี่เลี้ยงชุมชน และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยข้อมูลที่เน้นคือการปลูกผักตามฤดูกาล ผักพื้นบ้าน การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่มีเนื้อหาไปในแนวทางเดียวกัน จากนั้นจึงได้ลงสำรวจชุมชนเพื่อสอบถามชาวบ้านว่าต้องการปลูกผักประเภทใด พร้อมกับประชาสัมพันธ์โครงการไปพร้อมกัน**

การลงพื้นที่ในชุมชนได้รับการตอบรับอย่างดีจากชาวบ้าน **ทำให้ทีมงานค้นพบจุดผิดพลาดของการทำงานปีก่อน**

“ปีนี้เราเข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้านถึงบ้าน เขาให้ความร่วมมือดีมาก ปีก่อนเราทำอยู่ในกลุ่มของเราเอง ชาวบ้านเขาก็ไม่รู้ว่าพวกเราทำอะไร รู้สึกดีใจมากที่ได้ไปคุยกับเขา รู้เลยว่าปีก่อนเราพลาดตรงนี้แหละที่เราขาดการประชาสัมพันธ์ เราไม่เข้าไปคุยกับเขา เขาก็ไม่เข้ามาหาเรา ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่เราทำ ปีนี้เลยเข้าไปหาเขาก่อน ทำให้ได้รับความร่วมมือดีขึ้นกว่าเดิม” อ๋อมแอ๋มเล่า

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามชาวบ้าน ทำให้ทีมงานทราบว่า **คนในชุมชนต้องการบริโภคผักที่ใช้ทำอาหารในชีวิตประจำวัน เช่น ผักชี ผักบุ้ง ต้นหอม ผักชีฝรั่ง ตะไคร้ ชะอม ข่า มะนาว มะม่วง มะละกอ แค กะเพรา แมงลัก ฯลฯ ทีมงานจึงตัดสินใจเลือกชนิดผักที่ตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้าน** กลุ่มเป้าหมายในการปลูกพืชผักสวนครัว 40 ราย ถูกเลือกโดยใช้เกณฑ์บ้านใกล้เรือนเคียงเป็นหลัก เพราะเป็นคนคุ้นเคยที่สะดวกต่อการติดตามผล ถือเป็นการทดลองนำร่องไปพร้อม ๆ กับการปลูกผักในแปลงรวมของกลุ่ม ก่อนที่จะขยายผลสู่ชุมชนทั้งหมดต่อไป

หวา เล่าว่า พวกเขาหาซื้อเมล็ดพันธุ์ผักและอุปกรณ์การเพาะปลูกเตรียมไว้ในขณะที่ต้องระดมพลเตรียมแปลงรวม แบ่งสัดส่วนพื้นที่แปลงเพื่อปลูกผักชนิดต่าง ๆ น้อง ๆ ที่เรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งมักป้วนเปี้ยนเล่นอยู่กับพี่ ๆ ถูกขอให้มาช่วยงาน ซึ่งเหล่าเด็กตัวเล็กตัวน้อยก็ยินดีมาช่วยทำงานอย่างเต็มใจ แปลงรวมถูกแบ่งพื้นที่เพื่อปลูกตะไคร้ ผักชี มะกรูด ชะอม ข่า ต้นหอม ผักบุ้ง ฯลฯ อย่างเป็นสัดส่วน

“การทำงานที่ราบรื่นส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่แต่ละคนจัดการชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้น แม้ว่าปีนี้ทีมงานส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6... กิจกรรมที่ดูมากมายในชีวิตแต่ทุกคนก็สามารถจัดการได้ เพราะมีระบบการทำงานที่ดีขึ้น มีการวางแผนการทำงานก่อน ทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง”

เมื่อเห็นน้อง ๆ สนใจ ทีมงานจึงถือเป็นโอกาสดีที่จะเผยแพร่แนวคิดการปลูกและดูแลผักสวนครัวให้กับน้อง ทั้งสอนการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ โดยมี**แปลงรวมของทุกคนเป็นห้องเรียนที่พี่ ๆ น้อง ๆ ช่วยกันฟูมฟักดูแล รดน้ำพรวนดินร่วมกัน**

ส่วนชาวบ้านในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ก็ได้รับการสนับสนุนกระถาง และเมล็ดพันธุ์ผักที่ต้องการ เพื่อปลูกไว้เป็นพืชผักสวนครัวในบ้าน **ครั้งนี้ทีมงานตั้งใจว่าจะติดตามผลการปลูกผักอย่างต่อเนื่อง** โดยในช่วงท้ายถ้าบ้านหลังใดปลูกผักได้สม่ำเสมอก็จะติดดาว เพื่อเชิดชูเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกในชุมชน

“กระถางที่เราเตรียมให้ชาวบ้านไม่เพียงพอ ชาวบ้านก็แนะนำว่า สำหรับบ้านอื่น ๆ ที่ขยายผลต่อ ให้เขาเอาดินใส่กระสอบหรือว่าปี๊บแทนก็ได้” อ้อนเล่า

การทำงานดูราบรื่นลงตัว แต่ฝนฟ้าอากาศกลับไม่เป็นใจ เพราะปีนี้ทีมงานเริ่มปลูกผักในช่วงต้นฤดูฝน ปริมาณฝนที่ตกจำนวนมาก ส่งผลให้ผักในแปลงหลายชนิดถูกน้ำท่วม พืชที่รอดมีเพียงตะไคร้และผักบุ้งที่แตกกอ แตกยอดงามเต็มที่ ความรู้สึกที่ได้เห็นพืชผักที่ลงมือปลูกงอกงาม เป็นความรู้สึกที่ภาคภูมิใจ ผลผลิต

จากผักบุ้งส่วนหนึ่งนำไปวางจำหน่าย และเป็นวัตถุดิบให้ร้านก๋วยเตี๋ยวของชมรมที่ชื่อ SOI shop ส่วนตะไคร้ยังไม่ได้ตัดขาย เพียงแต่แบ่งปันให้ชาวบ้านที่แวะมาขอไปปรุงอาหาร

ส่วนการติดตามผลการปลูกผักในกระถางตามบ้านนั้น ทีมงานเล่าว่า ผักงอกงามดี แต่ชาวบ้านไม่กล้านำมากิน เพราะเกรงใจว่าเป็นผักของโครงการ ซึ่งผิดไปจากเจตนารมณ์ของทีมงาน จึงต้องอธิบายกันใหม่ว่าทีมงานได้ติดตามผลโดยการถ่ายภาพเก็บไว้แล้ว สามารถเก็บไปรับประทานได้เลย ความกังวลใจของชาวบ้านจึงคลายลง และนำผักไปบริโภคอย่างสบายใจ

คือกำไรของชีวิต

การทำงานที่ราบรื่นส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่แต่ละคนจัดการชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้น แม้ว่าปีนี้ทีมงานส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งต้องเตรียมตัวเรื่องเรียนต่อ และมีงานสภานักเรียนที่ต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกับงานสภาเด็กและเยาวชนของตำบล อีกทั้งงานของชมรม และงานของโครงการ **กิจกรรมที่ดูมากมายในชีวิตแต่ทุกคนก็สามารถจัดการได้ เพราะมีระบบการทำงานที่ดีขึ้น มีการวางแผนการทำงานก่อนทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง**

*"ตอนจะเริ่มโครงการตอนแรกเราก็ทำมั่วเหมือนเดิม จนพี่**มวล-ประมวล ดวงนิล** พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษเข้ามาบอกว่า เราวางแผนโครงการไว้อย่างไร เราก็ควรทำแบบนั้น ไม่ควรสลับไปสลับมา ทำให้พวกเรามีกระบวนการคิดที่เป็นระบบมากขึ้นว่า ต้องทำอะไรก่อน อะไรหลัง ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนก็มีแผนเหมือนกัน แต่นึกอยากทำอะไรก็ทำ ไม่เคยกลับมาดูแผนเลยสักครั้ง"* เปียเล่า

นอกจากมีพื้นฐานที่อยู่ในชมรม SOI (Sister Of Isaan and Nonkhun junior) ซึ่งเน้นสอนเยาวชนให้มีจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชน **แรงดึงดูดสำคัญในการทำกิจกรรมหลากหลายเกิดขึ้นเพราะเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง** อ๋อมแอ๋มเล่าว่า **แม้เหนื่อยแสนเหนื่อยจาก**

“โครงการนี้ช่วยทำให้เราคิดเป็นระบบ คือ เวลาเราจะไปทำอะไรใหญ่ ๆ เราต้องเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ก่อน ทำความเข้าใจตนเองก่อนว่า เราคิดอย่างไร ต้องวางแผนตนเองก่อนจะไปวางแผนกับเพื่อน ถ้าไม่ได้ทำโครงการแบบนี้ บางครั้งพวกเราอาจไม่ได้เป็นเด็กดี อาจจะไม่ได้เรียน หรือบางทีหนูอาจจะท้องก็ได้”

การเรียน การบ้าน งานบ้าน งานชมรม แต่ก็เป็นความเหนื่อยที่เจือด้วยความสนุก

“ต้องเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ถึงจะเหนื่อย แต่ก็สนุก และรู้สึกภูมิใจที่ได้ทำ คนอื่นเขาไม่ได้ประสบการณ์เหมือนเรา เราได้ไปเข้าค่ายที่นั่นที่นี่ คนอื่นหมู่บ้านอื่นเขาไม่ได้ไป เขาก็อยู่บ้านเฉย ๆ เวลาเล่าให้เพื่อนฟัง เขาก็บอกว่า อยากให้หมู่บ้านของเขามีชมรมแบบนี้บ้าง” อ๋อมแอ๋มเล่า

โดยเปียสนับสนุนว่า *“เราเป็นเด็ก แต่ก็มีโอกาสได้ทำงานเยอะ ซึ่งมีประโยชน์มาก* ***ทำให้เรามีทักษะชีวิตมากกว่าคนอื่น*** *การทำกิจกรรมแบบนี้ ทำให้เราได้รู้จักผู้ใหญ่ ได้รู้ว่าเวลาผู้ใหญ่เขาทำงาน เขาทำกันอย่างไร เราก็ได้นำไปประยุกต์ใช้ เช่น เป็นสภานักเรียน เวลาทำงานเราก็ไม่ควรจะงี่เง่าแบบเด็ก ๆ ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากพี่ ๆ มาปรับใช้กับตนเอง”*

เช่นเดียวกับอ้อนที่บอกว่า เมื่อก่อนอยู่แต่บ้าน กิน ๆ นอน ๆ แต่ตอนนี้มาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ทำให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถดูแลชีวิตตนเองได้ดีขึ้น ***“โครงการนี้ช่วยทำให้เราคิดเป็นระบบ คือ เวลาเราจะไปทำอะไรใหญ่ ๆ เราต้องเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ก่อน ทำความเข้าใจตนเองก่อนว่า เรามีความคิดอย่างไร ต้องวางแผนตนเองก่อนจะไปวางแผนกับเพื่อน ถ้าไม่ได้ทำโครงการแบบนี้ บางครั้งพวกเราอาจไม่ได้เป็นเด็กดี อาจจะไม่ได้เรียน หรือบางทีหนูอาจจะท้องก็ได้”***

ในขณะที่เพื่อน ๆ ในทีมต่างช่วยเสริมว่า สิ่งที่เกิดประโยชน์กับตัวเองคือการรู้จักแบ่งเวลา ดังนั้นเวลาเรียนของทีมงานก็คือ เรียนอย่างตั้งใจ เวลาเล่นก็เล่นอย่างเต็มที่ ทำให้สามารถจัดการภาระต่าง ๆ ในชีวิตได้ลงตัว นอกจากนี้ความกล้าในการแสดงออกของหลาย ๆ คนในทีมก็มีเพิ่มมากขึ้น ทุกคนเชื่อมั่นในวิถีการแสดงออก กล้าพูด กล้าทำ กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แม้ว่าความคิดเห็นของตนเองจะต่างจากเพื่อนก็ตาม ซึ่งต่างจากอดีตที่ได้แต่เก็บงำความคิดที่แตกต่างไว้ในใจ

บุคลิกของคนที่คุ้นเคยกับการทำงานเป็นทีมที่เปิดกว้าง ทำให้ทีมงานสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนทุกกลุ่มในโรงเรียน ทั้งยังเห็นถึงจุดที่เหมาะสมในการวางตัวยามเข้าหาผู้ใหญ่ รวมทั้ง**ตระหนักถึงการวางตัวในฐานะตัวแทนเยาวชนบ้านโนนคูณ-**

โนนคำ ที่ต้องกล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำ และมีมารยาทที่ดี โดยสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่า ถ้าทำอะไรไม่ดีจะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของหมู่บ้านและอำเภอ

"จะทำผิดอะไรสักอย่าง จะมีหน้าของผู้ใหญ่ลอยมา เหมือนผู้ใหญ่เขาให้ความสำคัญกับเรา ถ้าทำอะไรผิดก็จะเสียไปถึงผู้ใหญ่ด้วย เหมือนไม่ได้ผิดที่เราคนเดียว ก็เลยทำให้เรารู้สึกไม่อยากทำผิด" เปียเล่าถึงแรงฉุดที่รั้งสติ ซึ่งทีมงานบอกว่า **ที่พวกเขาเกิดความคิดเช่นนี้ได้ เพราะได้รับโอกาสในการรวมกลุ่มเรียนรู้ ในขณะที่เด็กในชุมชนอื่น ๆ ไม่ได้รับโอกาสเช่นนี้ ทำให้ทีมงานมองว่า การเข้ามาหนุนเสริมของพี่ ๆ ในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษเป็นการเติมเต็มกระบวนการคิดและทักษะชีวิตให้พวกเขาได้เป็นอย่างดี**

"เวลาพี่ ๆ เขามา เขาก็จะถามว่าทำอะไร จะทำไปทำไม ทำแล้วจะได้อะไร มันทำให้เราแตกหัวข้อออกไปได้ว่า วันไหนเราต้องทำอะไร มันดีกว่าการทำแบบอิสระ เราได้ฝึกคิดเป็นระบบ รู้จักการวางแผน ***ยิ่งเห็นผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเรา ยิ่งทำให้รู้สึกดี*** *ทำให้เรารู้สึกยึดขึ้นมากที่จะทำโครงการนี้"*

ผลของการทำงานในปีนี้ แม้ในแปลงรวมจะเหลือแค่ผักบุ้งและตะไคร้ให้เก็บเกี่ยวผลผลิต แต่ทีมงานก็ไม่ได้เสียกำลังใจ เพราะผักที่ปลูกไว้ตามบ้าน งอกงามให้ได้เก็บกิน อีกทั้งการได้เห็นชาวบ้านแลกเปลี่ยนแบ่งปันผักให้แก่กัน สร้างบรรยากาศแห่งมิตรไมตรี ที่เป็นผลจากกิจกรรมที่ได้เริ่มต้นไว้ในโครงการ แต่ก็ยอมรับว่า การทำงานยังมีจุดอ่อนที่ความหลากหลายของผลผลิตยังมีน้อย และควรขยายขอบเขตของการทำงานให้กว้างมากขึ้น

ศรีสะเก

“การที่ทีมงานทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในแง่ของการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ก็สร้างความมีชีวิตชีวาให้กับชาวบ้านในชุมชน ที่มีเด็ก ๆ ไปหา ไปสอบถาม ไปชวนปลูกผัก ทำให้มีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน”

วันนี้พืชผักของชาวบ้าน 40 ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ ต่างได้รับการติดดาว และผักที่ปลูกก็ยังงอกงามดีรอให้เด็กๆ ลงพื้นที่ตรวจสอบว่า ผักปลอดภัย รับประทานได้ไหม ซึ่งบางครัวเรือนก็มีการบอกต่อให้เพื่อนบ้านทดลองปลูกด้วย

ด้วยแรงกระตุ้นแรงเสริมจากพี่เลี้ยง

ครูยาย-สุดสาคร อุตส่าห์ พี่เลี้ยงชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ที่ทุ่มเทเวลาและแรงกายให้กับการดูแลเด็กเยาวชนในชุมชน ด้วยการให้ความรู้ด้านการปลูกผัก และอาสาเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงชุมชน เพราะเห็นว่า **กิจกรรมสร้างทักษะชีวิตเช่นนี้หาไม่ได้จากระบบในโรงเรียน**

“เขาได้มองกว้างออกไปกว้างกว่าโลกแคบ ๆ ที่เขาอยู่ เขาได้เรียนรู้หลายอย่างจากที่ไม่เคยทำ ไม่เคยรู้ ไม่เคยนอนโรงแรม ไม่เคยอาบน้ำอุ่น ไม่เคยเปิดก๊อกน้ำอุ่น บางคนได้ขึ้นเครื่องบินไปเสนอผลงานเป็นโอกาสที่หาได้ยากมาก”

นอกจากประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนแล้ว ครูยายยังมองว่า **การที่ทีมงานทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในแง่ของการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนคนอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็สร้างความมีชีวิตชีวาให้กับชาวบ้านในชุมชน ที่มีเด็กๆ ไปหา ไปสอบถาม ไปชวนปลูกผัก ทำให้มีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน**

โดยบทบาทของพี่เลี้ยง ครูยายใช้ประสบการณ์ที่เคยเป็นครูมาก่อน ศึกษาเด็กรายคนให้เข้าใจถึงบุคลิก นิสัยใจคอ เพื่อที่จะได้สนับสนุนได้ถูกจุด โดยจะร่วมการประชุมทุกครั้งที่มีโอกาส และให้ข้อคิดชี้แนะแนวทางเวลาที่ทีมงานมีปัญหา

“สิ่งสำคัญคือให้กำลังใจ ให้เขาต่อสู้ บางทีเด็กก็คิดแบบเด็ก ความอดทนไม่มี ก็ต้องให้แรงกระตุ้นแรงเสริมว่า รุ่นยายกว่าจะมาถึงจุดนี้เราไม่มีอะไรเลย ยิ่งร้ายกว่าพวกเธอ ตอนนั้นไม่มีใครมาสนับสนุน แต่เขามีคนเข้ามาสนับสนุนมากมาย ถ้าพวกหนูไม่ทำตรงนี้ถือว่า หนูขาดทุนนะ หนูจะไม่ได้กำไรชีวิต”

สำหรับความเปลี่ยนแปลงของทีมงานที่สังเกตเห็นนั้น ครูยายบอกว่า **เยาวชนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีจิตสำนึกที่ดี รู้จักวิธีคิดในเชิงบวก คิดที่จะทำประโยชน์ให้กับตนเองโดยที่คนอื่นไม่เดือดร้อน ไม่เห็นแก่ตัว มีความยับยั้งชั่งใจ คิดถึงใจคนอื่น และมีจิตใจเสียสละ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีและได้รับความชื่นชมจากชาวบ้าน**

"รู้สึกภูมิใจ ไปทางไหนก็มีแต่คนชื่นชมเขา แม้กระทั่งนายอำเภอเวลาไปประชุมเขาก็ชมเด็กกลุ่มนี้ว่าเป็นเยาวชนที่ดี" ครูยายเล่าอย่างภูมิใจ

พี่ฮัท-สมบัติ จันทง พี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า จริง ๆ น้องกลุ่มนี้เขาก็มีความสามารถเฉพาะตัว เขาทำงานเก่งกันอยู่แล้ว เราแค่คอยเสริมบางจุดที่เขาอาจจะมองข้ามไปเท่านั้น โดยเฉพาะเรื่องการวางแผนที่มักจะรีบเกินไป เช่น หากต้องนำเสนองาน เมื่อก่อนเขาจะเตรียมตัวแล้วก็ขึ้นนำเสนอเลย เราก็แนะนำเขาว่า ซ้อมดูก่อนไหม เพราะเราไม่อยากให้ไปยืนอ่าน อยากให้เขาเล่าอย่างเป็นธรรมชาติ เหมือนว่าเขาทำจริง ไม่ได้เล่าตามสคริปต์

ในฐานะคนที่ทำงานใกล้ชิดกับกลุ่มเยาวชน จึงเห็นความเปลี่ยนแปลงของทีมงานที่มีความสามัคคีกันมากขึ้น มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ทำให้การทำงานเป็นระบบมากขึ้น

ดอกผลที่เกิดจากความปรารถนาดีของเยาวชนที่มีต่อสมาชิกในชุมชน การทำงานที่ถูกปรับปรุง กลบจุดอ่อนจากบทเรียนของปีที่ผ่านมา สร้างจุดแข็งใหม่ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และเป็นฝ่ายเริ่มสานความสัมพันธ์ดี ๆ กับชาวบ้านก่อน จนได้รับความสัมพันธ์ที่ดีกลับคืนแล้ว การทำงานยังสร้างประสบการณ์ที่ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีของชีวิต ทั้งการรู้จักแบ่งเวลา รับผิดชอบ กล้าแสดงออก ที่เต็มเปี่ยมด้วยสำนึกดี สำนึกชอบ จนกลายเป็นเยาวชนตัวอย่างของอำเภอ แม้ถึงยามสิ้นสุดโครงการในปีนี้ ทีมงานจะเสียน้ำตา หากแต่น้ำตาที่รินไหลนั้นเป็นน้ำตาแห่งความปีติ และความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์เพื่อชุนชน

"ปีนี้ก็เสียน้ำตาด้วยความภาคภูมิใจ คือ พ่อแม่ภูมิใจ เราภูมิใจ เพื่อนภูมิใจ" อ้อนบอกทิ้งท้าย

• • • •

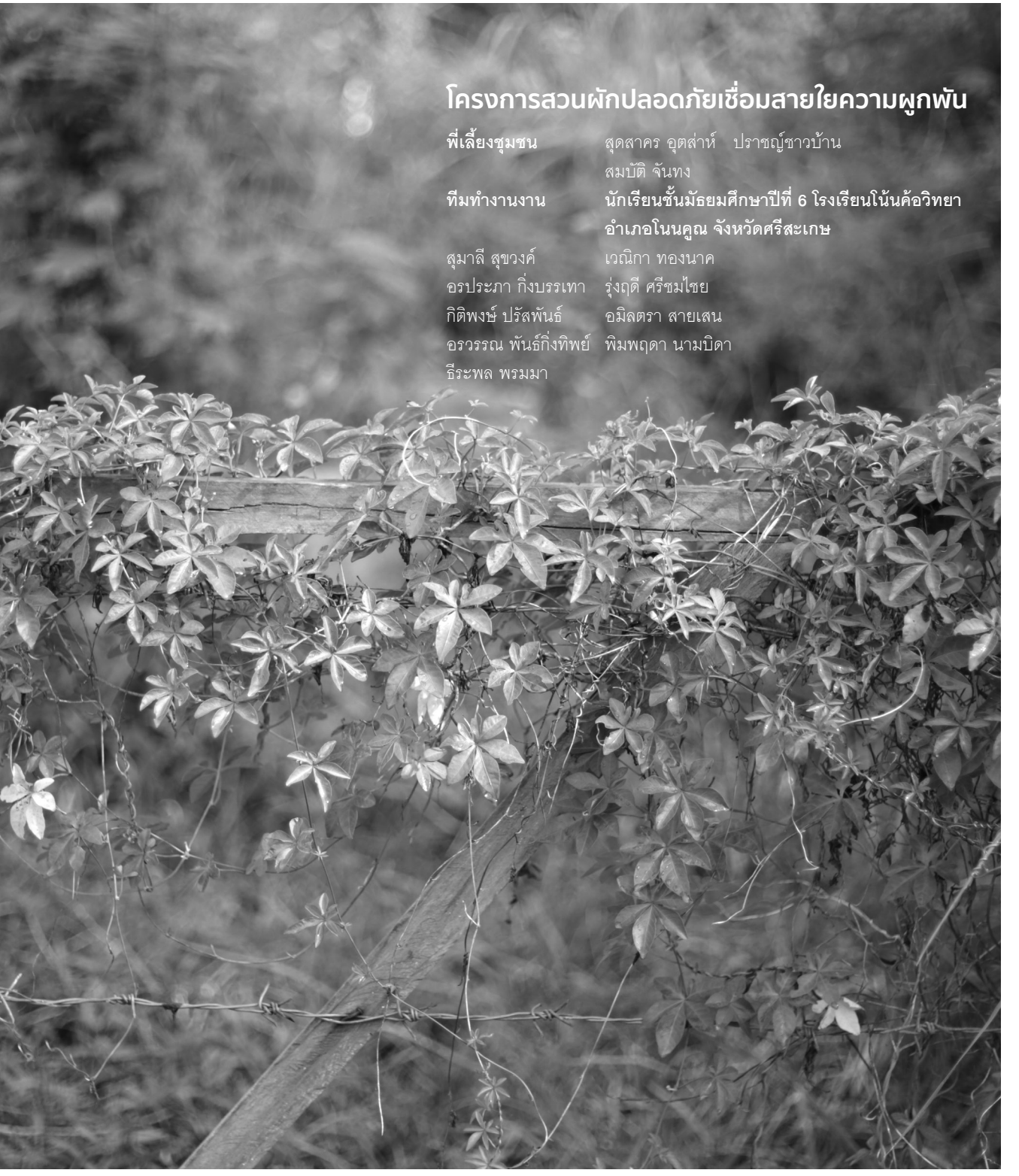

โครงการสวนผักปลอดภัยเชื่อมสายใยความผูกพัน

พี่เลี้ยงชุมชน สุดสาคร อุตส่าห์ ปราชญ์ชาวบ้าน
สมบัติ จันทง

ทีมทำงานงาน **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโน้นค้อวิทยา อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ**

สุมาลี สุขวงค์ เวณิกา ทองนาค
อรประภา กิ่งบรรเทา รุ่งฤดี ศรีชมไชย
กิติพงษ์ ปรัสพันธ์ อมิลตรา สายเสน
อรวรรณ พันธ์กิ่งทิพย์ พิมพฤดา นามบิดา
ธีระพล พรมมา

วัยใสใส่ใจเรียนรู้ ร่วมดูแลวัยเก๋า

โครงการวัยใสวัยเก๋า ร่วมเล่าสืบสานวิถีชีวิต

ชุมชนบ้านโนนรังเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เคยได้รับรางวัลระดับจังหวัด มีฐานเรียนรู้ มีปราชญ์ชาวบ้าน ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการทอเสื่อ สานกระติ๊บข้าว การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำพรมเช็ดเท้า การทอผ้าไหม แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งหากต่อไปถ้าผู้สูงอายุเหล่านี้จากไป งานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาเหล่านี้คงสูญหายไปจากบ้านโนนรัง กลุ่มเยาวชนจึงคิดทำ**โครงการวัยใส วัยเก๋าร่วมเล่าสืบสานวิถีชีวิต** เพื่อสืบสานวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

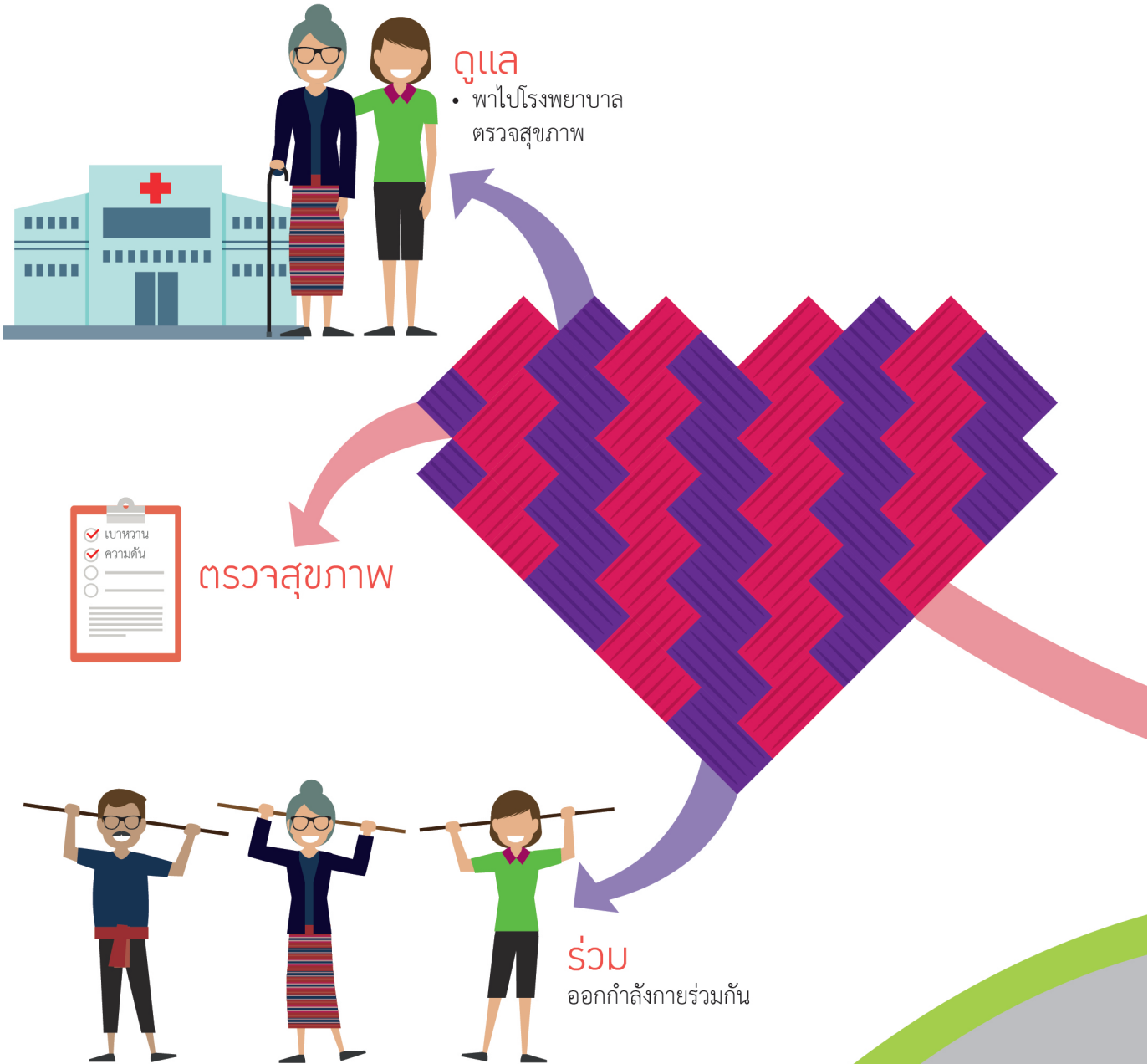

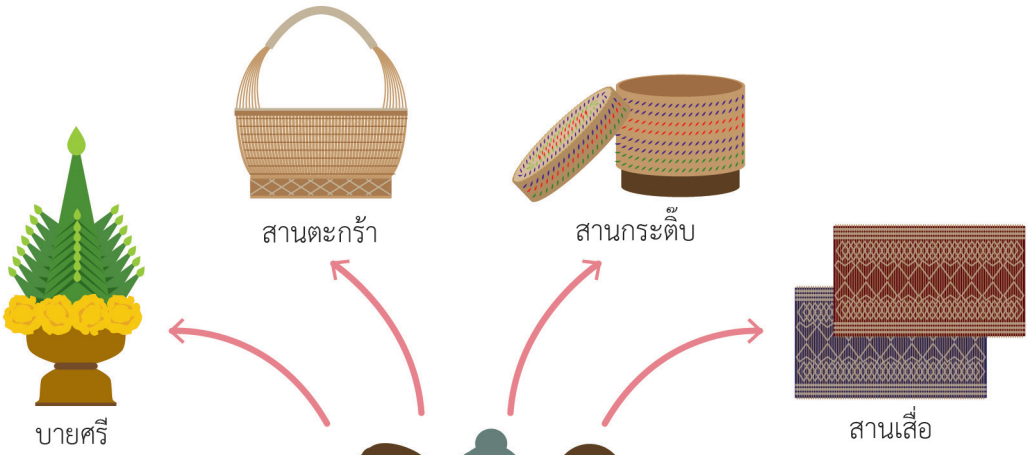

คุณค่าต่อแกนนำ

- รู้จักรากเหง้าชุมชน
- รู้จักปราชญ์ชาวบ้าน
- เกิดความรู้
- เพิ่มทักษะชีวิตติดตัวไปประกอบอาชีพได้
- ซาบซึ้งในภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณค่าต่อชุมชน

- เกิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุและเยาวชนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน
- มีผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- สุขภาวะทางกายและใจของผู้สูงอายุดีขึ้น

สืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน

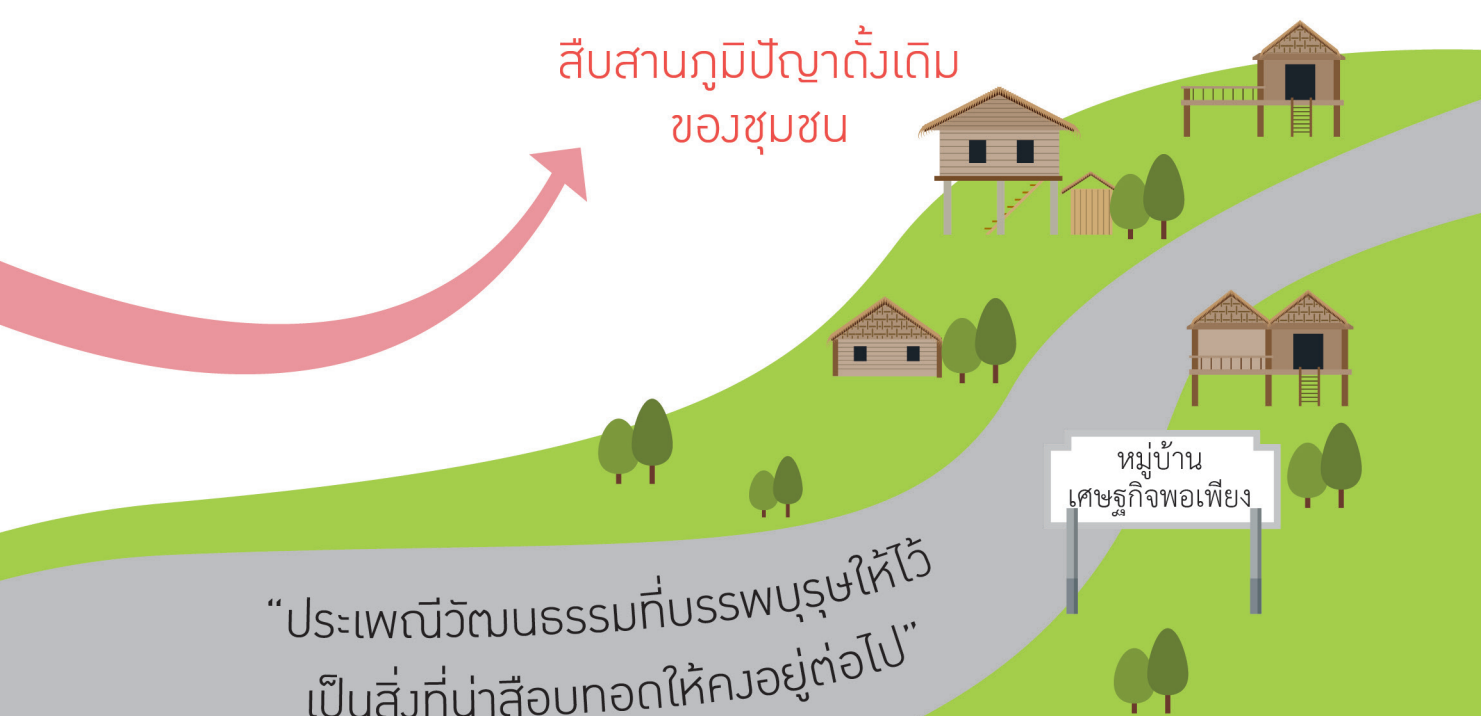

"ประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษให้ไว้
เป็นสิ่งที่น่าสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป"

ผลลัพธ์ของการเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อตนเองอย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างชัดแจ้ง สะท้อนผ่านสุขภาวะทางกายและใจของผู้สูงอายุ ที่ไม่มีสถิติการเป็นโรคเบาหวาน ความดันเพิ่มยกเว้นคนที่เคยเป็นมาก่อนแล้ว ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินไปกับลูก ๆ หลาน ๆ ความสุขใจจึงส่งประกายให้เห็น... ผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้น จากที่เขาอยู่คนเดียว เขาไม่เข้าสังคม ก็เห็นเขายิ้มได้

บ้านโนนรัง หมู่ที่ 4 ตำบลหนองกุง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ มีประชากร 63 หลังคาเรือน รวม 279 คน มีประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไปซึ่งถือว่าเป็นผู้สูงอายุ จำนวน 27 คน เพิ่มขึ้นอีก 4 คนจากปี 2558 **กลุ่มดาวกระจาย ซึ่งเป็นเยาวชนในชุมชนจึงได้รวมตัวกันทำโครงการเติมใจวัยใส ใส่ใจวัยเก๋า** เพื่อดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ทั้งด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย และความเป็นอยู่ **การที่เยาวชนได้ไปคลุกคลีกับผู้สูงอายุสร้างความรู้สึกอบอุ่นและมีชีวิตชีวาให้แก่พ่อเฒ่า แม่แก่ จนเมื่อมีโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษปีที่ 2 ชุมชนมีมติให้เยาวชนต่อยอดการทำงานต่อไป เพราะเห็นประโยชน์ว่า การทำโครงการทำให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ แม้ว่ากิจกรรมดูแลสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชนจะกลายเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มเยาวชนไปแล้วก็ตาม**

“ต่อไปหากผู้สูงอายุเหล่านี้จากไป งานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา เช่น การทอ การจักสาน คงไม่แคล้วสูญหายไปจากบ้านโนนรัง...ทีมงานทั้งหมดจึงตกลงใจว่า การทำงานในปีนี้นอกจากการดูแสุขภาพ และความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ จะเพิ่มเรื่องของการเรียนรู้และสืบสานวิถีชีวิต และอนุรักษ์วัฒนธรรมจากผู้สูงอายุ โดยตั้งใจว่าการไปฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้จากผู้สูงอายุ เป็นการสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุและเยาวชนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน”

ผู้สูงอายุ ต้นทุนในชุมชน

เพราะเป้าหมายหลักยังคงเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพกายใจของผู้สูงอายุ แต่ประเด็นที่จะเชื่อมโยงกิจกรรมการดูแลที่ไม่ซ้ำรอยเดิมควรเป็นเรื่องใด คือโจทย์ที่ทีมงานซึ่งประกอบด้วย **ฝน-น้ำฝน ทองคำผุย ฟ้า-สุนันทา ทองคำผุย เฟี๊ยส-ปรียาลักษณ์ พุฒเคน เอิร์น-จุฑาทิพย์ พรมจันทร์ โบ๊ต-วาสิฏฐี ตุนา และ บิ๋ว-ณัฐริกา โททอง ร่วมกันทบทวนการทำงานในปีที่ผ่านมาและศึกษาข้อมูลชุมชน** จนพบว่า ชุมชนบ้านโนนรังเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เคยได้รับรางวัลระดับจังหวัด ที่มีฐานเรียนรู้อยู่ในชุมชน มีปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการทอเสื่อ สานกระติ๊บข้าว การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำพรมเช็ดเท้า การทอผ้าไหม ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็คือ ผู้สูงอายุที่แต่ละคนมีภูมิรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทักษะติดตัว ซึ่ง**หากต่อไปถ้าผู้สูงอายุเหล่านี้จากไป งานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา เช่น การทอ การจักสาน คงไม่แคล้วสูญหายไปจากบ้านโนนรัง**

ทีมงานทั้งหมดจึงตกลงใจว่า การทำงานในปีนี้นอกจากการดูแลสุขภาพกายและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุแล้ว สิ่งที่เพิ่มเติมคือ จะเน้นที่การมีสุขภาพใจของผู้สูงอายุ โดยให้ท่านเหล่านี้เป็นครูสอนเด็กๆ ในชุมชนให้ได้เรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญา โดยตั้งใจว่าการไปฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้จากผู้สูงอายุ จะเป็นการสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุและเยาวชนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ได้มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงา และน่าจะมีความสุขมากยิ่งขึ้น พร้อมกับเด็กๆ ในชุมชนก็ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนไปด้วยอีกทางหนึ่ง

ฝนเล่าว่า ประสบการณ์การทำงานจากปีก่อน ทำให้การทำงานในปีนี้ง่ายขึ้น เช่น การเขียนโครงการ การทำเว็บไซต์ แต่ส่วนที่ยากคือ การออกแบบกิจกรรมที่ต้องแตกต่างไป

จากเดิม สำหรับชื่อโครงการได้ให้ทุกคนคิดชื่อโครงการแล้วเอามารวมกัน จนได้ชื่อว่า **โครงการวัยใสวัยเก๋าร่วมเล่าสืบสานวิถีชีวิต เพราะบ้านเรามีของดีที่เราต้องการสืบสาน เช่น การสานกระติ๊บข้าว สานตระกร้าจากไม้ไผ่ หรือพลาสติก และทอเสื่อ** ปีก่อนรู้ว่ามีเรื่องเหล่านี้แต่ไม่ได้ทำ ได้แต่พาผู้สูงอายุออกกำลัง วัดความดัน ดูแลบ้านและความเป็นอยู่

ทีมงานจัดประชุมทีม เพื่อวางแผนกิจกรรมและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ฝนเป็นคนดูแลภาพรวมของโครงการ และทำหน้าที่นำเสนอ โดยมีเฟี๊ยสเป็นผู้ช่วย ฟ้ารับหน้าที่บันทึกและถ่ายรูป น้องคนอื่นๆ ในทีมช่วยงานต่างๆ ตามวาระโอกาส โดยทีมงานตกลงกันว่า จะ**ใช้เวลาว่างในวันหยุดทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ** ซึ่งการนัดหมายจะใช้วิธีฝากให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านเสียงตามสายเป็นรายครั้ง

ใช้ “ข้อมูล” นำทาง

กิจกรรมแรกที่ทำร่วมกับชุมชนคือ การประชุมชี้แจงโครงการต่อชาวบ้าน ทีมงานจัดประชุมที่ศาลากลางบ้าน โดยเชิญชาวบ้านทุกครัวเรือนมาร่วมประชุม ซึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างดีจากสมาชิกในชุมชนแทบทุกหลังคาเรือน ทีมงานเขียนข้อมูลโครงการลงบนกระดาษชาร์ตเพื่อใช้ประกอบการนำเสนอ โดยมีฝนและเฟี๊ยสเป็นคนชี้แจงรายละเอียดของโครงการ **เมื่อนำเสนอโครงการทั้งหมดเสร็จแล้ว ได้ขอความคิดเห็นและคำแนะนำจากชาวบ้าน ซึ่งต่างเห็นดีเห็นงามที่เยาวชนจะทำโครงการ เพราะ**

“การได้รับรู้ถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน ที่มีพัฒนาการผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้ทีมงานรู้สึกว่า ประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้ทำไว้เป็นสิ่งที่น่าสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป นั่นทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กับผู้สูงอายุ”

เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผู้สูงอายุก็ได้รับการดูแลอย่างใส่ใจ ทั้งยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

การเก็บข้อมูลผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน เป็นงานสำคัญที่ต้องทำ เพราะปีนี้มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอีก 4 คน ทำให้มีผู้สูงอายุรวมกันทั้งหมด 27 คน เป็นชาย 11 คน หญิง 16 คน ซึ่งในจำนวนทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุที่ต้องอยู่ลำพัง 2 คน เพิ่มขึ้น 1 คนจากปีที่แล้ว ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวคือ เบาหวาน 3 คน ความดัน 9 คน และทุกคนมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกายบ้าง นอกจากข้อมูลด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ ทีมงานยังได้สอบถามถึงความถนัดของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเพศชายมักจะถนัดงานจักสาน ส่วนผู้สูงอายุเพศหญิงจะถนัดงานทอผ้า ทอเสื่อ ซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องการจักสานมาสานกระเป๋าจากเส้นพลาสติก โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมในครัวเรือน เช่น การปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ ทำการเกษตร ซึ่งเป็นทั้งความถนัดและเป็นอาชีพ **การสอบถามข้อมูลความเชี่ยวชาญภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ทำให้ทีมงานสามารถระบุผู้สูงอายุที่จะช่วยถ่ายทอดความรู้ได้ไม่ยาก นอกจากนี้ทีมงานได้ศึกษาข้อมูลวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชวนผู้สูงอายุมาประชุมพร้อมกันที่ศาลากลางบ้าน แล้วสอบถามเรื่องประวัติศาสตร์ของชุมชนและวิถีชีวิตในอดีต**

ความสนใจของเยาวชนที่ชวนพูดชวนคุยสอบถาม เป็นสิ่งที่สร้างความเพลิดเพลินจำเริญใจแก่ผู้เฒ่าที่ได้มานั่งเล่าความหลังที่เต็มเปี่ยมด้วยความทรงจำแสนสุข แม้ชีวิตจะไม่สะดวกสบายอย่างปัจจุบัน ที่น้ำพร้อม ไฟพร้อม และมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย

การได้รับรู้ถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน ที่พัฒนาการผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้ทีมงานรู้สึกว่า ประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้ทำไว้เป็นสิ่งที่น่าสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป นั่นทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กับผู้สูงอายุ แม้บางคนในทีมจะทอเสื่อพอเป็นบ้าง หรือน้องโบ๊ตที่ทำงานจักสานเป็นทุกอย่าง เพราะยายที่บ้านพาทำตั้งแต่ยังเล็ก แต่ก็ยังอยากเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

“วิถีชีวิตที่พวกเราเห็นว่าน่าจะสืบทอด เช่น เรื่องการบูชาแถน การทำบุญ จักสาน ทอเสื่อ ซึ่งเราจะเน้นที่การจักสานและการทอเสื่อ โดยเราจะเชิญผู้สูงอายุมาสอนที่ศาลากลางบ้าน ก็จะประชาสัมพันธ์รายครั้ง ส่วนมากจะเป็นวันเสาร์ประมาณครึ่งวัน ให้เด็ก ๆ เลือกเรียนตามความสนใจ” ฝนเล่า

เรียนรู้อย่างลึกซึ้งถึงภูมิปัญญาบรรพบุรุษ

วิชาภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุถูกเชิญมาสอน ประกอบด้วย การสานกระติ๊บข้าว การทอเสื่อ การสานกระเป๋าด้วยเส้นพลาสติก และการทำบายศรี **การสอนของผู้เฒ่าคือ การพาทำไปทีละขั้น ลงมือปฏิบัติตั้งแต่การหาวัสดุ** เช่น ไหล เตย ใบตอง ฯลฯ การเตรียมวัสดุที่ต้องเลาะหนามจากเตย การใช้มีดจักไหลและนำเตยไปตากแดดให้แห้ง หรือการฉีกใบตองให้ได้ขนาดที่เหมาะสม การย้อมสี จนถึงการสานและการเย็บ

เยาวชนส่วนใหญ่เลือกเรียนการทำบายศรี เพราะเป็นงานฝีมือที่สวยงาม และมีคุณค่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของเครื่องประกอบพิธีกรรม ส่วนการสานกระติ๊บข้าว ทอเสื่อ หรือสานกระเป๋า เป็นสิ่งที่แต่ละคนเลือกเรียนตามความชอบ และความต้องการใช้ประโยชน์ ซึ่ง**นอกจากเรียนร่วมกันที่ศาลากลางบ้านแล้ว เยาวชนบางคนยังตามไปเรียนกับผู้สูงอายุที่บ้าน บางคนตั้งใจเป็นพิเศษที่จะสานกระติ๊บข้าว ทอเสื่อ และสานตะกร้าจากเส้นพลาสติกไปอวดเพื่อน ๆ ในเครือข่ายเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ**

“การเรียนจักสาน เราได้ทำไว้ใช้ และขายด้วย ในระหว่างการสานเป็นการฝึกฝนเราในเรื่องการมีสมาธิ” ฝนเล่า

โดยเฟี๊ยสเสริมว่า **บางครั้งทำผิด ยายเขาบอกให้ทำใหม่ ก็ทำ ไม่รู้สึกหงุดหงิด อาจจะมีอารมณ์ท้อบ้าง ก็ทิ้งมันไว้ก่อน แล้วไปทำอย่างอื่น พออารมณ์ดีก็กลับมาทำอันเดิม** ส่วนมากจะเป็นครั้งแรก ๆ ที่ทำ หมดด้ายไปเยอะมาก แต่พอทำไปเรื่อย ๆ มันก็ง่ายขึ้น เวลาเห็นผลงานของตนเอง รู้สึกภูมิใจที่เราก็ทำได้

สำหรับฟ้า เธอเลือกสานกระเป๋าจากเส้นพลาสติกเพราะมีสีสันสวยงาม น่าใช้ ซึ่งเธอบอกว่า การฝึกสานในตอนแรก ๆ ทำให้รู้สึกปวดแขน เพราะต้องใช้แรงกด สอด จึงยังสานไม่เสร็จ แต่กำลังจะกลับมาสานต่อ

“ประโยชน์ของการเรียนรู้ภูมิปัญญาเรื่องการจักสาน การทอ การทำบายศรี นอกจากเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุและฝึกสมาธิแล้ว ความรู้และทักษะที่ติดตัวเหล่านี้สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้”

ส่วนโบ๊ต ซึ่งแม้จะทอเสื่อเป็นและจักสานได้ ยังเลือกเรียนการสานตะกร้าและการทำบายศรีเพิ่มเติม ด้วย**อยากมาเรียนรู้ร่วมกับพี่ๆ เพราะเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเสริมความรู้ให้แก่ตนเอง**

ด้านบิ๋ว เลือกเรียนสานกระติ๊บข้าว และกระเป๋าจากเส้นพลาสติก เพื่อเก็บไว้ใช้เอง เช่นเดียวกับเอิร์นที่เริ่มเรียนรู้การทอเสื่อ

การเรียนรู้ทำให้ทีมงานได้สัมผัสภูมิรู้ที่อยู่ในตัวตนของผู้สูงอายุ และซาบซึ้งต่อภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพราะถ้าไม่ได้ลงมือปฏิบัติที่สร้างประสบการณ์ตรงแบบนี้ คงไม่ได้รู้เรื่องราวบางอย่างที่เป็นเคล็ดลับของภูมิปัญญา เช่น ใครเล่าจะรู้ว่า การทอเสื่อที่ต้องทอด้วยไหล สลับด้วยเตย เพื่อกันไม่ให้เสื่อลื่นเกินไป แต่เฟื้ยสเจอกับตัวเองเมื่อทอเสื่อด้วยไหลทั้งผืน เมื่อนำไปใช้งานเสื่อลื่นจนคนนั่งล้ม เมื่อสอบถามผู้รู้จึงค้นพบเคล็ดลับดังกล่าว ประสบการณ์ตรงที่ทำให้จดจำไม่รู้ลืมเช่นนี้ คือเสน่ห์ของการเรียนรู้จากการลงมือทำ

ประโยชน์ของการเรียนรู้ภูมิปัญญาการจักสาน การทอ การทำบายศรี นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ และฝึกสมาธิแล้ว ความรู้และทักษะที่ติดตัวเหล่านี้สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้

โบ๊ตซึ่งทำงานจักสานเป็นและสอนเพื่อนๆ ได้ด้วย บอกว่า เห็นยายสานไว้ใช้เองด้วย ขายด้วย เป็นงานที่ลงทุนน้อย เพราะซื้อแค่ด้ายกับเข็ม ส่วนไหล เตย หรือใบตอง เป็นพืชที่ปลูกที่บ้านอยู่แล้ว กระติ๊บข้าวใบย่อมๆ ราคา 60 บาท ส่วนเสื่อแบบเย็บขอบผ้าย้อมสีขาย 300 ถึง 500 บาท ถ้าเป็นเสื่อสีธรรมดาตอนเดียวขายผืนละ 80 ถึง 100 บาท

ดังนั้นงานสร้างรายได้จึงไม่ใช่เรื่องยากในความคิดของเด็กบ้านโนนรัง เพราะหากรู้จักขยันใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ก็สามารถทำได้

ในขณะที่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาต่าง ๆ ตามวาระที่ได้นัดหมายกัน ทีมงานยังคงติดตามเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ทั้งวัดความดัน เจาะเลือดตรวจเบาหวาน ชั่งน้ำหนัก พาออกกำลังกาย ดูแลความสะอาดของที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่ม **กระทั่งเอาธุระพาพ่อเฒ่าแม่แก่ทั้งที่อยู่กับลูกหลานหรือที่ไม่มีคนดูแลไปโรงพยาบาลตามการนัดของแพทย์ หรือยามเจ็บป่วย**

เมื่อรู้ตัว...จึงเปลี่ยนแปลง

การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ทีมงานค้นพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีคนเป็นเบาหวานเพียง 3 คน ในขณะที่ผู้ใหญ่วัยต่ำกว่า 60 ปี มีคนที่เป็นเบาหวานจำนวนมาก **การตั้งข้อสังเกตถึงพฤติกรรมการบริโภคของคนรุ่นใหม่จึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการตระหนักรู้ถึงนิสัยบริโภคของเยาวชนที่ส่วนใหญ่ชอบดื่มน้ำอัดลม ทำให้ทีมงานรู้สึกว่า ต้องปรับพฤติกรรมการกินดื่มของตนเองเพื่อที่จะไม่เป็นโรคเบาหวานในอนาคต**

นอกจากงานดูแลผู้สูงอายุแล้ว กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน งานเอกสารและคอมพิวเตอร์ การส่งเอกสารต่าง ๆ ทั้งทางออนไลน์ หรือไปรษณีย์ยังเป็นภาระที่ทีมงานรับผิดชอบช่วยเหลืองานชุมชนอย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่ปีที่ผ่านมา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะทำกันเองแล้ว ทีมงานยังได้สอนน้อง ๆ ในชุมชนให้รู้วิธีทำงานด้วยการพาทำ ทั้งการพิมพ์เอกสารที่พี่ ๆ จะบอกว่าพิมพ์อะไร ตรงไหน อย่างไร แล้วให้น้องเป็นผู้ปฏิบัติ การส่งเอกสารทางไปรษณีย์ก็จะพาน้องไปด้วย เพื่อให้ได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการ ทั้งนี้เพราะทีมงานตระหนักว่า ในอนาคตเมื่อต้องไปเรียนต่อต่างถิ่น จะได้มีคนคอยช่วยเหลืองานชุมชนต่อไป

“เวลามีคนมาศึกษาดูงาน เราก็จะช่วยกันเก็บกวาดเตรียมงาน แต่ปีนี้ไม่ค่อยมีคนเข้ามา แล้วช่วยโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปีที่แล้วเขาทำเกี่ยวกับผักปลอดสาร ส่วนปีนี้เขาต่อยอดเป็นปลูกข้าวไรซ์เบอรี่ปลอดสาร ผู้ใหญ่บ้านให้หนู

“นอกจากงานดูแลผู้สูงอายุแล้ว กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ทีมงานยังรับผิดชอบช่วยเหลืองานชุมชนอย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่ปีที่ผ่านมา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะทำกันเองแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ทีมงานจะสอนน้อง ๆ ในชุมชนให้รู้วิธีการทำงาน ด้วยการพาทำ...เพื่อให้ได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการ ทั้งนี้เพราะทีมงานตระหนักว่า ในอนาคตเมื่อต้องไปเรียนต่อต่างถิ่น จะได้มีคนคอยช่วยเหลืองานชุมชนต่อไป”

เป็นคณะกรรมการในโครงการของเขาด้วย” ฝนเล่าถึงบทบาทที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน

เมื่อครั้งทำโครงการในปีแรกที่ฟ้าเป็นคนไม่กล้าแม้จะทำงาน เมื่อถึงคราวต้องนำเสนอก็ได้แต่แอบอยู่ข้างหลังพี่สาว แต่มาปีนี้**ฟ้าเปลี่ยนแปลงตัวเอง เธอสามารถตอบคำถามได้อย่างฉะฉาน ความกล้าที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความตั้งใจของตนเอง**ที่บอกว่า *“ปีนี้ที่กล้าเปลี่ยนแปลงเพราะเห็นคนอื่นเขาเปลี่ยนแปลงแล้วเราก็อยากเปลี่ยนแปลงตนเองบ้าง พอเปลี่ยนตัวเองได้ก็รู้สึกดีใจที่ตนเองเปลี่ยนได้”*

ความกล้าแสดงออกเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจนในตัวทีมงานทุกคน เอิร์น บิ๋ว โบ๊ต เฟี๊ยส ฟ้า แม้จะเป็นรุ่นน้องแต่ก็กล้าที่จะโต้แย้งเมื่อเห็นพี่ฝนทำผิดพลาดฝนเองก็กล้าที่จะยอมรับความผิดพลาดที่ตนเองทำ และยามถูกน้อง ๆ เตือน ความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นภายในทีมเป็นเพราะการได้ร่วมหัวจมท้ายเรียนรู้ร่วมกันมา ฝนได้รับความเคารพจากน้อง ๆ จึงมีบทบาทเป็นทุกอย่าง รวมทั้ง “ที่พึ่งทางใจ” ของน้อง ๆ ในทีม

“เป็นที่ปรึกษา คอยเตือน คอยบอกน้อง ถ้าเขาเชื่อที่เราบอกก็ดีใจที่เขาฟังเราสนใจเรา เวลาทำกิจกรรมถ้าเขาเล่นกันเราก็จะคอยบอก คอยเตือนว่า อย่าเพิ่งเล่นกันทำงานก่อน เขาก็จะหยุดเล่นมาทำงาน เราก็ดีใจที่น้อง ๆ ยังเชื่อฟังเรา เคารพเรา” ฝนสะท้อนถึงความรู้สึกดี ๆ ที่ได้รับจากน้อง ๆ

การทำงานเปลี่ยนแปลงผู้คน กระทั่งคนตัวเล็ก วัยเยาว์ก็รู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงในตนเอง บิ๋วสารภาพว่า เมื่อก่อนสนใจแต่การเล่นโทรศัพท์ จนเกิดอาการติดโซเชียลมีเดีย ไม่กิน ไม่นอน แต่เมื่อพี่ ๆ ชักชวนให้มาทำกิจกรรม ก็ต้องลดการเล่นโทรศัพท์ลง เพราะมีกติการ่วมกันว่า เวลาทำงานไม่ให้เล่นโทรศัพท์ เมื่อลด ละได้ในช่วงแรก ๆ ก็เลิกติดได้อย่างสิ้นเชิงในที่สุด

กติกาห้ามเล่นโทรศัพท์ในช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดขึ้นเพราะพี่ ๆ เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเวลาทำงาน ที่น้องต่างคนต่างเล่นโทรศัพท์ จนต้องมีข้อตกลงร่วมกันว่าถ้าเป็นช่วงเวลาทำกิจกรรมไม่ให้เล่นโทรศัพท์ ซึ่ง**ระยะแรก ๆ ของการบังคับใช้กติกาของกลุ่ม ปรากฏว่า มีน้องบางคนยังคงหยิบโทรศัพท์มาเล่น แต่พี่ ๆ จะข่มใจไม่ต่อว่าต่อขานหรือบังคับให้เลิกเล่น แต่ให้เวลาน้องปรับตัว**

“ในอดีตจะมีกลุ่มเด็กแว้นชอบขี่มอเตอร์ไซค์เสียงดังจำนวนหนึ่ง แต่เมื่อได้เห็นว่าเกิดกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ส่วนหนึ่งจึงเกิดความรู้สึกอาย ในขณะเดียวกันทีมงานก็ได้ให้โอกาส ชวนเพื่อนขาแว้นให้มาร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทำให้ปัญหาเด็กแว้นในชุมชนลดลงไปมาก”

“ตอนแรกก็จะมีน้องบางคนเล่น เราก็ปล่อยให้เขาเล่นไปก่อน แต่พอเพื่อนไม่เล่น เขาจะรู้สึกอาย เพราะเพื่อนไม่มีใครเล่น เราก็ค่อย ๆ พูดกับเขาว่า ขนาดเพื่อนยังไม่เล่น เขาก็เลยค่อย ๆ เลิก” ฝนเล่าถึงการจัดการปัญหาซึ่งเมื่อระยะเวลาผ่านทุกคนต่างเคารพกติกาที่เป็นอันรู้กันว่า **ถึงเวลาทำงานจะปิดโทรศัพท์แล้วเอามาวางกองรวมกัน โดยไม่มีใครสนใจที่จะแอบหยิบไปเล่นจนกว่าจะถึงเวลาพักหรือเลิกกิจกรรม**

นอกจากปัญหาเรื่องน้องเล่นโทรศัพท์ในเวลาทำงานแล้ว ปัญหาเรื่องเวลาไม่ตรงกันก็เป็นปัญหาสามัญประจำกลุ่มเยาวชนทุกกลุ่ม การประสานงานผ่านเฟซบุ๊กจึงเป็นทางเลือกในการนัดหมายวันเวลาในการทำงานให้ลงตัว แต่กระนั้นน้อง ๆ ก็มักจะมีปัญหาไม่ว่าง เพราะมีการบ้านจำนวนมากต้องทำ ซึ่ง**ทีมงานได้หาทางออกโดยให้น้องหอบการบ้านมาทำด้วยกัน ห้องเรียนภูมิปัญญาจึงเจือปนกิจกรรมสอนการบ้านแก่น้อง ๆ ไปพร้อมกัน**

ผลลัพธ์ของการเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อตนเองอย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างชัดแจ้ง สะท้อนผ่านสุขภาวะทางกายทางใจของผู้สูงอายุ ที่ไม่มีสถิติการเป็นเบาหวาน ความดันเพิ่ม ยกเว้นคนที่เคยเป็นมาก่อนแล้ว ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินไปกับลูก ๆ หลาน ๆ ความสุขใจจึงส่งประกายให้เห็น อย่างที่เฟี๊ยสเล่าว่า ผู้สูงอายุเขามีความสุขมากขึ้น จากที่เขาอยู่คนเดียวเขาไม่เข้าสังคมก็เห็นเขายิ้มได้ เวลามาทำกิจกรรมกับพวกเราก็รู้สึกดี

“ทั้งนี้ทีมงานมีแผนจะจัดเวทีนำเสนอผลการทำงานต่อชุมชน โดยตั้งใจว่าจะนำผลงานที่ทำเสร็จมาโชว์ด้วย เพราะมันเป็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้กับผู้สูงอายุ จึงอยากให้คนที่สอนเราได้มีความภาคภูมิใจว่า สิ่งที่ท่านสอนมาเราก็ทำได้” ฝนเล่าทิ้งท้ายถึงกิจกรรมที่จะทำ ซึ่งไม่วายที่จะเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่กลุ่มเป้าหมายสำคัญของโครงการ

เกราะคุ้มกันเยาวชน

ไพรวัลย์ วงษ์ประเทศ พี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า นอกจากทำโครงการแล้ว ทีมงานเยาวชนยังเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการช่วยเหลืองานของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการดูแลผู้สูงอายุที่ปีนี้สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้มากกว่าเดิม ความสัมพันธ์ของคนสองวัยที่เริ่มต้นขึ้นยังเป็นการเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น การทำงานของทีมงานยังเป็นตัวอย่างแก่เพื่อน ๆ ในชุมชน ที่ในอดีตจะมีกลุ่มเด็กแว้นชอบขี่มอเตอร์ไซค์เสียงดังจำนวนหนึ่ง แต่เมื่อได้เห็นว่า เกิดกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ส่วนหนึ่งจึงเกิดความรู้สึกอาย ในขณะเดียวกันทีมงานก็ได้ให้โอกาส ชวนเพื่อนขาแว้นให้มาร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทำให้ปัญหาเด็กแว้นในชุมชนลดลงไปมาก

“การทำงานของเยาวชนได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชน คือ เขาไม่ได้ไปมั่วสุม เขาอยู่แต่ในกลุ่ม เขากับผู้สูงอายุ อย่างเรื่องผู้สูงอายุทั้ง 27 คนนี้เขาเอาอยู่ ผู้สูงอายุไปหาหมอไม่ได้ พวกเขาก็รับผิดชอบพาไป นับได้ว่าเด็กกลุ่มนี้ดีได้ดั่งใจ เรียกมาช่วยอะไร เขาก็มา มีความรับผิดชอบสูง”

พี่ป๊อก-ชุริวัฒน์ คำพน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอโนนคูณ และพี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า ในอดีตได้เข้ามาเป็นที่ปรึกษากลุ่ม SOI ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอโนนคูณ เมื่อมีโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษก็ได้ร่วมกิจกรรมด้วย โดยทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกลุ่ม

เยาวชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ของโครงการ เพราะมองเห็นว่า การทำโครงการเป็นสิ่งช่วยพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทั้งด้านทักษะส่วนตัว ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสาร

“ในปีแรกเด็กบางกลุ่มเรื่องการนำเสนอ คิดโครงการยังคิดไม่ออกว่าจะไปทางไหน แต่มาปีที่ 2 ก็พัฒนาขึ้น ผมกับพี่เลี้ยงแต่ละทีมก็ช่วยน้อยลง ให้เด็กคิดกันเอง เมื่อก่อนต้องคอยกระตุ้น อย่างนี้ได้ไหม คิดอย่างนี้ดีไหม มีอะไรเพิ่มเติมไหม ตอนนี้เด็กเขาจะคิดมาแล้วถามพี่เลี้ยงว่าคิดอย่างไร เขาจะคิด วางแผน บริหารจัดการกันเอง พี่เลี้ยงก็สบาย คอยจับประเด็นแล้วก็วัดประเมินผลให้ชัด ประเมินการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน”
พี่ป๊อกเล่าถึงพัฒนาการในการทำงานของทีมเยาวชน

พี่ป๊อกมองว่า เด็กและเยาวชนวัย 15-25 ปีอยู่ในช่วงรอยต่อของชีวิต การเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานและทักษะชีวิตจึงเป็นเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันที่ทำให้เยาวชนมีเกราะคุ้มภัย เพราะเมื่อเปรียบเทียบเด็กที่ทำกิจกรรมกับเด็กที่ไม่ทำกิจกรรม จะพบว่า เด็กที่เข้ามาร่วมกิจกรรมในช่วงรอยต่อในชีวิตเขา เขาจะดูแลตนเองได้ ดูแลกลุ่มของตนเองได้ เอาตัวรอดได้

“การทำงานตรงนี้กับภาระงานในบทบาทเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผมว่ามันเป็นเกราะป้องกันการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ไม่ต้องเปลี่ยนหลายอย่าง แต่ให้เริ่มเปลี่ยนจากสิ่งที่เขาทำได้ แล้วอย่างอื่นก็จะตามมา ผมว่าตรงนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กมีภูมิคุ้มกันตนเอง และพัฒนาทักษะด้านอื่นไปด้วย เช่น การทำงานเป็นทีม และภายในกิจกรรมการทำงานเป็นทีมเขาก็จะพัฒนาทักษะเรื่องการดูแลตนเอง การสื่อสารกับเพื่อน การป้องกันตนเองให้เอาตัวรอดในสภาพแวดล้อม ตรงนี้เด็กเขามีพื้นที่คิด ได้พัฒนาความคิดของตัวเขาเอง และได้แลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น และยังได้เพื่อนใหม่ด้วย”

เพราะวัยที่ห่างกัน ใช่จะทำให้ความสัมพันธ์เหินห่าง เยาวชนกลุ่มดาวกระจายสร้างสรรค์กิจกรรมที่ถมช่องว่างระหว่างวัย ใช้ความรู้ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุมีมาสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันของคนสองวัย ช่วยสานความสัมพันธ์ พัฒนาสุขภาพกายใจผู้สูงอายุ เด็กๆ เอาใจใส่ดูแลผู้เฒ่าไม่ให้ชีวิตว่างเปล่า ว้าเหว่ ในขณะเดียวกันกิจกรรมที่ออกแบบยังได้ย้อนคืนประโยชน์ในการเติมเต็มความรู้ ทักษะในชีวิตให้แก่ตนเอง ในขณะที่ผู้ใหญ่วัยทำงานที่ต้องทำมาหากินก็หมดห่วง ทั้งลูกหลานพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ต่างอยู่ดูแลกันและกันในพื้นที่ปลอดภัย บรรยากาศความสุขของคนสามวัยจึงอบอวลให้รู้สึกได้ในทุกอณูของบ้านโนนรัง

• • • •

โครงการวัยใสวัยเก๋าร่วมเล่าสืบสานวิถีชีวิต

พี่เลี้ยงชุมชน ไพรวัลย์ วงษ์ประเทศ
ชุริวัฒน์ คำพน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอโนนคูณ

ทีมทำงาน **กลุ่มเยาวชนบ้านโนนรัง ตำบลหนองกุง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ**

น้ำฝน ทองคำผุย มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโน้นค้อวิทยาคม
สุนันทา ทองคำผุย มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโน้นค้อวิทยาคม
ปรียาลักษณ์ พุฒเคน มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโนนค้อวิทยาคม
จุฑาทิพย์ พรมจันทร์ มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองแวง
ณัฐริกา โททอง มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองแวง
วาสิฏฐี ตุนา มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดม่วงประสิทธิวิทยา
ตะวัน นามวงค์

Active
Citizen

คือผู้อยู่เบื้องหลัง การเปลี่ยนแปลง

กระบวนการ
สร้างเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ

START

1 ประชาสัมพันธ์ ค้นหาเยาวชน/
รับข้อเสนอโครงการ

2 ลงพื้นที่ทำความรู้จักเยาวชน
เพื่อพัฒนาโจทย์การทำโครงการเพื่อชุมชน
(Community project) สร้างความเข้าใจกับพี่เลี้ยง
และผู้นำชุมชน

9 เวทีพัฒนาศักยภาพการเป็นโคช
สำหรับพี่เลี้ยงชุมชน

10 ลงพื้นที่ติดตามหนุนเสริม
เรื่องการเก็บข้อมูล

11 เวทีพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม
และนำเสนอผลการดำเนินโครงการครึ่งทาง

12 ลงพื้นที่ติดตาม
และสนับสนุนการทำงาน

13 เพื่อนเยี่ยมเพื่อน
เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามกลุ่มข้ามโซน

14 เวทีสรุปบทเรียน พัฒนาทักษะการสื่อสาร
และเตรียมจัดงานมหกรรมพลังเยาวชน

กลั่นกรอง
ข้อเสนอโครงการเบื้องต้น

3

ประชุมกรรมการ
โครงการ

4

เวทีเรียนรู้เครื่องมือชุมชน
พัฒนาข้อเสนอโครงการในพื้นที่ 4 โซน

5

เวทีพิจารณาโครงการเติมเต็ม
ความเห็นที่เป็นประโยชน์
ในการพัฒนาโครงการ

6

เยาวชนปรับข้อเสนอโครงการ
ตามคำแนะนำ

7

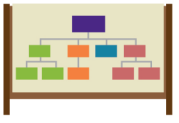

เวทีอนุมัติโครงการ
สนับสนุนเยาวชน

8

งานมหกรรมพลังเยาวชน
“พลังคุณค่าเยาวชนรุ่นใหม่ใส่ใจแผ่นดินเกิด”
เยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปี 2

16

เวทีเยาวชนร่วมวางแผนเตรียมจัดงาน
มหกรรมพลังเยาวชน 4 โซน

15

ผลจากการทำงานโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษในปีแรกที่ลิ้มรสทั้งความสำเร็จและความไม่สำเร็จ ได้สร้างบทเรียนเรื่องการบริหารจัดการที่เป็นฐานการทำงานในปีที่ 2 ให้กับทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประกอบด้วย **รุ่ง-รุ่งวิชิต คำงาม เบ็ญ-เบ็ญจมาภรณ์ แดนอินทร์ ติ๊ก-ปราณี ระงับภัย มวล-ประมวล ดวงนิล และ จิ๋ว-เพ็ญศรี ชิตบุตร** (ซึ่งขณะนั้นเป็นอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยงานสันทนาการ ก่อนจะเข้าร่วมทีมอย่างเต็มตัวในปีที่ 2) โดยทีมงานยังคงมีเป้าหมายคือ พัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ในจังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นคนเก่งและคนดี สร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงบทบาท พัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ และเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น รู้จักตนเอง มีสำนึกความเป็นพลเมือง มีจิตอาสา มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รู้เท่าทันสื่อ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสังคม เข้าใจความแตกต่างของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนมีทักษะชีวิตและภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต และนี่คือบทเรียนของพวกเขาในฐานะโคช หรือครูฝึก ผู้อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงในการสร้างพลเมืองเยาวชน

หลากกลยุทธ์สรรหา เพาะบ่มการเรียนรู้

“การพัฒนาโจทย์ในการทำโครงการของเยาวชน มีคาถากำกับคือ ต้องเป็นความอยากของเยาวชน ซึ่งทีมงานจะมีวิธีการสังเกตอาการ “อยาก” และ “มีใจ” ที่แสดงผ่านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ทั้งการแสดงความคิดเห็น การร่วมคิด ร่วมทำ แสดงความสนใจอยู่ร่วมกระบวนการอย่างกระตือรือร้น มีการรวมกลุ่มของทีมเยาวชน หรือกระทั่งเยาวชนที่ไม่ได้สนใจอยากทำด้วยตนเองตั้งแต่ต้น แต่มีพัฒนาการของความสนใจที่เพิ่มพูนมากขึ้นในระยะต่อมา”

เมื่อถึงเวลาต้องเริ่มต้นการทำโครงการในปีที่ 2 ทีมงานจึงนำ “บทเรียน” จากปีที่แล้วมาทบทวน เพื่อออกแบบการบริหารจัดการ และกระบวนการทำงานใหม่ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ

เริ่มต้นจากการค้นหากลุ่มเยาวชนที่สนใจจะพัฒนาตนเองจากทำโครงการ โดยลงพื้นที่ไปพบกลุ่มเยาวชน เพื่อทำความรู้จัก สร้างความเข้าใจ และพัฒนาโจทย์การทำโครงการ ทั้งในรูปแบบรายกลุ่มและโซนพื้นที่ การจัดเวทีสร้างการเรียนรู้ระดับโซน การจัดเวทีพบกรรมการเพื่อพิจารณาข้อเสนอโครงการ และการจัดเวทีกระจายทุน ซึ่ง**เป็นกระบวนการที่สร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อความเชื่อมโยงต่างๆ ในการพัฒนาความคิด พัฒนาทักษะ และพัฒนาโครงการ (Community project) ที่สร้างความชัดเจนในเป้าหมายและแผนการทำงาน ปลูกสำนึกพลเมืองรักชุมชนท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้นทั้งฝั่งของเยาวชน พี่เลี้ยงชุมชน และทีมงานไปพร้อมกัน**

กลุ่มเยาวชนจำนวน 24 โครงการที่สมัครเข้าร่วมโครงการในช่วงแรกๆ ประกอบด้วยกลุ่มเยาวชนที่เคยเข้าร่วมโครงการมาแล้วในปีที่ 1 ซึ่งแสดงความจำนงที่จะต่อยอดการทำงานในปีที่ 2 และเยาวชนกลุ่มใหม่ที่ได้รับการชักชวนจากภาคีในท้องถิ่น เช่น หน่วยงานสาธารณสุข พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้นำชุมชน และเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เคยสัมพันธ์ร่วมงานกันมาก่อน **ด้วยทีมงานมี “ฐานคิด”ว่า การจะทำงานกับเยาวชนในชุมชนได้ ต้องทำงานกับผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ใหม่ๆ เช่น อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อำเภออุทุมพรพิสัย และอำเภอห้วยทับทัน การเข้าพบพูดคุยเพื่อทำความรู้จักและชี้แจงแนวคิด เป้าหมายของการทำงานพัฒนาที่ต้องการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้คิดเอง ทำเอง โดยมีผู้ใหญ่คอยหนุนหลัง ถือเป็นการเบิกทางให้การทำงานของเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนต่อไป**

แต่ภายใต้การทำความเข้าใจกับชุมชนนั้น ยังมีรูปแบบย่อยคือ **รูปแบบแรก ลงพื้นที่พบปะผู้นำชุมชน** แล้วผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานแกนนำเยาวชนในพื้นที่ให้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโจทย์การทำโครงการ **รูปแบบที่ 2 ประสานงานผ่านแกนนำเยาวชนในชุมชน** ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนที่เคยทำโครงการมาแล้ว ให้เป็นแกนประสานงานกับเพื่อนๆ ในพื้นที่ จัดเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาโจทย์การทำโครงการร่วมกับกลุ่มเยาวชน

รูปแบบที่ 3 การทำงานกับกลุ่มเยาวชนกลุ่มใหม่ ทีมงานต้องเริ่มตั้งแต่การทำความรู้จักเยาวชน ทำความเข้าใจแนวคิด เป้าหมายของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ สอบถามความสนใจของเยาวชน เมื่อเยาวชนตกลงปลงใจที่จะทำโครงการ จึงเริ่มที่จะพัฒนาโจทย์ในการทำงานร่วมกัน โดย**มีคาถากำกับคือ ต้องเป็นความอยากของเยาวชน ซึ่งทีมงานจะมีวิธีการสังเกตอาการ “อยาก” และ “มีใจ” ที่แสดงผ่านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ทั้งการแสดงความคิดเห็น การร่วมคิด ร่วมทำ การแสดงความสนใจอยู่ร่วมกระบวนการอย่างกระตือรือร้น มีการรวมกลุ่มของทีมเยาวชน หรือกระทั่งเยาวชนที่ไม่ได้สนใจอยากทำด้วยตนเองตั้งแต่ต้น แต่มีพัฒนาการของความสนใจที่เพิ่มพูนมากขึ้นในระยะต่อมา**

ซึ่งกว่ากลุ่มเยาวชนจะลงตัวเรื่องโจทย์ในการทำงานนั้นทีมงานต้องเทียวเข้าเทียวออกแต่ละชุมชนไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง โดยแต่ละครั้งจะต้อง **“สร้างการเรียนรู้” ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาโจทย์ เช่น การทำแผนที่ชุมชน เพื่อศึกษาชุมชนมิติพื้นที่ให้รู้จักแผนที่ทางกายภาพของชุมชน และพื้นที่ทางสังคมที่ชุมชนรวมกลุ่มกันใช้ประโยชน์ ทำความเข้าใจความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทั้งฐานทรัพยากร อาชีพ เศรษฐกิจ รวมทั้งวิเคราะห์ทุกข์และทุนที่มีในชุมชน** ที่แสดงถึงปัญหาที่รอการแก้ไข ที่กลุ่มเยาวชนสามารถเลือกมาเป็นโจทย์ในการทำงาน จากนั้นจึงเคลื่อนสู่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และศักยภาพของกลุ่มเยาวชนที่จะร่วมกันคลี่คลายปัญหา

“การใช้แผนผังชุมชนมาเป็นเครื่องมือเรียนรู้ ทำให้น้องเห็นภาพรวมของชุมชน และทำความเข้าใจปัญหา เช่น น้องอยากรู้ว่าชุมชนใช้สมุนไพรจากป่าชุมชนมากน้อยแค่ไหน ก็เก็บข้อมูลมาทำสัญลักษณ์ในแผนผังชุมชน กำหนดสีแดง คือ คนในชุมชนไม่ใช้สมุนไพร สีเหลือง คือ คนในชุมชนใช้บ้าง ไม่ใช้บ้าง สีเขียว คือ คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากสมุนไพร แต่พอมาดูภาพรวมในแผนที่

ไม่ค่อยเห็นสีเขียวเลย ก็เท่ากับว่าชุมชนของเขาไม่ได้ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรที่มีในป่าชุมชนเลย" มวล ยกตัวอย่างการใช้เครื่องมือศึกษาสถานการณ์ของชุมชน

ข้อค้นพบจากการทำงาน เพื่อค้นหากลุ่มเยาวชนที่จะทำโครงการในรูปแบบแรก แม้จะใช้เวลาค่อนข้างมากและนานกว่า แต่ทำให้ทีมงานสามารถลงลึกในรายละเอียด สามารถสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำ ผู้ปกครอง และชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งจะมีบทบาทหนุนเสริมการทำงานของเยาวชนได้ดีกว่า อีกทั้งการที่ทีมงานแต่ละคนได้ประกบกับกลุ่มเยาวชน ทำให้สามารถตั้งคำถามชวนคิดวิเคราะห์ เคี่ยวประเด็น และวางแผนการทำโครงการเพื่อชุมชนได้อย่างเข้มข้นจนข้อเสนอโครงการเกือบเสร็จ

ส่วนการทำงานในรูปแบบที่สอง เยาวชนส่วนใหญ่จะสนใจมากกว่า เพราะได้รับแรงกระตุ้น และเห็นตัวอย่างการจัดกิจกรรมระหว่างทำโครงการ จากเพื่อนกลุ่มเยาวชนรุ่นก่อนที่เอาจริงเอาจัง และสร้างความร่วมมือจากคนในชุมชนได้มาก ทำให้เยาวชนที่เฉื่อยชากระตือรือร้นมากขึ้น แม้ว่าทีมงานต้องใช้พลังในการทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนที่หลากหลายก็ตาม แต่ด้วยปริมาณโครงการที่เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนมาก ทำให้ทีมงานไม่อาจลงลึกในการเข้าไปหนุนเสริมกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ให้เกิดความชัดเจนในเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง จึงต้องอาศัยเวทีพัฒนาศักยภาพและการเติมเต็มความคิดเห็นจากคณะกรรมการพิจารณาโครงการ ให้เป้าหมายและแผนงานชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับกลุ่มเยาวชนที่ผ่านการทำโครงการในปีแรกมาแล้ว ทีมงานจัดกระบวนการถอดบทเรียนจากการทำงานโครงการปีที่ผ่านมา ทบทวนข้อดี ข้อจำกัดของการทำงานที่ผ่านมา ผลที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อทีมงาน ต่อชุมชน รวมทั้งประเด็นที่อยากจะต่อยอด หรือปัญหาที่พบเห็นแล้วอยากแก้ไข

“เมื่อพูดคุยทำความเข้าใจแล้ว จากนั้นเว้นไปสองสัปดาห์ให้เด็กเขียนโครงการเข้ามา เพื่อให้เด็กฝึกทักษะการเขียน ซึ่งเมื่อเราอ่านแล้วจะรู้ว่าเด็กเขียนหรือผู้ใหญ่เขียน ซึ่งเราเองต้องทำความเข้าใจกับตัวพี่เลี้ยงด้วย ในช่วงลงพื้นที่ว่าให้เปิดโอกาสให้เด็กคิดเองทำเอง เน้นย้ำให้พี่เลี้ยงเห็นว่าเราทำกระบวนการอะไรกับเด็กบ้าง จนกว่าจะเกิดการเรียนรู้” ติ๊กเล่า

หลังจากลงพื้นที่ทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนครบทุกแห่งแล้ว ทีมงานได้เว้นระยะ โดยทิ้งการบ้านไว้ให้กลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่มจัดทำข้อเสนอโครงการให้สมบูรณ์และส่งมายังทีมงาน ซึ่งจะร่วมกันอ่านข้อเสนอโครงการและระดมความคิดร่วมกันให้คำแนะนำจากพี่ ๆ ทีมงานอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดย**ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาข้อเสนอโครงการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมงานได้วางระบบการทำงานเข้าไปพบน้องอีกครั้งโดยจัดเวทีระดับโซนพื้นที่ เพื่อเสริมทักษะการสื่อสาร เตรียมการนำเสนอของกลุ่มเยาวชนและเติมเต็มความสมบูรณ์ของข้อเสนอโครงการตามความคิดเห็นของทีมงานที่ได้ช่วยกันทำไว้** รวมถึง **ตั้งโจทย์คำถามกระตุ้นคิด** ถึงโครงการที่น้องทำ**เชื่อมโยงกับ “สำนึกพลเมือง”** ด้วย

“แบ่งเป็น 4 โซนพื้นที่ คือ 1.โซนแถบอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อุทุมพรพิสัย ห้วยทับทัน 2.โซนอำเภอขุขันธ์และปรางค์กู่ 3.โซนอำเภอขุนหาญซึ่งมีโครงการอยู่ 4.โซนอำเภอโนนคูณและกันทรลักษณ์ จัดให้จุดที่อยู่ใกล้กันได้มาเจอกัน การแบ่งโซนพื้นที่เช่นนี้ทำให้ทีมงานสามารถชวนคุยลงลึกได้เป็นรายกลุ่มมากขึ้น” มวล เล่า

คิดให้ชัด ก่อนลองมือทำ

“คำถามชวนคิดต่อที่สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชน เช่น แผนงานทำแบบนี้เพราะอะไร จะทำอย่างไร คิดว่าคุณค่าของโครงการของตนเองคืออะไร ทำแล้วเยาวชนได้อะไร ชุมชนได้อะไร คือ “หัวใจ” สำคัญที่ทีมงานต้องถือให้มั่นเวลาลงพื้นที่”

เกณฑ์การพิจารณาข้อเสนอโครงการที่ทีมงานให้ความสำคัญยังคงเน้นเรื่องความสนใจของเยาวชนเป็นประเด็นหลัก โดย**โจทย์ของการทำโครงการ ต้องเป็นการทำเพื่อชุมชน และมีพื้นที่ปฏิบัติการในชุมชน** ทำให้ การคัดกรองกลุ่มเยาวชนตั้งแต่แรก เน้นไปที่กลุ่มเยาวชนที่ทำงานในชุมชนของตนเอง **ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อค้นพบในปีแรกว่า หากเป็นการรวมกลุ่มของเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียน ทำโครงการในโรงเรียน เมื่อจบโครงการมักจะสลายตัวต่างคนต่างไปตามเส้นทางของชีวิต ที่อาจต้องแยกย้ายกันไปเรียนต่อ แต่หากเป็นกลุ่มเยาวชนที่ทำโครงการในชุมชน ส่วนใหญ่แล้วยังจะ “สานต่อ” การทำงานในชุมชน และบางกลุ่มยังมีการขยายตัวต่อไป แต่กระนั้นทีมงานพี่เลี้ยงก็ต้องพยายามกระตุกกระตุ้นให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์ คิดเชื่อมโยง คำถามบางคำถามจึงถูกนำมาใช้ เพื่อช่วยกระตุกให้เยาวชนได้ทั้งการปลุกสำนึกและคิดอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะลงมือทำจริง เช่น หากทำแล้วจะเกิดผลอย่างไรกับชุมชน ถ้าไม่ทำจะเกิดอะไรกับชุมชน**

เวทีพิจารณาโครงการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิสยามกัมมาจล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภาคีเครือข่าย Active Citizen จังหวัดน่าน สงขลา และสมุทรสงคราม นักวิชาการ นักพัฒนา และผู้นำในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน **เป้าหมายของเวทีนี้คือ การเติมเต็มความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และเติมพลังให้แก่เยาวชนที่จะทำโครงการต่อไป ดังนั้นการจัดเวทีจึงต้องสร้างบรรยากาศไม่ให้เด็กเครียดจนเกินไป** ซึ่งสิ่งที่จะสร้างความมั่นใจแก่กลุ่มเยาวชนได้ดีที่สุดคือ การเตรียมความพร้อม ที่ทีมงานให้เวลา 1 วันเต็มสำหรับการซ้อมนำเสนอของเยาวชนแต่ละกลุ่ม

นอกจากนี้ยังมีการลดความเคร่งเครียดของเวทีด้วยการทำความเข้าใจกับผู้ทรงคุณวุฒิให้เข้าใจถึงเป้าหมายของเวที โดยการแบ่งเวทีพิจารณาออกเป็น 3 กลุ่ม ตามประเด็นงาน คือ วัฒนธรรม, สัมมาชีพ, สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ระหว่างการนำเสนอ มวล ซึ่งเป็นคนนำกระบวนการจะต้องคอยจับอาการของน้องว่า เริ่มเบื่อเริ่มง่วงหรือยัง ถ้าพบเห็นอาการหาว ตาปรือ หรือเด็กๆ เริ่มหันมาคุยกับเพื่อน หรือเล่นโทรศัพท์ ก็จะคั่นด้วยการเล่นเกมบ้าง ชวนเหยียดตัว ยืดเส้นยืดสายบ้าง เพื่อให้ได้ความสนุกควบคู่กับการเรียนรู้

สำหรับข้อเสนอแนะที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้แก่เยาวชนแต่ละกลุ่ม จะถูกบันทึกไว้โดยทีมงาน และแกนนำเยาวชนเพื่อนำไปปรับปรุงโครงการ ทั้งนี้ทีมงานมีความเห็นว่า **คำถามชวนคิดต่อที่สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน เช่น แผนงานทำแบบนี้เพราะอะไร จะทำอย่างไร คิดว่าคุณค่าของโครงการของตนเองคืออะไร ทำแล้วเยาวชนได้อะไร ชุมชนได้อะไร คือ “หัวใจ” สำคัญที่ทีมงานต้องถือให้มั่นเวลาลงพื้นที่**

คู่ขนานไปกับเวทีพิจารณาโครงการของเยาวชน คือ การประชุมทำความเข้าใจกับพี่เลี้ยงชุมชน ทีมงานจัดเวทีชวนพี่เลี้ยงแยกจากกลุ่มเยาวชน เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจถึงแนวคิด และเป้าหมายของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ที่ต้องการให้

เยาวชนได้มีสำนึกความเป็นพลเมือง และมีทักษะความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการ “คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง เรียนรู้ด้วยตัวเอง” ให้มากที่สุด โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้หนุนเสริมเติมเต็มในส่วนที่เยาวชนยังทำไม่ได้ อันเป็นความเชื่อพื้นฐานของการทำงานที่สวนทางกับความคุ้นชินเดิม ที่ผู้ใหญ่คิด ผู้ใหญ่ทำให้ โดยมีเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายร่วมกิจกรรม

ระหว่างทางของการเข้าร่วมโครงการจนถึงขั้นตอนนี้จึงพบว่า เริ่มมีเยาวชนบางกลุ่มที่ค่อย ๆ ถอนตัวออกไป ด้วยเงื่อนไขทั้งระยะเวลา ขั้นตอนของการเรียนรู้ในการพัฒนาโครงการที่นาน และมีการคิดก่อนทำเยอะเพื่อให้ได้แผนการทำงานที่รัดกุม รอบด้าน ทำให้เยาวชนบางกลุ่ม รู้สึกกังวลกับภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบ **จุดอ่อนที่ค้นพบทำให้ทีมงานรู้ว่า ต้องปรับกระบวนการทำงานใหม่ โดยต้องสร้างความรู้สึก “มีใจ” ให้เกิดขึ้นกับเยาวชน ทำให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของโครงการว่า จะเป็นประโยชน์ต่อเขาและชุมชนอย่างไร** และแนวทางหนึ่งที่คิดว่า น่าจะทดลองในปีถัดไป คือ *“ในช่วงพัฒนาโครงการน่าจะมีทุนเล็ก ๆ ที่สนับสนุนให้เยาวชนเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำไปเลย แล้วค่อยอนุมัติในส่วนของแผนงานปฏิบัติการเพื่อให้เยาวชนได้ใจจากชุมชน ได้สัมผัสชุมชนจริง มีประสบการณ์การทำงานร่วมกัน มีข้อมูลชุมชนที่ชัดเจนเป็นแนวทางทำโครงการต่อ”* รุ่งวิชิตเสนอการปรับวิธีทำงาน

หลังจากเวทีนำเสนอโครงการพบว่า เหลือกลุ่มเยาวชนเพียง 18 โครงการที่ยังคงยืนยันที่จะไปต่อ โดยระหว่างการรอให้กลุ่มเยาวชนปรับข้อเสนอโครงการตามข้อเสนอแนะที่ได้รับมาจากผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทีมงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกับทีมงานของมูลนิธิสยามกัมมาจลอีกครั้งที่ช่วย “เจียระไน” ความคิดของทีมงาน ให้เกิดความชัดเจนเรื่อง “คุณค่า” ที่จะเกิดขึ้นจากการทำโครงการของเยาวชนแต่ละโครงการมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปหนุนเสริมเติมความคิด และทักษะเยาวชนได้ตลอดโครงการ

เพราะต้องการสร้างความรู้สึกว่า งานที่ทำเป็นสิ่งที่มี “คุณค่า” การสนับสนุนที่ได้รับคือ “โอกาส” จากผู้ใหญ่ที่อยากเห็นเยาวชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทีมงานจัดเวทีอนุมัติทุนเพื่อกระจายทุนแก่โครงการที่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งมีกลุ่มเยาวชนที่ได้รับทุนทั้ง 18 โครงการ แต่มี 2 กลุ่มที่ขอถอนตัว เนื่องจากไม่สามารถรวบรวมทีมงาน จึงเหลือเพียง 16 โครงการที่เข้าร่วม

“ปีก่อนการทำสัญญาวุ่นวายมาก ทำให้เด็กไม่รู้สึกว่า นี่เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์” เบ็ญ เล่าถึงบรรยากาศการทำงานในปีก่อน ที่เป็นสาเหตุให้ต้องปรับกระบวนการทำงานในปีนี้ ซึ่งเป็นการทำสัญญาร่วมกันเพื่อสร้างการรับรู้ ประหนึ่งพันธะสัญญาที่ผูกพันร่วมกันระหว่างทีมงานกับกลุ่มเยาวชน พร้อม ๆ ไปกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการโครงการ การเงิน การบัญชี ที่ต้องเน้นความโปร่งใส สมาชิกในกลุ่มเยาวชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของโครงการ การทบทวนแผนงาน และกิจกรรมในโครงการของเยาวชน ซึ่งทีมงานจะได้วางแผนการทำงานหนุนเสริมให้สอดรับกัน ขณะเดียวกัน ก็ถือโอกาสสอดแทรกหลักการทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนได้วิเคราะห์ตนเองว่า ถนัดอะไร เพื่อจะได้แบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน การบันทึกการทำงาน ซึ่งทีมงานตั้งใจจะให้เยาวชนทุกกลุ่มได้ฝึกการเขียน จึงอำนวยความสะดวกโดยมีแบบฟอร์มตัวอย่างการบันทึกกิจกรรมไว้เป็นคู่มือการทำงาน

หนุนเสริมพี่เลี้ยงชุมชน ร่วมประคับประคองการเรียนรู้

และเพื่อให้การดูแลเยาวชนเข้มข้นยิ่งขึ้น ปีนี้ทีมงาน 4 คนหลักคือ ติ๊ก เบ็ญ มวล จิ๋ว แบ่งกันดูแลกลุ่มเยาวชน โดยยึดกลุ่มเยาวชนที่ได้ดูแลมาก่อนในช่วงพัฒนาโครงการ 1 เดือนแรกหลังการกระจายทุนที่เยาวชนแต่ละกลุ่มเริ่มทำงานในชุมชน ทีมงานแต่ละคนเริ่มลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการทำงานของเยาวชน การได้ไปเห็นการทำงานของเยาวชน และสัมผัสกับการทำงานของพี่เลี้ยงชุมชนแต่ละโครงการ ทำให้ทีมงานต้องกลับมาปรึกษาหารือกันถึงวิธีการทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงชุมชน ที่ส่วนใหญ่ยังมีอาการเกร็งที่จะหนุนเสริมการทำงานของเยาวชน เนื่องจากถูกกำชับจากทีมงานว่าอยากให้เยาวชนได้คิดเอง ทำเอง ทำให้ไม่กล้าที่จะเข้ามามีบทบาทมากนัก จนบางครั้งก็กลายเป็นการปล่อยให้เยาวชนทำงานกันเอง

กอปรกับปีนี้ทีมงานมีเป้าหมายในการพัฒนาเครือข่ายพี่เลี้ยงชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะตั้งแต่การวางบทบาทพี่เลี้ยงชุมชน ที่กำหนดให้มีพี่เลี้ยง 2 คน คือ พี่เลี้ยงที่เป็นคนในชุมชน และพี่เลี้ยงที่เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในท้องถิ่น การนัดหมายพี่เลี้ยงทั้ง 16 โครงการมาร่วมประชุม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยงจึงเกิดขึ้น

“พี่เลี้ยงในปีนี้มีทั้งเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. สมาชิกอบต./เทศบาล) 7 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล 2 คน คนในชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน 7 คน ครู 5 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 คน และพระสงฆ์ 1 รูป กลุ่มที่เยอะที่สุดคือผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน” เบ็ญเล่า

*“ทีแรกเราวางไว้ว่าพี่เลี้ยงโครงการละ 1 คน แต่เมื่อเห็นบทเรียนจากบ้านรงระที่มีพี่เลี้ยงที่เป็นคนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ อบต. ทำให้งานของเยาวชนเป็นที่รับทราบของท้องที่ ในปีนี้จึงปรับให้มีพี่เลี้ยง 2 คน อาจจะเป็นคนในชุมชน 1 คนและหน่วยงาน 1 คน เพราะ**เราหวังผลไว้ว่า ถ้ามีเจ้าหน้าที่ อบต.มาร่วมเรียนรู้ด้วย ก็จะมีการต่อยอดการทำงานร่วมกันได้**”* รุ่งวิชิตเล่าถึงการปรับวิธีการทำงาน

ทีมงานเลือกใช้กิจกรรมผู้นำ 4 ทิศ ซึ่งเป็นกิจกรรมให้ทำความเข้าใจตนเอง เพื่อที่พี่เลี้ยงจะได้เข้าใจเยาวชนที่มีบุคลิกแตกต่างกัน รู้จักสังเกตความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของเยาวชน พร้อมทั้งเสริมทักษะในการหนุนเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมของเยาวชนได้อย่างตรงจุด โดยแนะนำวิธีการ “ตั้งคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้” การผสมผสานของพี่เลี้ยงเก่าที่เคยผ่านการทำงานในปีแรกมาแล้ว กับพี่เลี้ยงใหม่ที่เริ่มเข้าสู่วงการในปีนี้ เป็นจุดดีที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน เป็นตัวช่วยที่เสริมให้การเรียนรู้ของพี่เลี้ยงชัดเจนมากขึ้น ในบทบาทหน้าที่และเทคนิคการหนุนเสริมเยาวชน

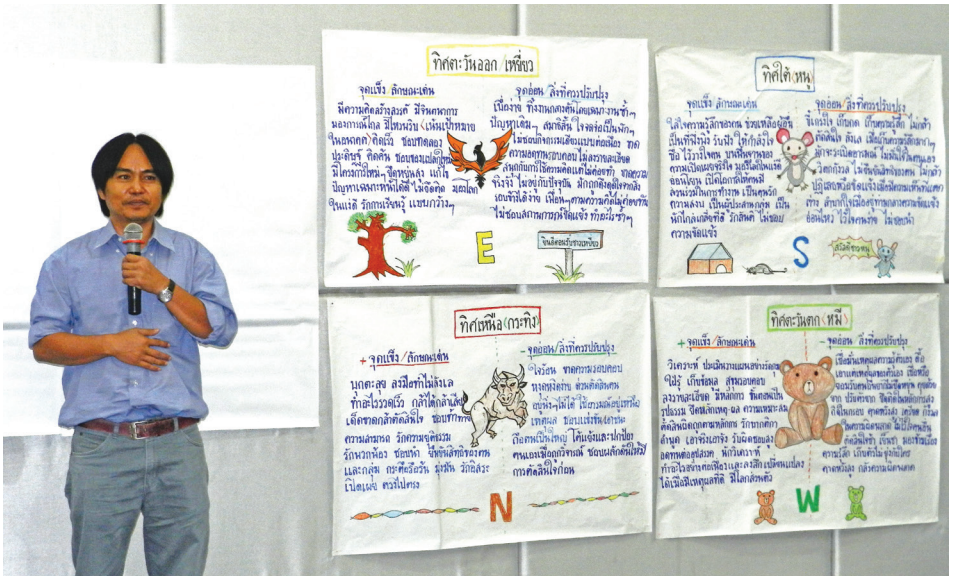

“เห็นได้ชัดเลยว่า ปีนี้พี่เลี้ยงชุมชนฟังน้องมากขึ้น เขาให้น้องคิดเอง อาจเป็นเพราะปีที่แล้วเขาก็ยังไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เลยไปจัดการน้องเยอะ ผลจากการสะท้อนบทเรียนในปีที่ 1 และจากการอบรมแบบนี้ที่มีการแนะนำวิธีการโคชน้องว่า ควรเป็นอย่างไร เขาก็จับทางได้ถูก สามารถปรับวิธีการทำงานได้” ติ๊ก เล่าถึงการทำงานของพี่เลี้ยงที่เปลี่ยนไป

นอกจากการรู้จักตนเองเพื่อรู้จักเยาวชนอย่างลึกซึ้งผ่านกิจกรรมแล้ว การเติมเต็มครั้งนี้ยังทำให้พี่เลี้ยงเข้าใจวิธีการหนุนเสริมเยาวชนมากขึ้น ส่วนทีมงานเองก็มีการปรับตัวในเรื่องการใช้สื่อประกอบการนำเสนอเพื่อให้ทำความเข้าใจ เช่น ใช้รูปภาพเพื่อกระตุ้นการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำกลุ่มที่ดี และไม่ดี การใช้ตัวอย่างการบินของฝูงนกที่มีการสลับบทบาทการนำ ทำให้พี่เลี้ยงชัดแจ้งเรื่องกระบวนการทำงานเป็นทีมที่ดี

“ตอนนั้นให้เขาฝึกตั้งคำถามด้วย เช่น ถามเพื่อให้ได้ข้อมูล ถามเพื่อประเมินการทำงาน ถามทบทวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง ถามเรื่องคุณค่า ถามความคิดเห็น ถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ เราก็ให้ไปฝึกตั้งคำถามกันเอง ให้เขาจับคู่ลองถามกันเอง”

ทีมงานค้นพบคาถาสร้างการเรียนรู้ที่ออกแบบเป็นลูกเล่นในการทำความเข้าใจกับพี่เลี้ยงคือ **คาถา 6 x 6 เป็นคาถาเพื่อการเรียนรู้ โดยแปลงจากหัวใจนักปราชญ์ สุ (สุตตา คือ การฟัง) จิ (จิตตะ คือ การจินตนาการ) ปุ (ปุจฉา คือ การถาม) ลิ (ลิขิต คือ การเขียน การบันทึก) และเพิ่มคาถา (ใส่) ใจ และ สัง (เกต) รวมเป็น 6 ด้าน ซึ่งในการเรียนรู้ต้องใช้องค์ประกอบของการรับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 คือ คือ ตา หู ลิ้น จมูก ใจ สัมผัส ซึ่ง “สัมผัส” นั้นได้หมายรวมถึงบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่รายรอบการเรียนรู้ด้วย**

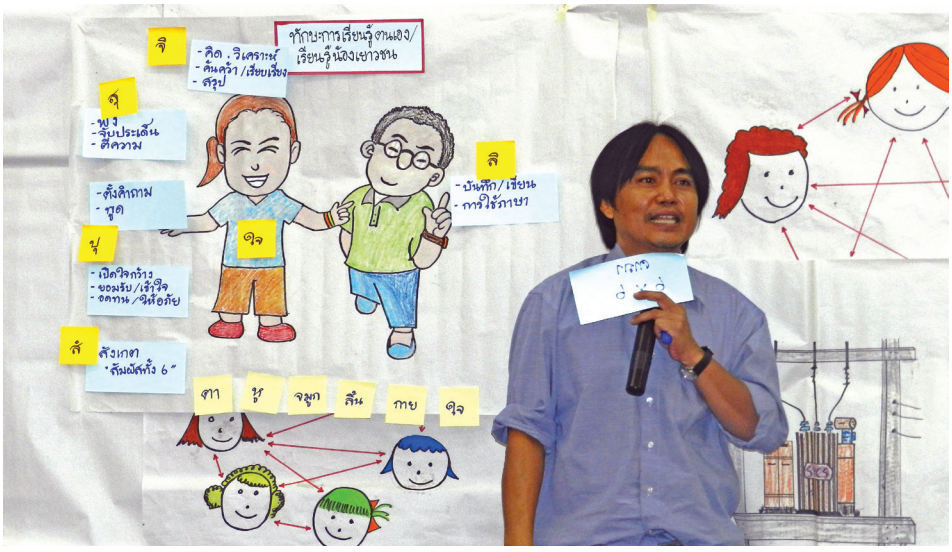

หนุน เสริม ซ่อม ถาม...กระบวนการสร้างพลเมืองตื่นรู้

“กิจกรรมหลัก ๆ ที่ทีมงานใช้เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้แก่กลุ่มเยาวชน คือ การสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม โดยมีคำถามหลักเกี่ยวกับความคาดหวังที่ตั้งไว้ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผลที่ได้ จุดดี จุดด้อยในการทำกิจกรรม ซึ่งทีมงานจะต้องรับฟังอย่างตั้งใจ เพื่อ “ซ้อน” เก็บประเด็นจากคำตอบของเยาวชน เพื่อถามต่อให้ลงลึก สร้างการเรียนรู้ รวมทั้ง “เขี่ย” ให้เห็นประเด็นที่สะท้อนความเป็นพลเมือง”

แผนการทำงานของเยาวชนที่ได้แจกแจงในเวทีอนุมัติทุน คือ ต้นทางการวางแผนของทีมงานที่ใช้ติดตามการทำงานของกลุ่มเยาวชน โดย**ทุกคนจะยึดแผนงานที่กลุ่มเยาวชนกำหนดไว้เป็นหลักในการติดตาม สอบถามความคืบหน้าของงาน และใช้เป็นโอกาสที่จะไปเยี่ยมเยือนถึงในชุมชน** แต่ด้วยจังหวะของโครงการเยาวชนที่ช่วงเริ่มต้นตรงกับช่วงปิดเทอม เยาวชนบางคนไม่ได้อยู่ในพื้นที่ บางส่วนไปทำงานหารายได้ บางส่วนไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด ทำให้ทีมงานไม่ครบ ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ตามแผน ในกรณีที่ประสบปัญหาเช่นนี้ทีมงานก็ต้องกระตุ้นเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ ให้เริ่มงานบางส่วนที่สามารถทำเองได้ไปก่อน เช่น การเก็บข้อมูล บทบาทส่วนใหญ่ของทีมงานจึงเป็นเรื่องของการหนุนเสริมการชวนคิด ให้เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ แตกประเด็นข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหางานของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในช่วงแรก ๆ

“ปัญหาหลัก ๆ ของเด็ก ๆ คือ รวมทีมกันไม่ค่อยจะได้ อาจจะเป็นเพราะเป็นช่วงปิดเทอมด้วย การที่เราลงไปคุยกับน้องที่ไม่อยู่ครบทีม ทำให้การเรียนรู้ของน้องไม่เท่ากัน ก็แก้ปัญหาด้วยการบอกว่า คนที่เริ่มเก็บข้อมูลได้แล้วให้แจกกันอ่าน ให้เขารู้ว่าที่ผ่านมาเพื่อนเขาทำอะไรกันไปแล้วบ้าง” ติ๊ก เล่าถึงการแก้ปัญหาในการทำงานของกลุ่มเยาวชน ซึ่ง จิ๋ว เล่าเสริมว่า โชคดีที่ยุคนี้มีเทคโนโลยีที่สามารถช่วยได้ คือ เยาวชนส่วนใหญ่จะสื่อสารกันทางเฟซบุ๊ก เมื่อทำกิจกรรมไปแล้วก็มักจะนำไปโพสต์ ทำให้เพื่อน ๆ ที่อยู่ต่างจังหวัดหรือไม่ได้มาร่วมกิจกรรมสามารถติดตามความคืบหน้าในการทำงานของกลุ่มตนได้สะดวกขึ้น

นอกจากนี้ทีมงานยังต้องทำความเข้าใจและหนุนเสริมการแก้ปัญหาอื่น ๆ ในการทำงานของกลุ่มเยาวชน เช่น การถอนตัวของแกนนำหลักที่มีภาระด้านการเรียน ที่ทำให้การทำงานของกลุ่มชะงัก จึงต้องมีการปรับบทบาทการทำงาน ให้น้อง ๆ ชักชวนให้สมาชิกคนอื่น ๆ ขึ้นมาเป็นแกนนำแทน **ในฐานะคนหนุนเสริมจึงต้องจับจังหวะของการเข้าไปซ่อม โดยช่วยไกล่เกลี่ยบทบาทในทีมให้ในบางครั้ง**

แม้ว่าการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการทำงานจะเป็นเรื่องที่ทีมงานให้ความสำคัญ เพราะมีฐานคิดว่า **อยากให้การทำงานของเยาวชนอยู่บนฐานข้อมูลความรู้** มากกว่าการตัดสินใจโดยความต้องการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา หรือศักยภาพของกลุ่ม ศักยภาพของชุมชน

แต่บ่อยครั้งที่ทีมงานพบว่า แม้จะเก็บข้อมูลไปแล้ว แต่ข้อมูลที่ได้มาส่วนใหญ่ยังเป็นข้อมูลบริบทชุมชนแบบกว้าง ๆ หรือเป็นเรื่องเฉพาะที่ยังไม่มีความเชื่อมโยงกัน เนื่องจากเยาวชนไม่เข้าใจการคิดเชิงระบบ และจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร การชวนคิดชวนคุยให้น้อง ๆ **"คิดเชื่อมโยง"** จะทำให้น้องสามารถสรุปข้อมูลได้ชัดเจน เห็นช่องทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูล ทั้งในรูปแบบของการนำไปเผยแพร่ หรือสร้างการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย หรือใช้ในการวิเคราะห์เพื่อปรับแผนการทำงาน

"ฐานคิดเราคือ เด็กต้องปฏิบัติการบนฐานข้อมูล แต่ส่วนมากช่วงแรกจะได้เรื่องบริบทของหมู่บ้าน ส่วนเรื่องเฉพาะจะได้มาเป็นคำ ๆ เช่น สมุนไพรนี้ชื่ออะไร มีสรรพคุณอย่างไร จะได้เป็นประโยคสั้น ๆ เราก็ต้องกระตุ้นให้เขาเก็บซ่อม สัมภาษณ์คนในชุมชนเพิ่มเติม ซึ่งบางทีมก็เก็บไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติการ" เบ็ญเล่า

"ทุกครั้งที่ลงพื้นที่ติดตามเราจะชวนน้องเช็คว่าตอนนี้เขาเก็บข้อมูลอะไรได้บ้าง ยังเหลืออะไร ได้ครบไหม ก็ได้ตามศักยภาพของเขา ส่วนใหญ่ที่เราจะเน้นคือ ให้เขาเขียนรายงานกิจกรรมทุกครั้งว่า เขาทำอะไร ได้อะไร ชวนคุยให้เขาเข้าใจว่า ต้องเก็บอะไรเพิ่มตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานที่เขาตั้งไว้ อาจจะใช้เทคนิคกระตุ้นนิดหน่อยว่า ถึงเวลาต้องทำรายงานแล้วนะ ถ้าเราไม่เก็บข้อมูล เราจะเอาอะไรไปเขียนในรายงาน แล้วกระตุ้นต่อว่าถ้าเราบันทึกว่าวันนั้นเราได้ทำอะไรไปบ้าง เช่น เก็บข้อมูลอย่างน้อยเราก็รู้ว่ามีข้อมูลอะไรบ้าง" ติ๊ก เล่าถึงเทคนิคส่วนตัว

ปัญหาสำคัญอีกด้านที่ทีมงานต้องเป็นผู้คลี่คลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนอย่างแท้จริง คือ **บทบาทของพี่เลี้ยงชุมชนที่อาจจะเข้าไปผลักดันหรือชี้นำมากเกินไป** ซึ่งสังเกตได้จากอาการของเยาวชน

เจ้าของโครงการที่มักไม่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับการทำงานได้ ก็จะมีพี่เลี้ยงเป็นผู้ตอบคำถามแทน เมื่อประสบอาการเช่นนี้ **ทีมงานก็ต้องหาโอกาสพูดคุยเป็นการส่วนตัว เพื่อทำความเข้าใจพี่เลี้ยงให้ลดบทบาทการชี้นำลง**

กิจกรรมหลักๆ ที่ทีมงานใช้เป็น "เครื่องมือ" สร้างการเรียนรู้แก่กลุ่มเยาวชนคือการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม โดยมีคำถามหลักเกี่ยวกับความคาดหวังที่ตั้งไว้ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผลที่ได้ จุดดี จุดด้อยในการทำกิจกรรม ซึ่งทีมงานจะต้องรับฟังอย่างตั้งใจ เพื่อ **"ซ้อน"** เก็บประเด็นจากคำตอบของเยาวชนเพื่อถามต่อให้ลงลึก สร้างการเรียนรู้ รวมทั้ง **"เขี่ย"** ให้เห็นประเด็นที่สะท้อนความเป็นพลเมือง

เติมความรู้ระหว่างทาง

เวทีสรุปและนำเสนอผลการดำเนินโครงการเพื่อชุมชนของกลุ่มเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ เป็นเวทีที่จัดขึ้นเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการทำงาน และเติมเต็มทักษะใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์กับการทำงานไปพร้อมๆ กับการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนในช่วงที่ 2 บทเรียนจากการจัดเวทีเรียนรู้ของเครือข่ายเยาวชนที่พบว่า **พี่เลี้ยงชุมชนมักจะร่วมสังเกตการณ์อยู่ข้างๆ โดยยังไม่มีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากนัก ดังนั้น ในการจัดเวทีนำเสนอความก้าวหน้าครั้งนี้ ทีมงานตั้งใจเพิ่มบทบาทของพี่เลี้ยงให้มีส่วนร่วมมากขึ้น จึงได้เชิญพี่เลี้ยงมาร่วมออกแบบเวทีร่วมกัน**

แต่ก่อนจะประชุมกับพี่เลี้ยง ทีมงานต้องประชุมกันเองเพื่อออกแบบกระบวนการพูดคุยกับพี่เลี้ยง ซึ่งทีมงานต้องวิเคราะห์สถานการณ์จากปรากฏการณ์ที่ได้สัมพันธ์กับพี่เลี้ยงแต่ละพื้นที่ ก่อนจะเลือกเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ให้พี่เลี้ยงได้เข้าใจบทบาท และได้แสดงบทบาทโคชอย่างเหมาะสม

"เกมตัวต่อเลโก้" คือ เครื่องมือสร้างการเรียนรู้แก่พี่เลี้ยง ด้วยทีมงานตั้งใจที่จะใช้เกมนี้ตอกย้ำบทเรียนการทำงานเป็นทีมให้แก่เยาวชน โดยในกระบวนการเรียนรู้ต้องมีการสรุปบทเรียนหลังการเล่นเกม ซึ่งต้องอาศัยพี่เลี้ยงในการทำหน้าที่เป็นวิทยากรกลุ่มย่อย (facilitator) ในแต่ละกลุ่ม แต่การจะเป็นวิทยากรกลุ่มย่อยได้ต้องเข้าใจเนื้อหาสาระของเกม พี่เลี้ยงที่ร่วมเตรียมเวทีทั้งหมดจึงได้สัมผัสประสบการณ์ตรงจากการเล่นเกมดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และเกิดบทเรียนจากการเล่นเกม

"วันเตรียมเราก็ชวนพี่เลี้ยงเล่นเกม จำลองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริงในวันข้างหน้า ให้พี่เลี้ยงสัมผัสความรู้สึกการเล่นจริงก่อน เราก็จะถามกับพี่เลี้ยงเลยว่า รู้สึกอย่างไร เรียนรู้อะไร เพราะสถานการณ์จะเป็นแบบนี้แหละที่พี่เลี้ยงต้องชวนน้องถอดบทเรียน" จิ๋วเล่า

นอกจากการเตรียมพี่เลี้ยงในบทบาทวิทยากรกลุ่มย่อยแล้ว **การร่วมกันออกแบบเวทียังเป็นการส่งสัญญาณให้พี่เลี้ยงต้องกลับไปทำหน้าที่โคชกลุ่มเยาวชน** โดยการเช็คความพร้อมของข้อมูลที่ได้จากการทำงานของกลุ่มเยาวชน ทั้งแง่เนื้อหาสาระตามประเด็น และกระบวนการ

ทำงาน รวมทั้งชวนเยาวชนสรุปบทเรียนการเรียนรู้ ฯลฯ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกับเครือข่าย และ **ปัจจัยสำคัญของการจัดเวทีครั้งนี้ยังเป็นเรื่องของการสนับสนุนงบประมาณส่วนที่เหลือ โดยมีเงื่อนไขของการที่กลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่มต้องนำรายงานกิจกรรมและสรุปรายงานการเงินของตนเองมาส่งเป็นการแลกเปลี่ยนด้วย**

อย่างไรก็ตามเมื่อถึงวันจัดกิจกรรม ผลที่ได้ก็ไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ *"เวทีครั้งนี้ ในส่วนของพี่เลี้ยงชุมชนยังไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะวันที่เราเตรียมงานไม่ใช่วันเสาร์-อาทิตย์ พี่เลี้ยงมาแค่ 4 กลุ่มที่ได้ทำความเข้าใจและคิดกระบวนการร่วมกัน พอเราให้พี่เลี้ยงชวนคุย คนที่มาเตรียมจะเข้าใจเพราะเขาได้ร่วมออกแบบ ได้เห็นภาพตอนเล่นเกม เวลาชวนคุยเขาก็จะชวนคุยได้ แต่พี่เลี้ยงที่ไม่ได้มาเตรียมด้วย ทำหน้าที่ได้แค่ช่วยดูเท่านั้น"* มวล สะท้อนผลลัพธ์ของการทำงานร่วมกับพี่เลี้ยง

ส่วนการนำเสนอของกลุ่มเยาวชนก็เป็นไปด้วยดี แต่น่าเสียดายที่มีเวลาจำกัด จึงต้องลดเวลานำเสนอของกลุ่มท้าย ๆ ลง และช่วงเล่นเกมตัวต่อเลโก้ที่ยังมีจุดติดขัดที่ปล่อยโจทย์ในการสรุปบทเรียนไม่ชัดเจน ทำให้การสรุปเนื้อหายังไปไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้ แม้ว่าบรรยากาศของการเล่นเกมจะสามารถดึงความสนใจ สร้างความสนุกสนานได้ก็ตาม

เพื่อนเยี่ยมเพื่อน กระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

“เงื่อนไขของการทำงานที่ระยะเวลาเป็นกรอบกำหนดให้กลุ่มเยาวชนต้องกระตือรือร้นเร่งทำงาน ประกอบกับกิจกรรมที่ได้ทำยังคงสดใหม่ในความรู้สึก ยิ่งหลาย ๆ โครงการมีการจัดเวทีเพื่อเผยแพร่ผลการทำงานต่อชุมชน โดยมีเพื่อนต่างโครงการมาร่วมเรียนรู้ การที่ได้เล่า ได้บอก ได้โชว์ จึงเป็นพื้นที่ความภาคภูมิใจของกลุ่มเยาวชน”

การติดตามการทำงานในช่วงปฏิบัติการของโครงการเยาวชน มีความแตกต่างไปจากการติดตามช่วงแรกที่เน้นเรื่องการเก็บข้อมูล แต่ในช่วงปฏิบัติการทีมงานจะหนุนเสริมให้เยาวชนนำข้อมูลที่เก็บได้มา **“ทบทวน”** เปรียบเทียบกับกิจกรรมที่เคยวางแผนไว้ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเช่นนี้จะทำให้เยาวชนเห็นว่า สิ่งที่คิดเกี่ยวกับชุมชนทั้งสภาพปัญหา ทุนและศักยภาพของชุมชนในตอนแรกนั้น สอดคล้องกับความเป็นจริงที่สะท้อนจากข้อมูลที่เก็บมาได้หรือไม่ หากสอดคล้องกันก็จะนำข้อมูลมาใช้วางแผนการทำกิจกรรม และลงมือปฏิบัติการตามแผนเดิม แต่ก็มีบางกลุ่มที่พบว่า ข้อมูลกับแผนงานที่ตั้งไว้ไม่สอดคล้องกัน

ติ๊ก เล่าต่อว่า บทบาทการติดตามโครงการของเยาวชนในช่วงนี้ ส่วนใหญ่ทีมงานจะไปร่วมกิจกรรมของน้อง โดยให้กลุ่มเยาวชนดำเนินการเอง เมื่อพบปัญหาอะไรในการทำกิจกรรมทีมงานจึงจะค่อย ๆ ชวนคิดและชวนปรับวิธีการทำงาน

โดยเบ็ญ เสริมว่า การตามน้องช่วงแรก เราเป็นคนจัดกระบวนให้เขาได้คุย กระตุ้นเรื่องการบันทึกวิธีการทำงาน บันทึกข้อมูลการทำงานของตนเอง แต่พอถึงช่วงปฏิบัติการจึงปล่อยให้น้องได้ลงมือทำเองตามแผนที่วางไว้ เช่น เขายืนยันว่าจะทำตามแผนที่ออกแบบในเวที เขาก็จะทำแบบนั้นเป๊ะเลย เด็ก ๆ สามารถประสานงาน วางแผน และลงมือทำได้เอง เขาถามว่า พี่จะมาไหม บทบาทในช่วงหลังของเราคือไปร่วมกิจกรรม สังเกตการณ์ และชวนสรุปบทเรียนเท่านั้น

เงื่อนไขของการทำงานที่ระยะเวลาเป็นกรอบกำหนดให้กลุ่มเยาวชนต้องกระตือรือร้นเร่งทำงาน ประกอบกับกิจกรรมที่ได้ทำยังคงสดใหม่ในความรู้สึก ยิ่งหลาย ๆ โครงการมีการจัดเวทีเพื่อเผยแพร่ผลการทำงานต่อชุมชน โดยมีเพื่อนต่างโครงการมาร่วมเรียนรู้ การที่ได้เล่า ได้บอก ได้โชว์ จึงเป็นพื้นที่ความภาคภูมิใจของกลุ่มเยาวชน

“พี่รุ่งออกแบบเรื่องการเรียนรู้ข้ามโซน เพราะต้องการให้น้องไปเห็นกัน ไปให้กำลังใจ บางกลุ่มก็ไปช่วยกัน เช่น กลุ่มสมุนไพรนำน้ำสมุนไพรไปช่วยในงานลานวัฒนธรรมของกลุ่มทวนเข็มนาฬิกา ซึ่งการไปช่วยงานกันเช่นนี้ ก็เหมือนได้บทเรียนจากกลุ่มอื่นด้วย” มวลเล่า

การเรียนรู้ข้ามโซนเป็นแผนการที่ถูกออกแบบไว้ในช่วงท้ายของเวทีสรุปและนำเสนอผลการดำเนินโครงการเพื่อชุมชนของกลุ่มเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ เป็นเวทีที่กลุ่มเยาวชนแต่ละทีมต้องเล่ารายละเอียดกิจกรรมที่จะทำในช่วงปฏิบัติการให้เพื่อน ๆ ในโซนเดียวกันได้รับรู้ เมื่อเห็นเพื่อนต่างหมู่บ้านทำโครงการในประเด็นใกล้เคียงกัน ก็อยากเรียนรู้ ประกอบกับสนิทสนมกันมากขึ้นจึงอยากไปมาหาสู่ ช่วยเหลืองานของเพื่อน ๆ อีกทั้งการติดต่อประสานงานกันเองก็ไม่ได้เป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะมีเฟซบุ๊ก ไลน์กลุ่มทั้งของโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ และของส่วนตัวเป็นสื่อกลาง

พัฒนาการที่สัมผัสได้

“เขามีทักษะในการทำงานร่วมกับเพื่อน การเป็นห่วงเพื่อนในทีม การทำงานในทีมในกลุ่มของเขา ถึงแม้ว่าเพื่อนบางคนจะทิ้งงาน บางคนจะต้องทำงานมากกว่าคนอื่น แต่น้อง ๆ ก็มีวิธีการจัดการกับปัญหา แม้แต่เพื่อนที่หายไปช่วงปิดเทอม การที่ตัวเองทำงานแทนเพื่อนแล้วเพื่อนกลับมา เห็นได้ชัดว่า พวกเขาพยายามประคับประคองความเป็นทีมและความสัมพันธ์ของเขาไว้ แบ่งรับแบ่งสู้ อดทนบ้าง อธิบายกันบ้าง การจัดการการทำงานในทีมของเขาถือว่า เขาทำได้”

ณ จุดที่กลุ่มเยาวชนปฏิบัติการในช่วงสุดท้าย ทีมงานประเมินได้ว่า คุณลักษณะของเยาวชนที่อยากเห็นในเรื่อง **“สำนึกรักถิ่นเกิด”** และ **“ทักษการทำงานเป็นทีม”** นั้นบรรลุเป้าหมายทุกโครงการ สิ่งที่ขาดคือ **“ความกล้าแสดงออก”** ที่บางกลุ่มยังขัด ๆ เขิน ๆ ซึ่งต้องอาศัยการสั่งสมประสบการณ์ต่อไป

"เขามีทักษะในการทำงานร่วมกับเพื่อน การเป็นห่วงเพื่อนในทีม การทำงานในทีมในกลุ่มของเขาถึงแม้ว่าเพื่อนบางคนจะทิ้งงาน บางคนจะต้องทำงานมากกว่าคนอื่น แต่น้อง ๆ ก็มีวิธีการจัดการกับปัญหา แม้แต่เพื่อนที่หายไปช่วงปิดเทอม การที่ตัวเองทำงานแทนเพื่อนแล้วเพื่อนกลับมา เห็นได้ชัดว่า พวกเขาพยายามประคับประคองความเป็นทีมและความสัมพันธ์ของเขาไว้ แบ่งรับแบ่งสู้ อดทนบ้าง อธิบายกันบ้าง ***การจัดการการทำงานในทีมของเขาถือว่า เขาทำได้*** *แต่ทักษะการนำเสนอ การเล่าอาจจะได้บางคน บางคนเล่าไม่เก่ง แต่คิดและทำทุกอย่าง รวมทั้งเขียน ในทีมของเขาก็จะมีคนที่คอยเล่าแทน เหมือนกับว่า เขาจัดวางบทบาทของทีมว่า ถ้าใครยังไม่พร้อมจะพูด เพื่อนก็จะพูดแทน ถ้าจะห่วงก็ห่วงแต่เรื่องการนำเสนอ"* เบ็ญประเมินพัฒนาการของกลุ่มเยาวชน

"เราเห็นว่าน้องเปลี่ยนจริง ๆ จากครั้งแรกที่เอารายงานมาส่ง พิมพ์บนกระดาษสีเขียวแบบปกรายงานทั้งเล่ม เราก็คิดว่า มันใช่ไหมนี่ แล้วเปิดข้อมูลในรายงานดูก็รู้ว่าเสิร์ชหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตแล้วพริ้นมาส่ง เราก็บอกว่าพี่รบกวนให้น้องไปทบทวนนะ ข้อมูลที่หนูจดตอนลงชุมชนสัมภาษณ์ หนูจดอะไรก็พิมพ์อย่างนั้นมา ปรากฏว่าวันอบรมเว็บไซต์ เขาก็ทำมาใหม่อย่างดี ใช้กระดาษขาวบอกว่า ให้เราช่วยอ่านให้หน่อยว่าต้องปรับอย่างไร เราก็เห็นความตั้งใจของเขา" ติ๊กเล่า

ในปีนี้ทีมงานตั้งใจที่จะใช้โอกาสในช่วงท้าย ๆ ของโครงการ ชวนเยาวชนแต่ละกลุ่มตั้งวงคุยเพื่อสรุปบทเรียนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ปีก่อนตั้งใจว่าจะทำแต่ไม่ได้ทำ การสรุปบทเรียนในปีที่ผ่านมาทำได้เพียงให้เยาวชนแต่ละคนเขียนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการ นอกจากนี้ยังมีการสรุปบทเรียนภายในทีมที่ควรต้องสรุปการทำงานในปีนี้ร่วมกัน

"คำถามที่จะชวนน้องคุย ส่วนมากเป็นเรื่องการเรียนรู้จากกระบวนการทำงานของน้อง เพราะแต่ละครั้งที่เราไปตาม เราต้องเช็คกับตัวเองว่า ผลที่เราอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของน้องที่มาจากชุมชน เพราะเราคาดหวังว่า เยาวชนในพื้นที่จะมีบทบาท หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างไร" รุ่งวิชิตเล่าถึงหลักคิดในการตั้งคำถามที่จะใช้ถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชน

จุดประกายความคิด แสดง "พลังเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ"

ก่อนที่จะสรุปปิดโครงการในปีที่ 2 นี้ ทีมพี่เลี้ยงเห็นว่าเยาวชนทั้ง 16 กลุ่ม ได้ทั้งการเรียนรู้และประสบการณ์สุข ทุกข์จากการลงมือทำโครงการเพื่อชุมชนที่งดงามเป็นอย่างมาก เป็นโอกาสดีที่เยาวชนและพี่เลี้ยงชุมชนจะได้ร่วมกัน นำเสนอ **"พลังการเรียนรู้"** และ **"พลังคุณค่า"** ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการ มานำเสนอต่อสาธารณะชนจังหวัดศรีสะเกษ ทีมงานจึงจัดเวทีพัฒนาทักษะการสื่อสาร ที่ชวนน้อง ๆ ได้เรียนรู้เรื่อง Infographic ฝึกคิดประมวลข้อมูลสื่อสารผ่านภาพ เพราะการทำ Infographic เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่น้อง ๆ จะได้พัฒนาทักษะการจับประเด็นสำคัญของข้อมูลที่ได้มาจากการลงพื้นที่ชุมชน ถอดบทเรียนการเรียนรู้ ฝึกคิดวิเคราะห์ดึงข้อมูลสำคัญและการคิดออกแบบการนำเสนอเป็นภาพให้ชัดเจน สวยงาม

น้อง ๆ กลุ่มเยาวชน ได้สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการ ทั้ง **"ปัญหา"** บริบทในชุมชนที่ตนเห็น **"วิธีการแก้ปัญหา"** และ **"ผลการเรียนรู้"** ที่เกิดขึ้นต่อตัวเอง และความเปลี่ยนแปลงต่อคนในชุมชน มือใหม่หัดทำ Infographic จึงเริ่มจากงานทำมือ ระดมความคิดในกลุ่มเพื่อนสรุปความคิดรวบยอด คัดสรรคำนำเสนอ แปลงเป็นภาพ วาดภาพระบายสี ซึ่งการเรียนรู้ครั้งนี้นอกจากน้อง ๆจะสามารถวาดภาพจับประเด็น สื่อสารเป็นภาพได้งดงามขึ้นแล้ว น้อง ๆ ยังสามารถ **"เล่าเรื่อง"** การทำงานและการเรียนรู้ของตน ได้ชัดเจนน่าฟัง สั้นกระชับชัดเจนภายใน 3 นาที สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการคิด ความกล้าแสดงออก และทักษะการสื่อสารที่เพิ่มมากขึ้นกว่าตอนเริ่มโครงการ เพราะสิ่งที่น้อง ๆ นำเสนอ ล้วนมาจากประสบการณ์ตรงของตัวเองทั้งสิ้น

ความตื่นเต้นและตื่นตัวที่สุดของเหล่าเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ทั้ง 16 กลุ่ม คือ การจัดงาน**มหกรรมพลังเยาวชน "พลังคุณค่าเยาวชนพลเมืองรุ่นใหม่ใส่ใจแผ่นดินเกิด" เยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ปีที่ 2** ที่จะเกิดขึ้นในเดือนกันยายนนี้ เพราะมีแนวคิดว่าเป็นการ **"เปิดพื้นที่"** และ **"เปิดโอกาส"** ให้กลุ่มเยาวชนทั้ง 16 กลุ่มได้แสดงพลังศักยภาพการเป็น **"พลเมืองดีศรีสะเกษ"** ให้ผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นและจังหวัด ภาคภูมิใจในตัวเยาวชน ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของเยาวชน เข้าใจในตัวเยาวชนมากขึ้นว่า **เยาวชนก็มีพลัง มีศักยภาพที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษร่วมกับผู้ใหญ่ ทั้งในการสืบสานงานวัฒนธรรม การร่วมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่ช่วยผู้ใหญ่จัดการดูแลชุมชนบ้านเกิดของตน ตลอดจนอยากให้ผู้ใหญ่เข้ามาร่วมสนับสนุนการทำงานของเยาวชนต่อไป** และมีการขยายเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ด้วย ที่สำคัญ

คือ อยากให้คนศรีสะเกษเกิดสำนึกร่วม **"รักแผ่นดินเกิด"** เพราะมองเห็นสถานการณ์ความเป็นมาและเป็นไปของเมืองศรีสะเกษ ผ่านโครงการของเยาวชนทั้งด้านวัฒนธรรม ทรัพยากร สัมมาชีพ จนเกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในจังหวัดศรีสะเกษมากขึ้น

ในระหว่างการเตรียมงานอย่างแข็งขันของทุกคนทั้งพี่เลี้ยงชุมชน และเยาวชน น้อง ๆ มีการรวมตัวกันแบ่งเป็น 4 โซนพื้นที่ ได้แก่ 1.อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ ห้วยทับทัน อุทุมพรพิสัย 2.อำเภอปรางค์กู่-ขุขันธ์ 3.อำเภอขุนหาญ 4.อำเภอโนนคูณ ได้รวมตัวกันค้นหาทุกข์-ทุน คุณค่าในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งเป็นจุดเด่นของโซนพื้นที่ จุดร่วมของการทำโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเกิด คิดสร้างสรรค์การนำเสนอทั้งรูปแบบขบวนแห่นำเสนอพลังเยาวชนทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ 4 โซนพื้นที่ ณ ใจกลางเมืองศรีสะเกษ การแสดงศิลปวัฒนธรรมสะท้อนพลังการเรียนรู้ ณ ลานวัฒนธรรม เวทีเสวนาบทบาทของพี่เลี้ยงและโคชในการสนับสนุนเยาวชน การนำเสนอผลงานอย่างสร้างสรรค์และนิทรรศการการเรียนรู้ที่มีชีวิต เป็นต้น ระยะเวลา 2 เดือนนับจากนี้จนถึงวันงาน จึงเป็นแบบฝึกหัดการเรียนรู้ช่วงสุดท้ายของโครงการ ที่น้อง ๆ จะได้ทั้งการฝึกทักษะการคิด การจัดการ การทำงานร่วมกัน ในการจัดงานซึ่งเป็นเวทีที่มาจากความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขาเอง ที่พร้อมจะเสนอต่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้สนใจทั่วไปในเมืองศรีสะเกษ

น้องเรียนรู้...พี่เรียนรู้

สำหรับทีมงานแต่ละคนนั้น กรอบคิดที่ว่า ให้เยาวชนคิดเอง ทำเอง ก็ถูกใช้กับทีมงาน เพราะการทำงานในปีนี้เป็นก้าวแรกที่ได้กุมสภาพการทำงานบริหารจัดการของตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การทำงานที่แตกต่างออกไป

ติ๊กบอกว่า ได้เรียนรู้ไปกับน้อง ยอมรับว่า เป็นปีแรกที่หัวหน้าปล่อยให้ลงไปโคชน้องเอง เพราะปีที่ผ่านมาลงไปกับหัวหน้า เวลาไปก็จะทบทวนตัวเองว่า ตอนไปกับหัวหน้า หัวหน้าทำอะไรอย่างไรบ้าง หัวหน้าพูดอะไรบ้าง ก็เลยได้ฝึกตนเองไปพร้อมกับน้อง ลองผิดลองถูกไปกับน้องเหมือนกัน เห็นน้องเปลี่ยนก็ภูมิใจ

"ในส่วนของตัวเองที่เปลี่ยนคือ ***อดทนมากขึ้น ถือว่านิ่งขึ้นเยอะ บางทีน้องอาจจะทำไม่ถูกใจเรา บางทีน้องอาจจะเล่น เราก็นิ่งแล้วก็พยายามหาเทคนิคดึงให้น้องกลับมา แต่การทำงานทุกครั้งต้องเตรียมตัวเอง*** *เช่น เมื่อรู้ว่าจะไปพบเยาวชนกลุ่มไหน จะต้องศึกษาข้อมูลโครงการของเยาวชนกลุ่มนั้น ๆ ว่าทำงานถึงจุดใด น้องต้องทำอะไรบ้าง น้องต้องทำอะไรก่อน น้องต้องเก็บข้อมูลอะไรอย่างไร เราต้องเตรียมตัวเองก่อนพอไปถึงเราก็จะพร้อมที่จะหนุนเสริม"*

เบ็ญเสริมว่า **บางครั้งเธอก็ติดวิธีการทำงานเดิม ๆ คือ ติดการนั่งดู หรือคุยในวงเล็ก ๆ เหมือนเราเป็นส่วนหนึ่งของวง แต่ตอนนี้เราต้องจัดกระบวนการ ให้คนนั้นคนนี้ได้คุย คนนี้ว่างอยู่ก็ให้เขียน หรือชวนให้แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างไร ก็ได้คิด รู้จักมองเชิงกระบวนการมากขึ้น** ถ้าเป็นงานแบบเดิม เวลาไปเราก็จะทำแต่หน้าที่ที่เราเคยทำคืองานเอกสาร เพราะพี่รุ่งเป็นคนนำกระบวน เราเป็นคนบันทึกอยู่รอบข้าง ไม่เคยคิดว่า เวลาต้องมาจัดวงแบบนี้มันปวดหัว

อย่างไร ต้องจัดการคนอย่างไร ในขณะจัดเวทีอยู่ต้องวางแผนล่วงหน้าไปพร้อมกันอย่างไร ***นอกจากนี้ยังมีเรื่องเนื้อหาเชิงประเด็นที่บางเรื่องเราไม่รู้ เราก็ต้องศึกษามาก่อน จะได้ทันน้อง***

จิ๋วซึ่งปีนี้เป็นปีแรกที่ได้สัมผัสเยาวชนทุกกลุ่มตั้งแต่เริ่มต้น จึงเห็นพัฒนาการของน้องๆ ที่กลายเป็นความประทับใจในการทำงาน ซึ่งย้อนกลับมาทำให้เห็นตัวเอง

*"มีช่วงหนึ่งที่รู้สึกวุ่นวายมาก ทั้งงาน ทั้งเรื่องส่วนตัว ก็จะคิดว่าเอาอย่างไรดีนะ น้องก็จะใกล้ถึงเส้นชัยแล้ว ใกล้จะจบโครงการแล้ว เราก็ต้องไปตาม เป็นช่วงที่เครียดมาก แต่ก็ทำให้**ได้เรียนรู้ว่าเราต้องจัดการตัวเองอย่างไร** สามารถลำดับความสำคัญของเรื่องต่างๆ ให้ตัวเองได้"*

สำหรับมวล ซึ่งปีนี้เริ่มบทบาทใหม่ในการเป็นคนนำกระบวนการในเวทีต่างๆ รวมทั้งได้ลงมือหนุนเสริมเยาวชนเอง โดยที่หัวหน้าไม่ได้ไปด้วยเหมือนเช่นเคย **บุคลิกขี้เล่น ที่พูดไปหัวเราะไป บางครั้งหลุดประเด็นไหลไปกับเรื่องราวที่น้องๆ จุดประเด็นขึ้นมา ถูกปรับเปลี่ยนสู่ความนิ่ง สยบความตื่นเต้น สามารถกุมสภาพและจับชีพจรบรรยากาศของเวทีได้แม่นขึ้น เป็นความเปลี่ยนแปลงที่สัมผัสได้**

*"เมื่อก่อนจะเป็นหัวหน้าในการชวนคุย วิเคราะห์สถานการณ์อะไรก็จะเป็นพี่รุ่ง ปีนี้เราได้ทำเองหลายกลุ่ม ก็เป็นปีแรกที่ได้ลองทำเองโดยที่หัวหน้าไม่ได้ไปด้วย พอได้ทำเองก็ประทับใจว่าเราทำได้ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับป่า คือ เราไม่เคยทำเรื่องป่ามาก่อน จะสำรวจป่าอย่างไร ก็ต้องไปศึกษาเครื่องมือในอินเทอร์เน็ต แล้วเอาคลิปที่เราได้ดูไปให้น้องดูด้วย เอาแบบฟอร์มที่เราเห็นในอินเทอร์เน็ตมาลองให้น้องทำ น้องๆ ก็ทำได้ เราก็เรียนรู้ไปพร้อมกัน **ขอแค่เราต้องมีแนวทางที่จะพาน้องไปให้ชัด ถ้าเราไม่รู้เราก็ต้องศึกษาเพิ่มเติม**"*

วางระบบ ปรับการบริหารจัดการเพื่อไปต่อ

“ทีมงานมองว่า การทำงานในอนาคตยังคงใช้การทำงานแบบโซนพื้นที่เป็นตัว “เชื่อมร้อยการเรียนรู้” ของเยาวชน และค้นหาประเด็นร่วมในแต่ละโซน เพื่อที่จะได้หยิบยกขึ้นมาเป็นวาระขับเคลื่อนในระดับจังหวัดต่อไป”

แม้การทำงานจะเข้าที่เข้าทางมากขึ้นในปีที่ 2 แต่ทีมงานยังสะท้อนว่า ยังมีเรื่องหนักใจอยู่เป็นพัก ๆ เช่น **ติ๊กหนักใจเรื่องการจัดการเวลาของตนเอง** เกรงว่าจะทำบัญชีซึ่งเป็นงานกลางไม่ทัน จนคลี่คลายได้เมื่อเบ็ญมาช่วย

จิ๋วหนักใจว่า จะพาน้องไปถูกทางหรือไม่ ก็ต้องทบทวนวิธีการทำงานของตนเองเป็นพัก ๆ ผสมกับการปรึกษาขอคำแนะนำจากพี่ ๆ

ส่วน**เบ็ญหนักใจว่าพาน้องไปให้ถึงสำนึกพลเมืองได้หรือไม่** รวมทั้งความรู้สึกที่อยากจะมีเวลาทำงานกับกลุ่มเยาวชนอย่างใกล้ชิดมากกว่าที่เป็นอยู่

ขณะที่เรื่องหนักใจของมวลคือ เรื่องข้างหน้าที่ยังมาไม่ถึง นั่นคือ งานมหกรรมพลังเยาวชน ที่รู้สึกกังวลกับจำนวนโครงการของเยาวชนที่เพิ่มมากขึ้น

สำหรับรุ่งวิชิตมีเรื่องหนักใจในฐานะหัวหน้าทีม ที่ต้องออกแบบระบบการทำงาน การบริหารจัดการงานให้สัมพันธ์กับเวลาที่มี อีกทั้งการมองไปข้างหน้าถึงการรับไม้ต่อระหว่างงานชุมชนกับงานเยาวชน ที่มองว่าทีมยังไม่รู้จักชุมชนมากพอที่จะเชื่อมโยงงานพัฒนาของผู้ใหญ่กับงานเยาวชนให้เป็นเนื้อเดียวกัน เช่นเดียวกับการขับเคลื่อนงานภาพรวมของจังหวัดที่ยังขาดประเด็นร่วมที่จะเชื่อมร้อยงานต่าง ๆ

"ปีนี้เราจัดรูปแบบการทำงานใหม่ ทั้งรูปแบบการรับผิดชอบของแต่ละคน และรูปแบบเป็นโซน ศรีสะเกษอาจจะยังไม่มีประเด็นร่วมเหมือนจังหวัดน่านที่เขามีประเด็นร่วมของจังหวัด เราเลยจัดเป็นโซนแล้วให้เขาวิเคราะห์ปัญหาของตัวโซนแล้วค่อย ๆ ยกขึ้นมาเป็นปัญหาของจังหวัด" รุ่งวิชิตเล่า

ทีมงานจึงมองว่า การทำงานในอนาคตยังคงใช้การทำงานแบบโซนพื้นที่เป็นตัว **"เชื่อมร้อยการเรียนรู้"** ของเยาวชน และค้นหาประเด็นร่วมในแต่ละโซนเพื่อที่จะได้หยิบยกขึ้นมาเป็นวาระขับเคลื่อนในระดับจังหวัดต่อไป

หัวใจหลักของการทำงานคือ การบริหารจัดการองค์กรที่ดี มีระบบงานที่ชัดเจน ทั้งระบบการวางแผนยุทธศาสตร์ ที่มีการกำหนดเป้าหมายและวางแผนการทำงาน และการประเมินตนเองที่ชัดเจน การเชื่อมร้อยเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกจังหวัดศรีสะเกษเข้ามาสนับสนุน การจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นจากโครงการ การทำฐานข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งศักยภาพของโคชในการสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองสู่ความเป็นพลเมืองดีศรีสะเกษ ได้ถูกหยิบมาใช้เป็นหลักการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของทีมงาน **ดังนั้นการทำงานที่พยายามพัฒนาปรับปรุงและวางระบบบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นการเรียนรู้ที่ก้าวไปพร้อม ๆ กับการเติบโตของเยาวชน พัฒนาการของเยาวชนที่สัมผัสได้จึงเป็น "แรงใจ" ที่ส่งพลังให้ทีมงานพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาบ้านเมืองที่ได้มาอาศัยและถิ่นเกิดตลอดไป**

• • • •

สรุปภาพรวมโครงการ

คณะทำงาน

เยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ 2
SISAKET YOUNG ACTIVE CITIZEN 2

ดำเนินการโดย มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ISBN 978-616-8000-12-0

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2559

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่
อาคาร Plaza East เลขที่ 19 ถนนรัชดาภิเษก
แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ : 0-2937-9901-7 โทรสาร : 0-2937-9900

ที่ปรึกษา ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
รุ่งวิชิต คำงาม

บรรณาธิการ กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร
อุบลวรรณ เสือเดช
ปุณิกา พุณพาณิชย์

จัดทำเนื้อหา ออกแบบและควบคุมการผลิต บริษัท คิดค้นคว้า จำกัด
57/357 หมู่ 1 ต.บางบัวทอง อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110
โทรศัพท์ : 0-2270-1350 e-mail : kidkonkwa@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด